aziz nesin

BULGARİSTAN'DA TÜRKLER TÜRKİYE'DE KÜRTLER

ADAM

Aziz Nesin

●

Bulgaristan'da Türkler, Türkiye'de Kürtler

ADAM YAYINLARI
©
Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Birinci Basım: Haziran 1989
İkinci Basım: Temuz 1989
Üçüncü Basım: Ağustos 1989
Dördüncü Basım: Eylül 1989

Kapak Düzeni: Erkal Yavi

Aziz Nesin'in Yazıları Dizisi: 7

182.00.0 30.507.358.4
89.34.Y.0016.358

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI BÜYÜKDERE CADDESİ ÜÇYOL MEVKİİ, NO: 57 MASLAK İSTANBUL
TEL: 176 23 30 (8 hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 radb tr

Aziz Nesin

•

Bulgaristan'da Türkler
Türkiye'de Kürtler

ADAM

BU KİTABIN TELİF HAKKI
NESİN VAKFI'NINDIR.

Aziz Nesin, Türkiye'de ve başka ülkelerde yayınlanacak kitaplarının, sahnelenecek oyunlarının, filme alınacak eserlerinin iç ve dış radyo ve televizyonlarda temsil ve yayınlarından elde edilecek telif haklarını tümüyle NESİN VAKFI'na bağışlamıştır. NESİN VAKFI'nın amacı vakfın yurduna her yıl alınacak dört kimsesiz ve yoksul çocuğu, ilkokuldan başlatarak yüksek okulu, meslek okulunu bitirinceye yada bir meslek ediniceye dek, her türlü gereksinimlerini sağlayarak barındırmak, yetiştirmektir. NESİN VAKFI'nın senedi gereğince, bu vakfın amacına uygun olmak koşuluyla, her dileyen hertürlü yardım, katkı ve bağışta bulunabilir.

İsteyenlere şu adresten Nesin Vakfı broşürü gönderilir:

NESİN VAKFI
P.K. 5 - Çatalca
İSTANBUL

BULGARİSTAN'DA TÜRKLER

- Bulgar Yazarlar Birliği'ne Türkiye Yazarlar Sendikası'nın mektubu
- Bulgaristan Yazarlar Birliği'nin Türkiye Yazarlar Sendikası'na yanıtı
- Türkiye Yazarlar Sendikası'nın Bulgaristan Yazarlar Birliği'nin yanıtına yanıtı
- Basın Toplantısı (15-Şubat 1989-Gazeteciler Cemiyeti)
- Dünya yazar örgütlerine gönderilen mektup

BULGAR YAZARLAR BİRLİĞİ'NE TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI'NIN MEKTUBU

Bulgaristan Yazarlar Birliği Başkanlığı
Sofia

Sayın Başkan ve değerli Bulgar meslektaşlarımız,

Çoktanberi size yazmamız gereken bu mektubu, Türkiye'deki 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden sonra Türkiye Yazarlar Sendikası'nın çalışmaları yasaklanarak askerî mahkemeye verildiğimiz ve beş yıl süren yargılanmamızdan sonra ancak Sendikamız çalışmalarına daha yeni başlayabildiği için, gecikerek şimdi yazabiliyoruz.

1960 yılından bu yana, hükümetlerimiz arasındaki resmi ilişkilerin çok ötesinde ve üstünde, Türk yazarlarıyla Bulgar yazarları arasında gerçekten çok içtenlikli ve çok sağlam olduğunu sandığımız dostluk, arkadaşlık ve meslektaşlık ilişkileri kurulmuş ve gelişmişti. Türkiye Yazarlar Sendikası'yla Bulgar Yazarlar Birliği olarak örnek bir dayanışma içinde ortaklaşa çalışmalar yapmıştık. Özellikle Bulgaristan Türklerine Bulgarlarla eşit olarak tanınmış bulunan yurttaşlık hakkını, sosyalist yönetimin utkusu olarak görüyor ve bu güzel olayı da Türk okurlarımıza böyle gösteriyorduk.

Sofya'da hem telif hem çeviri Türkçe yayınlar yapan büyük bir yayınevi vardı. Türkiye'de yayımlanamayan ve yasak da olmayan pekçok değerli kitapları bu yayınevinden sağlıyorduk. Örneğin Nâzım Hikmet'in sekiz ciltlik Türkçe bütün yapıtlarını bu yayınevinden alabilmiştik. Doğal olarak Bulgarcayla birlikte, Bulgaristan Türkleri için anadilleri olan Türkçe eğitim yapan okullar ve Türk öğretmen okulu vardı. Türkçe haftalık gazete ve çocuk dergisi ve aylık magazin yayımlanıyordu. Bulgaristan halkının ortalama ondabiri Türk kökenli olduğundan, Bulgaristan Türkleri Bulgarlarla eşit haklarla bütün örgüt, kurum ve kuruluşlarda yer alıyor, iş buluyor ve görev yapıyorlardı. O zamanlardaki

incelemelerimizde, Bulgaristan'daki Türklerden hiçbirinin Türk ulusalcılığı gütmeyip kendilerini Türk kökenli Bulgaristan yurttaşı saymalarını sosyalist eğitimin başarısı olarak görüyor ve bu güzel izlenimleri yazılarımızla, kitaplarımızla Türk okurlarına iletiyorduk. Örneğin TYS Genel Başkanı Aziz Nesin 1965 yılında Bulgaristan'a yaptığı gezide Bulgaristan Devlet Başkanı (Bulgaristan Komünist Partisi Genel Sekreteri) Todor Jivkov'la makamında konuşmuş ve T.Jivkov'un özel demecini 15 Kasım 1965 tarihli Akşam Gazetesinde yayımlamış ve bu yayın T.Jivkov'da memnunluk yaratmıştı. Aziz Nesin'in "Soruşturmada" adlı kitabında yer alan o konuşmanın bir bölümünün özetini buraya aktarıyoruz:

***

Aziz Nesin — Bulgaristan'da Türk azınlığının, takriben nüfusun ondabiri olduğu biliniyor. Burada Türk azınlığının eşit şartlarla yaşadığını gördük. Bulgaristan Türklerinin yetiştirilmesi ne yolda oluyor? Buradaki Türklerin, Bulgaristan halk idaresine ve organizasyonlara katılma nisbeti nedir?

Todor Jivkov — Memleketimizde yaşayan bütün millî grupların tam eşitlik siyasetinden hareket eden Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Hükümeti geçen 21 senelik halk idaresi yıllarında Türk ahalisinin maddî ve manevî kültürel kalkınması için birçok şeyler yapmıştır. Şimdi Bulgaristan'da yaşayan Türkler, memleketimizin vatandaşları olarak bütün haklara sahip olup Bulgar emekçileriyle omuz omuza yeni cemiyet kurmaktadırlar. Onlar, gerek siyasî hayata ve gerekse memleketin idaresine faal bir şekilde iştirak etmektedirler. Mesela Bulgaristan Millet Meclisi'nde 10 Türk milletvekili vardır. Halk idaresinin yerel organlarında, yani, vilayet, şehir belediye halk şurâlarında 4000 den fazla Türk azâ çalışmaktadır. Bunların 900 ü kadındır. Vatan Cephesi teşkilatlarında Türk kadın ve erkek seçmenlerin yaklaşık olarak yüzde 90'ı azâdır. (.....) Meselâ eski burjuvazi Bulgaristan'da 356 ilkokulda sadece 35.000 Türk talebesi okutuyorken ve memleketimizde sadece 167 Türk lise ve dinî tahsil okulu varken, bugün 1556 ilk ve orta okullarda, liselerde ve teknik okullarda 158 000 den fazla Türk çocuk ve genç okumaktadır. Halk idaremiz yıllarında 14 000 Türk erkek ve kadın lise ve yüksek tahsili bitirmişlerdir. Şimdi her yıl liselerde yaklaşık olarak 12.000 Türk genci okumaktadır. (.....) Yüksek ihtisas sahibi olan bunlar,

hekim, ziraat mühendisi, mühendis, gazeteci, yazar, rejisör ve müzisyenler olarak çalışmaktadır.

Türk ahalisinin kalabalık olarak yaşadığı bölgelerde 600 den fazla okul inşa edilmiştir. Bütün köylerde Türkçe ve gereken edebiyat kitapları olan halk evleri ve okuma evleri açılmıştır. Şimdiye kadar 3,5 milyon trajlı 700 Türkçe kitap çıkarılmıştır. Halk idaremiz Türklere "Yeni Işık", "Halk Gençliği" ve "Yeni Hayat" gibi gazete ve dergi çıkarmaktadır. Bunların trajı 90 000 dir.

***

Sayın Todor Jivkov'un sözlerinin küçük bir bölümünü aktardık ve söylenilenlerin gerçek olduğuna bizler de tanık olduk.

Aziz Nesin'in Bulgaristan Türklerine ilişkin Türkiye'de yayımladığı yazılardan bölümler Bulgaristan'da çoğaltılıp Türklerin yoğun olduğu bölgelere uçaklarla atılarak Türklerin Bulgaristan'da kalmaları, Türkiye'ye göç etmemelerine çalışılmıştır. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi olan birçok yazarımız Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin bu yeni hümanist tutumunu değerlendiren yazılar ve kitaplar yayımlamışlardır.

Durum böyle sürerken, başta Todor Jivkov olmak üzere Bulgaristan hükümetinin ve bütün yönetmen ve yetkililerinin bu olumlu politikalarını yavaş yavaş değiştirerek, son onbeş yıl içinde bu politika tam tersine çevrilmiş, Bulgaristan Türklerinin türlü baskı yollarıyla asimile edilmesine çalışılmıştır. Önce Türk okulları, Türkçe kitap bulunan okuma evleri kapatılmış, Türk öğretmenler işlerinden çıkarılmış, Sofya'daki Türkçe Yayınevi kapatılmıştır. Türk çocuklarının sünnet edilmesinin Marksizme aykırılığı gibi bilimdışı bir iddia ile sünnet yasaklanmaya çalışılmış (halkın direnci karşısında ilkin bundan vazgeçilmiş), daha sonra okullarda Türkçe dersler yasaklanmış, Türkçe dergi ve gazete yayınları durdurulmuştur.

Kurultaylar, uluslararası toplantılar yada özel çağrılar ve ziyaretler dolayısıyla Bulgaristan'a giden Türk yazarları olarak bizler bu geriye gidişin yanlışlığını, ilişkide bulunduğumuz Bulgaristan yönetmen ve yetkililerine açıkça söyledik ve eleştirilerde bulunduk. Ancak, bu yanlışlığın anlaşılıp düzeltileceği umuduyla, Türkiye'deki tutucu ve gerici çevrelerin aleyhte propagandada kullanmamaları ve iki komşu ülkenin dostluk ilişkilerini bozmamak düşüncesiyle bu eleştirilerimizi Türkiye'de yayımlamayı uygun görmedik.

Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı, konuyu açıkça konuşmak için sayın Todor Jivkov'dan görüşme isteminde bulunduysa da, önceleri bu konuşmayı memnunlukla karşılayan Todor Jivkov'la, ne red ne kabul anlamına gelebilecek uzatmalarla, bu görüşme yapılamadı.

Bulgaristan yönetiminin Bulgaristan Türklerine baskısı gittikçe artarak, sonunda resmî Bulgaristan tarihi değiştirilerek, Bulgaristan Türklerinin bin küsur yıl önceleri Slav kökenli oldukları, sonradan İslamlaşarak kendilerini Türk sandıkları gibi bir yeni siyasî tarih tezi ortaya atıldı. Oysa daha önceki tarihe göre, Bulgarların kökeninin Bolkar Türkleri olup sonradan karışarak Slavlaştıkları söyleniyordu. Biz, tarih tezlerinin doğruluğu yanlışlığı üzerinde durmuyoruz. Ancak kesin olarak doğruluğunu bildiğimiz ve inandığımız şudur ki, insanların coğrafyaları ve kişilikleri, bin, ikibin yıl öncelere dayanan tarih tezleriyle değiştirilemez. İnsanlar, hangi halktan olduklarını kendi istençleriyle belirlemekte, hatta seçmekte özgürdürler, özgür olmalıdırlar. Devlet baskısı ve zoruyla halkların kimlik ve kişiliklerini değiştirmeye zorlanmaları başta sosyalizm olmak üzere, hümanizme, demokrasiye, insan haklarına, hatta insanlığa aykırıdır.

Bulgar yönetimi, bu yeni tarih tezine dayanarak, Bulgaristan Türklerinin halk olarak bütün haklarını geri aldığı gibi, onların adlarını zor kullanarak Bulgarlaştırdı.

Bulgar yönetimi yapay ve zorlama tarih tezinin sonucu olarak Bulgaristan Türklerinin adlarını Bulgar adlarına çevirirken, bu tutuma karşı gelen Türklere baskısını daha da artırdı.

Bütün bu yapılanların, her nerde ve ne zaman olursa olsun, salt sosyalizme değil, demokrasiye, insan haklarına ve çağdaşlığa aykırı olduğunu ilân eder ve bu bildirimizi önce Bulgaristan yazarlarına duyurmak ve doğruluktan yana Bulgar meslektaşlarımızın da bizi destekleyeceklerini ummak isteriz.

Bulgaristan'da uzun zamandanberi artmayan Bulgar nüfusuna karşılık, Bulgaristan Türk nüfusunun sürekli artmakta olmasından duyulan kaygıdan kurtulmanın çağdaş ve insancıl yolu, ordaki Türk kökenlilerin devlet zoruyla dinlerini, dillerini, adlarını, geleneklerini değiştirip onları Bulgarlaştırmak olmayıp, bilimsel eğitim yöntemi ve insancıl davranışlarla onları Bulgaristan yurttaşları Türkler yapmaktır ki, sayın Todor Jivkov'un yirmi yıl önceki konuşmasında da belirtildiği üzere bir zamanlar bu insancıl ve çağdaş yöntem uygulanmaktaydı.

Biz Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi yazarlar olarak, Türkiye Kürtleri için bulunmuş yapay tarih tezine de karşı olduğumuzu, ayrımcılıktan da yana olmadığımızı, Türkiye Cumhuriyeti'nin yürürlükteki yasalarının sınırları içinde, bu konudaki özgürlüklerimizi kısıntılayan yasaların değiştirilmesi çabasıyla, her zaman tepkilerimizi göstermişizdir ve gösteriyoruz.

Bulgaristan'da izlenen ve uygulanan bu gerici politika karşısında bizi ençok şaşırtan durum, hiçbir Bulgar aydınının bir tepki göstermemiş olması yada, gösterilmiş tepki varsa, bunu bizim ve dünyanın duymamış olmasıdır. Daha da şaşırtıcı ve üzücü olanı, aydınların öncüleri olmaları gereken Bulgaristan Yazarlar Birliği üyesi hiçbir yazarın da bu konuda bir tepki göstermemiş olmasıdır.

Doğrudan yana olduklarına güvendiğimiz, dünya barışı ve halkların dostluğu için birlikte savaşım verdiğimiz nice Bulgar yazarı dostumuz, arkadaşlarımız var; biz onları gerçekten sevmiştik.

Bu konuda Bulgar yazarlarının tümüyle susmuş olmaları, bu uydurma yeni tarih tezine dayanılarak yapılan insanlık dışı işlemleri doğru bulduklarını, onayladıklarını mı, yoksa ağır baskı yüzünden seslerini çıkaramadıklarını mı göstermektedir? Bunu öğrenmeyi çok istiyoruz. Biz, TYS üyesi yazarlar, ikinci olasılığın geçerliliğini benimseyemiyoruz. Çünkü biz Türkiye'de çok daha ağır baskılar karşısında bile, her tehlikeyi göze alarak ve göğüsleyerek eleştirilerimizi yaptık ve yapıyoruz. Böylece, hiç de kahramanlık taslamadan bütün dünya yazarlarının gitmeleri gereken yoldan yürümüş olduk.

Bu mektubumuzu, yanıt almak umuduyla, iadeli taahhütlü postayla Bulgar Yazarlar Birliği'ne, Bulgaristan Türkiye Büyük Elçiliğine ve İstanbul Başkonsolosluğu'na sunuyoruz.

Tarihin öyle dönemleri ve koşulları olmuştur ki, bir tek doğru ve yürekli insan bile, mensup olduğu halkın onurunu tekbaşına kurtarabilmiştir. Doğruyu ve doğruluğu savunabilecek bir tek Bulgar yazarı bile, bütün Bulgaristan üzerine yaymaya çalışılan bu baskının karanlığını aydınlatıp gerçeği gösterebilecek kıvılcımı çakabilir. Bulgar yazarı meslektaşlarımızdan bu akılcılığı ve yürekliliği bekliyoruz.

Yazarlar olarak bizleri, hükümetler arası resmî ilişkiden daha çok halklar arası ilişki ilgilendirmektedir. Bugünkü kötü koşulla-

rın sürmesi durumunda bile Türk ve Bulgar hükümetleri, ülkelerin karşılıklı kimi çıkarları nedeniyle aralarında sözde iyi ilişki kurabilirler. Ama biz Türk yazarları, bugün Bulgaristan'da yapılan insan haklarına aykırı davranışlara ses çıkarmamanın ve göz yummanın, gelecekte halklarımız arasındaki ilişkiyi de zedeleyeceğine inanıyoruz. Biz yazarlar, yarını kuracak olan insanlarsak, halklarımız arasında gerçek, içten ve güçlü bir dostluğun ve sevginin kurulmasını istiyoruz.

Tutucu ve gerici çevrelere kaynak olmaması ve ayrıca sansasyon yaratmak istemediğimiz için bu mektubumuzu basına ve resmî makamlara vermeyeceğimiz gibi, Türk ve dünya kamuoyuna da duyurmayacağız. Türkiye Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu üyeleri arasında görüşülmüş bir sorun olarak kalmasını istediğimiz bu mektubumuzu, yukarda sözü geçen üç yere iadeli taahhütlü olarak postaladığımız tarihten başlayarak üç ay süreyle Bulgar Yazarlar Birliği'nin mektubunu umutla ve iyimserlikle bekleyeceğiz. Mektubumuzun Bulgar Yazarlar Birliği sekreteryasında bırakılmayıp bütün Bulgar yazarlarına iletilmesini dileriz. Mektubumuza üç ay içinde yanıt alamazsak yada Bulgaristan Türklerine yapılan bu baskıları doğru göstermeye çalışan bir yanıt alırsak, Türkiye'de bir basın toplantısı düzenleyerek bu mektubumuzu ve aldığımız yanıtı yada yanıt verilmediğini Türk ve dünya kamuoyuna bildireceğimiz gibi, bütün bu belgeleri dünyanın bütün yazar örgütlerine, Yazarlar Birliklerine, Yazar Sendikalarına ve PEN kulüplerine ve bütün demokratik örgütlere göndererek onlardan da dayanışma ve destek isteme zorunda kalacağız. Durumu üzülerek bildiririz.

Biz Türk Yazarları, Bulgar yazarlarıyla olan o bir zamanların çok güzel ve unutulmaz dostluğunun yeniden kurulmasını ve yaşatılmasını diliyoruz.

Her zaman barış için ve her zaman içtenlikli gerçek dostlukla.

Türkiye Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu
üyelerinin oybirliği ve onayıyla
TYS Genel Başkanı
Aziz Nesin

BULGARİSTAN YAZARLAR BİRLİĞİ'NİN TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASINA YANITI

Türkiye Yazarlar Sendikası
Başkan ve Yönetim Kurulu'na

Sayın Başkan,
Değerli meslekdaşlar,

Sofya'ya gelen çok gecikmiş mektubunuzdan, uzun bir krizden sonra Sendikanızın normal faaliyetine yeniden geçtiğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Bu gerçek bizi içtenlikle sevindiriyor, çünkü sizin de belirttiğiniz gibi biz de, örgütlerimizin geçmiş yıllardaki dostane, yapıcı ilişkilerini hatırlıyoruz. Eğer sevincimiz zamansız değilse, biz, yapıcı iyi ilişkilerimizin gelecekte daha da gelişeceğini ümit etmekle yetinmiyor, sizlerle her türlü işbirliğine hazır olduğumuzu bildiriyoruz.

Ünlü Türk yazarlarının barış adına savaştıkları için, Sofya'da yazarlar toplantılarına katıldıkları için haklarında dava açıldığını gazetelerde okuduğumda, ben kendi ve Birliğimiz adına savunmanız için, Bulgaristan'ı ziyaret etmiş olan Türkiye Cumhurbaşkanı Evren'e bir mektup yazmıştım. O zaman eski dostum ve arkadaşım Aziz Nesin, bu tür yazışmalarla sizlere ancak zarar vereceğimize beni ikna etmişti. Ama o zor dakikalarda hep yanınızda olduk.

Sizlere itiraf etmem gerekir ki, Belgrad'taki Balkan diplomatlarının toplantısını, eski güzel ilişkilerimizin genişleyip yenilenmesine olumlu bir ortam yaratacağını ümit ederek beklemiştim. Bu sözlerimi Bulgaristan Yazarlar Birliğinin bir beyanı olarak kabul ediniz.

Sayın meslektaşlar, üzülerek belirtelim ki, mektubunuzda, geçen kötü yılların kötü propagandalarını dile getiriyorsunuz. Öncelikle belirtmek istiyorum ki, iyi niyetinizden, yazarlık yeteneklerinizden ve yurtseverliklerinizden asla şüphe etmiyoruz. Tam karşıtı saygı gösteriyoruz. Ancak, bizim de aynı duygulara

sahip olmamıza izin vermenizi rica ediyoruz. Emperyalist propagandanın temel ilkesi, böl ve yönet olmuştur. Bunun için de sık sık milliyetçiliği ve şövenizmi kullanmıştır, edebiyattan da yararlanarak. Balkanlar, bu tür yapay ihtilafların da sembolüdür. Eski yaraların deşilmesinde ve nedenlerin ayrıntıları üzerinde durmayacağım. Biz de, sizdeki "Kıbrıs Trajedisi", "Kürt Sorunu", "Ermeni Katliamı (jenositi)" gibi gerginlik yaratan sorunları biliyoruz. Bunlar üzerinde sizlerle cesur konuşmalar yapmıştık.

Bunun açık delili de Bulgaristandaki Türk azınlığın sorununun alevlendirilmesi değil mi?

Her medeni ve demokratik ülkede olduğu gibi Bulgaristan Halk Cumhuriyetinde de, dinleri ne olursa olsun eşit haklara sahip Bulgar vatandaşları yaşamaktadır. Onları başka topluluklara ve sınırlara katmaya kendilerinden başka kimsenin hakkı yoktur.

Bugünkü Türk yönetimi, pratikte, islam dininin Türk ulusuna ait olduğu tezini savunmaktadır. Bu din spekülasyonunun başlangıcı taa Osmanlı İmparatorluğuna dayanmaktadır. Ve de uluslararası olumlu ilişkilere uymayan bir gericiliktir. Bu anlamda da Türkiye'nin Bulgar müslümanlarını koruma gayreti, kanunlara aykırı ve perspektifsizliktir. Ve de insan haklarına kaba bir saldırıdır.

Helsinki ruhuna ve dünya yeni düşünce tarzına ters düşen medeni devletlerin "Kıbrıs Variyantı" ile Bulgaristanı tehdit etmelerinden söz etmeyelim. Biz hararetle SSCB ve Gorbaçov'u destekliyoruz.

İyi komşuluk ilişkileri, barış ve iyi gelecek uğruna tarihin karanlık gerçeklerinden Bulgar halkı söz etmemiştir. Fakat ne tarih, ne de insanlık bunları unutmuştur. Bulgaristanda dinleri ne olursa olsun, Bulgar vatandaşları yaşamakta ve bunlar üzerinde de onlar durmaktadır. Müslümanlar arasında Bulgarca ve Türkçe konuşanlar da vardır. Bu, onların sosyalist yönetimin yasalarınca tanınmış haklarıdır.

Sizin dediğiniz gibi, bu uyduruk sorunu uluslararası platformlara getirmek, bize de, kendi inisiyatifimiz dışında, Bulgaristan tarihini ve Bulgar halkının haklarını tüm dünya önünde konuşma olanağını verecektir. Dünya basınını izlerken, Bulgar vatandaşlarının, Türk vatandaşlarından daha demokratik haklara sahip olduğu ve daha iyi yaşadığı izlenimlerine kapılıyoruz.

Bulgaristanda birçok cami korunup onarılmaktadır. Sofya Üniversitesinde Türk filolojisi bölümü vardır. Değerli meslekdaşlarım, sizlerin eserleri de dilimize çevrilip basılıp satılmaktadır. Bizde, Türkçe okuyup yazan yazarlar vardır. Üstelik onlar başarılı (mükemmel) yazarlarımızdır. Türkiye Yazarlar Sendikasının çalışmalarının durdurulduğu yıllardaki frenlenemeyen (önlenemeyen) emperyalistlerin anti-Bulgar propagandaları, sanırız sizleri de olumsuz etkilemiş.

Bir süre önce, büyük Türk yazarı, Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı Aziz Nesin ile Moskova'da saatlerce uzun uzun konuşma mutluluğuna kavuşmuştum. O konuşmamızda, bir çok şeyi karşılıklı olarak birbirimize izah ettiğimizi zannediyorum. Bu konuşmamız, Birleşmiş Milletler örgütü tarafından ilan edilen ve düzenlenen Kültürlerin Başlangıç On Yılı Toplantısı sırasında olmuştu.

Bu rastlantıdan da sembolik bir anlam çıkarmak istiyorum; Bizi öteki yüzyıldan ayırmakta olan bu son on yıl, halklarımız için de refah, iyi ilişkiler, kültürel alışveriş ve barış yılı olsun.

Sizlere sağlık ve başarılar dilerim.

Lubomir Levçev
Bulgaristan Yazarlar Birliği Başkanı

TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI'NIN, BULGARİSTAN YAZARLAR BİRLİĞİ'NİN YANITINA YANITI

B.Lubomir Levçev
Bulgaristan Yazarlar Birliği Başkanı

Sayın Levçev,

Bulgaristan İstanbul Başkonsolosluğu, Bulgaristan Ankara Büyük Elçiliği ve ayrıca posta aracılığıyla üç yoldan göndermiş olduğumuz mektubumuza, 16 Mayıs tarihli yanıtınızı aldık. Teşekkür ederiz.

Yanıt mektubunuzu, bölüm bölüm yanıtlıyoruz:

1— Mektubumuzun, salt postayla adresinize gönderilmesinin sakıncaları olabileceğini düşünerek, hem Istanbul Başkonsolosluğunuz, hem Ankara Büyükelçiliğiniz aracılığıyla, birer kopyasını size göndermiştik. Buna karşın mektubumuz yine de elinize gecikmeli geçmişse, bunun sorumu daha çok başkonsolosluğunuz ve elçiliğinizin olmalıdır. (Elimizde posta alındıları bulunmaktadır.)

2 — Zor zamanlarımızda, Bulgar Yazarlar Birliği'nin, Türkiye Yazarlar Sendikası'nın yanında olduğunu söylüyorsunuz. Doğrudur. Bunun için teşekkür ederiz. Salt Türk-Bulgar yazarları arasında değil, çağdaş ve uygar ülkelerin yazar örgütlerinin karşılıklı destekleri ve dayanışmaları yazarlık görev ve sorumlarıdır. Salt Bulgar yazarlarının değil, F.Almanya, ABD, Fransa, Büyük Britanya, Yunanistan vb. yazar örgütlerinin desteğini de gördük ve Türkiye Yazarlar Sendikası olarak da, başka ülke yazar örgütlerine gerektiğinde destek ve elimizden gelen yardımı esirgemedik.

3 — Mektubunuzda "Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde, dinleri ne olursa olsun eşit haklara sahip Bulgar vatandaşlarını başka topluluklara ve sınıflara katmaya kendilerinden başka kimsenin hakkı yoktur." demektesiniz.

Ne yazık, bu sözünüzün dünyanın her dilinde en aşırı bir demagoji olduğunu, üzülerek bildirmek zorundayız. Bizim mektubumuzun hiçbir yerinde, dinden sözedilmemiştir. Bulgar yurttaşlarının başka topluluk ve sınırlara katılmasından da sözedilmemiştir. Bunu, siz nasıl ve ne kertede istemezseniz, biz de öyle istemeyiz. Daha açık olarak söyleyelim: Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin sınırlarının bozulmasını, Bulgaristan yurttaşlarının başka sınırlara ve topluluklara katılmalarını da istemeyiz. Böyle bişey söyleyen de, isteyen de yok. Buna "Kendilerinden başka kimsenin hakkı yoktur." sözünüzse, hiç de gerçeğe uymayan bir demokratik gösteridir. Bulgaristan'ı çok iyi bilen insanlar olarak söylüyoruz ki, buna Bulgaristan yurttaşlarının kendilerinin de hakkı yoktur. Ama istenen ve sorun bu değildir. Biz size açık açık şunu yazdık! Bulgaristan'da yaşayan bir milyondan çok Türk kökenli Bulgaristan yurttaşı vardır. Bulgaristan hükümeti ve özellikle şimdiki Todor Jivkov iktidarı, Bulgaristanlı Türk kökenli Bulgar yurttaşlarının zorla — evet, zorla, kendi istekleriyle değil — ve baskıyla Türk olan adlarını değiştirip, onlara Bulgar adı vermektedir. Bulgaristan'daki Türk kökenli Bulgaristan yurttaşlarının bütün Türkçe yayınları ve Türkçe konuşmaları yasaklanmıştır. Onlara Türkçe öğrenim yasaklanmıştır. Bütün bu yapılanların, demokrasiye, insan haklarına, insanlığa aykırı olduğu açıktır. Bu yaşanan olayların tartışılacak hiçbir yanı yoktur. Bütün bu insanlık dışı uygulamalara karşı, Bulgaristan Yazarlar Birliği olarak, sizler ne diyorsunuz, ne düşünüyorsunuz? Uygulamaları haklı bulup benimsiyor musunuz, haksız bulup karşı mı çıkıyorsunuz, yoksa haksız buluyorken baskı yüzünden sessiz durmak zorunda mı kalıyorsunuz? İşte sizden öğrenmek istediğimiz buydu.

Hiçkimse, ister Bulgar ister Türk kökenli olsunlar, Bulgaristan yurttaşlarını başka topluluklara yada sınırlara katmaya kalkışmıyor. Durum böyleyken, dinden ve sınırdan sözetmeniz, konuyu saptırmaktan başka bişey değildir.

4 — Yanıtınızda "Bugünkü Türk yönetimi, pratikte, islam dininin Türk ulusuna ait olduğu tezini savunmaktadır" ve "Türkiye'nin Bulgar müslümanlarını koruma gayreti, kanunlara aykırı ve perspektifsizliktir. Ve de insan haklarına kaba saldırıdır." demektesiniz.

Bu sözleriniz, bizim mektubumuza değil de, sanki çok başka bir mektuba verilmiş yanıt gibi görünüyor.

Biz, yazarlar olarak, Türkiye yönetiminden sorumlu olmadığımız için, size ne Türkiye, ne Bulgaristan yönetiminden sözettik. Siz Bulgar yazarları da, Bulgaristan yönetiminden sorumlu değilsiniz. Bize, Bulgaristan hükümetiymişsiniz gibi yanıt vermişsiniz. Bırakınız yönetimler, karşılıklı olarak yönetim işlerini görüşsünler, tartışsınlar, eleştirsinler. Sizler, Bulgaristan Yazarlar Birliği olarak, ne diye Bulgaristan hükümetinin görevlerini de üstlenmeye kalkıyorsunuz?

Bizler, Türkiye yazarları olarak, Bulgaristan'daki ne müslümanları, ne ortodoksları, ne Yahudileri, ne dinsizleri korumak çabasındayız. Bunlar, bizim ilgi alanımızın dışındadır. Ama insanı korumak, insan olarak bizim görevimizdir, sizin de göreviniz olmalıdır. O insanlar ki, sizin ülkeniz Bulgaristan'da, kendi istençleri dışında adlarıyla, sanlarıylâ, gelenekleriyle, kültürleriyle, dinleri ve dilleriyle zorlanarak Bulgarlaştırılmaktadırlar. Olay işte bu denli yalın! Gözler önünde geçmekte olan bu gerçeği saptırmaya çalışmanızın yazarlık onuruyla bağdaşması olanaksızdır.

5 — Haksızlığınıza yandaş kazanmak için, hiç yeri ve gereği yokken "Kıbrıs Varyantı", "Kıbrıs Trajedisi", "Kürt Sorunu" ve "Ermeni Kıyımı" gibi konuları da araya karıştırarak (Niçin daha başka şeyleri katmadığınıza şaşılır) mektubunuzda şöyle diyorsunuz:

"Biz hararetle SSCB ve Gorboçov'u destekliyoruz."

Birden bir gülmece izlenimi veren bu tümce, haksızlıktaki umarsızlığınızın belgesidir. Kimi desteklerseniz desteklersiniz, bu bizim değil, sizin sorununuzdur. Bundan bize ve başkalarına ne? Niçin zorlayarak bizi de ille güncel politikanın içine sokmaya çalışıyorsunuz? Destekler almak için mi? Bizim bildiğimiz Gorboçov yoldaş, hiç yeri yokken kendisini bu işe karıştırmanızdan sevinmeyecektir. Ama değil mi ki zorladınız, öyleyse bizi de yanıt vermek zorunda bırakacaksınız. İşte bu konudaki düşüncemiz: Evet, bugün SSCB ni ve hararetle Gorboçov'u destekliyorsunuz, evet çok doğru, tıpkı Gorboçov'dan önce de yine hararetle Brejnev'i, daha önceleri de yine hararetle Stalin'i desteklediğiniz gibi. Bunlara yalan diyebilir misiniz? Ne diye hiç ilgisi olmayan bu

geçmiş olaylardan sözaçıyorsunuz? Bunların kime, ne yararı olabilir? Sizi, uygulanan insanlık dışı davranışların sorumundan kurtarabilir mi?

SSBC ni de, Gorboçov'u da, kendi hükümetlerinizi de hararetle desteklemek, yada desteklememek sizin sorununuz. Bu konuda bizim tutumuzsa şudur: Türkiye Yazarlar Sendikası, örgüt olarak, yazarlığın gereği olan aykırı düşüncesini her zaman korumuş ve ne bugünkü, ne de bundan önceki hükümetlerle uyum içine girmiştir; iktidar nimetlerinden yararlanıp iktidarların dümensuyuna girmemiştir.

Konumuzla ilişkisi yoksa da, sözünü ettiğiniz için, Kıbrıs, Kürt ve Ermeni sorunları üstüne düşüncelerimizi söyleyelim:

Kıbrıs politikasında, resmî politikayla koşut düşünmüyoruz.

Kürt sorununda da resmî politikayla koşut düşüncede değiliz. TYS Genel Başkanı, bu konudaki düşüncelerini yazmış olduğu için, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılanmış ve aklanmıştır.

Ermeni sorunu konusunda, hem resmî politikayla, hem de Ermeni'lerin emperyalist kışkırtması olan iddialarıyla koşut değiliz.

6 — Mektubunuzda şöyle bir tehdit de var:

"Sizin dediğiniz gibi, bu uyduruk sorunu uluslararası platformlara getirmek, bize de, kendi insiyatifimiz dışında, Bulgaristan tarihini ve Bulgar halkının haklarını tüm dünya önünde konuşma olanağını verecektir."

Bu ağır tehdidin altında bize siyasal rüşvet de veriyorsunuz: Biz bu sorunu uluslararası platforma getirmezsek, buna razı olursak, rüşvet olarak, siz de Bulgaristan tarihini ve Bulgar halkının haklarını tüm dünya önünde konuşmaktan vazgeçeceksiniz.

Biz, sizleri yazar olarak tanımıştık; önerdiğiniz siyasal pazarlığa bakılırsa, yazardan çok politikacı yada diplomat olduğunuz görülüyor.

Uluslararası platforma konuyu getireceğiz. Buna hazırız.

Önerimiz şudur:

Sovyetler Birliği, ABD, F. Almanya, D. Almanya, Büyük Britanya, Fransa, İtalya, Yunanistan ve daha istediğiniz başka ülkelerin yazar örgütlerinden (Birlik, Sendika, ve PEN Kulüplerinden) yazarlar ve biz Türk yazarları, siz Bulgar yazarlarından oluşacak kurulların Bulgaristan'da bu konuyu özgürce

araştırıp incelemesine, Bulgar hükümeti müsaade etsin. Biz, bunu istiyoruz!

Sizin saptırdığınız gibi, konunun müslümanlıkla, sınırla, Gorboçov'la, Bulgarların tarihsel haklarıyla hiçbir ilişkisi yoktur. Bulgaristan yazarı arkadaşlar, tarihe değil, coğrafyaya gelin, coğrafyaya... Dünya önünde Bulgaristan tarihini konuşacakmışsınız. Konuşun, size bunun için bir engel olan mı var, yoksa bu konuşmayı yapmak için bizden izin mi istiyorsunuz?

Öğrenilmesi gereken şudur: Coğrafyanın bedeli tarihle değil, yine coğrafyayla ödenir.

Bir ulus, ne denli büyükse, o ulusun tarihinde o denli de övünülecek ve o denli de yerinilecek sayfalar çok vardır. Türk ulusu da büyük ulustur ve tarihinin hesabını ve bedelini hem övünçle, hem de utançla ödemesini bilecek olgunluktadır.

7 — Mektubunuzda "Emperyalistlerin anti Bulgar propagandaları, sanırız sizleri de olumsuz etkilemiş" diyorsunuz.

Haksız ve insanlık dışı uygulamaları savunabilmek için, Kıbrıs, Kürt, Ermeni, Müslümanlık, Gorboçov, tarihsel hesaplar gibi konu ve sorunlara sarıldığınız yetmezmiş gibi, şimdi de emperyalizmin karşıtı görünerek dolaylı olarak emperyalizmden bile yardım bekliyorsunuz. Biz Türk yazarları, haklı olmamızın rahatlığı içinde, konuyu saptırarak, Bulgar yönetiminin şöyle yada böyle tutumundan sözetmeyi ve eleştirilerde bulunmayı hiç de uygun bulmuyoruz.

Siz Bulgar yazarları, uluslararası yazarlar toplantılarında Türk yazarlarının davranış ve konuşmalarının tanığı olarak, emperyalizmin oyununa gelip gelmeyeceklerini çok iyi bilmelisiniz. Bizlere, ne emperyalizmin, ne de sosyalist görünüp de insanlık dışı uygulamaların savunucularının propagandaları işleyebilir. Bu türlü yıldırma ve sindirme silahları çoktan demode olmuştur.

8 — Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanı Aziz Nesin'le Bulgaristan Yazarlar Birliği Başkanı Bay Lubomir Levçev arasında Moskova'da geçen konuşmadan sözediliyor. Bu konuşma, Aziz Nesin'in çağrısı üzerine otelde Aziz Nesin'in odasında, dilmaçlar ve tanıklar önünde geçmiştir. O konuşmada Aziz Nesin, ilk mektupta yazılanları daha geniş olarak açıklamış ve üçbuçuk saat süren o konuşmada B.Levçev inandırıcı olmayan ve kanıt sayılamayacak tarihe dayalı iddialarda bulunmuştur. Yine de o

konuşma, her zaman dilediğimiz gibi, dostluk havası içinde geçmiş ve bizde uzlaşma umudu uyandırmıştır.

Bulgaristan Yazarlar Birliği Başkanı ve Birliğin değerli yazarları.

Herbirinizin okumuş olmanızı dilediğimiz bu açıklamalarımızdan sonra, aldığımız kararı bildiriyoruz:

1 — Size gönderdiğimiz ilk mektupla, ilk mektubumuza verdiğiniz yanıtı ve bu mektubu içeren üç belgeyi (İngilizcesini) dünyadaki bütün yazar örgütlerine (Birlik, sendika ve PEN Kulüplerine), Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na, Avrupa Hukukçular Birliği'ne ve Uluslararası Af Örgütü'ne ve benzeri uluslararası kuruluşlara göndereceğiz.

2 — Yukarda sayılan örgütlerden seçilecek kurulların, konuyu yerinde araştırıp inceleyip karar vermek üzere Bulgaristan'da gezmeleri için Bulgar hükümetinin izin vermesi istenecek.

3 — Bulgaristan'da uygulanan bu insanlık dışı uygulamadan vazgeçilinceye, Bulgaristan'daki Türk kökenli Bulgaristan yurttaşlarının kendi istençleri dışında baskıyla kimlik ve kişilik değiştirmeleri önleninceye dek Türkiye Yazarlar Sendikası'nın bütün üyeleri, hem bireysel hem örgütsel olarak, Bulgaristan Yazarlar Birliği'yle bütün kültürel ilişkilerini kesecektir.

Herhangi siyasal çıkarlar gerekçesiyle yada ulusal bahanelerle, Bulgaristan'daki anlatılan durum değişmeden, Türk ve Bulgar hükümetleri arasında yakınlaşma olsa bile, iki komşu ülke halkları arasında gerçek dostluğun temeli olan karşılıklı insan haklarına saygı kurulmadıkça Türkiye Yazarlar Sendikası, Bulgaristan Yazarlar Birliği'yle ilişkide bulunmayacaktır.

4 — TYS, Türkiye'nin örgütlü ve örgütsüz bütün sanatçı, bilimci ve genelde aydınlarının ve işçi örgütlerinin, TYS yazarlarının yukarda yazılı tutumunu izlemelerinin uygun olacağını, salık verme niteliğinde bildirir.

Bulgaristan Yazarlar Birliği Başkanı ve üyeleri yazarlar:

Umarız ki, önceki ve bu mektubumuz, bütün Bulgaristan yazarlarına iletilmiştir. İlişkilerimizin hiç istemediğimiz bugünkü duruma girmesinden üzülüyoruz. Dileğimiz, en kısa zamanda doğru olanın görülerek insan haklarına saygı duyulmasıdır.

Aziz Nesin
Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı

BASIN TOPLANTISI

(15 Şubat 1989-Gazeteciler Cemiyeti)

Değerli gazeteci arkadaşlarımız,

Basın toplantısı çağrımıza katıldığınız için hepinize teşekkürler ederiz. Hoşgeldiniz.

Basın toplantımızın konusu, beş on yıldanberi daha da artan Bulgaristan'daki Türk kökenli Bulgaristan yurttaşlarına yapılan insanlıkdışı, çağdışı ve uygarlıkdışı işlem ve davranışlara karşı Türkiye Yazarlar Sendikası olarak tepkimizi göstermektir.

Bilindiği üzere, 12 Eylül 1980 askerî darbesiyle antidemokratik bir düzen getirilmiş ve bu arada Dernekler Yasası'na göre dernek ve sendikaların siyasetle uğraşmaları da yasaklanmıştır. Bu durumda sendikamızın, Bulgaristan'daki Türk soylulara yapılan zorbalığa, baskılara karşı tepkisini göstermesi yasal olarak engellenmiş bulunmaktadır. Antidemokratik de olsa yürürlükteki yasayı bozmadan nasıl bir tepki göstermemiz gerektiğini düşündük. Türkiye Yazarlar Sendikası Yönetim Kurulu'muzun oybirliğiyle, Bulgaristan Yazarlar Birliği'ne bir mektup yazarak, Bulgar yazarlarını, Bulgaristan'da yapılan bu insan haklarına aykırı davranışa karşı tepki göstermeye çağırma kararı aldık. Bulgaristan Yazarlar Birliği'ne yazdığımız bu mektubu, aldığımız olumsuz yanıtı ve bizim karşı yanıtımızı biraz sonra sizlere okuyacağız. Bu mektuplaşmalar, Bulgaristan'daki Türk soylulara yapılan insan haklarına aykırı baskı, zorlama ve işlemler karşısında, Bulgar Yazarlar Birliği'nin umursamazlığını ortaya koymaktadır.

Şunu da söylememiz gerekir ki, Irak'taki Türklere, daha eski yıllardanberi, Bulgaristan'daki Türk soylulara yapılanlardan çok daha ağır işlemler yapılmaktayken, Türk hükümetleri bitakım ticaret çıkarları ve petrol alımı yüzünden, Saddam iktidarının Irak'taki Türk soyluları eritip yoketme politikasına karşı sürekli sessiz kalmışlardır. Bugün de süren bu baskılar sonunda Irak'taki Türk soylular iki milyondan bikaç yüzbine indirilmiştir.

Türkiye hükümetinin Bulgaristan'daki Türk soylulara yapılan insanlık dışı davranışlara ve işlemlere karşı tepkisi de uluslararası planda yeterli ve etkili değildir ve olamayacaktır da. Çünkü Bulgar hükümeti, Türkiye'de Kürt'lere uygulanan politikanın tıpkısını Bulgaristan'daki Türklere uygulamaktadır. Bu durumda Türk hükümeti, bitakım biçimsel tepkiler gösterse bile, bunlar uluslararası planda etkisiz ve yetersiz kalacaktır ve kalmaktadır.

Nasıl Türkiye'de "Kürt diye bir halk yoktur, Kürt'ün aslı Türktür." gibi bir tarih tezi çıkarılmışsa, Bulgaristan'da da tıpkı böyle uydurma bir tarih teziyle "Bulgaristan'da Türk yoktur; bunların aslı Bulgar'dır; bunlar müslüman olmuş Bulgarlardır." diyerek Bulgaristan'daki Türk soyluları zorla, baskıyla Bulgarlaştırmaktadırlar.

Çağdaş milliyetçilik anlayışına göre, hiçbir insanın hangi milletten olduğu, ister gerçek tarihe dayanarak ister uydurma tarih tezleriyle, başkaları tarafından belirlenemez. İnsan kendi kimlik ve kişiliğini belirlemekte özgürdür; yani insan hangi milletten olduğunu ve hangi devletin yurttaşı olacağını ancak kendisi belirleyebilir. Uydurma tarih tezlerine dayanan hükümetlerin baskısı ve zoruyla, istekleri dışında insanların milliyetlerini değiştirmek çağdışılıktır, insanlıkdışı ve uygarlıkdışı davranışlardır.

Bulgaristan Yazarlar Birliği üyelerinin Bulgaristan'da Jivkov iktidarının bu politikasına tepki göstermemesini kınıyoruz.

Öyle görülüyor ki, Bulgaristan'ın bugünkü Jivkov iktidarı, Türk hükümetinin etkisiz kalan bu biçimsel tepkilerini zamana bırakıp oldubittiye getirmek ve zaman içinde yumuşatarak dünya kamuoyuna unutturmak istemektedir.

Şunu açıklarız ki, hükümetler arası ilişkiler zaman içinde ne biçim alırsa alsın, Bulgaristan'daki Türk soylulara yapılan bu haksızlıklar önlenmedikçe, yada Bulgar yazarları bu haksızlığa bir tepki göstermedikçe, bizler Türkiye Yazarlar Sendikası'nın üyeleri olan yazarlar, Bulgaristan'la ve Bulgar yazarlarıyla hiçbir kültür, sanat ve yazın ilişkisinde bulunmayacağız. Türkiye'nin başka sanat, kültür, bilim, yazın örgütlerine de, bugünkü durum değiştirilmedikçe Bulgaristan'la ilişkide bulunmamalarını salık veriyoruz.

Azınlık hakları salt Türkiye'de, Irak'ta, Bulgaristan'da yok-

sayılmıyor. Macaristan Yazarlar Birliği'nden aldığımız bir yazıda, Çavuşesku iktidarının Romanya'daki Macarlara yaptığı baskı ve zorlamalar bildirilmektedir.

Bizler, Türkiye Yazarlar Sendikası üyeleri yazarlar, bütün dünyada insanların, dinlerini olduğu gibi, hangi milletten olduklarını da kendilerinin seçmelerini, Bulgaristan'daki Türk soyluların Bulgaristan yurttaşı olarak kalmalarını, ama Türk kültüründen koparılmamalarını, anadillerinden yoksun bırakılmamalarını, zorla ve baskıyla geleneklerinden ayırtılmamalarını istiyoruz.

İşbu duyurumuzu ve mektuplarımızı, dünyanın bütün yazar örgütlerine ve insan haklarına ilişkin bütün kuruluşlarına göndererek, insanlık adına onlardan destek ve dayanışma isteyeceğiz.

Değerli gazeteci arkadaşlarımız, şimdi Bulgaristan Yazarlar Birliği'yle mektuplaşmalarımızı okuyacağız.

İlginize teşekkür ederiz.

Gazetelerinizin bu çok önemli ve yaşamsal konuya gereken yeri vereceğini umuyoruz. Teşekkürlerimizle.

TYS Genel Başkanı
Aziz Nesin

Not: Bu toplantımıza gazetelerin muhabirleri büyük ilgi gösterdiler. Ama ne yazık ki, gazetelerde yer verilmedi basın toplantımıza. Ancak bir gazetede çok küçük haber olarak yer verildi.

DÜNYA YAZARLAR ÖRGÜTLERİNE GÖNDERİLEN MEKTUP

Bulgaristan'da bir milyonu aşkın Türk kökenli Bulgaristan yurttaşı, altı yıldanberi devlet zoru ve baskısı altında, gelenekleri, kültürleri, adları, dilleri, dinleri değiştirilerek, istençleri dışında Bulgar kimlik ve kişiliğine sokulmaktadırlar.

Bizler, Türkiye Yazarlar Sendikası üyeleri olarak, Bulgaristan Yazarlar Birliği'ne mektup yazarak, demokrasiye aykırı ve insan haklarını çiğneyen bu tutuma karşı tutum ve davranışlarını öğrenmek istedik.

Sözkonusu mektubumuz, Bulgaristan Yazarlar Birliği'nin yanıt mektubu ve yanıt mektubuna yanıtımız ilişik olarak sunulmuştur.

Mektuplar okunduktan sonra durum bütün açıklığıyla anlaşılacaktır.

Kardeş meslek örgütü olarak size de başvuruyoruz. Dileğimiz, haklı bulduğunuz yanda yer almanız ve hep birlikte demokrasi ve insan haklarını savunmamızdır.

Bu konuda önerimiz şudur:

Konuyu yerinde inceleyip karar vermek üzere örgütünüzden yazarların bir süre Bulgaristan'da araştırma yapmak için Bulgaristan hükümetinin izin vermesi. Bu inceleme gezinizde, gerekli görülürse Türk yazarları da şizinle birlikte olacaktır. Bulgar yazarlarının da bulunmasında yarar görülmektedir.

Bu girişimimize yardımcı olacağınızı umar ve yanıtınızı bekleriz.

Teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Aziz Nesin
Türkiye Yazarlar Sendikası
Genel Başkanı

DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ'NDE KÜRT SORUNU DÂVÂSI

- Dâvâ konusu olan yazı
- İçişleri Bakanlığı'nın yazısı
- Adalet Bakanlığı'nın yazısı
- Bilirkişinin yazanağı
- Dâvâ açılma kararı
- Aziz Nesin'in Savcılıktaki anlatımı
- İddianâme
- Aziz Nesin'in savunması
- Aziz Nesin'in Savunmanı Veli Devecioğlu'nun Savunması
- Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin aklama kararı

KÜRT SORUNU

1987 yılı Ağustos ayı başlarında bigün "İkibine Doğru" dergisinden Çatalca'da bulunduğum Nesin Vakfı'na telefon edilerek, Türkiye'nin önemli ve güncel konusu olan KÜRT SORUNU üstüne ne düşündüğüm soruldu. Bu soruya telefonda verdiğim yanıt 9 Ağustos 1987 tarihli "İkibine Doğru" dergisinde yayımlandı. Yayımlanan yanıtım şudur:

Bu yasalar varken açık açık bu konuyu konuşmak olasılığı yok. O yasalar ki Kürt sorununu ortaya koymak, ona çözüm getirmek olanaklarını ortadan kaldırıyor. Bugün yapılacak ilk iş, bence bu yasaların çürümüşlüğünü, geçersizliğini ortaya koyarak değiştirmektir. Göz göre göre suç işlemek istemiyorum. Bugün artık silahlı eyleme geçince bu insanlar, bunlara karşı yasaların çok elverişsiz olduğunu söylemek çok hafif kalıyor ve yanlış yorumlara meydan veriyor. Onun için, çok daha açık konuşmak için dingin bir dönem gerekir. Kürt Kürdü öldürürken, Kürt Türkü öldürürken, askerler ölürken, öldürülürken çözüm bulmak zamanı oldukça gecikmiştir.

Yasaların çerçevesi içinde kalmak koşuluyla şunu söyleyebilirim: en büyük yanlışlık bir halkı toptan yadsımaktır. Bu halk toptan yadsınmıştır. Yıllardan beri yasal yollarla yadsınmıştır. Aynı oyun bizim başımıza da geldi. Bulgarlar, aynı felsefeyle oradaki Türkleri yok sayıyorlar, aynı şeyi biz de yaptığımız için açık ve net tavır alamıyoruz. Bir halka hiç kimsenin zorla, "Senin kökenin bu değildir, şudur" demeye hakkı yoktur, olmaması gerekir.

Şunu da açıkça söyleyeyim ki bir Kürt halkı vardır. Ben Kürt halkının bağımsızlık savaşını, kültür bağımsızlığı olarak alıyorum. Siyasi bağımsızlıktan yana değilim. Bunu yalnız Türkiye'nin çıkarı olduğu için söylemiyorum, Kürtlerin çıkarı da budur. TC bile tam bağımsız değilken, Doğu'da bağımsız bir bölgenin oluşması ve

bağımsız kalması mümkün değildir. Yani Kürtlerin aklını başına toplayıp Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmamaları gerekir. Hareketler çok namuslu ve dürüst gibi gözüküyorlarsa da temelde, özde öyle olduğu halde, dış güçler çok büyük rol oynuyor. Emperyalist güçler, Türkiye'nin başına tıpkı Atari oyunlarında olduğu gibi, oyunlar tezgâhlıyor. Türkiye - Yunanistan gerginliği, Ermeni sorunu, Kürtlerin bağımsızlığı, Ortadoğu'daki sorun, Musul - Kerkük'te hakkımız var gibi birtakım lafların çıkarılması, bu Atari planlarının birer kartı. Şartlara göre istediklerini oynuyorlar. Onun için ben bugünkü yasalar değiştirilerek Kürt halkının varlığının kesinkes kabul edilmesi ve kültürel bütün haklarının verilmesinden yanayım. Ama Kürtlerin bağımsızlık iddialarının içtenliğine de inanmıyorum. Hareket, Türk yöneticilerinin yanlışlıkları yüzünden bu noktaya gelmiş bulunuyor.

Terör çıkar yol değildir. Teröre karşı terör de çıkar yol değildir. Buradan bağımsızlık çıkmaz, çözüm de çıkmaz. Türk devletinin bugün uyguladığı yöntemlerle de sorun çözülmez. Bugünkü yasalar yanlış olunca yöntemler de yanlış oluyor. Yıllardan beri yanlış bir kamuoyu yaratıldı. Türkiye'de Bir Kürt sevmezlik yaratıldı. En büyük yanlış, "Kürt yoktur, bunlar Türktür" gibi bir tarih tezi uydurarak ortaya çıkmak. Senin kökün şudur diye çağdaş ulusçuluk olmaz. Bir insan kendini hangi milletten sayıyorsa o millettendir.

Eğer Türkiye doğu bölgesini kalkındırmış olsaydı, Kürtler bugünkü isteklere uyar mıydı, uymaz mıydı sorunu var. Ekonomik refahtan sonra kültürel haklar da verilirse ki verilmesi gerekir, daha ılımlı bir noktaya gelinebilir.

Bugünkü hükümet sorunu çözemiyor. Çünkü bilim dışı bir hükümet. Bilim dışı bir yaklaşımla hangi soruna köklü çözüm bulunabilir. Bu yeni bir sorun da değil. Eskiden bilimsel yöntemlerle çözülseydi pekâlâ iki halk yazgılarını birleştirerek birlikte yaşayabilir, bugünkü noktaya gelinmezdi.

Bu hareketleri Kürt halkının kendi hareketi saymak da doğru değil. Evet özü kendi hareketi, ama bunu maniple eden birtakım dış güçler olduğuna da inanıyorum. Kürt bağımsızlığı isteyenler, yanlış yapıyor. İstetilenler demek daha doğru aslında. Bunun sonu eskiden olduğu gibi ordu oraya girer bitirir işi. Ezer. Ama ne olur: Türk ordusu katil olur, Türk ulusu emperyalist olur. Bu hale gelsin istemiyor ordu. Savaş olsun istemiyor. Belki emperyalist

güçler bunu istiyor ve bunun ortamını yaratmaya çalışıyor. O nedenle çok akıllı olmak gerekir. Türklerin de Kürtlerin de çok akıllı olması gerekiyor. Böyle bağımsızlık savaşı olmaz. Çoluğun çocuğun öldürülmesi, doksan yaşında adamın öldürülmesiyle olmaz. Bunlar Türk halkını da tahrik eder. Oradaki insanlar ne yapacağını şaşırmış, her iki tarafın baskısı altında.

Çözüm bu varlığı kabul etmek, tarihsel ve bilimsel gerçeği kabul etmekten geçer.

18 Ağustos 1987 tarihinde İçişleri Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığı'na şu yazı gönderiliyor:

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü
Güvenlik Daire Başkanlığı

ANKARA
.... / .... / 198...

Sayı: Basın-B.1/

Konu: "2000'E DOĞRU"
İsimli Dergi.
17.08.87*241582

ADALET BAKANLIĞINA

İstanbul'da haftalık olarak yayınlanan "2000'E DOĞRU" adlı derginin 9-15 Ağustos 1987 tarihli, 32.sayısının 20,21,22 ve 23. sahifelerinde "KÜRT SORUNUNA ÇÖZÜM" başlığı altında, bazı kişilerin görüşlerine başvurularak yayınlanan haber ile aynı konuda Mehmet Ali AYBAR'ın beyanlarına dayanan "Milli Kurtuluş Savaşı Veriyoruz" başlıklı bölüm calibi dikkat görülmüştür.

Milli bütünlük ve beraberliğimizi zedeleyici ve bölücülüğü körükleyici nitelikte görülen bu haberleri yayınlayan dergi ve sorumluları ile beyanat verenler hakkında, kanuni işlemin yapılmasını takdirlerinize arz ederim.

BAKAN ADINA

Galip Demirel
Vali
Müsteşar

Ertesi gün (19 Ağustos 1987) Adalet Bakanlığı'ndan İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na, "çok ivedi" yazılarak şu yazı gönderiliyor:

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANKARA
19/8/1987
43382
ÇOK İVEDİ

Sayı: CİGM.-1.133.379.1987
Konu: "2000"e Doğru" isimli dergi

İSTANBUL DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ
CUMHURİYET SAVCILIĞINA

İçişleri Bakanlığının 17.8.1987 gün ve 241582 sayılı yazısı birlikte gönderilmiştir.

Sözü edilen dergi ile ilgili olarak önceden yapılmış herhangi bir işlem bulunması halinde, mahiyetine, aksi halde gerekli inceleme yapılarak takdir ve tayin olunan işlem sonucuna dair ivedi bilgi verilmesi ilgili takipsizlik kararı, iddianame onanmış örneklerinin gönderilmesi rica olunur.

BAKAN ADINA

Kenan Fahri ÇAVGA
Ceza İşleri Genel Müdürü

EKİ: Yazı

Istanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, 24 Ağustos 1987 tarihli aşağıdaki tutanakla bilirkişi atadı:

T.C.
İSTANBUL
DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ
CUMHURİYET SAVCILIĞI

Sayı:1987/342 Hz. 24.08.1987

BİLİRKİŞİ TAYİN TESLİM VE TESELLÜM TUTANAĞI

Cumhuriyet Savcılığımızca milli bütünlük ve beraberliğimizi zedeleyici ve bölücülüğü körükleyici savıyla soruşturulması yapılan 9-15 Ağustos 1987 tarih ve 32 Sayılı İKİBİN'E DOĞRU isimli dergide yukarıda yazılı suç unsurlarının olup olmadığının tesbitine gerek duyulduğunda;

C.M.U.K.nun 66 ve müteakip maddeleri gereğince bilirkişi olan İstanbul Üniversitesi Rektör Vekili ve Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Profösörlerinden KAYIHAN İÇEL'in seçilmesine;

BİLİRKİŞİ KİMLİĞİ:

KAYIHAN İÇEL/Ziya oğlu 1939 D.lu. İstanbul Üniversitesi Rektör Vekili ve Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Prof. olduğu anlaşılmakla bilirkişilik yapacağı konu izah edilip C.M.U.K.nun 72.maddesi uyarınca yemini verildikten sonra soruldu:

CEVABEN: Bilirkişilik yapacağım konuyu anladım, Bu dergiyi okuyup gerekli raporu düzenleyebilmem için yeterli bir süreye ihtiyacım var, bu süre savcılığınızca uygun görülürse gerekli raporumu vereceğim demekle, kendisine İKİBİN'E DOĞRU isimli derginin teslimine karar verildi. 24.08.1987

Cemalettin Çelik
İst.Dev.Güv.Mah.C.Sav.Yrd.

22 Eylül 1987 tarihli, İstanbul Üniversitesi Rektör Vekili ve Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Profesörü Dr. Kayıhan İçel'in Bilirkişi yazanağı:

BİLİRKİŞİ RAPORU

İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi
Cumhuriyet Savcılığına

Dosya No: 1987/342 Hz.

9-15 Ağustos 1987 tarihli ve 32 sayılı 2000'e Doğru Dergisinin 20 ve devamı sayfalarında yer alan "Kürt Sorununa Çözüm-Kritik Karar" başlıklı yazının TCK. 142/3. maddesine aykırı olup olmadığının tesbiti için bilirkişi olarak tayin edildiğimden gerekli incelemeleri yaptım.

İnceleme konusu yazıda şiddetin bazen tartışmayı ortadan kaldırdığı, bazen de tartışmayı gündeme getirdiği, Türkiyede yaşanan şiddetin sonunda bastırılan kapağın infilaki ile sonuçlandığı ve bu nedenle artık herkesin yıllardır üstü. örtülmüş bir sorunun tartışılması gereğini duyduğu, bu sorunun kürt sorunu olduğu belirtilmekte, konunun ciddi olduğu ve Türkiyenin gündemindeki en önemli sorun olduğu, doğudaki ateşe körükle giderek bunun bir yangın halinde bütün ülkeyi sarmasına, hatta Türkiyeyi Ortadoğu girdabının içine çekerek bütün dünyadan tecrit edilmesine izin verilmemesi gerektiği, sağlıklı ve güvenli bir yol izlenmesinin zorunlu olduğu ileri sürüldükten sonra bu konuda çeşitli kişilerin düşüncelerine yer verilmektedir.

Yazıda yer alan düşüncelerden ilki Aziz Nesin'e ait olup, bu kişi, mevcut yasalar varken açık açık bu konuyu konuşmanın mümkün olmadığını, yasaların Kürt sorununa çözüm getirmek olanağını ortadan kaldırdığını, göz göre göre suç işlemek istemediğini, Kürdün Kürdü öldürürken, Kürdün Türkü öldürürken, askerler ölürken çözüm bulmak zamanının oldukça geciktiğini, en büyük yanlışlığın bir halkı toptan inkâr etmek olduğunu, aynı

oyunun bizim başımıza geldiğini, Bulgarların aynı felsefe ile oradaki Türkleri yok saydıkları, aynı şeyi bizimde yaptığımız için açık ve net tavır alamadığımızı, bir halka hiç kimsenin zorla senin kökenin bu değildir şudur demeye hakkı olmadığını, bir Kürt halkının bulunduğunu, Kürt halkının bağımsızlık savaşını kültür bağımsızlığı olarak aldığını, siyasi bağımsızlıktan yana olmadığını, bunda Kürtlerin de çıkarının bulunduğunu, terörün çıkar yol olmadığını, teröre karşı terörün de çıkar yol olmadığını, Türk Devletinin bugün uyguladığı yöntemlerle bu sorunun çözümlenemiyeceğini en büyük yanlışlığın Kürt yoktur, bunlar Türktür gibi bir tarih tezinin uydurulması olduğu, ekonomik refahtan sonra kültürel haklar da verilirse daha ılımlı bir noktaya gelineceğini, bu hareketlerin Kürt halkının kendi hareketi saymanın da doğru olmadığını, Kürt bağımsızlığını isteyenlerin yanlış yaptığını, çözümün bu varlığı kabul etmek, tarihsel ve bilimsel gerçeğin kabul etmekten geçtiğini ileri sürmüştür.

Anayasamızın 3. maddesi Türkiye Devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Türk milletine içinde bulunan unsurlardan ayırmak ve Türk milleti içinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kısmını ayrı bir halk, ayrı bir millet şeklinde göstermek mümkün değildir. Ceza Kanunumuzun 142. maddesi bu tür bir davranışı suç haline getirmiştir. Şöyle ki; 142. maddenin 3.bendi gereğince milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için her ne surette olursa olsun propaganda yapan kişi cezalandırılmıştır. Sözü geçen yazıda Türkiyemizin doğu bölgesinde yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını ayrı bir halk, ayrı bir millet şeklinde gösterme çabası söz konusudur. Bu itibarla sözü geçen demeç TCK. 142/3. bende aykırı bulunmaktadır.

Yazı içinde yer alan 2.demeç Mehmet Ali Aybar'a aittir. Bu kişi verdiği demeçte doğudaki eşkiyaya bölücü eşkiya demenin doğru olmadığını, bunların bağımsız Kürdistan için mücadele eden silâhlı eylemciler olduğunu, onlara sorulduğu takdirde Kürdistanı kurmak için savaş verdiklerini söyliyeceklerini, anadili Türkçe olanlardan sonra en kalabalık etnik gurubun Kürtler olduğunu ileri sürmektedir. Yukarıda belirttiğimiz üzere TCK 142/3. madde milli duyguları yok etme veya zayıflatmak için propagandayı suç saymıştır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kesimini Türk milletinden ayrı olarak göstermek kanunun

142. maddenin 3. bendine aykırılık teşkil eder. Bu itibarla bu demeçte de aynı suçun unsurları görülmüştür.

İnceleme konusu yazıdaki diğer demeçlerde ise TCK. 142/3. maddesine aykırı bir durum müşahede edilmemiştir.

Burada belirtmemiz gerekir ki; TCK. 142/3. madde milli duyguları yok etme veya zayıflatmak için propagandayı cezalandırmıştır. Böylece bölünmez bir bütün olan Türk milletinin bir kesimini ayrı bir ulus veya halk şeklinde göstermek ve bunun propagandasını yapmak bu kanun maddesinin kapsamına girer. Ancak 142/3 te (propaganda) bir unsur olarak yer aldığı içindir ki propaganda kastı ile hareket edilip edilmediğinin ayrıca araştırılması gerekir. Böyle bir kastın bulunup bulunmadığının tesbiti yetkisi ve görevi ise sayın Adalet mercilerine ait bir yetki ve görevdir.

Keyfiyet saygı ile arzolunur.

22 Eylül 1987
Bilirkişi
Prof.Dr.Kayıhan İÇEL

Istanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcı yardımcısı, 25 Eylül 1987 tarihinde, Devlet Güvenlik Mahkemesine şu yazıyı gönderiyor:

T.C.
ISTANBUL
DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ
CUMHURİYET SAVCILIĞI

Sayı:1987/342 Hz. Kod No.34410 25.09.1987

İSTANBUL DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİNE

İstanbul'da yayınlanan ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürlüğünü Fatma Yazıcı'nın yaptığı İKİBİN'E DOĞRU adlı haftalık haber ve yorum dergisinin 9-15 Ağustos 1987 tarihinde yayınlanan 32. sayısında 22. 23. ve 24. sayfalarında yer alan "Kürt Sorununa Çözüm" başlıklı yazının incelenmesinde:

Türkiye'nin gündemindeki en temel sorununa çözüm arandığı, bu sorunun "Kürt Sorunu" olduğu, yılların köhne politikasının karaya oturduğu ifade edilerek şimdi ülkeyi yönetenlerin ateşe körükle giderek, yangının bütün ülkeyi ve geleceğini sarmasına neden olacaklarını, ya da sağlıklı bir yola girileceği belirtilip, 2000'e Doğru'nun sorunun çözümü konusunda bazı ünlü şahsiyetlerle yaptığı konuşmaları yayınlamıştır.

Kürt Sorununa Çözüm adlı bu yazıda, sırasıyla Aziz Nesin, Mehmet Ali Aybar, Murat Belge, Emil Galip Sandalcı, Necdet Uğur, Yılmaz Usluer, Ahmet Sarp ve Mahmut Altunakar'ın düşünce ve görüşleri adları geçen kişilerin isimleri altında yayımlanmıştır.

Aziz Nesin'e ait "Kültürel Haklar Verilmeli" başlığı altında yayınlanan bölümde Anayasamızın 3.maddesi Türkiye Devletinin Ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olduğu belirtilmesine karşı Türkiye'nin doğu bölgesinde yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ayrı bir halk, ayrı bir millet şeklinde gösterilerek bağımsızlık savaşının kültür bağımsızlığı olarak ele alınması

kürtlerin çıkarının bu olduğu ifade edilmiş ve Türkiye Cumhuriyetinin bile tam bağımsız olmadığı bu nedenle doğuda bağımsız bir bölgenin oluşmasının ve bağımsız kalmasının mümkün olmayacağı sonucuna varılmıştır.

Bu suretle yazıda Türk milleti içinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kısmını ayrı bir halk ve ayrı bir millet şeklinde gösterilmekte olduğu aşikar bulunduğundan, Aziz Nesin'e ait bu demecin, milli duyguları zayıflatıp yokettiği, bu nedenle T.C.K.nun 142/3. maddesine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

Dergide "Kürt Sorununa Çözüm" başlıklı yazının ikinci bölümü olan Mehmet Ali Aybar ismi altında bulunan "Milli Kurtuluş Savaşı Veriyorsanız..." başlığıyla verilen demeçte de "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kesiminin Türk Milletinden ayrı olarak gösterilmesi" sonucu milli duygular zayıflatılıp yok edici mahiyette olduğu görülmektedir.

Dergi üzerinde yaptırılan bilirkişi incelemesinde de 22.9.1987 günlü raporda konu etraflıca açıklanmıştır.

Buna göre dergide yayınlanan "Kürt Sorununa Çözüm" başlıklı yazıda yer alan Aziz Nesin ve Mehmet Ali Aybar'ın demeçleri TCK.nun 142/3. maddesine aykırı olduğu görüldüğünden sorumluları hakkında soruşturma açılmıştır.

2950 Sayılı Kanunla değişik 5680 Sayılı Basın Kanununun Ek maddesine göre, İKİBİN'E DOĞRU adlı derginin 9-15 Ağustos 1987 tarih ve 32.sayısının TOPLATILMASINA karar verilmesi kamu adına talep olunur. 25.09.1987

Bülban Akbaş
İst.Dev.Güv.Mah.C.Sav.Yrd.
17783

Aynı gün (25 Eylül 1987) Istanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi şu "Müteferrik Karar"ı veriyor:

MÜTEFERRİK KARAR

MÜTEFERRİK NO : 1987/182
HAZIRLIK NO : 1987/342

HAKİM: MAHİR ESENÜLKÜ HAK.ALB. 965/Yd-10
KATİP: KUDRET EROĞLU

İstanbul'da yayınlanan 2000 e Doğru adlı derginin 9-15 Ağustos 1987 tarihli 32. sayısının 22,23,24. sahifelerinde yer alan "Kürt Sorununa Çözüm" başlıklı yazı ile TCK.nun 142/3. maddesinin ihlâl edildiği ileri sürülerek derginin sözü edilen sayısının toplatılmasına karar verilmesi, C.Savcılığının 25.09.1987 gün ve 1987/ 342 Hz. sayılı yazısı ile istendiği ve dergi ve hazırlık evrakının yazı ekinde gönderildiği anlaşıldı.

Derginin 22,23,24. sahifelerinde yer alan "Kürt Sorununa Çözüm" başlıklı yazı okundu. Ayrıca bu yazı ile ilgili olarak bilirkişi sıfatı ile mütalaa veren Prof. Kayıhan İçel'in 22.09.1987 tarihli raporu okundu.

Raporda belirtilen sahifelerde düşüncelerini bildiren kişilerin suç kastı ile hareket edip etmediklerinin ayrıca araştırılması gerektiğinin belirtildiği görüldü:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

İstanbul'da yayınlanan "İKİBİNE DOĞRU" adlı derginin 9-15 Ağustos 1987 tarihli 32. sayısının 22,23,24. sayfalarındaki "Kürt Sorununa Çözüm" başlıklı yazıda yer alan ve TCK.nun 142/3. maddesini ihlal ettiği ileri sürülen demeçlerde suç kastı ile hareket edildiği şu anda kesin olarak tesbit edilemediğinden,

Adı geçen derginin 32 nci sayısının toplatılmasına mahal

olmadığına, evrakın C.Savcılığına iadesine itirazı kabil olmak üzere karar verildi. 25.09.1987

Katip

Hakim 965/Yd-10
Mahir ESENÜLKÜ

24 Aralık 1987 tarihinde, Istanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı'nda sorgulandım. Sorgulama yazanağı aşağıdadır:

SANIK: MEHMET NUSRET NESİN (AZİZ NESİN): Abdulaziz ve Hanife oğlu 1915 İstanbul D.lu Giresun nüf.kayıtlı, Görbek köyü halen Çatalca ilçesi Nesin vakfında oturur.

Suçu anlatılıp savunması soruldu:

2000'e doğru haftalık dergide 32 nci sayıda Kürt sorununa çözüm kritik karar başlıklı yazı içersinde ismimin altında yer alan bölümde görüş ve düşünce bana aittir, dergi yöneticileri Kürt sorununda değişik kişilerin görüşlerini alırken bir düşünür olarak benim de görüşümü sordu, ve konu hakkındaki düşüncelerimi mütalaa ettim. Bu görüşlerim aynen dergide yer almaktadır. Yani suçlanan bölüm bana aittir.

Bu yazıda açıkca ifade edildiği gibi ayrılıkçı bir Kürk devletine karşı olduğum ifade edilmiştir ben anayasanın 3. maddesindeki Türkiye devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, ayrılıkçı devlet olmayı engelleyen bir kural olarak anlıyorum, böyle ayrılıkçı bir çalışmayı nasıl engelleneceğini ifade etmek için bu düşünceleri taşıyorum dolayısıyla düşünce ve görüşlerimde milli duyguları yok etme yolunda bir söz yoktur, tersine ayrılıkçı devlet kurma isteklerine karşı Kürt halkının kültürel haklarının verilmesi ve bununla birlik ve bütünlüğünün sağlanacağını ifade etmiş oluyorum, ancak böyle engellenebileceği düşüncesindeyim. Sözlerimde suç unsuru olmadığını tekrar ederim dedi,

Başkaca bir diyeceğinin olmadığını beyan ederek ifadesi okunup, birlikte imza altına alındı. 24.12.1987

Cumhuriyet Savcı Yrd.

Zabıt Katibi

SANIK
MEHMET NUSRET NESİN
(AZİZ NESİN)

Istanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, 28 Aralık 1987 tarihinde şu "İddianame"yi düzenliyor:

T.C.
İSTANBUL
DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ
CUMHURİYET SAVCILIĞI
No. 34410

İDDİANAME
İSTANBUL DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİNE

Davacı: K.H.

Sanıklar 1) MEHMET ALİ AYBAR — Tahsin ve Aliye oğlu 1326 D.lu İstanbul Beyoğlu nüfusunda kayıtlı. Bebek İbriktar aralığı 14/4 de oturur.

2) MEHMET NUSRET NESİN — Abdülaziz ve Hanife oğlu 1915 D.lu Giresun Görbek köyü nüfusunda kayıtlı. Çatalca ilçesi Nesin Vakfında oturur.

3) FATMA YAZICI — Mehmet Niyazi ve Ayşe kızı 1955 D.lu Kemaliye ilçesi Subaşı Köyü nüfusunda kayıtlı, İstanbul Karagümrük, Kabakulak Sokak 6/3 de oturur.

İkibin'e Doğru adlı haftalık dergi sorumlu müdürü.

Suç : Yayın yolu ile milli duyguları zayıflatıp yoketmek.

Suç tarihi : 9.8.1987

Yukarda açık kimlik ve suçları yazılı sanıklar hakkında yapılan hazırlık soruşturması evrakı ekte sunulmuştur.

Sanıklardan Fatma Yazıcı'nın sorumlu müdürlüğünü yürütmekte olduğu İstanbul'da yayınlanan İKİBİN'E DOĞRU adlı haftalık Haber ve Yorum dergisinin 9-15 Ağustos 1987 tarih ve 32. sayısının incelenmesinde, 20. sayfada başlayıp 25. sayfada son bulan (Kürt Sorununa Çözüm: Kritik Karar) başlıklı yazıda, Türkiye'nin gündemindeki en temel sorunun Kürt sorunu olduğu ileri sürülerek, (Yılların köhne politikasının karaya oturduğu,

şimdi ülkeyi yönetenlerin ya ateşe körükle gidip, yangının bütün ülkeyi sarmasına neden olacakları, yada sağlıklı yeni bir yola girileceği) ifade edilerek, Derginin bu sorunu, bazı ünlü şahsiyetler arasında soruşturduğu ve çözümle ilgili yanıtları, yayımladığı, görülmüştür.

Yazıda yer alan düşüncelerden, Aziz Nesin "Kültürel Haklar Verilmeli" başlıklı bölümde, Türkiye'de ayrı bir Kürt halkının varlığının açıkça söylenmesi gerektiği, en büyük yanlışlığın bu halkı toptan yadsımak olduğu, bu halkın yıllardan beri yasal yollarla yadsındığı, olayın Bulgarların Bulgaristan'daki Türkleri yok saymaları felsefesi ile aynı olduğu, bu nedenle Bulgaristan Türkleri konusunda açık bir tavır alınamadığı, bir halka hiç kimsenin zorla, senin kökenin bu değildir, şudur demeye hakkı olmadığı, Kürt halkının bağımsızlık savaşını kültür bağımsızlığı olarak ele almak gerektiği siyasi bağımsızlıktan yana olmadığını, TC bile tam bağımsız değilken siyasi bağımsızlıktan Kürtlerin de çıkarı olmadığını, bu günkü yasaların değiştirilerek Kürt halkının varlığının kesinkes kabul edilmesi ve kültürel bütün haklarının verilmesi gerektiği, yıllardan beri yanlış bir kamuoyu yaratılarak, bir Kürt sevmezlik oluşturulduğu, bu büyük yanlışın Kürt yoktur bunlar Türk'tür gibi bir tarih tezi uydurularak ortaya çıkarıldığı, insanlara senin kökün şudur diyerek çağdaş ulusçuluk yapılamıyacağı, bir insan kendini hangi milletten sayıyorsa o milletten olduğu, terörün çıkar yol olmadığı, teröre karşı terörün de çıkar yol olmadığı, bu yolla bağımsızlık da çözüm de çıkmıyacağı, bugünkü hükümetin bilim dışı olması sebebiyle konuya çözüm getiremediği, konunun emperyalist güçlerin isteklerine göre düzenlendiği açıklandıktan sonra, çok akıllı olmak gerektiği Türklerin de Kürtlerin de çok akıllı olması gerektiği, çoluk çocuğun öldürülmesi ile bağımsızlık savaşı olmayacağı, bu nedenle çözümün tarihsel ve bilimsel bu gerçeği kabul etmek olduğu, sonucuna varılmıştır.

Mehmet Nusret Nesin (Aziz Nesin) Savcılığımızdaki ifadesinde, dergideki "Kültürel haklar verilmesi" başlığı altında yer alan düşünce ve görüşlerin kendisine ait olduğunu kabul ederek, ayrılıkçı bir Kürt devletine karşı olduğunu, Anayasamızın 3. maddesinde yer alan (Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür) kuralını, ayrılıkçı devlet olmayı engelleyen bir kural olarak anladığını, bu nedenle, düşünce ve görüşlerin-

de milli duyguları zayıflatıp yok etmeye yönelik bir husus olmadığını savunmuştur.

Anayasamızın 3. maddesinde "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir" hükmü mevcuttur. Burada ülke bütünlüğü yanı sıra millet bütünlüğünün de bölünmezliği belirtilmektedir. Bu sebeble Türk milletini oluşturan halklardan bahsetmek, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kısmını ayrı bir halk ayrı bir millet olarak göstermek mümkün değildir. Böyle bir davranış TCK.nun 142/3. maddesinde müeyyide altına alınmıştır. Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 5.10.1976 gün ve 48/47 sayılı kararında (Türk Ulusunu etnik gruplara bölmek, resmi dil dışında öğretim ve eğitim yapılmasını savunmak eylemi, ulusal duyguları yok etmek veya zayıflatmak için propaganda...) olarak kabul edilmiştir.

Mehmet Nusret Nesin'in ülke bütünlüğü içinde, ayrı bir Kürt halkının varlığını, ayrı bir dil ve kültürün varlığını ortaya koyan ve bunun bilimsel bir gerçek olarak kabulü ile yasaların bu yolda değiştirilmesini isteyen düşünce ve görüşlerinin, bir kamuoyu oluşturmak ve yandaş toplamak amacıyla yayınlanmasında TCK.nun 142/3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Aynı yazı içinde (Mehmet Ali Aybar : "Milli kurtuluş savaşı veriyorsanız..." başlığı altında yer alan bölümde, Doğu sorunu için bunlar bölücü eşkiya, yolunda bir yaklaşımın yanlış olduğu, bunların eşkiya olmadıkları, yaptıklarının tasvip edilemiyecek son derece insanlık dışı olaylar olduğu, bunların bağımsız Kürdistan için mücadele eden silahlı eylemciler oldukları, Kürdistanı kurtarmak için milli kurtuluş savaşı verdikleri iddiasında bulundukları, bu gerçeğe göz yummamak gerektiği, Türk devlet adamlarının soruna bu yönden bakıp çare bulmaları lazım geldiği, 1956 yılındaki Devlet İstatistik Enstitüsünün bültenlerinde ana dili itibariyle Türk Vatandaşlarının etnik gruplara ayrıldığını, ana dili Türkçe olanlardan sonra, en kalabalık etnik grubun Kürtler olduğu, anadili Türkçe olanların Türk, anadili Kürtçe olanların Kürt oldukları, ama her ikisinin de Türk vatandaşı oldukları açıklandıktan sonra, Türkiye'nin politikasını yönetenlere seslenilerek, gerçeklerin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiği, Türkiye'nin menfaatlerinin ancak böyle savunulabileceği, bunların kökünü kazırız, bunlar 3500 kişidir demenin yanlış olduğu, bu görüşe göre gerçekte Türkiye Cumhuriyeti'nin 3500 kişi ile başa çıkama-

dığı gibi sonuç çıktığı, bir başka sonuç olarak da eğer bunlar Kürdistan savaşçıları ise bir 3500 kişinin daha çıkacağı, eğer bir millet kurtuluş savaşı veriyorsa bütün milletin delikanlılarının bu davaya sürüleceğinin bilinmesi gerektiği ve tedbirin buna göre alınmasının lüzumu vurgulanarak, sorunun politik olarak çözülmesi gerektiği, Türkiye'de bu etnik grubun varlığının kabulünün zorunluluğu, anlatılmaktadır.

Mehmet Ali Aybar Savcılığımızdaki ifadesinde, yukarda kısaca özetlenen bu bölümün, kendisine ait olduğunu kabul ederek, beyanatının ulusal duyguları zayıflatıp yok etmeğe yönelik olmadığını, Devlet İstatistik Enstitüsünün kabulüne göre, Kürtleri bir etnik grup olarak kabul etmek gerektiğini, bu gerçeğin ise suç teşkil etmediğini savunmuştur.

Az yukarda Anayasamızın 3. maddesi ile TCK.nun 142/3. maddesi hakkındaki açıklamalarımıza göre, Türk ulusunu etnik gruplara bölmek ulusal duyguları yok edip zayıflatma olarak kabul edildiğinden, Mehmet Ali Aybar'ın suçlamaya konu beyanatıyla TCK.nun 142/3 maddesini ihlal ettiği anlaşılmaktadır. Adı geçenin bu beyanatıyla kamuoyu yaratmak ve yandaş toplama amacında olduğu aşikâr bulunduğundan, maddede bulunan propaganda unsuru da oluşmuştur.

Sanık Fatma Yazıcı'nın suçlama konusu yazıların yer aldığı derginin sorumlu yazı işleri müdürü olduğu, 5680 Sayılı Basın Kanunun 16/1. maddesine göre, olaydan sorumlu tutulması gerektiği belirlenmiştir.

Buna göre 2845 S.K.'nun hükümleri uyarınca sanıklar hakkında duruşma yapılarak;

a) Kültürel haklar verilmeli, başlıklı yazı sebebiyle sanık Mehmet Nusret Nesin'in eylemine uyan TCK.nun 142/3-6. maddeleriyle,

b) Milli Kurtuluş savaşı veriyorsanız, başlıklı yazı sebebiyle sanık Mehmet Ali Aybar'ın eylemine uyan TCK.nun 142/3-6. maddeleriyle;

c) Her iki yazıdan sorumlu bulunan sanık Fatma Yazıcı'nın da eylemine uyan TCK.nun 142/3-6 ve 5680 S.K.nun 16/1. maddeleriyle cezalandırılmalarına karar verilmesi ve suç konusu yazıların yer aldığı İKİBİN'E DOĞRU adlı derginin 9-15 Ağustos 1987 tarih ve 51. sayısının TCK.nun 36. maddesine göre zoralımına karar verilmesi kamu adına iddia olunur. 28.12.1987

Bülban AKBAŞ İst. Dev. Güv. Mah. C.Sav.Yrd.

Ertesi gün (29 Aralık 1987) İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, Adalet Bakanlığı'na, dâvânın açılmış olduğunu şu yazıyla bildiriyor:

T.C.
DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ
CUMHURİYET SAVCILIĞI
Hz.No:1987/342 Kod No. 34410

ADALET BAKANLIĞI
CEZA İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
SUNULMAK ÜZERE

İSTANBUL DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ
CUMHURİYET SAVCILIĞINA

İLGİ: Ceza İşleri Genel Müdürlüğünün 19.08.1987 tarih 1987-43382 sayılı yazınız.

İstanbul'da yayınlanan "İKİBİNE DOĞRU" adlı haftalık haber ve yorum dergisinin 9-15 Ağustos 1987 tarih, 32. sayısının incelenmesinde, 20. sahifeden başlayıp 25. sahifede son bulan "Kürt sorununa çözüm: Kritik karar" başlıklı yazıda, Türkiye'nin gündemindeki temel sorunun Kürt sorunu olduğu ileri sürülerek yayın yolu ile milli duyguları zayıflatıp yoketmek suçundan sanıklar Fatma Yazıcı, Mehmet Nusret Nesin ve Mehmet Ali Aybar hakkında Memuriyetimizce yapılan hazırlık soruşturması neticesinde 28/12/1987 tarih 1987/242 Esas ve 1987/206 sayılı iddianame ile İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesine kamu davası açılmıştır.

İddianame sureti ilişikte takdim kılınmıştır.

Gereğine delaletleri saygı ile arzolunur.

29/12/1987

Bülban AKBAŞ
İst. Devlet Güvenlik Mahkemesi
Cumhuriyet Savcı-Yardımcısı
17783

EKİ: İddianame

30 Haziran 1988 tarihinde, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki duruşmada yaptığım savunmam aşağıdadır:

SAVUNMA

Kürt sorunu üzerine yazım dolayısıyla İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesinde açılan davâdaki savunmamdır.

Sayın Başkan ve Sayın Yargıçlar,

"İkibine Doğru" adlı derginin 9-15 Ağustos 1987 tarihli sayısında Kürt sorunu üstüne bir soruşturma yapıldı. Bu arada soru telefonla bana da soruldu. Ben yine telefonla, sözkonusu dergide yayımlanan yanıtımı verdim. Verdiğim yanıt üzerinde durmadan önce, Derginin sunuş yazısından bir bölümü aktaracağım:

"Konu ciddidir. Türkiye'nin gündemindeki en önemli sorundur."

Ben de Kürt sorununun Türkiye'nin en ciddî ve önemli sorunu olduğuna inanıyorum. Ciddî bir konu olduğu şurdan da belli ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir uzmanlık mahkemesi olan bu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin Yüce Yargıçlar Kurulu da bu sorunla ilgilenerek bizleri yargılıyor.

Bütün devlet örgütleri, hangi devlet olursa olsun, o devletin en ciddî kuruluş ve kurumlarıdır. Bu en ciddî kuruluş ve kurumların da, yine bütün devletlerde, en ciddî olanı hiç kuşkusuz Genel Kurmay Başkanlıkları ve Başkanlarıdır. Dünyanın her devletinde Genel Kurmay Başkanlıkları ve Başkanları öylesine ciddî kurum ve kişilerdir ki, bu kurumun kişileri gülümsemezler bile ve Genel Kurmay başkanlarının gülümseyen bir yüzle çekilmiş fotoğrafları bikez bile gazetelerde görülmüş değildir.

Konuya girmeden önce, her ülkenin olduğu gibi, Türkiye'nin de en ciddî kurumu olan Genel Kurmay Başkanlığı'nın, bugün Türkiye'nin en ciddî sorunu olan Kürt sorununa nasıl bir ciddiyetle baktığını görmek ve bunu sizlere de göstermek istiyorum.

T.C. Genel Kurmay Başkanlığı daha 12 Eylül 1980 öncesi, halkımıza bu çok ciddî Kürt sorununu anlatmaları için kurmay subaylarını görevlendirdi. Bu değerli kurmay subaylar il il bütün

Türkiye'yi dolaşarak halkımıza Kürt sorununun ne olduğunu, gerçeğini, içyüzünü anlattılar. Bunlardan Kurmay Yüzbaşı Oğuz Erzurum'da halkın önünde mikrofonda konuşmaya başlamadan önce, 120 bin yurttaşımıza daha aynı konuyu anlatmıştı. Bu anlattıklarını da kendiliğinden söylemiyordu. Elinde Genel Kurmay Başkanlığı'nca yayımlanmış iki kitap vardı. Biri "Varto Tarihi" öbürü de "Van Gölü ve Fırat Nehri Çevresinde Yaşayan Türkler" adlı kitaptı. Bu kitaplar yüzerbin tane basılmış ve tükenmişti. Yeniden basılacaktı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin en ciddî kurumu olan Genelkurmay Başkanlığı'nın görevlisi olan değerli Yüzbaşı Oğuz, mikrofon önünde kalabalık halka, Türkiye'nin en ciddî sorunu olan Kürtler üzerine aynen şunları söylemekteydi: (Konuşmasından kimi parçaları alıyorum.)

".....Arkadaşlar, hiçbir zaman oyuna gelmeyeceğiz. Sözlerimize dikkat edeceğiz. Gördük ki Kürt denilen boy, Türklerin kardeşidir. Aynı koldandır. Ancak mümkün olduğu kadar düşmanların eline koz vermemek için Kürt tabirini kullanmayacağız. Genel Kurmay'ın bütün eserlerinde, harp tarihi belgelerinde onlara Doğulu Türkmenler denilmektedir.(.....) Dağların yüksek kısımlarında, tepelerde, yaz kış erimeyen karlar vardı. Güneş açınca üzerinde buzlaşan camsı parlak bir tabakayla örtülürdü karın yüzü. Üstü sert, altı yumuşak olurdu.

Bu karın üstünde yürününce, ayağın bastığı yer içeriye çöker "kart-kurt" diye ses çıkarırdı. Doğulu Türkmenlere Kürt denilmesinin nedeni buydu. Bölücülerin Kürt dedikleri, yüksek yaylalarda ve karlık bölgelerde yaşayan Türklerin karda yürürken ayaklarından çıkan sesin adıydı aslında."(*)

Sayın Başkan ve Sayın Yargıçlar Kurulu Üyeleri! İşte ben, yüksek dağlardaki karlara bastıkça ayaklarından "Kart-kurt" diye sesler çıkaran Türkmenlere Kürt demiş olduğum ve onların ulusal kültür haklarını savunmuş olduğum için, hiçbir zaman kabul etmediğim sanık sıfatıyla karşınızda bulunuyorum.

Hiçbir alçakgönüllülük gösterişine düşmeme gerek yok ki, ben salt Türkiye'nin değil, dünyanın tanınmış çağdaş gülmece yazarlarından biriyken, Türkiye Cumhuriyeti'nin en ciddî kurumu

(*) Erbil Tüşalp'in Bilgi Yayınevi'nde 1988 yılında basılmış "Eylül İmparatorluğu" adlı kitabının 264-265. sayfalarından.

olması gereken Genel Kurmay Başkanlığı'nın yayınları arasında çıkan ve bir kurmay yüzbaşının sözleri olan bu "kart-kurt" ses benzetmesinden esinlenerek Kürtlerin Türk olabileceği gibi bir büyük gülmeceyi ortaya koymaktan âciz kalacağımı itiraf ederim.

Sayın Başkan ve Sayın Yargıçlar Kurulu Üyeleri! Yine bu mahkemedeki sorgulanmam sırasında, bu dâvânın bir politik dâvâ olduğunu söylemiştim. Politik dâvâlar, o günkü politik durumun göstergesine göre, açılabilir de, açılmayabilir de. Bu dâvânın açıkça bir politik dâvâ olduğu şurdan da belli ki, bu davayı doğrudan Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığı açmamış, ancak İçişleri Bakanlığı'nın Adalet Bakanlığına, bizim yazımızın "calib-i dikkat görülmüş" olması, yani anadilimiz olan Türkçe söylersek "dikkati çekici görülmüş" olması dolayısıyla, yani İçişleri Bakanlığı'nın uyarısıyla adlî işlem başlamış, Adalet Bakanlığı İçişleri Bakanlığı'nın bu "calib-i dikkat görülmüş" kayıtlı yazısını da ekleyerek İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na, ivedi bilgi verilmesi buyruğunu salmıştır.

Sayın yargıçlar! Biz çok iyi bilmekteyiz ki, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığınca bizim yazılarımız didikdidik incelenmektedir. Daha üç gün önce, böyle incelenmiş bir yazımdan ötürü İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılarından Bay Yaşar Günaydın'ca sorguya çekildim. Demek istiyorum ki, salt bu amaçla kurulmuş olan Devlet Güvenlik Mahkemelerinin savcıları bizim bu dava konusu olan yazımızı, görevleri gereği olarak, hiç kuşkusuz okuyup incelemişler, hiçbir suç bulmadıkları için de kovuşturmaya geçmemişlerdir. Yazılarımın gözden kaçmış olması, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkeme savcılarının ihmali düşünülemez bile. Durum böyleyken, önce İçişleri Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığı'na, sonra Adalet Bakanlığı'ndan Devlet Güvenlik Mahkemesi savcılığına gönderilen buyrultular üzerine bu dava açılmış ve bizler sanık olmuş bulunuyoruz. Aslında İçişleri Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığı'na, Adalet Bakanlığı'ndan da savcılığa konuya ilişkin yazıların gönderilmesi normal adlî prosedür sayılabilirse de kişisel kanımı açıklamama izin verirseniz, ben bütün bu işlerin normal adlî işlemler seyri olabileceğine inanamıyorum. Çünkü, Türkiye'de kafasını kuma sokarak koca gövdesi ortadayken kendisini gizlemeye çalışan devekuşu gibi, sözde her gizli işini İçişleri Bakanlığının arkasına saklanarak ve onun adıyla yürütmeye

çalışan, artık adını sizlerin de, hepimizin de ve bütün Türk ulusunun da bildiği ve kısaltılmış adı MİT olan bir Millî İstihbarat Teşkilatı vardır ki, bizim için dava açılmasını isteyenin-hatta bu buyruğu verenin- her zamanki gibi İçişleri Bakanlığı'nın ardına gizlenerek gerçekten gizlendiğini sanan bu örgütün vermiş olduğuna inanıyorum. Elbet bunu kanıtlayacak durumda değilim. Ama son aylarda içyüzü bütün çirkinlikleriyle ortaya çıkan bu örgütün çabasıyla mahkemeye verilmiş olduğuma inanmam için haklı nedenlerim var. Şunu da söylemeliyim ki, bu kuşkularımda gerçekten haklıysam, bu davayı adaletin bağımsızlığına Millî Emniyet'in karışması olarak yorumlamaktan da kendimi alamıyorum. Buyüzden, Sayın Yargıçların, adaletin bağımsızlığı adına, olanaklarının elverdiğince, bu davaya Millî Emniyet Teşkilatının gerçekten ne oranda karışıp karışmadığı araştırmasına geçmelerini rica ediyorum.

Bir uzmanlık mahkemesi olarak kurulan Devlet Güvenlik Mahkemesi Yargıçlarının ve savcılarının özkendi uzmanlık işleri içinde olması gereken bu dava konusu olan yazıyı, hiç gereği ve yararı da yokken, inceletmek üzere savcının bir bilirkişiye vermiş olması, bana sorumu başka birine atmak için konunun elden ele atılan bir yanartop oyununa döndüğünü anımsatıyor. Bilirkişi de bu yanar topu, bilimsel yanlışlarla dolu yazanağının sonunda "Propaganda kasdının bulunup bulunmadığının tesbiti yetkisi ve görevi ise adalet mercilerine ait bir yetki ve görevdir." diyerek mahkemenize atıyor. Yani, kendi işleri ve uzmanlıkları içinde olan bir konuda ne savcı, ne bilirkişi sorumluluğu doğrudan üstlenmiyor.

Mahkemenizdeki ilk sorgulanmamda, bu davanın, kendi açımdan değil, hükümetin ve genelde devletin bugün güncellikte olan politikası bakımından açılmamasının daha doğru olacağı yolunda uyarıda bulunmuştum. Çünkü, ötedenberi bilinir ki, hükümetler kimi doğruların dar aydınlar çevresinde bilinip kapalı kalmasında bir sakınca görmezlerken, aynı doğruların kamuoyunca bilinmesini istemezler. Bundan çekinirler. Bunun pekçok örneklerden sonuncusu, İş Bankası'nın üç kez yayımlamış olduğu (üç basım yapmış) dört ciltlik "Gizli TBMM Zabıtları" kitabında bulunan Atatürk'ün Kürtler üzerine sözleri sansür edilmemiş ve yasaklanmamışken, aynı sözleri sayfalarına aktaran bir dergi, salt Atatürk'ün bu kitaptan aktarılmış sözlerini yayımla-

dığı için toplatılmıştır. Çünkü, Zabıtlardaki Atatürk'ün sözlerini ancak bikaç bin seçkin ve çoğu edilgin aydın okumuşken dergiye alınan aynı sözleri binlerce insan okumuştur.

Bizim aleyhimize de bu politik dâvâ açılmamış olsaydı, İkibine Doğru Dergisindeki Kürt sorunu üstüne düşüncelerimizi bikaç bin okur, okuyup geçerdi. Oysa şimdi dâvâ açıldığı için, bir yıldan beri gazetelerde bu konuda haberler yayımlandıktan başka, burda sorgulanma ve savunmalarımızda çok geniş olarak açıklayacağımız düşüncelerimiz, sunacağımız belgeler basında yer alabileceği gibi, bunları ayrıca kitap olarak da yayımlayacağız. Deneyimler şunu da göstermiştir ki, savunmalarımıza konulan yayın yasakları işe yaramamakta, normal olarak onbin basılacak bir kitaptaki savunmalar fotokopiler yoluyla Türkiye'de ve yurt dışında milyonlarca dağıtılmaktadır.

Biz burda kendimizi genişçe savunmak zorundayız. Çünkü bizim için istenilen ceza ağırdır. Onbeş yıla dek hapsimiz isteniyor. Fizik yasası olarak bilindiği gibi, tepki etkiye eşit olur. Bize gülsuyu sepilmiyor yada gül atılmıyor. Onbeş yıl hapis cezamız istendiğine göre, kendimizi savunmak için, Kürt sorunu üstüne hiç de hükümetin ve genelde bizdeki hükümetlerin uyguladıkları politikaya uygun düşmeyecek açıklamalarda bulunmak zorunda kalacağız. Ve ben bundan kıvanç duyacağım; çünkü yıllardır söylenemeyen, açıklanamayan bilimsel gerçekler belki de ilk kez bir mahkemede açıklanmış olacak.

Sayın Başkan, Sayın Yargıçlar Kurulu Üyeleri. Ben neyle suçlanıyorum? Beni, görünmezde olanları bilemeyeceğimize göre, görünürde suçlayan iki kişi var. Bunlardan biri, bütün uygar dünya üniversitelerinin, mezunlarını kesinlikle üniversite mezunu saymadıkları YÖK Üniversitesinin İstanbul Üniversitesi Rektör Vekili ve Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Profesörü ve davamızın bilirkişisi olan Prof.Dr.Kayıhan İçel, biri de bu bilirkişiden, hiç gereksinmesi yokken destek almak isteyen İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcı Yardımcısı B.Bülban Akbaş.

Bilirkişi yazanağında beni suçladığı için değil, ama aynı mantıksızlıkla beni aklamış da olsaydı kendisi için düşüncem hiç değişmeyecekti. Bir bilirkişiyle değil, bir bilmezkişiyle karşı karşıyayız. Bilirkişinin bu konuda bilmezkişiliği o denli belli ki, bilirkişi yazanağına dayanarak sayın savcının iddianamesindeki

suçlamasından söze başlamak istiyorum. Sayın savcının iddialarını teker teker yanıtlamadan önce, beni suçladığı madde üzerinde durmak istiyorum. İddianamede şöyle deniliyor:

"Ayrılıkçı bir Kürt devletine karşı olduğunu, Anayasamızın 3.maddesinde yeralan (Türkiye devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.) kaydını, ayrılıkçı devlet olmayı engelleyen bir kural olarak anladığını, bu nedenle, düşünce ve görüşlerinde millî duyguları zayıflatıp yoketmeye yönelik bir husus olmadığını savunmuştur.

Anayasamızın 3.maddesinde "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir." hükmü mevcuttur. Burada ülke bütünlüğü yanısıra millet bütünlüğünün de bölünmezliği" belirtilmektedir. Bu sebeple Türk milletini oluşturan halklardan bahsetmek, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kısmını ayrı bir halk, bir millet olarak göstermek mümkün değildir.

TCK nun 142/3 Maddesinde müeyyede altına alınmış Yargıtay 9.Ceza Dairesinin 5.10.1976 gün ve 48/47 sayılı kararında (Türk ulusunu etnik gruplara bölmek, resmî dil dışında öğretim ve eğitim yapılmasını savunmak eylemi ve ulusal duyguları yoketmek veya zayıflatmak için propaganda....) olarak kabul edilmiştir.

Sayın Savcı'nın iddianamesini, daha sonra sürdürmek üzere, burada bir açıklama gereğini duydum. Savcı benim cezalandırılabilmem için "Resmî dil dışında öğretim ve eğitim yapılmasını savunmak eylemini, ulusal duyguları yoketmek veya zayıflatmak için bir propaganda" olarak kabul edilmiştir." diyor ve beni bu hükme göre de mahkum etmek istiyor. Açıkça söyliyeyim ki çok şaştım. Sayın savcı beni lütfen bağışlasınlar şu soruyu soracağım için: Kendileri acaba Türkiye'den pekçok uzak bir ülkede yaşayıp da Türkiye'ye daha yeni mi geldiler? Demek, Türkiye'de resmî dil dışında (Yani Türkçe dışında) öğretim ve eğitim yapılması yasaktır ve bu yasak bozulursa, ulusal duygular yokolur! Ne korkunç bir durumdayız öyleyse... Çünkü Türkiye'de ulusal duygular zayıflamış yada büsbütün yokolmuştur. Sayın Savcı, örneğin İstanbul Erkek Lisesinde Almanca, Alman ve Avusturya liselerinde yine Almanca, Galatasaray lisesinde, Notre Dame, Saint Benoit, St. Michel, Saint Joseph liselerinde Fransızca, Robert Lisesinde ve Eğitim Bakanlığının bütün Anadolu liselerinde İngilizce, İtalyan Lisesi'nde de İtalyanca eğitim ve öğretim

yapıldığını, zengin aile çocuklarının bu paralı okullara girişi -her halde ulusal duygularını yoketmek için- kazanmak için yarıştıklarını bilmiyorlar mı? Boğaziçi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesinde ve pekçok pahalı olduğu için salt en büyük zengin çocuklarının girebildiği Bilkent üniversitesinde eğitim ve öğretimin tümüyle yabancı dilde olduğunu da hiç duymadılar mı? Kendilerine bu konuda bir müjde daha vermek isterim. Yakında kurulması tasarlanan Alman üniversitesi Almanca, Arap üniversitesi Arapça, Fransız üniversitesi Fransızca ve bir Amerikan üniversitesi de İngilizce öğretim ve eğitim için hazırlıklara başlamıştır. Bunca dilde eğitim ve öğretim içinde, salt Kürtçe eğitim ve öğretim ulusal duyguları zayıflatır yada yokediyorsa, toplumca bu ikiyüzlülükten kurtulmak için, yasayı bu yolda değiştirip salt Kürtçe eğitim ve öğretimin ulusal duyguları yokettiğini açıklamalıyız.

Sayın bilirkişi profesörün, sayın savcının ve sayın yargıçların çocuklarının hangi yabancı dilde eğitim yapan okula gittiklerini bilmiyorum ama, kurucusu olduğum Nesin Vakfı'nın 25 çocuğundan ikisi bu yıl üniversitede İngilizce eğitim ve öğretim göreceklerdir.

Sayın Savcı, Anayasa'nın 3.maddesini cezalandırılmam için gerekçe olarak gösteriyor. O madde şöyledir:

"Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir(...)"

Evet, doğrudur. Tıpkı Anayasanın 3.maddesinde yazıldığı gibi "Dili Türkçedir." Anadilimiz Türkçenin enazından ortaokul düzeyinde dilbilgisini biliyorsak burada özneyi sormamız gerekir. Dili Türkçedir. Kimin dili Türkçedir? Yasa açıkça yazıyor: Türkiye Devleti'nin dili Türkçedir. Elbette öyledir. Ben bunun tersini söylemedim. Devletin dili demek, resmi dil demektir. Başka türlü bir devlet dili düşünülemez. "Dili Türkçedir." demek, "resmî dili Türkçedir" demektir ki bunun açıkça böyle olduğunu savcının da kaynak olarak gösterdiği, Yargıtay 9.Ceza Dairesi'nin 5.10.976 tarih ve 48/47 sayılı kararında "resmî dil dışında" diye yazılmış olmasından da bellidir. Burda "resmî dil" demek gerekmeseydi, Yargıtay 9.Ceza Dairesinin bu kararında da "resmî dil" değil", "Türkçe" diye yazılırdı.

"Resmî dil" dışında ayrı bir devlet dili düşünülemez; çünkü devlet somut bir kişi olmadığına göre, devletin dili de olmaz.

Türkiye'deki Kürtlerin kürtçe yazıp okumaları ve konuşma-

larıysa, resmî dillerinin Türkçe olmasına hiçbir zaman engel değildir. Burada açıklamak zorunda bırakıldığım için sayın yargıçlardan özür dilerim, resmî dil demek, ille de konuşulan, yazılan dil demek değildir; devletle olan ilişkilerde, işlemlerde, örneğin dilekçelerde, başvurularda, yargılanmalarda, sorgulanmalarda ve benzeri resmî işlemlerde kullanılan dil demektir ve bu yöntem Karamanoğlu'nun Türkçeyi resmî dil ilan ettiği tarihten bu yana hep böyle olagelmiştir. Örneğin Fransa'da değişik uluslar vardır; ama hepsinin resmî dili Fransızcadır. Almanya'da, iki dilli olmak üzere İsviçre'de, Yugoslavya'da, Finlandiya'da ve daha pekçok yerde böyledir.

Ben Kürt halkının bütün kültürel hakları tanınmalı, Kürtler Kürtçe eğitim ve öğretim görebilmeli, Kürtçe kitapları, gazeteleri, dergileri, hertürlü yayınları yayımlanabilmeli derken, hiçbir zaman ve hiçbir yerde resmi dil Türkçe olmamalıdır, demedim.

Bu çok yalın ve çok iyi bildiğinize inandığım gerçekleri anlatarak değerli zamanınızı aldığım için üzgünüm. Durumu çok iyi anlıyorum; Sayın Savcı, İçişleri Bakanlığının ardına gizlenen MİT'in istemiyle böyle bir dâvâyı açmak zorunda kalınca, haklı olarak cezalandırılmamı gerektirecek sağlam gerekçeler bulamamış ve ancak bu türlü gerçeğe aykırı bahaneler yaratmak durumunda bırakılmıştır; sağlam gerekçeler de bulamamıştır.

Sayın Savcı'nın iddianamesini sürdürüyorum:

"Mehmet Nusret Nesin'in ülke bütünlüğü içinde, ayrı bir Kürt halkının varlığını, ayrı bir dil ve kültürün varlığını ortaya koyan ve bunun bilimsel bir gerçek olarak kabulüyle yasaların bu yolda değiştirilmesini isteyen düşünce ve görüşlerinin, bir kamuoyu oluşturmak ve yandaş toplamak amacıyla yayınlanmasında TCK nun 142/3 maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır."

Gerçekten çok mantık dışı bir iddia. Çünkü ben aynen sayın savcının dediğini yapmaktayım ve bunun için de suçsuzum. Yani Türkiye'de Kürt varlığının bir bilimsel gerçek olduğunu söylüyorum ve bu bilimsel gerçeğin kabul edilmesi ve insanların yanlış ve bilime aykırı düşüncelerini değiştirmek için kamuoyu oluşturmaya çalışarak, toplumun bilimsel gerçeğine uymayan yasanın yine yasal yolla değiştirilmesini istiyorum. Bu benim en doğal yurttaşlık hakkımdır; salt hakkım da değil, bir aydın yurttaş olarak görevimdir de. Bu hakkımı ve görevimi benim elimden, ne bilirkişi, ne savcı, ne İçişleri Bakanlığı arkasına gizlenen MİT, ne

de mahkeme alabilir. Anayasanın değiştirilemez maddelerinin dışında olmak üzere, anayasa da içinde bütün yasalar değiştirilebilir ve bu değişimi istemek de yurttaşlığın en doğal hakkıdır. Ben bu hakkımı istemek ve bu görevimi yapmak için yurttaşım. Bilimsel gerçeklere aykırı bulduğum yasa maddesini yine yasal yolla değiştirmenin kamuoyu yaratmaktan başka hiçbir yolu, yöntemi de bugüne dek keşfedilmiş değildir. Ben şu anda burda, elbette savcıyı da, yargıçları da, İçişleri Bakanlığı ve onun arkasına gizlenmiş MİT'i de, Adalet Bakanlığı'nı da, mahkeme salonundaki dinleyenleri de, yayın yoluyla okurları da, yani bütün Türk kamuoyunu, Kürt sorununun bilimsel gerçeğine inandırmaya çalışıyorum. İşte bunun adı demokrasidir. Yasaları yasal yolla değiştirmek için kamuoyu oluşturmamı suç sanan savcı, yoksa şimdiye dek dünyanın hiç bilmediği yeni bir demokrasi biçimi mi biliyor?

Savcı'nın cezalandırılmamı istediği TCK 142/3 maddesini birlikte okuyalım:

"Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya millî duyguları yoketmek veya zayıflatmak için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır."

Sayın yargıçlar ve savcı, meslek olarak hukukçusunuz. Bu maddede hukukun hiç de savcının yorumladığı anlama gelmediğini açıklamaya çalışmak benim için ne kerte üzücü bir olay. Yasal yolla yasaları değiştirmek ve bunun propagandasını yaparak kamuoyu oluşturmak ceza yasalarıyla yasaklanmış olsaydı, dünya kuruldu kurulalı, Hamurabi yasalarından bu yana hiçbir yasa değiştirilemezdi. Bu nasıl hukuk ve nasıl anayasa anlayışıdır! Beni lütfen bağışlamanızı dilerim; sanki sayın savcı ve sayın bilirkişi beni ille de mahkûm ettirebilmek için kendilerini zorunlu duyuyorlarmış gibi geliyor bana. Çünkü benim eylemimde, ne hukuk, ne mantık, ne dil bakımından, TCK 142/3 maddesiyle ve bu maddenin hiçbir ögesiyle uzaktan yakından hiç, ama hiçbir ilişki yok.

Birinci öge: *Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan.*

Ben hangi ırk mülahazasıyla Anayasa'nın tanıdığı kamu haklarını kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef almışım?

İkinci öğe: *Millî duyguları zayıflatmak veya yoketmek için her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak.*

Bir yasanın yine yasal yolla değiştirilmesi için kamuoyu oluşturmaya çalışmak, demokrasinin ta kendisi olup, hiçbir zaman ulusal duyguları yoketmek yada zayıflatmak değildir.

Sayın Başkan, sayın Yargıçlar Kurulu üyeleri! Zamanımızda yurdumuzda konuşulamayan, tartışılamayan, dokunulamayan tabular var. Bu tabuların tedirginliğini bütün yurttaşlar gibi sizlerin de duyduğunuza inanıyorum. Bütün tabular antidemokratiktir. Yurdumuzda bu tabulardan biri de Kürt sorunudur. Bütün tabular bilimsel gerçeklere aykırı olduğu gibi, Kürt sorunu tabusu da bilimsel gerçeklere aykırıdır.

Bilimsel gerçek ne demektir? Bizim isteklerimize, niyetlerimize ve istençlerimize bağlı olmadan, biz varolsak da olmasak da varolan, bizim dışımızdaki ve kendi yasalarıyla işleyen bütün doğal, ruhsal ve toplumsal olgular ve bütün varlıklar ve kavramlar bilimsel gerçeklerdir.

Düşünelim: Biz istesek de istemesek de, bizim dışımızda bir Kürt olgusu, bir Kürt sorunu, Kürt halkı var mıdır, yok mudur? Elbette vardır. Bilimsel gerçekler, yasal ve yasal olmayan yasaklarla yokedilemez ve yok sayılamaz. Kara basıp da ayak sesleri "kart-kurt" ediyor diye Türklere Kürt denilmesi gibi gülünç uydurmalar bilimsel olamaz ama, Türkiye'yi uygar dünyaya gülünç eder.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşamış ve oralarda görev yapmış olanlar, (bu arada belki sizler de), çok iyi bilirler ve çok tanık olmuşlardır ki orada pekçok insan ve özellikle kadınlar Türkçe bilmezler ve Kürt oldukları için de salt Kürtçe konuşurlar. Bu Kürtler, candarma karakollarında, savcılıklarda, mahkemelerde ve benzeri devlet kurumlarında Türkçe bilen dilmaçların Türkçeye çeviri yardımlarıyla işlemlerini yaptırtabilirler. Bunun böyle olduğunu, sizler de, ben de içinde, bütün Türkiye halkı bilirken hâlâ Türkiye'de Kürt yoktur demek neye yarar? Öyleyse, artık bu tabuyu elbirliğiyle ve yasal olarak ortadan kaldırmanın yollarını aramalıyız. Çünkü, toplumsal ve bilimsel gerçek, içine sığışamadığı zorlama ve yapay bir yasanın kabuğunu çatlatmıştır. İşte, buna, gerçek yaşamdan bir örnek.

"Midyat'lı Şeyhmus Mird adlı bir yurttaş dokuz yaşındaki çocuğuna Kürtçe, Valad, yedi yaşındaki kızına da Baver adını

koymuş. Midyat Nüfus Müdürlüğü, bu iki Kürtçe adın "Ahlak kurallarına, örf ve âdetlere uygun olmadığı ve gayrımillî olduğu" gerekçesiyle suç duyurusunda bulunmuş ve bu Kürtçe adların nüfus kâğıtlarından silinmesi istemiştir.

Midyat Asliye Hukuk Mahkemesi'nin bu konudaki kararı şudur:

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün müzekkeresine göre, Valad ve Baver isimlerinin Türkçe kökenli olmadıklarını, Lozan Sulh Anlaşması hükümleri gereğince azınlıkların çocuklarına koyacakları adlarda örf ve âdetlere uyulması gerektiğinden bahisle, Valad ve Baver adlarının azınlık vatandaşlarımız tarafından nüfus kayıtlarında, isim olarak konulmasında sakınca bulunmadığını bildirmiştir."

Lozan Antlaşmasının 39.maddesi şöyledir: *"Azınlıklara dil özgürlüğü sağlanacak ve kendi dillerinde gazete ve hertürlü yayın çıkarabileceklerdir."*

Bilirkişi Prof. Dr.Kayıhan İçel'in bence hiç de önemli olmayan yazanağının biriki yerine küçük değinmelerle yetineceğim.

Yazanağında Prof.İçel şöyle diyor:

"Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kısmını ayrı bir halk, ayrı bir millet şeklinde göstermek mümkün değildir."

Bu kesin yargıdaki yanılgı şu: Kürtleri ayrı bir halk, ayrı bir millet göstermek isteyenler başkaları değil, doğrudan Kürtlerin kendileridir, Kürtlerden başkaları değildir. Kürt halkına "Ayrı bir halk, ayrı bir millet değil, Türktürler" diyenlerse, Türkiye'nin asıl bütünlüğünü ve birliğini bozanlardır.

Prof. İçel bilirkişi yazanağındaki şu sözleriyle de beni suçluyor:

".....bir halka hiçkimsenin zorla senin kökenin bu değildir, şudur demeye hakkı olmadığını (.....) en büyük yanlışlığın Kürt yoktur, bunlar Türktür gibi bir tarih tezinin uydurulması olduğunu (.....) ileri sürmüştür."

Doğrudur. Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcılığındaki sorgulanmamda bu sözleri söyledim. Salt bunları söylemekle de kalmadım. Türkiye'deki "Kürk yoktur, asılları Türktür." gibi uydurma bir tarih tezi yüzünden, Türkiye'nin kendi kazdığı kuyuya düştüğünü, uzun yıllardanberi Irak'ta da bizim uydurma tarih tezimiz uygulanarak, Irak'taki -genellikle Musul ve Kerkük'

teki- iki milyon Türk'ün zorla Araplaştırılarak 2 milyondan 300 bine dek düşürüldüğünü, orda da Türklere Türkçe ad konulmasının yasak olduğunu, ama petrol alma ve başka çıkarlar yüzünden Irak'taki bu insan haklarına aykırı davranışlara Türk hükümetlerinin ses çıkaramadığını da söyledim. Bu kadar da değil. Yine bizim uydurma tezimizi aynen alan Bulgarlar, kendilerine yeni bir tarih tezi uydurarak, Bulgaristan'da hiç Türk olmadığını, kendini Türk sananların müslümanlaştırılmış Slavlar(Bulgarlar) olduklarını iddia ederek, Bulgaristan nüfusunun dokuzda biri olan iki milyona yakın Türk'ü zorla Bulgarlaştırmışlar, buna karşılık hükümet, Arap ülkelerinin toplantılarında olayı protesto etmek gibi işi çok hafiften alan gösteriler dışında ciddî bir eylemde bulunamamıştır. Çünkü, Türkiye'deki Kürt sorunu demokratik ve Türkiye bütünlüğü politikası çerçevesi içinde çözümlenmedikçe, Irak'taki iki milyon Türk gibi, Bulgaristandaki birbuçuk milyon Türk de yokolacaktır.

İş burda da bitmemiştir. Yine Türkiye'nin uydurma tarih tezini aynen kullanan Yunanistan da, Batı Trakya'da Türk olmadığını, orda kendilerini Türk sananların kılıç zoruyla müslümanlaştırılmış Yunanlılar olduğunu söylemeye başlamış ve Türk hükümeti bu olayı da duymazdan gelmiştir.

Sayın Başkan ve sayın yargıçlar, aşağıda açıklayacağım üzere, insanın insan olma özgürlüğü kesinliğe kavuşmadıkça ve Türkiye'de MİT ya da savcılar insanın insanlık özgürlüğünün ne olduğunu anlamadıkça ve doğruyu savunanlar hâlâ mahkum edilmeye kalkışıldıkça ve bu vurdumduymazlık sürdükçe, korkarım gün gelecek, Türkiye'de oturanların Türk olmadıkları bile iddia edilebilecektir.

İnsanın insan olma özgürlüğü üzerine kısa sözlerimden bilirkişi olan Hukuk Profesörü Dr.Kayıhan İçel'in ve Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet savcısı Bay Bülhan Akbaş'ın da yararlanacaklarını ummak istiyorum.

Bir insanın en doğal ve en birincil ve en ilksel özgürlüğü, insan olma özgürlüğüdür. Bütün öteki özgürlükler (düşün ve inanç, vb gibi) insanın insan olma özgürlüğünden sonra gelir. Böyleyken, tarih boyunca hiçbir insan hakları bildirgesinde "İnsanın insan olma özgürlüğü" ayrıca yazılı değildir. Çünkü, insanın insan olma özgürlüğü bir belittir (axiom -mütearefe- ayrıca doğruluğu kanıtlanması gerekmeyen şey). Yani hiçkimse, hiçkim-

seden insan olduğunu kanıtlamasını isteyemez. Çünkü insan, kanıtlanmaya gerek duyulmadan insandır.

İnsanın insan olma özgürlüğünün belirtisi ve niteliği de çağına göre değişir. Yaşadığımız çağda, insanın insan olma özgürlüğünün en baş belirtisi de, insanın ulusal kimliğini ve kişiliğini kendisinin belirleme özgürlüğüyle ortaya çıkar. Yani her insan kendi ulusallığını salt kendisi belirleyebilir. Geçmiş çağları hâlâ günümüzde yaşayanları yadırgatsa bile, çağımızda bir insanın ulusal kimliğini ve kişiliğini, anasının babasının, dedesinin yada eskil atalarının ulusal kimlik ve kişiliği belirlemez. İnsan, anababasının, atalarının ulusal kimlik ve kişiliklerini kendisi için de seçebileceği gibi, bunu seçmeme hakkına da sahiptir. Örneğin her insan, anababası hangi ulustan olursa olsun, dilediği ulusun bireyi olmakta özgürdür ve bu insanın önce insan olma özgürlüğü tanınmadıkça, bütün özgürlüklerin hiçbir anlamı kalmaz. Hele Türkiye gibi tarihin, kültürlerin, ulusların harman olduğu onbinlerce yıllık yerde kimin hangi ulustan olduğu anababa ilişkisi yoluyla, kanbağıyla belirlenemez. İşte bu yüzdendir ki, Türkiye'de yaşayan ve Türk tarihine karışmış bitakım insanlar, kendi kendilerine Kürt olduklarını söylüyorlarsa, onlara hiçkimsenin ataları Türk olduğu için (bu uydurma tez doğru olsa bile) Kürt olmayıp Türk olduklarını söylemek ve onlara Türklüğü zorla kabul ettirmek hakkı yoktur.

Çağımızda ulusalcılığın ana koşulu, ekonomik çıkar birliğiyle, insanların birlikte yaşama istemlerine dayanır. Bu da insanın özgür istenci ve gönül isteğiyle gerçekleşir. Yasa zoru yada yasadışı zorlamalarla ulusallığın saptandığı ülkelere çağdaş ve uygar dünyada artık yer yoktur.

Bu konuda benim istediğim; en demokratik ve yasal yoldan sözkonusu yasanın değiştirilerek, Kürtlerin de kültürel bütün haklarını elde etmeleri ve Türkiye'nin çağdaş dünyadaki yerini almasıdır.

Hiçkimseyi yasayı bozmaya özendirmedim, zor kullanmaya kışkırtmadım. En önemli yurttaşlık görevimi yaparak ve hakkımı kullanarak, çağımıza hiç uymayan bir yasanın demokratikleşmesini istiyorum ve her zaman da isteyeceğim.

Saygılarımla.

Yargıçlar Kurulu Başkanı, son sözümü sordu. Genellikle sanıklar, savunmalarından sonra son söz olarak aklanmalarını isterler. Benim o duruşmadaki son sözümü, haberi veren 1 Temmuz 1988 günlü Cumhuriyet Gazetesinden aktarıyorum:

"Benim korku çağım geçti, Aklanmamı da istemiyorum. İşte memleket, işte savcı, işte ben, işte Kürtler ve işte siz. Ne istiyorsanız onu yapın."

Savunmanını Veli Devecioğlu'nun yaptığı savunma aşağıdadır:

DOSYA NO:987/258

DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ BAŞKANLIĞINA
İSTANBUL

ÖZÜ:Müvekkiller AZİZ NESİN ve FATMA YAZICI'nın TCY.142/3.md.si gereğince cezalandırılması istenen davada, esas hakkında savunmamız.

A-DAVANIN ÖZETİ: 2000'e DOĞRU Dergisi, 9-15 ağustos. 987 günlü 32.sayısında yıllardan beri ülkemizin en önemli siyasal sorunu olma özelliğini sürdüren KÜRT SORUNU'nu tartışma gündemine getirmiş, "KÜRT SORUNUNA ÇÖZÜM, KRİTİK KARAR" başlıklı yazı içinde farklı görüşlere sahip, tanınmış bir çok yazar, politikacı, aydın ve askerlerden görüşlerini sormuş, bunları yayımlamıştır.

Her biri olaya değişik açılardan yaklaşan bu kişiler arasında müvekkil Sayın Aziz Nesin ile Sayın Mehmet Ali Aybar da bulunmaktadır.

Halen bir partinin milletvekili olan o zamanın İçişleri Bakanlığı Müsteşarı (Galip Demirel) imzasıyla Adalet Bakanlığına gönderilen yazıda, bu haber ve beyanlar "calibi dikkat" görüldüğü gibi, "Milli bütünlük ve beraberliğimizi zedeleyici ve

bölücülüğü körükleyici nitelikte" bulunduğundan haklarında işlem yapılması istenmiş, açılan soruşturma sırasında düşüncesine başvurulan Prof.Kayıhan İçel'in, yazıların "TCY.142/3 md.ne aykırı" olduğu yolundaki raporu üzerine bu dava huzurlarınıza gelmiştir.

B-İDDİANAMEDEKİ SUÇLAMA:

İddianamede müvekkil Aziz Nesin hakkında şöyle denilmektedir: "Aziz Nesin, 'Kültürel haklar verilmeli' başlıklı bölümde, Türkiyede ayrı bir Kürt halkının varlığının açıkça söylenmesi gerektiği, en büyük yanlışın bu halkı toptan yadsımak olduğu, bu halkın yıllardan beri yasal yollarla yadsındığı, olayın Bulgarların Bulgaristandaki Türkleri yok saymaları felsefesi ile aynı olduğu, bu nedenle Bulgaristan Türkleri konusunda açık bir tavır alınamadığı, bir halka hiç kimsenin zorla, senin kökenin bu değildir, şudur demeğe hakkı olmadığını, Kürt halkının bağımsızlık savaşını kültür bağımsızlığı olarak ele almak gerektiğini, siyasi bağımsızlıktan yana olmadığını, TC. bile tam bağımsız değilken siyasi bağımsızlıktan Kürtlerin de çıkarı olmadığını, bugünkü yasaların değiştirilerek Kürt halkının varlığının kesinkes kabul edilmesi ve kültürel bütün haklarının verilmesi gerektiğini, yıllardan beri yanlış bir kamuoyu yaratılarak bir Kürt sevmezlik oluşturulduğunu, bu büyük yanlışın Kürt yoktur, bunlar Türktür gibi bir tarih tezi uydurularak ortaya çıkarıldığını, insanlara senin kökün şudur diyerek çağdaş ulusçuluk yapılamıyacağını, bir insan kendini hangi milletten sayıyorsa o milletten olduğunu, terörün çıkar yol olmadığını, teröre karşı terörün de çıkar yol olmadığını, bu yolla bağımsızlık da, çözüm de çıkmayacağını, bugünkü hükümetin bilim dışı olması sebebiyle konuya çözüm getiremediğini, konunun emperyalist güçlerin isteklerine göre düzenlendiğini açıkladıktan sonra çok akıllı olmak gerektiğini Türklerin de Kürtlerin de çok akıllı olması gerektiğini, çoluk çocuğun öldürülmesiyle bağımsızlık savaşı olmayacağını, bu nedenle çözümün tarihsel ve bilimsel gerçeği kabul etmek olduğunu...

...ayrılıkçı bir Kürt devletine karşı olduğunu, Anayasanın 3.md.de yer alan "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür." kuralını ayrılıkçı devlet olmayı engelleyen bir kural olarak anladığını, bu nedenle düşünce ve görüşlerinde milli duyguları zayıflatıp yok etmeğe yönelik bir husus olmadığını

savunmuştur" denildikten sonra,

"Anayasanın 3.md.de 'Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir' hükmü mevcuttur. Burada ülke bütünlüğü yanı sıra, millet bütünlüğünün de bölünmezliği belirtilmektedir. Bu sebeple, Türk Milletini oluşturan halklardan bahsetmek, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kısmını ayrı bir halk, ayrı bir millet olarak göstermek mümkün değildir. Böyle bir davranış TCY.142/3 maddesinde müeyyide altına alınmıştır... Ülke bütünlüğü içinde, ayrı bir Kürt halkının varlığını, ayrı bir dil ve kültürün varlığını ortaya koyan ve bunun bilimsel bir gerçek olarak kabulü ile yasaların bu yolla değiştirilmesini isteyen düşünce ve görüşlerinin bir kamuoyu oluşturmak ve yandaş toplamak amacıyla yayımlanmasında TCY. 142/3. maddesinin ihlal edildiği" sonucuna varıldığı;

Müvekkil Fatma Yazıcı'nın ise; suçlama konusu yazıların yer aldığı derginin sorumlu yazışleri müdürü olduğundan, 5680 sayılı Basın Yasasının 16/1.md.si karşısında onun da sorumlu ve 142/3-6 md.si uyarınca cezalandırılması gerektiği iddia edilmiş;

Esas hakkındaki mütalada ise, hemen aynı sözler tekrar edilerek iddianamede gösterilen yasa maddeleri gereğince cezalandırılmaları istenmiştir.

C-SAVUNMA:

1-TARİH BİLİMİNE GÖRE KÜRTLER:

Aguste Comte, "Bir fikrin iyice anlaşılabilmesi için onun tarihinin incelenmesi gerekir" demiş.

Halen Türkiye'nin gündemindeki en yaşamsal konu olan "Kürt sorunu"nun dünü bilinmeden, bugününün gereğince anlaşılıp değerlendirilmesi olanaksızdır. Çünkü her sosyal fenomenin bir geçmişi vardır ve yaşanan zaman, bunu devralır, şu veya bu biçimde yarına devreder.

Bu nedenle, Kürtlerin tarihteki varlığı, üzerinde yaşadıkları coğrafya, ekonomik uğraşları, öteki topluluklarla ilişkileri ve bütün bunların etkisiyle biçimlenen sosyal ve kültürel yaşamları bilinmelidir ki, bugünün Kürt toplumu hakkında doğru yargılara varılabilsin. Sorunların kaynağı öğrenilip sağlıklı çözümler üretilebilsin.

Ancak, bu ölçüde bir inceleme-araştırma, davamızın boyutlarını aşabileceği gibi, değerli zamanlarınızı da fazlaca alacağından

biz sadece konunun uzmanlarından bir kaçının bilgi ve değerlendirmelerini kısaca nakletmekle yetineceğiz:

Ord.Prof.Ekrem Akurgal, Aziz Nesin'in gazetede çıkan, huzurlarınızda ifade ettiği düşüncelerine değindikten sonra, "Kürtlerin Kökeni ve Türkiyenin Kültür Bütünlüğü" başlıklı yazısında şunları söylemektedir: "...Kürtler tıpkı Hintliler, İranlılar, Hititler, Frigler, Ermeniler, Hellenler ve Galatlar gibi tarihin değişik dönemlerinde Asya'ya ve Anadolu'ya göç etmiş Hind-Avrupa dili konuşan topluluklardan biridir. Kürtçe bilen bir Türk vatandaşına 15-20 Türkçe sözcüğün Kürtçesini sorunuz. Dilbilimci olmanıza gerek yok, bildiğiniz İngilizce, ya da Almanca veya Fransızca yardımı ile göreceksiniz ki, Kürtçe, Hind-Avrupa dillerinin bir türüdür.

Bu kesin veriler karşısında bazı çevrelerin Kürtçeyi Türkçeymiş gibi gösterme çabaları geçersiz kalır. Böyle bir davranışla hem kendi kendimizi aldatmış, hem de gülünç duruma düşmüş oluruz.

Hiç şüphe yok ki, Kürtler fiziksel yapı ve fizyonomi, yani beden ve yüz görünümü bakımından da kendilerine öz bir tip oluştururlar... Kürtler gerçekten, MÖ.13.yüzyıla ait Mısır tapınaklarında tasvirlerini gördüğümüz Hatti askerlerine çok benzerler. Bununla birlikte Doğu Anadolulu olup hiç Kürtçe bilmeyen ve Orta Asya'dan göç etmiş düzinelerle Türk boyları arasında da aynı etnik tipe bollukla rastlandığını belirtmekte yarar vardır. Çünkü Türkler de Anadolu'ya geldikten sonra aradan geçen bin yıla yakın zaman içinde bu ülkenin eski halkları ile karışmışlardır. Böylece Türkler ve Kürtler aynı halk topluluklarının torunları ya da kardeş çocukları olmuşlardır."

Prof.Akurgal, Kürt kültürü ara başlığı altında da şunları söylemektedir; "Hind-Avrupa kökenli olmalarına ve özel bir etnik tip göstermelerine karşın, Kürtler kesin anlamıyla bütün Anadolu'ya öz olan Kültürün içinde yer alırlar. Örneğin, Yunus Emre, Fuzuli, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan ve Âşık Veysel, Türklere olduğu kadar, Kürtlere de mal olmuş ozanlarımızdır. Diyarbakırlı Ziya Gökalp "Türkçülüğün Esasları"nı kuran düşünürümüzdür... (Yani kendisi Kürttür demek ister) Her dönemin BMM.inde ve hükümetlerinde çok sayıda Kürt kökenli kişiler yer almıştır." (8.haziran, 988 tarihli Cumhuriyet Gazetesi)

Bu sözler bir bilim adamının, dünyaca ün yapmış bir otoritenin söyledikleri. Yani, Türkiye'de Türk halkından ayrı, bir

Kürt halkının da var olduğu tartışmasız bir gerçektir. Aziz Beyin dediği gibi, başkaca hiç bir kanıta gerek duyulmadan kabulü gereken bir belittir, mütearifedir, aksiyomdur.

Doğuya gitmiş olalım, ya da olmayalım; hepimiz askerlik yaptık. Hangimiz bulunduğumuz askeri birlikte, onları görmemiş, tanımamış, dürüstlükleriyle gözüpeklikleriyle sevmemişizdir?

Her gün Yargıtaya yüzlerce dosya gelir Doğu Anadoludan. Bunların önemli bir bölümünde, taraflardan biri ya da ikisi Kürt vatandaşımız olduğundan tercüman kullanıldığını kolayca görebiliriz.

Bulunduğumuz hemen her kentte, sokağa çıkıp inşaat alanlarını şöyle bir dolaşıvermek, taksi ve dolmuş duraklarına bir göz atmak bile, bu ülkede Kürtlerin de yaşadığını anlamak için yeterlidir. Nitekim, Sayın Aybar'ın küçük denemesi de bunu doğrulamıştır. (Şoföre, "Türkiye'de Kürt var mı dediğinde, dalga mı geçiyorsun, ben Kürdüm demiştir.)

Ve yine kendilerinin mahkemeye sundukları istatistik bültenleri de onların varlığını gösteren resmi belgelerdir.

Dahası; 963-71 arasında Köyişleri Bakanlığınca yaptırılan Köy Envanter Etütlerinin Doğu illerine ait çalışmalarda ciltler dolusu bilgi bulunmaktadır.

Durum böyleyken, "Türkiye'de Kürt yoktur" demek, "vardır" diyenleri dava etmek, bizi yalnız kendi insanlarımız içinde değil, uygar dünya karşısında da güç duruma düşürür.

Meslektaşımız Av.Mehmet Ali Aslan'ın, Kürtlerin varlığı konusunda mahallinde keşif istemi gibi zekice buluşu ve Sayın Heyetin de böylesine açık bir gerçek karşısında abesle iştigal edemiyeceğinden reddine karar vermesi, aslında bu davayı açtıranları hayli sıkıntıya sokmuş olmalıdır.

Kürtlerin toplumsal varlıkları her türlü tartışmanın dışında olmakla birlikte Kürt kültürünün Anadolu kültür bütünlüğünün bir parçası olduğu da kabul edilmektedir. Nitekim Prof.Akurgal, yukarda sözünü ettiğimiz yazısında bu konuda şunları söylemektedir: "Anadolu, eski çağlarda geomorfolojik yapısı bakımından kapalı bölgeler içinde biribirinden çok farklı düzinelerle yöresel kültürlerin yaşadığı bir ülke idi. MÖ.2. ve 1.bin boyunca 60-70'i aşkın etnik topluluk ilginç bir uygarlıklar mozayiği oluşturuyordu. Ancak, zaman içinde bunlar biribirleriyle kaynaştılar. Bununla birlikte, Türklerin hoşgörülü idareleri nedeniyle Türkiye'de Türk-

çenin dışında sayıları bir düzineyi aşkın başka diller de konuşuluyordu. Başta Rum, Ermeni ve Süryani gibi Hıristiyan toplulukları dilleriyle Musevilerin konuştuğu dil geliyordu. İslam dinine mensup topluluklar arasında ise Türkçeden başka Kürt, Laz, Çerkez, Abaza, Gürcü, Arnavut ve Pomak dilleri konuşuluyordu ...Kürtler..ayrı dilden ve ayrı cinsten bir topluluk olmalarına karşın..kültür bakımından Türkiye'nin ayrılmaz bir parçasıdır ....Kürtlerin Kürtçe konuşmaları, Türkleri bin yıla yakın zaman boyunca olduğu gibi, bugün de rahatsız etmemektedir..." (Aynı yazı).

Prof.Sümer,Anadolu kültür kaynaşmasına daha çarpıcı bir örnek vermektedir: Tarihçilerin kesinlikle Kürt kökenli olduğunu iddia ettikleri Şah İsmail'in ana dilinin Türkçe olduğunu, Yavuz Sultan Selim Farsça şiirler yazarken, Şah İsmail'in güzel Türkçe şiirler söylediğini yazmaktadır. (Prof.Faruk Sümer, Oğuzlar S/421)

Doğan Avcıoğlu ise, kaynaşma olgusunu daha da ileri götürmekte ve *"KÜRTLERİN TÜRKLEŞMESİ, TÜRKLERİN KÜRTLEŞMESİ"* başlıklı bölümde şöyle demektedir: "...Türkmenlerin Batıya gelmesiyle, Kürt ve Türkmen oymakları arasında çeşitli çatışmalar, uzlaşmalar, savaşlar ve ittifaklar görülür. Bu ilişkiler sonucu, bazı Türk oymakları Kürtleşir, Kürt oymakları ise Türkleşir ya da en azından Türk-Kürt oymaklarını bir araya getiren oymaklar federasyonları kurulur. Prof.Marr'a göre, Selçuklular döneminde "Türk ve Kürt kanının alt tabakalarda kitlesel bir karışımı" gerçekleşir. Hatta Marr şöyle der: 'Anadolu Türklerinin gerek etnik, gerek kültürel tipinin oluşumunda, toplumsal bakımdan onlara en yakın bulunan Kürtlerin etkisi bulunması doğaldır" (Doğan Avcıoğlu. Türklerin Tarihi 5.Kitap S/2038)

Ayrıca, Avcıoğlu'nun kitabında şu örnekler de verilmektedir: Germiyanlar, bir Türk-Kürt topluluğudur ve topluluktaki Kürtler giderek Türkleşmişlerdir. Yine, Çepniler, hayli Kürtleşmiş Türkmenlerdir. Ve 16.y.y Mardin Sancağındaki Osmanlı sayım defterlerine göre, "Kürt Cemaatleri" diye kaydedilen topluluklar arasında bir çok Kürtleşmiş Türkmen toplulukları ve Türkmen beyleri olduğu gibi, Diyarbakır Eyaleti Tahrir Defteri'ndeki Kurmançlar(Kürt) arasında da bir hayli Türkçe oymak, köy ve erkek adları bulunmaktadır.

Avcıoğlu bölümü şöyle noktalamaktadır: "Görüldüğü üzere Türkmen ve Kürt toplulukları arasında hayli karmaşık ilişkiler, karışmalar ve kaynaşmalar vardır...(Bu)açıklamalarla ortaya koymak istediğimiz, Hıristiyan Anadolu'da Selçuklular ve daha sonra Osmanlılar eliyle bir İslam devleti kurulur ve yeni bir toplum biçimlenirken, bu oluşumda İslam Kürt öğenin katkısını belirtmekten ibarettir.... Selçuklu hizmetinde, yalnız Kürt emirler ve savaşçılar değil, (Kürt) bilginler ve sivil yöneticiler de vardır. Türklerin yanı sıra... Kürtler de Anadolu'nun İslamlaşmasında katkıda bulunurlar" (a.g.e.S/2049)

Avcıoğlu'nun bir yargısı da şudur: Alpaslan, Anadolu'nun Türkleşmesine yol açan Malazgirt yengisini, Kürt askerlerinin önemli desteğiyle kazanır... Kürt kökenli Selahattin Eyyubi'nin ordusu (da)Türklere ve ikincil olarak Kürtlere dayanır."(a.g.e.S/2030)

Kurtuluş Savaşında ise, Emperyalizme karşı Türklerle omuz omuza dövüşerek Anadolu'nun Türk kalmasında daha büyük katkıları olduğuna herhalde kuşku yoktur.

O halde şu gerçek kolayca söylenebilecektir: Kürt halkı, ayrı dili olan farklı bir etnik grup olmakla birlikte, Anadolu kültürüne ve Anadolu insanına yabancı değil, onunla yazgı birliği içinde ve o bütünün ayrılmaz bir parçasıdır.

2-BUGÜNKÜ KÜRT SORUNUNUN DOĞUŞU:

Sosyal problemler genelde çok yönlü, çok boyutlu olaylardır. Hele, geçmişten geliyorsa daha da karmaşık, çözümü güç bir yapıdadır. Kürt sorunu da kökleri geçmişe uzanan tarihsel, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal.. yönleriyle böyle çok boyutlu bileşenlein yarattığı bir olaydır. Çözümü de o denli geniş açılı bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Amacımız, bu yolda öneri getirmek değildir. O, davamızın sınırlarını aşar. Bizim amacımız, doğru bir bakışla, hukuk düzleminde önünüze getirilen bu karmaşık soruna ışık tutmaktır. Bunun için de olayların geçmişteki kökenine inmekte yarar vardır.

a) Sorunun temelinde Doğunun feodal düzeni ve onun yarattığı sosyal ilişkiler yatmaktadır:

Osmanlılar, Doğu Anadolu'yu egemenlikleri altına alırken, Doğunun feodal beylerini ortadan kaldırmamış, onlarla uzlaşma yolunu tutmuşlardır. Bu uzlaşma Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran

dönüşü Sünni Kürt beylerine, otoritesini tanımaları karşısında kendi bölgelerindeki mevcut statülerini tanıyacağına ilişkin berat'ler vermesiyle başlamış ve tarih içinde uygulama devam etmiştir.

Padişah Selim'in yaptığı öteki iş, aldığı bir fetvaya dayanarak bu yörede yaşayan Alevi Kürtlerden dağlara kaçamayan hemen herkesi öldürtmek olmuştur. Zamanın müftüsü Hamza efendi fetvasında "Alevilerin malları ve karıları Sünni Müslümanlara helaldir. Alevilerin karıları ve malları gaspedülüp Müslüman gaziler arasında üleştirile:" demiştir. (Şahabettin Tekindağ. İ.Ü Ed.Fak.Tarih Dergisi-Mart/967) Ansiklopedilerin yazdığına göre, öldürülenlerin sayısı kırkbin dolayındadır. Facianın nedeni mezhep ayrılığı.

Konumuzun tam burasında, sonraki olaylara ve günümüze aydınlık getirmesi bakımından Koçgiri isyanı ile ilgili olarak 3.ekim.921 günü TBMM.de yapılan gizli oturumda, Dersim mebusu Hasan Hayri beyin konuşmasından kısa bir bölümü aktarmak istiyoruz:

Hasan Hayri Bey (Dersim): "Hazreti Ömer'in oğlu Muhammed Hanefi Vali tayin edilmişti. Muhammed Hanefinin valiliği sırasında Hazreti Ali öldürüldü, Kerbela faciası ortaya çıktı. Ali'nin ahfadı (Emevi zulmü yüzünden) Harzem ülkesine sığındılar. Harzemler, soy-sop yönünden Türktürler. Ali'ye ve Ali'nin soyuna sahip çıkan insanlardı. Tümüne de Alevi denirdi. Bayezit (2.Bayazit. Yavuz Selim'in babası) zamanında Sünnilik-Alevilik çatışması ve ayrılığı başladı. Yavuz Selim ise Çaldıran Seferi sırasında bölgede ne kadar Alevi varsa hepsini astı, kesti. Kalanlar Dersim dağlarına kaçtılar. Oralardaki Harzemlilere sığındılar... Yani Aleviler, Dersim dağlarındaki Harzemlilerle birleşip bütünleştiler...Bu gün sorsanız Dersimlilere Kürt Oğlu Kürtüm derler. Bu insanlar o tarihlerden beri Dersim dağlarından dışarı çıkmadılar. Kent yüzü görmediler. Koyun ve keçiden başka servet nedir bilmiyorlardı... Bu kez de vay siz Kürtsünüz, Alevisiniz diye ellerindeki koyunları ve keçileri alınıp yağma edilmeye başlandı... Kürt halkı İstiklâl istemiyor. Onlar zaten dağlarda müstakildirler. Bunların istedikleri ve bekledikleri 'Hükümete dehalet' (himayesine sınınma) ve adalettir." dedikten sonra "bu facialar Ermenilere bile yapılmamıştır...Orada bir memur var, onunla Koçgiriliyi beraber asacak mısınız? Sonra,

3-400 kişi hapishanelerde yatıyor. Bunlardan suçsuzlar çoğunluktadır... Af kararının ilan edilmesini rica ederim..." (TBMM Gizli Celse Zabıtları Cilt 2,S/268-276)

Gizli Celsede, konuşan öteki milletvekilleri de özellikle, yöredeki Devlet görevlilerinin ve arkasını devlete dayamış feodal beylerin yoksul Alevi Kürt halkına yaptıklarını dile getirmişlerdir.

Bu durumun daha somutlaşması bakımından yöre halkının ekonomik ve sosyal durumunu rakamların diliyle ifade etmek yararlı olabilir:

— Ekonomi: Doğuda, insanların yaşamını sağlayan ekonomik faaliyet alanı bu gün de tarla tarımı ve hayvancılıktır. Toprakta büyük mülkiyet yaygındır. Köy işleri Bakanlığınca 964-971 arasında yaptırılan, sonra da sonuçları herkesten saklanan Köy Envanter Etütleri'ne göre Doğudaki çiftçi ailelerinin % 38'i topraksızdır. (981 verilerine göre bu rakkam % 45) ücretli işçilik gelişmediğinden topraksızlar ağa topraklarında kiracı-yarıcı olarak çalışmaktadırlar. İsmail Beşikçi'nin kitabına aldığı 18 Doğu İlinde (Erzincan, Erzurum, Kars, Ağrı, Tunceli, Bingör, Muş, Bitlis, Van, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Gaziantep, Urfa, Diyarbakır, Mardin, Hakkari, Siirt) toprakları olan ailelerin % 34.6 sı ancak 1-10 dönüm arasında toprağa sahiptirler. Bu da tüm toprakların % 4.7 sini oluşturmaktadır. Toprak sahibi ailelerin % 54.4 ü 1-25 dönüm toprağa sahiptirler. Bunların bir aileyi geçindirmeyeceği açıktır.

Buna karşılık 200 dönümden yukarı toprak sahibi aileler, çiftçi ailelerinin sadece % 4'üdür. Bunlar toplam toprakların % 33'üne sahiptir.

Bu 18 ilde tarım için kullanılan makina ve aletlerin dökümüde şöyledir: 2014 traktöre karşılık, 399.000 kara saban, 35.000 tekerlekli arabaya karşılık da 112.605 kağnı.

Hayvancılık ise dahada kötü durumdadır: hayvan yetiştiricileri ya göçebe veya yarı göçebe, ya da yerleşik köylülerdir. Modern besicilik gelişmediği ve meralar da bilimsel olarak değerlendirilmediğinden kış gelince yem kıtlığından ölen hayvanların acıklı haberleri gazetelere konu olurlar.

— Eğitim: Söz konusu 18 ilin köy sayısı: 9676. okul sayısı ise: 4671 okullaşma oranı: % 48.27 18 ilin okuma yazma bilenlerinin yüzdesi ise: % 17.12.

Gerçi Köy Envanter Etütlerinin yapıldığı zamanlardan beri

bu rakamlar elbette değişmiştir. Ancak % 100'e varan okullaşma ve % 90'lara yaklaşan Batı illerindeki okur-yazar rakamlarıyla karşılaştırılırsa yine de fark çok büyüktür.

Eğer vatandaşların, insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşamı ve eğitim ve öğretimden yoksun kalmamayı devletten istemeye hakları varsa-ki Anayasa ve altında imzamız bulunan belgeler öyle diyor- ya da başka bir deyişle, bunları yerine getirmek Devletin göreviyse, Doğu illerinde yaşayan insanlarımızın açık bir haksızlık karşısında olduklarına kuşku yoktur.

Ve gene Anayasanın dediği gibi hiçbir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınmıyorsa Batıdaki insanın Doğuluya göre çok imtiyazlı bir konumda bulunduğu da tartışmasızdır.

Bu iki bölgenin, ulusal gelirden aldıkları pay açısından yapılacak bir karşılaştırmanın daha çarpıcı rakamları ortaya koyacağı muhakkaktır. O konuda resmi veriler yoksa da, siyaset edebiyatından örnek çoktur: Bir tanesi Çağlayangil'e ait: "Türkiye bir bölümü alabildiğine zengin, öbür bölümü ölesiye fukara" (Sivas konuşması. Cumhuriyet Gazetesi 22.4.1985)

Hele; Doğu ve Güneydoğuyu kapsayan bu 18 ilde resmi istatistiklere göre ana dili Türkçe olmayan vatandaşlarımızın oranı % 53 gibi hayret verici bir düzeyde ise, yani o yöredeki insanlarımızın yarıdan çoğu devletine, devletimizde kendi vatandaşına meramını anlatmaktan acizse, üstelik devlet, onların bir bölümünü kendinden saymıyor, bunuda açıkca "siz bizden değilsiniz, ayrı millettensiniz" diyebiliyorsa (Binbaşı Aytekin İçmez'in sözleri. Celal Başlangıç: Kanlı Bilmece Güneydoğu S/35), çok gizli raporlarında yüzbinlercesine *"hain"* damgası vurup göçe zorluyorsa (2000'e Doğru: 13-19 Aralık 987 sayı 51), ihanetleri gerçek olsa bile suçluları mutlaka yargı önüne çıkarma geleneği olan bir ülkede, resmen "yakala ve öldür" emirleri verilebiliyorsa, karakollarda, hapishanelerde akıl almaz işkencelerle öldürülebiliyorsa (İnsan Hakları Derneği kayıtlarına göre yalnız Diyarbakır Cezaevinde ölenlerin sayısı 32'dir) artık orada sözün gücü tükenir. Söylenecek herşey, yapılacak her yorum abesle iştigaldir. İstediğiniz kadar sabah-akşam birlik-beraberlik türküleri söyleyin, bu tablodan ulusal bütünlük, ulusal birlik çıkmaz. Bu tablodan, sadece biribirlerini kıyasıya öldüren insanlar çıkar. Olan da budur.

Denebilirki, doğu dağları kuş uçmaz, kervan geçmez, yol

yok, iz yok. Toprak yok...o zaman, eğer kendimizle tutarlı olmak istiyorsak, Osmanlının Sivas Valisi Halil Rıfat Paşanın "gidemediğin yer senin değildir" sözlerini unutmamalıyız.

İnsanlığın aya gittiği, teknolojik devrimin, durağan toplumların hayatını alt-üst ettiği bir çağda, ülkenin bir bölümünü ortaçağ karanlığında bırakmanın mazereti olamaz.

GAP Projesiyle Doğunun makûs talihini yenecekmişiz. Başbakan böyle diyor. Doğunun feodal yapısı değişmedikçe, GAP, sanırız, Fıratın sularını yalnızca ağa ve bey takımının değirmenine taşıyacaktır.

b)Bugünkü Kürt sorununun doğuşunda "Laik Devlet" temelinin sarsılması da önemli bir etkendir:

Bugünkü Kürt sorununun doğuşunda Doğunun feodal yapısı temel bir nedense, ikincil bir neden de Cumhuriyetin "Laik Devlet" temelinin sarsılmış olmasıdır.

Kökleri uzak geçmişe dayanan ve bir ölçüde tarihten günümüze miras kalan feodal yapı ve bunun doğurduğu kulluk anlayışıyla ezilen, horlanan ve dışlanan insana karşı devletin ayırımcı, eşitsiz, acımasız, baskıcı tavrı -dış tahrikler bir yana bırakılırsa- hemen tüm isyanların ana nedeni olarak önemle vurgulanmalıdır.

Cumhuriyetin devrimci kadroları bu gerçeği görebilmişlerdir. O dönemde çıkan Koçgiri, Şeyh Sait, Ağrı, Zilan, Dersim...vb. isyanlar kolayca bastırılabilmişse, olaylara doğru tanı konulabilmiş olmasının payı büyüktür. Genç Cumhuriyet, ulusu meydana getiren, ırkı, dini, dili, cinsi, mezhebi ne olursa olsun, tüm halka eşit mesafede bulunması gereğini çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmanın vazgeçilmez bir koşulu olarak kabul ve bunu devletin temel felsefesi yapmıştır. Laiklik bu inancın ve idealin adıdır.

Gerçi, batıda laiklik, endüstri toplumu ile yaşıttır. Ve onun üretim ilişkilerinin yarattığı bir üst yapı kurumudur. Fakat çok uluslu Anadolu halkına karşı üniter devlet yansızlığının sağlanabilmesi ancak bu ilkeyle gerçeklik kazanmıştır.

Cumhuriyetin laiklik ilkesinin değiştirilemiyeceği gibi bunun teklif dahi edilemiyeceğini öngören ve devletin laik niteliğini koruma amacı güden Devrim Yasaları hakkında Anayasaya aykırılık iddiasında bulunulamayacağı yolundaki hükümler hep laik devletin önemini vurgulamaktadır.

Ancak yüzyıllar boyu güçlü teokratik gelenekler içinde

yaşamış toplumumuzda, cumhuriyetin temel direğini meydana getiren bu kuralın hayata geçirilmesi ve canlılığını sürdürebilmesi kolay olmamıştır. Nitekim merkezi otoriteye karşı görülen başkaldırı olaylarında kullanılan sloganlar hep dinsel içerikli olmuşlardır.

Kırsal kesimin ağır bastığı bir ekonomik yapının ürettiği dinsel akımlar, din kisvesine bürünmüş çağ dışı ideolojiler, içten içe varlıklarını ve etkinliklerini sürdürmüşlerdir. Özellikle, iktidarın büyük toprak ve ticaret burjuvazisinin eline geçtiği 950'ler sonrasında, bu akımlar dahada güç kazanmışlar, eğitim birliğini bozan imamhatip okulları, islam enstitüleri izinli-izinsiz kuran kursları ve çeşitli dergi ve gazeteleriyle laikliği alabildiğine tahribe yönelmişlerdir. Dahası, son dönemde faşist, gerici ve sözde milliyetçi çağ dışı anlayışlarıyla kendileri gibi düşünmeyenlere karşı toplu kıyımlara kalkışmışlardır. Kahramanmaraş, Malatya, Sivas ve Çorum olayları, yargı kararlarına bağlanmış bu tür kıyımların tipik örnekleridir.

Genelde Alevi vatandaşlar, ama daha özelde, gerek ırk, gerekse mezhep farkı nedeniyle Alevi Kürtler, saldırıların boy hedefi olmuşlardır. Hele bunlar bir de solcu iseler katli vacip sayılmışlardır. Hareketler, egemen ideolojiye uygun düştüğünden devletin, bu vatandaşları gereği gibi koruması bir yana, zaman zaman, Osmanlının hanaziri kilâba boğdurma geleneğine uygun olarak, saldırganı himaye bile ettiği görülmüştür.

Bu ortamda çaresiz ve tutamaksız kalan insanlar, kendilerini savunma yolları aramışlar, kimi yerlerde direniş komiteleri oluşturmuşlardır.

Tabii, kimileri de yasadışı örgütlerin kucağına düşmüşlerdir.

Bu tahlilimizi doğrulamak üzere, saldırı olaylarının düşünsel temelini meydana getiren ve bugünkü uygulamaların da fikir babası olduğu anlaşılan iki örnek sunmak istiyoruz:

Bunlardan biri, milliyetçi bir yayın organı diye köylere dek gönderilen Ötüken Dergisinin Nisan/967 tarihli 40'ıncı sayısında yayımlanmış, milliyetçi yazar Nihal Atsız tarafından kaleme alınmıştır. Atsız şöyle demektedir: "Türk topraklarında yaşayan herkes Türk değildir... *Kürtler* Türk veya Turanlı değildir. Buz gibi İranlıdır. Konuştukları dil bozuk, ilkel bir Farsçadır. Tipleride öyle. Aralarına karışmış az sayıda Türklerin bulunması veya dillerindeki kelimelerden çoğunun Türkçe olması bu gerçeği

değiştirmez. 900 yıllık Türk egemenliğinin Kürtçeye doldurduğu Türkçe kelimeler onları Türk yapmaz. Dilin hangi aileden olduğu kelimeleriyle değil, yapısıyla ölçülür. Bu bakımdan Kürtler Batı dağlarında kalmış bir takım Farslılardır. Zaten biribirince anlaşılmayan 4-5 ağızla konuşulan ve kendilerini Kırmanço ve Zaza diye iki gruba ayıran bu toplulukları Kürt diye birleştiren bizleriz. Türk, en azından 23 yüzyıllık bir kültürün, teşkilatın, bağımsız devletin mirasçısı idi. Kürtler neydi? Daha ortada bir dilleri bile olmayan bu *devletsiz, kültürsüz, mazisiz kalabalık,* cihan devleti kurmuş Türke aşık mı olacaktı? Kürtler millet değildi. Farsın ilkel ve dağlık kolu idi... Düpedüz *adi eşkiyalar, katiller, hırsızlar...* Türk milletinin başını belaya sokmadan, kendileri de yok olmadan çekilip gitsinler. Nereye mi? Gönülleri nereyi çekerse, gözleri nereyi görürse oraya gitsinler. İran'a, Pakistan'a, Hindistan'a, Barzaniye gitsinler... (Mustafa Coşturoğlu: Sosyal Şizofreni ve Atatürk S/268-269)

Diğer örnek, Milli Yol Dergisinde yayımlanan ve İsmet Tümtürk adlı yazara ait (20 Nisan 962 tarihli sayı)

Şöyle diyor o da: "...O topraklar (Doğu Anadolu) eskiden beri yolgeçen hanı gibidir. Jandarmalar, ordu birlikleri boşuna taban teper dururlar ve hiçbirşey değişmez. Oraları iyi bilenler bu hali çaresiz sayarlar. İklim şartları, dağların durumu, yol durumu vb. bu hali mukadder kılıyor derler. *O topraklar harita üzerinde bizimdir, hakikatte değil.* Oralarda yanlız devlet nizamları değil Türklük de eğretidir, daha doğrusu yok gibidir. O çorak, sarp dağlık yerler devletin yanlız parasını yer, o kadar ve boşuna yer. Oralardan devlete sevgi, ne destek, ne de kuvvet gelir...

Halbuki bütün bu durumun çaresi vardır. Keskin kılıç gibi müessir, Kristof Kolomb'un yumurtası kadar açık ve kolay bir çare: oraya Kazak, Kırgız göçmenlerini silahlarıyla ve aşiret teşkilatlarıyla olduğu gibi yerleştirmek...çelikten disiplinli ve yakıcı Türklük sevgisiyle bir Kazak aşiretinin o dağlık bölgeye yerleştirildiğini bir düşünün..." (Mustafa Coşturoğlu: A.g.e.s/ 270-271)

"Bunlar Türk değil, devletsiz, kültürsüz, mazisiz kalabalık... adi eşkiyalar, katiller, hırsızlar, çekilip gitsinler..." sözleriyle, bu gün bu insanlar hakkında durmadan yinelenen "bölücü eşkiya, terörist, siz bizden değilsiniz, başka millettensiniz, kökünüzü kazıyacağız" sözleri arasında nasıl da şaşılası bir benzerlik vardır.

Aziz Beyin, yıllardan beri yanlış bir kamuoyu yaratıldı Türkiye' de. Bir Kürt sevmezlik yaratıldı, dediği durum budur. Bu rüzgar vaktiyle ekildi, şimdi fırtına olarak biçiliyor.

Uygulama da buna koşut: baskılar, işkenceler, yakala ve öldür emirleri, göçe zorlamalar...bütünüyle aynı doğrultuda. Yadırganacak bir yanı da yok. Çünkü hepsi aynı kaynaktan besleniyorlar. Ortaçağdan kalma gerici ve bağnaz din anlayışı, İtalya'dan devraldığımız eski Romalının üstün millet ve devlet ideolojisi... Şimdi ikisi birlikte ülkemizi yönetiyorlar. İktidar partisi kongresi sırasında gazetelerin günlerce "muhafazakar-milliyetçi ittifakı" olarak yazıp çizdikleri olayın içyüzü budur. Laik Türkiye Cumhuriyetinin Başbakanı olarak Ramazanda Hacca giden sayın Özal'ın, orada ihram giyip "Devlet laik ama ben değilim, ben müslümanım" demesi de bu gerçeğin bir başka ifadesidir.

Atatürk Cumhuriyeti için ne talihsizlik... Onu kuran idealist kadrolara ne büyük haksızlık...

Yukarıdan beri anlatılanları özetlemek gerekirse; açık yürekle şu söylenebilir: Kürt sorununun kökeninde Doğu Anadolu'nun geçmişten gelen feodal düzeni, etnik yapısı bulunmakla birlikte, Cumhuriyetin en önemli niteliği olan "Laik Devlet" ilkesinin temelden yaralanması, 12 Eylülden sonra sola ve kuzeye karşı "Çin Seddi" kurma hayaliyle dışardan da pompalanan ve birden bire boy atan dinci akımlar, bu ortamda gelişen ve güçlenen çağdışı ideolojiler ile, onların etkisinde biçimlenen devletin doğudaki baskıcı, ayırımcı, zorba tutumu, olayları bugünkü kaygı verici boyutlara tırmandırmıştır. Daha önce hiç görülmemiş hadiselerin, 1984'ten sonra birden patlak vermesi de bu görüşü doğrulamaktadır. Devlet, bunun bilincinde olmalıdır.

Ateşin söndürülmesinde kimi gerçeklerin kabulü bir ilk adımdır. Herşeyden önce ayrı bir etnik grup olarak Kürt halkının varlığı tartışılmamalıdır. "Kürt yoktur" deyip milyonları yatsıyarak, bunun aksini söyleyen, çağına, tarihe ve topluma karşı duyduğu sorumluluk yüzünden söylemek zorunda da olan aydınları hapis tehdidi ile susturmağa kalkışarak hiçbir yere varılamaz. "Güneş balçıkla sıvanmaz" güzel bir atasözüdür.

Bu kabulden sonra ikinci adım "şiddetin, şiddet doğuracağı" (J.P. Sartre) yolundaki basit fizik kuralının benimsenmesidir. Terör elbette bir çare değildir. Ama, teröre karşı terör de çare değildir. Bu gerçek, herhalde tamamiyle anlaşılmış olmalıdır

artık.

Olaylar zincirinde en stratejik halka, devletin "adaletsiz şiddet" kullanmasıdır. Atatürk'ün deyimiyle bu bir "zulmü tasaddi"dir ve sadece, onurlu insanları isyana götürür.

Hukukçular olarak "adaletsiz şiddet" iddiamız, ilk anda belki yadırganabilir. Köklü gelenekleri olan Türk Devletinin, üstelik Anayasasında "Hukuk Devleti" yazılı bir devletin, böyle bir yöntem kullanamıyacağı düşünülebilir, yazılıp çizilenlerin de doğruluk payı kuşkuyla karşılanabilir.

Ancak şimdi anlatacaklarımız —ki başka herhangi bir yerde kullanmadık— savunmamızın başından beri arzettiğimiz düşünceleri tamamiyle doğrular niteliktedir. (Bize nakledenin iznini almadığımız için isim belirtmiyoruz)

Bugünkü Anayasa Mahkemesi Başkanı Sn.Mahmut Cuhruk yeni seçilmişti. Âdet gereği herkes kutlamağa gidiyordu. Eski tanışıklığımız dolayısıyle biz de gitmiştik. Makam odasında eski Anayasa Mahkemesi Başkanlarından (...) ile birlikte sohbet ediyorlardı. Eski başkanla da tanışıklığımız olduğundan birlikte oturduk. Konuşmalar devam etti. Daha çok eski başkan konuşuyordu. İşte bu sohbet sırasında eski başkan aynen şunları anlattı: "Sivil idareye geçildikten sonra, Doğudaki ilk eylemde 11 kişi öldürülmüştü. Genel Kurmaya telgraflar çekiliyordu. Ben tel çekmeyi değil, gidip geçmiş olsun demeyi düşündüm, o arada Danıştay Başkanı (...) telefon etti. Yargıtay Başkanını da alalım, birlikte gidelim dedi. Gittik. Genelkurmay Başkanı Üruğ ile konuşurken Üruğ, Doğudaki olaylar için şöyle dedi: *'bu insanları o kadar horlamışız ki, ayrı bir devlet kurarak daha haysiyetli bir hayat yaşayamaz mıyız? fikrini kafalarına iyice yerleştirmişiz'* dedi. Başkan (eski) da "kürsü tecrübesi olmayan hakimi, okulu yeni bitirmiş doktoru hükümet doktoru diye gönderiyoruz. Hiçbir yatırım yok, gelişme yok. Sanırım hâlâ öyle. *Oraya jandarma zulmünden başka birşey göndermemişiz"* diye yanıt vermiş.

Cumhurbaşkanı ve Başbakandan sonra, Devletin en yetkili iki insanının başbaşa kaldıkları zaman biribirlerine "itiraf" ettikleri düşünceleri bu. Biri Genelkurmay başkanı, öteki Anayasa Mahkemesi Başkanı. Olayların altındaki asıl gerçeği tam bir doğrulukla teşhis ediyorlar: "Doğuya zulümden başka birşey göndermemişiz."

Bunu şimdi devlet olarak da yüksek sesle söyleyebilsek, sorun büyük ölçüde çözüm yoluna girebilecektir.

Ama, önce yönetim, içine düştüğü çıkmazdan, bu "gaflet ve dalalet"ten kurtulmalıdır. Gerisi, inanıyoruz ki çok zor değil. Evrensel siyasa kültüründe bunun adı "Milli mesele"dir. Ya da Türkçesiyle "Ulusal sorun". En azından yüzyıldan beri tartışılmakta, bilinmektedir. Teoride önerilen çözüm formülleri, pratikle de doğrulanmıştır.

Biraz önce de belirttiğimiz gibi çözüm önermek bizim işimiz değil.

Ancak, şu kadarını söyleyebiliriz ki, ulus, nasıl yalnız bir tarihsel kategori değil, insanlığın belli bir evrim sürecinde, feodalizmin tasfiyesinden sonra kapitalizm çağının bir tarihi kategorisi ise, "ulusal sorun" da özünde böyle bir olaydır. Ve hazır formüllerle değil, somut koşulların verilerine göre çözümlenebilir. Yaşanan acıların biran önce dinmesi için sağlıklı düşünüp doğru sonuçlara varılmalıdır. Doğu halkının insanca yaşama ve ilerleme yolunda kader tayin edici faktör bağımsızlık değildir. Asıl sorun egemen feodal düzendir. O konu çözümlenmedikçe, siyasal bağımsızlık —hele emperyalizm çağında— insanlarımıza sadece kan ve gözyaşı getirir. Atları, arabanın arkasına koşmamak gerek. Aziz Bey de bunu özenle vurgulamış, siyasal bağımsızlıktan yana olmadığını dergiye verdiği demeçte de belirtmiştir.

3-DAVA KONUSU OLAYIN CEZA HUKUKU AÇISINDAN İRDELENMESİ:

a) "Kürt halkının varlığı kabul edilmeli, kültürel hakları verilmeli" demek suç olabilir mi?

Müvekkil Aziz Nesin daha ilk duruşmada şu can alıcı soruyu sormuştur: "Türkiye'de Kürt var mıdır, yok mudur?"

Ve buna ilgi çekici yanıtlar. getirmiştir.

Biz de yukarıdan beri Kürt halkının varlığını göstermeye çalıştık.

Zaten sizler de, hepimiz de biliyoruz bunu. Taşın sert olduğunu, suyun insanı boğduğunu, ateşin yaktığını bildiğimiz kadar.

Yalnız bu kadar da değil; bizzat Devlet de biliyor. Bütün resmi kayıtlar bu gerçeğin belgeleri.

Dahası; 82 Anayasasının 26/3.maddesi, "Düşüncelerin açıklanması ve yayılmasında Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dil kullanılamaz" dediği gibi, Kürtçeyi dolaylı ifadelerle yasaklayan, genel seçimlerden 17 gün önce Milli Güvenlik Konseyince

çıkarılan 2932 sayılı (19.10.983 tarihli) yasa da, Devletin bunu bildiğinin "itirafı"dır.

Böyle olunca, var olan birşeye yok demek, akla, mantığa, bilime, sağduyuya, yani tek sözcükle "gerçeğe" aykırıdır.

Düşünürlere göre suç, her toplumda "duyguları inciten" ya da "ahlâki vicdanı bozan" bir davranıştır.

Asıl duygularımızı inciten, vicdanlarımızı rahatsız eden bu yasanın kendisidir. Çünkü açık bir gerçeği yatsıyarak insan mantığına bir süngü gibi batmaktadır. Ne Kürt halkının varlığı, ne de bunun kabülüne ilişkin sözler hiçkimseyi rahatsız etmemektedir. Halkımızın böyle bir sorunu yoktur. Bu yasa, kendisinden olmayanları aşağı ve düşman gören faşizmin bir kalıntısıdır. Lozan'a Birleşmiş Milletler Antlaşmasına, Evrensel Bildirgeye, Avrupa Sözleşmesine ve Helsinki'nin pek çok hükmüne aykırıdır. İlk iş, —Aziz beyin dediği gibi— çağa da bize de yakışmayan bu yasayı değiştirmektir.

O halde "Kürt halkının varlığı kabul edilmeli" demenin, suçla, suçlulukla herhangi bir ilgisi yoktur.

"Kültürel Hakları verilmeli" sözlerine gelince:

"Kültürel haklar" kavramının sınırları hakkında dergide yayımlanan sözlerde bir açıklama yoksa da, bunun kısaca okumayazma ve konuşma'dan ibaret olduğu —basite indirgeyerek— söylenebilir. Nitekim Aziz bey mahkemedeki savunmasında "Kürtçe yazıp okumaları ve konuşmaları"ndan söz etmiştir. (Savunma s/6)

Sayın iddia makamı, dergideki sözlerin suç oluşturduğuna ilişkin iddiasını, anayasanın 3.maddesine ve Yargıtayın bir içtihadına dayandırmaktadır.

Anayasa 3.maddesinde "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir" demekte;

Sözkonusu Yargıtay İçtihadında ise "Türk ulusunu etnik gruplara bölmek, resmi dil dışında öğretim ve eğitim yapılmasını savunmak eylemi, ulusal duyguları yok etmek veya zayıflatmak için propaganda yapmaktır" (Yargıtay 9.C.D.5.10.976,48/47) denilmektedir.

Aziz Bey, Anayasada geçen "Dili Türkçedir"den amaçlananın, Devletin resmi işlemlerinde kullanılan dil olduğunu belirttikten sonra, ülkemizde hangi okullarda yabancı dille eğitim yapıldığını örneklerle açıklamıştır.

Biz de, şu kadarını söyleyeceğiz ki, gerçekten Anayasanın 3.maddesinde kullanılan "Dili Türkçedir" sözü, "resmi dil Türkçedir" anlamındadır. Nitekim, 3.maddenin gerekçesinde aynen, "Türkiyede yaşayan insanların resmi dillerinin Türkçe olduğu" belirtildiği gibi, bu maddenin aslı olan 1961 Anayasasının 3.maddesinde de "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür" denildikten sonra "resmi dili Türkçedir" diye yazılmıştır.

O halde 82 Anayasasının bugünkü 3.maddedeki "Dili Türkçedir" sözüne dayanarak Kürtlerin kendi dilleriyle konuşup yazmalarını istemenin suç oluşturacağı sonucu çıkarılamaz. Türkiye Devletinin resmi dili elbette Türkçedir. Başka türlüsü zaten düşünülemez. Bu bir "Lapalis gerçeği"dir.

Türkçe dışında bir dille "öğretim ve eğitim yapılmasını savunma"nın, "milli duyguları yoketmek veya zayıflatma" propagandası sayılacağı iddiasına gelince: hata yapmamanın, yalnız ana rahmindeki cenin ile, tabuttaki ölüye ait olduğu yolundaki düşünce bir gerçeği ifade eder. Bütün insanlar hata yapabilir. Yargıçlarımız da insan olduklarına göre, onların da hata yapmalarından daha doğal bir şey olamaz.

Ancak, bu içtihat bir yüksek mahkemeye bağışlanamıyacak denli ağır bir yanlışın ürünüdür. Sanki mahkeme bu kararı yazarken, yaşamın gerçeğine gözlerini sımsıkı kapamış gibidir. Türkiye'de her yıl onbinlerce ailenin çocuklarını, yabancı bir dille öğretim ve eğitim yapılan okullara verebilmek için canlarını dişlerine takarak çırpındıkları, çocukların da yarış atına döndürüldükleri nasıl unutulmuş olabilir? (Biz bu sisteme karşıyız; güzelim Türkçemiz dururken yabancı dil·hevesi, yabancı hayranlığının ve işbirlikçiliğinin ortamını hazırlar).

Kaldı ki bu heves yeni de değildir: Osmanlı ülkesinin, Batının açık pazarı olmasıyla başlamış, halen bütün hızıyla sürmektedir: Türkiye'deki yabancı okulları rakamlarla ifade etmek gerekirse şu sayılar verilebilir: 19.yüzyılda yabancılara ait 413, azınlık ve gayrimüslimlere ait 4547 özel okul bulunduğu gibi, bu okullarla, Medreseler, Enderun, Askeri ve Sivil okullarda Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce, Almanca, Rusca, Latince ve İtalyanca öğretiliyordu.

Halen ülkemizde dört yabancı dilde eğitim yapılan (İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca) 221 okulda 96.225 öğrenci oku-

makta, yalnız Imam-Hatip, Yüksek İslam Enstitüleri ve İlahiyat Fakültelerinde 244.135 öğrenci Arapça ve Farsça öğrenim görmektedir (Ömer Demircan: Türkiyede yabancı dil S/118-121)

Yani bugün Türkiye'de, yüzlerce okulda yüzbinlerce öğrenciye Türkçe dışında yedi yabancı dilde öğretim ve eğitim verilirken "resmi dil dışında öğretim ve eğitim yapılmasını savunma"nın "Ulusal duyguları yoketmek veya zayıflatma propagandası" olacağını kabul eden düşünceye bir ad bulamıyoruz. Yalnız hukuka değil akla ters, mantığa ters tümüyle herşeye ters, acayip bir karardır.

O halde, Yargıtayımızın bu İçtihadı da ceza isteminin gerekçesi olamaz.

Amaç, "Kürtçe"yi yasaklamaksa —elbette öyledir— bunu devlet ciddiyeti içinde dürüstçe söylemek gerek. Mahkemeleri hiç alet etmeden.

Tabii bu da, uygar dünyayı kendinize güldürmeyi göze almadan pek kolay değildir.

Konumuza ilişkin olarak önemli bir nokta da şudur:

Eski Başbakan Bülent Ecevit, içerde ve dışarda çeşitli konuşmalarında bunları tekrar tekrar ifade etmiştir. Ecevit Hollanda'da (Amsterdam) yaptığı bir toplantıda şunları söylemiştir: "Bugün Türkiye'de yaşayan Türk ulusu, ABD'de yaşayanlar kadar etnik bakımdan karmaşık bir ulustur. Bugün Amerika'da yaşayan, ben İspanyol asıllıyım, Lübnan asıllıyım der ama, ben Amerikan vatandaşıyım der aynı zamanda. Bizde Türkiye'de bunun denmesini istiyoruz". Dedikten sonra şunları eklemiştir: "haksızlıklar yok değil. Bir tanesine ben isyan ediyorum. 1982 Anayasasına konan ana dil yasağı bir *ayıptır*. Türkiye'de Farsça, İngilizce, Rusça, konuşulabilecek, Kürt kökenli olduğu için, anasından Kürtçe duyduğu için vatandaş Kürtçe konuşamıyacak. Buna tahammül edemem." (Hürriyet Gazetesi: 22 Mayıs 988)

Ecevit gene bu konuşmasında, "herkes istediği dilde konuşup yazabilmeli ve okuyabilmeli" demiştir.

Ana Muhalefet Partisi genel başkanı Erdal İnönü ise son SHP Kurultayında yaptığı konuşmada, Kürt sorununa ilişkin programını şöyle açıklamıştır:

"...Geçmişten gelen yerel kültür farklarının çağdaş Türkiye Cumhuriyetinin kültür yapısını zenginleştirdiğini farketmek, bir bütün içinde çeşitliliğin üniter yapımızı zedelemiyeceğine inan-

mak...Türkçeden farklı dillerin varlığına saygı göstermek..."

İnönü bir baş-yazarımızın (Doğu Perinçek) sorusu üzerine verdiği yanıtta "Kürtlerin ayrı bir dillerinin ve kültürlerinin olduğunu kabul etmeliyiz" demiştir. (2000'e Doğru.3.Temmuz 988, Sayı/28)

13.Ocak tarihli Bulvar Gazetesi ise, İnönü'nün "Kürtçe eğitim yapılmalıdır" dediğini yazmıştır.

Eğer Türkiye'de, yasalarımıza göre, bir etnik grup olarak Kürtlerin varlığını ve bunlara kültürel haklarının verilmesi gerektiğini söylemek suç sayılıyorsa, Ecevit ve İnönü hakkında neden soruşturma yapılıp dava açılmamıştır. Bunlar gazetelerde, dergilerde yayımlanmıştır. Gazetelerde çıkan haberlerin savcılarımızca ihbar kabul edilmesi gerektiği hakkında Bakanlık genelgesi olduğu gibi, uygulama da tamamiyle böyledir.

Evet, niçin bu yazılar ihbar kabul edilip harekete geçilmemiştir? Yasalar herkese eşit uygulanmıyor mu?

Aziz Bey savunmasında, bu davanın arkasında MİT'in olduğunu söylediği zaman, yargıçlar olarak belki de yadırgamış olabilirsiniz. Ama, durumun gerçekten böyle olduğuna —sayın savcımız bağışlasın— biz de inanıyoruz.

Çünkü, bu ayırımın başka türlü bir açıklaması yapılamaz.

Ve Çünkü Aziz Nesin'i, yarım yüzyıldan beri her gelen iktidarın demirbaş suçlu olarak bir öncekinden devraldığını biliyoruz. Resmi Devir-Teslime onun adı da dahildir. Kendisinden sonra, sıra çocuklarına gelecektir (Prof. Ali Nesin'in başına gelenleri herhalde gazetelerden okumuşsunuzdur.)

b) Yasanın suç saydığı eylemle, müvekkillerin amacı arasında hiçbir bağıntı bulunmamaktadır: .

Konumuzla ilgili TCY.nın 142/3.maddesi şöyle demektedir: "Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazası ile kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için... propaganda yapan..."

Burada suçun maddi ögesi, "milli duyguları yoketmeye veya zayıflatmaya yönelik propaganda"dır.

Propaganda "Bir fikri, taraftar kazanmak amacıyla başkalarına yaymak" olarak tanımlanmaktadır. (Gözübüyük: TCK. Açıklaması 2.Cilt S/78)

Milli duygu ise; yasa koyucunun ifadesi ile "vatanseverlik mefhumuna dahil sayılacak bütün fikrî ve hissî unsurların toplulu-

ğudur. Başka bir tabirle, vatanseverliği teşkil eden sevgi ve düşüncelerin muhassalası milli duyguyu teşkil eder." (Gerekçe)

Kısaca söylemek gerekirse, müvekkilin yoketmek veya zayıflatmakla suçlandığı milli duygu, "vatanseverlik" duygusu olmaktadır.

Aziz Nesin'in yurtseverlik duygusu hakkında söz etmek, önce, kimsenin haddi değildir, sonra da, bizzat kendimize karşı, ulusumuza karşı haksızlıktır.

Suçun manevi öğesi, "ÖZEL KAST" tır. Milli duyguları yoketmek veya zayıflatmak amacıyla "Propaganda yapma" iradesidir.

Madde, "ırkçılığı" ve "bölücülüğü" cezalandırdığına göre (Askeri Yargıtay 4.D.19.2.985/7, K.985/50-19.3.1985 t.E.985/64,K.985/75) suçun varlığı için müvekkili, *ırkçılık* ve *bölücülük* yaptığının, başka bir anlatımla *Kürtçülük* yaptığının ve bu yolla kendisine *taraftar kazanmak amacıyle* o yazıyı yayımlattığının kabulü gerekir ki, onun kişiliğiyle en bağdaşmaz bir iddiadır.

Bir Askeri Yargıtay kararı şöyle demektedir, "Milli duyguları yok etmek veya zayıflatmak için IRKÇILIK propagandası yapmak suçunun manevi unsuru, *kastın* mevcudiyetini gerektirir. Gerçekten, failin bilerek ve isteyerek (Irkçılık ve bölücülük amacıyla) propaganda yapmış olması lazımdır." (Askeri Yargıtay 4.D.19.2.985 E.985/7), K.985/50 sayılı karar.

Aziz Beyin, o sözleri, bu amaçla söylediğini dünyada hiçkimse iddia edemez. MİT bile.

Dergide yayımlanan yazıyı suç sayan bilirkişi raporu da sonuçta şöyle demektedir: "Ancak, 142/3 te (propağanda) bir unsur olarak yer aldığı içindir ki, propaganda kastı ile hareket edilip edilmediğinin ayrıca araştırılması gerekir. Böyle bir kastın bulunup bulunmadığının tespiti yetkisi ve görevi ise, sayın Adalet mercilerine ait bir yetki ve görevdir."

Yani, bilirkişi de kastın varlığını iddiaya cesaret edememiştir.

A.P.Gözübüyük de, maddeyle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "Propaganda (nın)...bu maddenin fıkralarında gösterilen nitelikte olup olmadığı, *failin kişiliğine, geçmişteki haline, propagandası yapılan, şey veya fikrin mahiyetine göre takdir* olunmalıdır." (TCK.açıklaması.C/.2,S/79)

Eğer suçun varlığı, sanıkların "kişiliğine, geçmişteki hallerine" göre takdir edilecekse —ki elbette öyle olmalıdır— şu kolayca

söylenebilir: bu suç müvekkiller bakımından işlenemez "muhal" bir suç niteliğindedir.

Kuşkusuz bu yargı hepsi için de geçerlidir.

c)Bir gerçeğin, herkesten önce söylenmesi suç sayılamaz:

Müvekkilim "Kürtlerin kültürel hakları verilmelidir" derken, bunun bir bakıma somuttaki anlamı, yukarıda da belirttiğimiz gibi; Kürt vatandaşlarımız "kendi ana dilleriyle konuşabilsinler, yazabilsinler, okuyabilsinler" demektir.

Ama biz, düne kadar milliyetçilik adına, cezaevine gelen ve Türkçe bilmeyen tutuklunun anasıyla oğlunun görüşmesine izin vermiyorduk. Diyarbakır cezaevindeki son açlık grevinin nedeni de buydu.

Ama şimdi, 20.yüzyılda hiçkimsenin kabul edemiyeceği bu uygulama, Başbakanın emriyle değiştirildi ve 23 Şubat 1988'den itibaren anadil yasağı kaldırıldı. Artık Türkçemizi öğretemediğimiz Kürt vatandaşlarımız, çocuklarıyla kendi dillerinde konuşup görüşebileceklerdir.

Şu halde, birbakıma müvekkillerin suçu, bu gerçeği Başbakandan önce görüp söylemiş olmalarıdır.

S O N U Ç:

Sayın Başkan, Sayın Yargıçlar;

Bir önemli davanın sonuna gelmiş bulunuyoruz. Yargıladığınız insanlar, bizler gibi sıradan faniler değillerdir. Ulusumuzun büyük talihi olarak bizim içimizden çıkmış, Türk halkına ve bu topraklara onur kazandırmışlardır. Gelecek kuşaklar, onlarla aynı ulusun insanları oldukları için çok haklı olarak övüneceklerdir. Bizler, tesadüfen onların yakınlarında bulunabilmiş mutlu insanlar, imzaladıkları kitapları çocuklarımıza en büyük miras olarak bırakıyoruz.

Onlar ulusumuzun vitrin değerleridir, yüz akıdırlar.

Türkiyemiz uygarlık kervanında geri kalmış bir ülkedir. Ama her alanda öyle sayılmayız. Örneğin, edebiyatta dünyanın en ileri ülkeleriyle boy ölçüşebilecek düzeyde olduğumuza inanıyorum.

Adaletimizin de böyle olmasını özlüyorum, diliyorum. Bunu göstermenin tarihsel fırsatı önünüzdedir. Anadolu, büyük uygarlıkların beşiği ve ulusumuz bu uygarlıkların mirasçısıdır. Bunu nostaljik bir şişinme olarak değil, yürekten inanarak söylüyorum.

Müvekkillerin bu suçla hiçbir ilgileri yoktur, olamaz da.

Bu duygularla hepsinin *BERAATLERİNE* karar verilmesini diliyor saygılar sunuyorum.

Av. Veli Devecioğlu

İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Kararı

KARAR

ESAS NO : 1987/258
KARAR NO : 1988/157
C.SAVCI NO : 1987/242
BAŞKAN : Gültekin Turan Dz.Hk.Alb.462
ÜYE : Şemsettin Şanal 15592
ÜYE : Fikret Uluç 15779
C.SAVCI YRD. : Güyhan Ülgen 18589
KATİP : Cemal Gökgöz
DAVACI : K.h.
SANIKLAR : 1-*MEHMET ALİ AYBAR:* Tahsin—Aliye oğlu, 1326 d.lu, İstanbul, Beyoğlu Sakabaşı mah.H.39'da nüf.kayıtlı. Bebek, ibriktar aralığı 14/4'de oturur.
2-*MEHMET NUSRET NESİN:* Abdülaziz-Hanife oğlu, 1915 d.lu Giresun, merkez Görbek köyü H.21'de nüf. kayıtlı. Çatalca ilçesi Nesin Vakfında oturur.
3-*FATMA YAZICI:* Mehmet Niyazi-Ayşe kızı 1955 d.lu, Kemaliye İlçesi Subaşı Köyü nüf. kayıtlı. İstanbul-Karagümrük, Kabakulak Sokak 6/3'de oturur. İkibine Doğru adlı haftalık dergi sorumlu müdürü.
SUÇ : YAYIN YOLU İLE MİLLİ DUYGULARI ZAYIFLATIP YOKETMEK.
SUÇ TARİHİ : 9.8.1987

Yayın yolu ile milli duyguları zayıflatıp yoketmek suçundan sanıklar MEHMET ALİ AYBAR ve arkadaşları haklarında İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi C.Savcılığının 28.12.1987 tarih 1987/242 esas 1987/206 sayılı iddianame ile dava açılması

üzerine dosya mahkememize tevdii edilmiş olmakla, yapılan duruşmaları sonunda:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

*İDDİA:*Sanıklar MEHMET ALİ AYBAR—MEHMET NUSRET NESİN ve FATMA YAZICI haklarında T.C.K.nun 142/3.6.maddelerine muhalefet suçundan dava açılmış, savcı yapılan yargılamalar sonunda esasa ilişkin isteminde; sanıklar MEHMET ALİ AYBAR VE MEHMET NUSRET NESİN'in TCK.nun 142/3,6.maddeleri uyarınca sanık FATMA YAZICI'nın ise 5680 sayılı 1987/258 16/1.maddesi delaletiyle TCK.nun 142/ 3.6. maddesi uyarınca cezalandırılmalarını talep etmiştir.

SORGU VE SAVUNMA:

SANIK FATMA YAZICI/SORGU VE SAVUNMASINDA: İddianın doğru olmadığını, 2000'e Doğru haftalık derginin sorumlu yazı işleri müdürü olduğunu, 9-15 Ağustos 1987 tarih ve 32 sayısında yayınlanan Kürt sorununa çözüm başlıklı yazının kontrolünden geçtikten sonra yayınlandığını, bu yazıda TCK.nun 142.maddesini ihlal eder bir nitelik görmediğini, bunun için neşrettiğini, bilirkişinin suç unsuru bulunduğuna dair verdiği raporun bilimsel olmadığını, Kürt sorununun başka ülkelerde Almanya'da Amerika'da açıkça konuşulduğunu, Türkiye'de de konuşulmasında zararlı bir sonuç olmayacağını, bu sorun hakkında kıymetli kişilerin görüşlerini dergiye aktarılmasının şeref olduğunu, vatandaşlık görevi olduğunu, suçsuz bulunduğunu, beraatine karar verilmesini istemiştir.

SANIK MEHMET NUSRET NESİN SORGU VE SAVUNMASINDA: İddianamede bahse konu yazıdaki fikirlerin kendisine ait olduğunu, tarafından beyan edildiğini, beyanlarında kesinlikle TC'nun 142/3.maddesindeki unsurların bulunmadığını, bütün meselenin Türkiye'de Kürt varmıdır yokmudur? sorusunun cevabı bulunduğunu, gerçek olanının Türkiye'de Kürtlerin varolduğunu, Türkiye Devletinin siyasi tutumu itibariyle bunların bulunmadığını ileri sürüldüğünü, bu görüşün yanlış olduğunu, bir kişinin kökeninin söylemesinin men edilemeyeceğini Bulgaristan'da da Türklerin bulunduğunu, Irak'ta da zamanında Türk halkının bulunduğunu, Türkiye'de böyle bir halkın olduğunu, kabul ettiği bütün meselenin bu toplulukların devletin bütünlüğüne halel getirmemeleri olduğunu, durumu böyle anlattığını, böyle bir davanın açılmasının Türkiye'nin siyasetine aykırı olduğunu,

netice itibariyle yazıda ve genel fikirlerde suç unsurları görmediğini beraatine karar verilmesini istemiştir.

SANIK MEHMET ALİ AYBAR SORGU VE SAVUNMASINDA: İddianamede bahse geçen dergide tarafından söylendiği belirlenen sözlerin kendisine ait olduğunu, bu sözlerde hiçbir şekilde kanuna aykırı bir cihet görmediğini, gerçekleri söylemenin hiçbir zaman suç teşkil etmediğini, Türkiye'de Kürtlerin var olduğunun gerçek bulunduğunu, bu gerçeği bizzat devletin de kabul ettiğini, istatistik bültenlerinde de bu hususun belirtilmiş bulunduğunu, gerçek olanının hiçbir millet fertlerini kesin kez aynı kökten gelmediğini, anayasanın bu maddesinin tamamen hukuksal bir tanım olduğunu, sosyolojik bir tanım olmadığını, tarafından beyan edilen söz ve fikirlerin suç teşkil etmediğini, suçsuz bulunduğunu, beraatine karar verilmesini istemiştir.

Sanık vekilleri de savunmalarında özet olarak; İddianamedeki suçlamanın doğru olmadığını, bir fikrin iyice anlaşılabilmesi için onun tarihinin incelenmesi gerekeceğini, Kürtlerin tarihteki varlığının da gerçek olduğunu, bu hususta birçok ilmi eseren bulunduğunu, sorunun temelinde doğunun feodal düzeni ve onun yarattığı sosyal ilişkilerin yatmakta olduğunu, Kürt halkının varlığı kabul edilmeli, kültürel hakları verilmeli demenin suç teşkil etmediğini, devlet adamlarının da Kürt halkının varlığından bahsettiklerini, yasanın suç saydığı eylemle müvekkillerinin amacı arasında hiçbir bağlantının bulunmadığını, suçun maddi ögesinin milli duyguları yok etmeye veya zayıflatmaya yönelik propaganda olduğunu, propagandadan maksat bir fikri taraftar kazanmak amacıyla başkalarına yaymak olduğunu, müvekkillerinin bu kasıt altında hareket etmediklerini, özel kastın da bulunmadığını, bir gerçeğin herkesten önce söylenmesinin suç sayılamayacağını, bu nedenlerle müvekkillerinin beraatlerine karar verilmesini sanık vekillerinden Av. Veli Devecioğlu talep etmiş ve yine sanıklar müdafiileri 29.3.1988 tarihli 3 sayfadan ibaret savunmalarında müvekkillerine atılan suçun unsurları yönünden oluşmadığını, belirterek beraatlerine karar verilmesini istemişlerdir.

DELİLLER-TAKDİR VE MÜNAKAŞASI: Sanık FATMA YAZICI'nın 2000'e Doğru derginin yazı işleri müdürü olduğu, bu derginin 9-15 Ağustos 1987 tarihli ve 32.sayısında "Kürt sorununa çözüm konusunda diğer sanıkların görüşlerini tespiti yoluna gitmiş olduğu, sanık MEHMET NUSRET NESİN (AZİZ NE-

SİN) in "Kültürel haklar verilmeli" başlığı altında görüş beyan ettiği, diğer sanık MEHMET ALİ AYBAR ise "Milli kurtuluş savaşı veriyorsanız" başlığı altında görüşlerini belirtmiş olduğu, her iki sanığın beyanlarının içeriğinin TCK.nun 142/3. maddesinde ifadesini bulan milli duyguları yoketmek veya zayıflatmak için propaganda yapmak suçunu oluşturduğu nedeniyle işbu davanın açılmış bulunduğu, dosyada mevcut adı geçen dergi ve bu dergi içerisinde sanıkların beyanlarını dile getiren yazılar ile bilirkişi Prof.Dr.KAYIHAN İÇEL'in raporundan anlaşılmış.

Yapılan yargılamalar sonunda sanıklara atılan suçun kasıt yönünden oluşmadığı kanaatine varılmış ve bu nedenle de Tüm sanıkların beraatlerine karar verilmesi yoluna gidilmiştir.

Şöyle ki; bilirkişi raporunda da değinildiği gibi sanık MEHMETNUSRET NESİN "mevcut yasalar vardır,açık açık bu konuda konuşmanın mümkün olmadığını, yasaların Kürt sorununa çözüm getirmek olanağını ortadan kaldırdığını, göz göre göre suç işlemek istemediği Kürdün Kürdü öldürürken Kürdün Türk'ü öldürürken askerler ölürken çözüm bulmak zamanının oldukça geciktiğini, en büyük yanlışlığın bir halkı toptan inkar etmek olduğunu, aynı oyunun bizim başımıza geldiği Bulgarların aynı felsefe ile oradaki Türkleri yoksaydıklarını, aynı şeyi bizimde yaptığımız için açık ve net tavır almadığımızı bir halka hiç kimsenin zorla senin kökenin bu değildir, şudur demeye hakkı olmadığını, bir Kürt halkının bulunduğunu, Kürt halkının bağımsızlık savaşını kültür bağımsızlığı olarak aldığını, siyasi bağımsızlıktan yana olmadığını, bunda Kürtlerin de çıkarının bulunduğunu, terörün çıkar yol olmadığı teröre karşı terörün de çıkar yol olmadığını,Türk devletinin bugün uyguladığı yöntemlerle bu sorunu çözümleyemiyeceğini, en büyük yanlışlığın Kürt yoktur bunlar Türk'tür gibi bir tarih tezinin uydurulması olduğu, ekonomik refahtan sonra kültürel haklarda verilirse daha ılımlı bir noktaya gelineceğini, bu hareketleri Kürt halkının kendi hareketi sanmanın da doğru olmadığını, Kürt bağımsızlığı isteyenlerin yanlış yaptığını, çözümün bu varlığı kabul etmek tarihsel ve bilimsel gerçeğini kabul etmekten geçtiğini, ileri sürmüştür.

Bu yazıda doğu bölgesinde yaşayan Türk vatandaşlarını Kürt olarak gösterdiği, bunlara kültürel bağımsızlık verilmesi gerekeceği belirtilerek bölücülük yaptığı görülmekte ise de; yazının tümü itibariyle sanığın bu kasıtla hareket etmediği sonucuna

varılmıştır.

Nitekim sanık terörün çıkar yol olmadığı, doğudaki terör olaylarını kınadığı, siyasi bir bağımsızlıktan yana olmadığını, ekonomik refahın buralara da götürülmesi gerektiğini, Kürt bağımsızlığı isteyenlerin yanlış yaptığını, belirtmiş olmakta milli duyguları zayıflatmak kastıyla hareket etmediğini, ortaya koymuştur.

Yine sanık MEHMET ALİ AYBAR'ın milli kurtuluş savaşı veriyorsanız başlıklı yazısında ana dili Türkçe olanlardan sonra en kalabalık etnik grup Kürtlerdir, yani devletin resmî istatistiklerinde ana dili Kürtçe olan vatandaşlarımız belirtilmiştir. Benim ana dilim Türkçe ben Türk'üm. Ama dilim Kürtçe olsaydı, Kürt olurdum ama her iki halde de Türk vatandaşıyım, çünkü Türkiye'nin siyasi egemenliği altındaki bir toprak üzerinde yaşıyoruz ve Türk uyrukluyuz, o siyasi otoriteye bağlıyız." "Bağımsız Kürdistan için mücadele eden silahlı eylemcilerdir" denilerek milli duyguları zayıflatıcı yayın yapıldığı, sanığın bölücülük suçunu işlediği yazı içeriğinden ve bilirkişi raporundan anlaşılmış ise de; sanığın bu kasıt ile hareket etmediği atılan suçun kasıt yönünden oluşmadığı kanaatine varılmıştır.

Şöyle ki; yazının içeriğinde Kürt sorununa ne şekilde yaklaşılması gerekeceğini, bunların bölücü eşkiya olmadıklarını, masum insanları öldürdüklerini, tasvip edilemeyeceklerini, belirterek milli duyguları yoketmek maksadıyla veya bölücülük kastıyla hareket etmediğini ortaya koymuş bulunmaktadır.

Suçun kasıt yönünden oluşmadığı, sanığın bu yazı ile propaganda yapmadığı kanaatine varılmış bu nedenle de sanığın beraatine karar verilmiştir.

Sanık FATMA YAZICI ise derginin sorumlu yazı işlerimüdürü olduğu, diğer sanıklara atılan suçlar nedeniyle sanık hakkında da 5680 sayılı yasanın 16/1.maddesi delaletiyle işbu davanın açılmış bulunduğu dosya içeriğinden anlaşılmıştır. Ancak diğer sanıklara atılan suçun kasıt yönünden oluşmadığı belirlenmiş olduğundan basın yasası uyarınca bu sanığından beraatine karar verilmesi yoluna gidilmiştir.

SONUÇ:

1- Sanık MEHMET NUSRET NESİN hakkında TCK.nun 142/3,6 maddesine muhalefet suçundan dava açılmış ise de; "Kültürel haklar verilmelidir" başlıklı 2000'e Doğru dergisinin

içerisinde yer alan yazı içeriğinde bilirkişi raporuna göre Türkiyemizin doğu bölgesinde yaşayan vatandaşlarımızı ayrı bir halk ayrı bir millet şeklinde gösterildiği, böylece bölücülük yapıldığı, belirtilmiş ise de; sanığın bu kasıt altında hareket etmediği, bunun propagandasını yapmadığı kanaatine varıldığından atılan suçtan beraatine,

2-Sanık MEHMET ALİ AYBAR hakkında TCK.nun 142/3 maddesine muhalefet suçundan dava açılmış ise de; ayrı dergide sanığın "milli kurtuluş savaşı veriyorsanız" başlıklı yazı içeriğinde her ne kadar yine bilirkişi raporuna göre Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bir kısmının Türk milletinden ayrı olarak gösterildiği böylece bölücülük yapıldığı belirtilmiş ise de; bu sanığında bölücülük kastıyla hareket etmediği, bunun propagandasını yaptığına dair yeterli kanıt bulunmadığı kanaatine varıldığından atılan suçtan beraatine,

3-Sanık FATMA YAZICI'nın 2000'e Doğru dergisinin yazı işleri müdürü olduğu, diğer sanıkların suç teşkil ettiği iddia edilen beyanları nedeniyle bu sanık hakkında da Basın yasasının 16/1 maddesi gereğince işbu davanın açılmış bulunduğu, ancak diğer sanıklara atılan suçların kasıt yönünden oluşmadığı kanaatine varılmış olduğundan bu sanığın da beraatine, temyizi kabil olmak üzere oybirliğiyle karar verildi. Verilen karar sanıklardan MEHMET ALİ AYBAR ve FATMA YAZICI'nın yüzlerine karşı diğer sanık MEHMET NUSRET NESİN'in yokluğunda iddia makamında C.Savcısı Çayhan Ülgen olduğu halde sanıklar vekilleri Av. Turgut Kazan, Av.Velî Devecioğlu, Av.Rasim Öz ve Av.Ergun Türksoy'un yüzlerine karşı okunup açıklandı.

Başkan	Üye	Üye
Gültekin Turan	Şemsettin Sanal	Fikret Uluç

Dz. Hk. Kd. Alb.

YANITI ALINAMAYACAK MEKTUP

Çok sevgili Murat Sarıca,

Nasılsın diye soramayacağım bir yerdesin, daha doğrusu hiçbir yerdesin. Ama ben hâlâ nasıl olduğumu (olduğumuzu) anlatabileceğim bir yerde (bu yerde) bulunuyorum. Ne kerte inatçıyım, değil mi? Öyleyse sana ucundan kıyısından nasıl olduğumuzu anlatmaya çalışayım. Ama daha önce seninle nerde ve nasıl tanıştığımızı anımsamaya çalışıyorum. Kemal Tahir'in evindeki toplantılardan birinde tanıştığımızı ve orda başlayan yakınlığımızın sürdüğünü biliyorum. O geceki toplantıda yanılmıyorsam Selahattin Hilav'la Atilla Tokatlı da vardı. Sen o zaman gencecik bir asistandın. Ben de ortayaşı aşmış bir yazardım. Evime ya bir ya iki kez gelmiştin. Biz seninle daha çok, öğle önceleri Kadıköy-Karaköy vapur yolculuklarımızda birlikte olur, konuşup tartışırdık.

Kemal Tahir'in evindeki ilk buluşmamızı anımsadığım gibi, bir Kadıköy-Karaköy yolculuğunda seninle son kez konuşmamızı da açık seçik anımsıyorum. O son konuşmamızda —sanki bütün sorumlu senmişçesine— yönetiminde bulunduğun TİP üzerine ağır eleştirilerde bulunmuştum. Ne incelikli bir insansın. Benim tepkisel ve hiç vazgeçemediğim coşkulu eleştirilerime karşı "Haklısın Ağabey..." diyordun. Buyüzden de tartışamıyorduk. Beni yumuşatmak için değil, gerçekten inandığın için beni haklı bulduğunu sanıyordum. O vapur yolculuğundaki son görüşmemizmiş.

"Tarafımızdan sorup sual edecek olursan" diyelim, burada olup biten pekçok şaşırtıcı olaylar içinde beni en çok şaşırtan ve çok önemli olduğunu sandığım bir olayı anlatmak, yanıt alamayacağımı da bile bile, hiç olmazsa sana yazdığım bu mektup aracılığıyla, yaşayan hukukçularımızın bilgilerinden yararlanmak istiyorum. Sen yanıt veremesen de, senin yerine yanıt verecek hukukbilimciler bulunur diye düşünüyorum.

Ülkemizde hiçbir hukukçunun (Profesör, yargıç, savcı, sa-

vunman vb.) karşı gelmediği, eleştirmediği ve hepsinin de görmezden geldiği yada ayrımsamadığı bir hukuksuzluk, bir yanlış yasa yorumu varmış gibi geliyor bana. Belki de yanılıyorumdur. Ama konu, hukukbilimden çok, Türkçe dilbilgisini ilgilendiriyor. Konuyu açıkladıktan sonra, bakalım sen yine eskiden çok kez yaptığın gibi o olağanüstü inceliğinle "Haklısın Ağabey." diyecek misin, yoksa hukukçu doğruluğunla bana yanılgımı gösterecek, haksız olduğumu öğretecek misin?

Konu şu:

Cumhuriyet tarihimizde beş kez askerî hükümet darbesi oldu. (Sivil hükümet darbeleri de olabilir.) Bu beş Askerî darbeden ikisi başarılamadı ve darbe girişiminde bulunup da başaramayanlar yargılandılar; hapisle, ordudan atılmakla cezalandırıldılar ve bunlardan ikisi de Türk Ceza Yasası'nın 146/1 maddesini çiğnemek suçundan

".....gerçekleştirdiği eylem itibarıyla T.C.Anayasası'nın tamamını veya bir kısmını tagyir, tebdil ve ilgaya ve bir kanun ile teşekkül etmiş TBMM'ni iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs ettiği sübut bulduğundan sanığın eylemine uyan TCK'nun 146/1 maddesi gereğince idamına...." yargısıyla idam edildi.

Bu yargıya uyularak idam edilenler, salt askerî darbeyi başaramamış olan Albay Talat Aydemir'le Fethi Gürcan değildi. 18-25 yaş arasındaki pekçok gencimiz de, aynı maddeden, yani hükümeti devirmeye, anayasayı bozmaya girişip de başaramamış olmalarından dolayı salkım salkım asıldılar.

Cumhuriyet tarihimizdekibeş askerî darbeden ikisinin başarılamamasına karşılık, üç askerî hükümet darbesi başarıldığı için, darbeci askerler iktidar olmuşlardır. İktidar olmuşlar derken, cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar ve parlamento olmuşlardır, yani hem yasa yapmışlardır, hem de yaptıkları yasaları uygulamışlardır, demek istiyorum.

Sevgili Murat Sarıca, senin hukuk bilgine güvenerek, salt öğrenmek için soruyorum: İkisi başarısız, üçü başarılı bu beş askerî hükümet darbesinden şöyle bir mantıksal sonuç çıkmıyor mu? Türkiye'de askerî hükümet darbesi yapılmasının yasak olduğu (yasalara aykırı olduğu) doğru değildir. Tam tersine, askerî hükümet darbesi girişiminde bulunup da başaramamak yasaktır ve başaramayanlar asılarak cezalandırılır. Çünkü görül-

müştür ki, üç kez askerî hükümet darbesinde başarı gösterenler devletin en üst basamağındaki yerleri alıp iktidar olmuşlar, buna karşılık iki kez darbe girişiminde bulunup da başaramayanlarsa hapisten, meslekten atılmaktan idama dek değişik biçimlerde cezalandırılmışlardır. Bu beş olgu da gösteriyor ki, ülkemizde askerî darbe yapmak değil, girişimde bulunup da yapamamak yasaktır. Önce bu gerçeğin saptanması gerekir. Bence yakın tarihimizden alınması gereken en önemli ders budur. Buyüzdendir ki, her üç askerî hükümet darbesinde de başarılı olanlar, yaptıkları hükümet darbesine "hükümet darbesi" adını vermekten çekinmişlerdir. Kendileri yaptıkları bu işin adını koymamış olsalar da "Ak Devrim", "Kadife eldivenli çelik el", "Demokrasiyi rayına oturtmak" vb. gibi adlar uydurmuş olsalar da, askerlerin askersel gücü kullanarak Anayasayı değiştirmelerinin, hükümeti dağıtıp parlamentoyu da kapatmalarının dünya siyaset tarihinde ve hukuk biliminde "hükümet darbesi"nden başka bir adı yoktur. Yoksa yanılıyor muyum sevgili Murat Sarıca?

Özetleyin sonuç şu: Hükümet darbesine girişen askerler darbeyi başaramazlarsa cezalandırılır, başarırlarsa iktidar olurlar. İkinci ve Üçüncü darbenin kahramanı Kurmay Albay Talat Aydemir ve Fethi Gürcan başarılı olsalardı, hiç kuşkusuz asılmayacaklar, devlet başkanı ve başbakan olacaklardı. Geometride olduğu gibi "Bu davanın aksi de sahihtir" diyebilir miyiz?

Konunun burasında akla gelen bir soru da şu: Yunanistan'da, Türkiye'de, Şili'de, Pakistan'da ve kimi Güney Amerika ve Afrika ülkelerinde niçin hükümet darbelerini hep askerler yaparlar? Birer siyasal deprem bölgesinde bulunan ülkelerde neden darbeleri hep askerler yaparlar? Salt askerler yurtlarını seviyorlar da, asker olmayanlar onlar kertesinde yurtsever olmadıkları için mi? Askerlik de, mühendislik, tüccarlık, yazarlık, ormancılık, örneğin dişhekimliği yada kunduracılık gibi bir meslek olduğuna göre, niçin yazarlar, veterinerler, öğretmenler darbe yapamazlar da, hükümet darbelerini her yerde hep askerler yaparlar? Askerlik, hiçbir insana Tanrı vergisi bir "haslet" değildir. Rastlantılar kimi insanı asker, kimi insanı marangoz yapabilir? Tarihte hiçbir zaman dişhekimlerinin yada yazarların yada balıkçıların hükümet darbesi yaptığı görülmemiştir. Oysa hiçkimse örneğin bir balıkçının yada bir yazarın yurdunu bir subaydan daha az sevdiğini savlayamaz. 9 Temmuz 1961 tarihli Türkiye Cumhuriye-

ti Anayasası'nın başlangıcının sonu şöyledir:

"Türk milleti bu anayasayı.....asıl teminatını vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yeraldığı inancıyla, hürriyete, adalete, fazilete âşık evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet eder."

Çok ilginç bir emanetçiliktir bu. Bu Anayasa, hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlatlarının uyanık bekçiliğine bırakılmıştır. Bu ne demektir? Bu ülkenin hürriyete, adalete ve fazilete âşık ve en uyanık evlatları salt askerler midir? Örneğin bakkallar yada ressamlar yada yazarlar yada üniversite öğretim üyeleri, bu memleketin evlatları mı değildirler, yoksa hürriyete, adalete, fazilete âşık mı değildirler? Kimin ne kadar hürriyete, adalete, fazilete âşık olduğunun bir ölçütü var mıdır?

Mantıksal yoldan irdelenirse görülür ki askerlerin sıksık darbe yapmalarının "hürriyete, adalete, fazilete âşık memleket evlatları" olmalarından daha başka gerekçeleri de bulunması gerekir.

Türkiye de içinde kimi ülkelerde (ve elbette çağdaşlaşamamış geri ülkelerde) askerlerin sıksık darbe yapabilmelerinin gerekçe sayılan üç dayanağı vardır:

1-*Güç dayanağı:* Askerler her ülkenin yasal olarak silahlı güçleridir. Silahlı olmak, askerlerin hem hakları, hem görevleridir. Asker ve askerliğe yakın meslek dışındakilerin silah taşımaları yasaktır. Silahsız hükümet darbesi yapılamaz.

2-*Örgüt dayanağı:* Salt silahlı olmak darbe yapmaya yeterli olsa, eşkiyalar da, gizli silahlı örgütler de darbe yapabilirlerdi. Askerler, silahlı olmaktan başka, her ülkenin en geniş ve büyük örgütüdür.

3-*Yasal Dayanak:* Silahlı ve örgütlü olmanın dışında, askerler darbe yapabilmek için kendilerine yasal dayanak da arayıp bulmuşlardır. Bu yasallık hükümet darbesi yapmayı gerekli değil (hatta kendilerine göre) zorunlu da kılmaktadır. Asker istemeye istemeye, hükümet darbesi yapmak zorunda kalır; çünkü yasa öyle buyurmaktadır. Türkiye'de her üç askerî darbeyi başaranlar da aynı sözü yinelemişlerdir: "Ordu, darbe yapmak istememiştir, ama darbe yapmak zorunda kalmış, zorunda bırakılmıştır."

Bir bu sözü yinelemişler, bir de, her darbeyi yapan güç, kendilerinden sonra başka askerî darbenin yapılmasını istememiş ve yapılmasını dış görünüşüyle önlemeye çalışmıştır.

İstenmeden, istemeye istemeye bir işi yapmak ve aynı işi

başkalarının da yapmasını istememek, çok açık olarak o işin iyi ve doğru bir iş olmadığını gösterir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin hükümet darbesi yapmak için yasal dayanağı nedir? Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yasası' nın 35.maddesi.

Sevgili Murat Sarıca, bu mektubu sana —senin aracılığınla Türk hukukçularına— yazmamın asıl amacı da Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yasal darbe gerekçesi veren işbu 35.maddenin, gerçekten orduya yasal olarak darbe yapma olanağını verip vermediğini tartışmaktır. Bir hukukçu olmadığıma göre, bu madde üzerinde bir hukukçu olarak değil, bir yazar ve yalın bir yurttaş olarak durmak istiyorum. Hukuk konularıyla, salt uzman sayılan hukukçuların uğraşmaları, dışında kalanların hukuk bilimiyle ilgilenmemeleri gerektiği gibi bir düşünceye hiç katılmıyorum. Hukuk bütün insanlar içindir. Cezalandırırken, okuryazar olmamayı, cezalandırılacağı maddeyi okumamış olmayı bile bağışlamayan ve ulusun her bireyini (sözde yurttaşını) binlerce yasa maddesini bilmiş olmakla zorunlu sayan bir hukuk dizgesi içinde, nasıl olur da her yurttaş yasalarla, hukukla uğraşmaz? Uzman olmasam da, ben kendimi bir yargıtay başkanı kertesinde hukukla uğraşmak zorunda duyumsamaktayım ve her yurttaşın da bunu duyumsaması gerektiğine inanıyorum. İşte benim, askerlerin hükümet darbesi yapmalarına yasal dayanak olan TSK İç Hizmet Yasası'nın 35. maddesiyle ilgilenmem bu yüzdendir. Ama elbet bu ilgim önce bir yazar olaraktır.

Açıkça önce şunu söyliyeyim: Türkiye'de askeri darbelerin gerekçesi olarak kullanılan ve hukukçular, bilimciler, aydınlar da içinde, bütün Türkiye'nin anlaşılmaz bir önyargıyla (vurdumduymazlık demek daha doğru) benimsediği sözkonusu bu 35.madde, bana göre, hiçbir askerî darbeye yasal gerekçe olamaz. Hükümet darbesi yapan ve bundan sonra da yapma umudu taşıyanlara bu madde, hükümet darbesi yapma hakkı vermiyor. Bu ne demektir? Benim bu savım doğrulanırsa —ki doğrulamaya hazırım ve doğrulayacağım— bundan önce yapılmış olan her üç askerî hükümet darbesi de muteber değildir.

Sözkonusu maddeye dayanarak askerler hükümet darbesi yapamazlar.

Sevgili Murat Sarıca, 1960 yılı 27 Mayıs Askerî Darbesi'nde (senin), daha sonraki hükümet darbelerinde de Türkiye hukukçu-

larının (Yargıtay üyeleri, bütün hukukbilimciler, üniversitelerdeki hukuk öğretim üyeleri, yargıçlar, avukatlar, savcılar vb.) bu yasa maddesine dayanılarak hükümet darbesi yapılamayacağını, yapılırsa hukuksal ve meşru olmayacağını niçin açıklamadıklarını hiç anlayamıyorum. Kesinlikle bilgisizlikten diyemem, ama bunun bir nedeni olmalıdır; önyargı olabilir, alışılmışa başeğme olabilir ve korku da olabilir yada daha başka bir neden...

Askerlerin hükümet darbesi yapmalarını görevleri arasında gösterdiği sanılan "Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yasası 35.maddesi"nin ne olduğunu görmeden ve bu maddeye dayanılarak niçin askerî hükümet darbesi yapılamayacağını açıklamadan önce, sözkonusu bu yasa maddesinin geçmişini, nasıl oluştuğunu özetleyip gözden geçirelim.

1935 yılına dek, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Yasası yoktu. İç hizmetler biçok değişik talimatnamelerle yürütülüyordu. Yasa olmayınca da, askerlerin darbe yapmalarının hukuksal dayanağı yoktu.

13 Mayıs 1934 tarihinde, zamanın Başbakanı İsmet İnönü (İsmet Paşa), Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na, İç Hizmet Yasası'nın tasarısını (layihasını) sundu.

Başbakan İsmet İnönü'nün yasa tasarısının (T.C. Başvekâlet Kararlar Md.sayı 6/1437) gerekçesi şöyledir:

"Ordunun mütenevvi dahilî hizmetleri hakkında yarım asırdan fazla bir zamandanberi tatbik edilmekte olan Dahiliyye Kanunnamesinin ihtiyaçları tatmin edemeyecek bir hale gelmesi dolayısıyla bu noksan muhtelif tarihlerde müteaddit talimatnamelerle ikmal edilmek istenilmişti. Fakat bu hizmetlere tealluk eden esaslardan kanun şeklinde tedvini ıktiza eden mühim bir kısmının talimatnameler şeklinde kalması caiz görülmediğinden askerlik mesleğindeki mütemadi yenilikler ve teakkiler de gözönünde tutularak senelerce süren bir çalışma neticesinde ve büyük askerî makamların ve kolorduların mütealaları da alınmak suretiyle pek mütenevvi olan bu hükümler ve esaslardan kanun, nizamname ve talimatname halinde toplanmaları ıktiza edenler tefrik ve ordunun umumî vazifeleri ve komutanlarla rütbe sahibi her askerin vazife ve mesuliyetleri ve askerî disiplin ve askerlikteki hizmet nöbetleri ve karakolların vazifeleri, askerlerin silah kullanma salahiyetleri ve üst ve astların birbirine karşı olan münasebetleri ve emir işleri gibi en mühimleri kanun halinde tesbit olunarak 95 maddeden ibaret

bir kanun layihası tanzim edilmiştir."

Görülüyor ki bu yasa tasarısının gerekçesinde en önemli maddeler varken, ordunun gerektiğinde darbe yapacağını imleyen bir madde yoktur. Zamanın Başbakanı İsmet İnönü, bu yasa tasarısını hazırlayıp T.C. BMM'ne sunarken, hazırladığı ve yasalaşan bu tasarının bir maddesine dayanılarak kendi yaşarken askerlerin bir hükümet darbesi yapacaklarını elbet usundan bile geçiremezdi. Zamanın Başbakanı İsmet İnönü'nün T.C. BMM'ne sunduğu ve 95 maddeden oluşan bu yasa tasarısının gerekçesinden açıkça anlaşılıyor ki, askerlerin hükümet darbesi yapmalarını görevleri içine alan bir niyet ve düşünce yoktur. Durum böyleyken, askerlerin hükümet darbesi yapmalarını da görevleri olarak görmelerine dayanak saydıkları, bu 95 maddelik yasa tasarısının 34. maddesidir ve 34. madde şudur:

Madde 34- Ordunun vazifesi; Türk yurdunun ve teşkilat-ı Esasiye kanunu ile (Anayasayla) tayin edilmiş olan Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır. Ordu askerlik sanatını öğrenmek ve öğretmekle vazifelidir. Bu vazifenin ifası için lazım gelen tesisler ve teşkiller ve tedbirler alınır.

TSK İç Hizmet Yasa tasarısının bu maddesi TBMM'de olduğu gibi kabul edilerek 14 Haziran 1935 tarihinde, tasarı yasalaşmıştır. (2771 sayılı yasa). Bu yasa, zaman içinde, konumuza ilişkin olmayan iki maddesi (2 ve 66 maddeler) değiştirilerek yirmibeş yıl yürürlükte kalmıştır. Türkiye Cumhuriyet tarihindeki ilk askerî hükümet darbesi (27 Mayıs 1960) işte bu 34.maddeye dayanılarak yapılmıştır. Bu darbeyle iktidar olan Millî Birlik Komitesi, yirmibeş yıl önce yürürlüğe giren İç Hizmet Yasası'nı yeterli görmemiş, ama değiştirmeyi de uygun bulmadığından, yasal dayanak saydığı o 34.maddeyi daha da sağlamlaştırmak gereksinmesini duyup bu maddeyi yalınlaştırarak daha pekiştirmiştir.

27 Mayıs 1960 Askeri hükümet darbesinin, kendisinden sonraki iki hükümet darbesinden en önemli ayrımı, yaptıkları hükümet darbesine meşruluk aramış olmalarıdır. Padişahların, haklı olsun olmasın fermanlarına dayanak olarak "Bab-ı Meşihat"den "Şeyh-ül-islam"dan fetva çıkarmaları geleneğinin bir süreği sayılacak biçimde, 27 Mayıs 1960'da darbeyle iktidar olan Millî Birlik Komitesi'nin de üniversitenin ve özellikle hukuk profesörlerinin onaylarını almayı gereksinmeleri, eylemlerini

meşru kılmak istediklerini gösterir. Yine 1960 darbecilerinin —bir özel mahkeme bile olsa- yassıada Mahkemesi kurdurarak yıktıkları hükümet ve parlamento üyelerini yargılatmaları da meşruluk aradıklarını gösteren olaydır.

Oysa, ikinci ve üçüncü başarılı darbeyle iktidar olan askerler, hiçbir meşruluk aramayı gereksinmemişlerdir. Örneğin 12 Eylül 1980 darbecileri olan beş kişilik Millî Güvenlik Konseyi, hiçbir mahkeme kararı ve yargılama olmadan, kendilerinden başka hiçbir organın da kararı bulunmadan, partileri kapatmışlar, parti ilerigelenlerini gözaltında tutmuşlar, partilerin taşınır ve taşınmaz mallarını ellerinden almışlar ve bunlara benzer daha pekçok etkinliklerde bulunarak, inandıkları meşruluklarını onaylatmak gereğini hiç de duymamışlardır; belki de Millî Güvenlik Konseyi Başkanı'nın, hem de Hukuk Profesörlerince Fahrî Hukuk Profesörü payesiyle onurlandırılmasının nedeni budur.

Eylemlerine biçok meşruluk dayanağı arayan 1960'ın Millî Birlik Komitesi'nin, yeni bir İç Hizmet Yasası oluşturmaları (34.maddeyi değiştirmeleri) de kendilerine aradıkları meşruluk dayanaklarından biridir.

9 Aralık 1960 tarihinde, Millî Birlik Komitesi üyesi Selahattin Özgür'ün "Millî Birlik Komitesi Yüksek Başkanlığı"na sunduğu İç Hizmet Yasa tasarı önerisinin gerekçesi şöyledir:

".....gerek orduda ve gerekse sosyal hayatta vuku bulan büyük değişiklik ve 25 senelik tatbikatın verdiği tecrübelerin tesiriyle ve 27 Mayıs inkılabının millete ve orduya aşılamayı gaye edindiği yeni ruh ve prensiplerin ışığı altında kanunun halihazır durumuyla bir çok hususlarda tatbik kabiliyetini kaybetmiş olduğu ve ihtiyaçlara cevap veremediği tesbit edilerek yeniden ve bu kanunun tedvini zarurî görülmüş ve bu maksatla yeni bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu tasarıda maddelere ait esbab-ı mucibeler ayrı ayrı aşağıda gösterilmiştir."

14 Haziran 1935 tarihinde yürürlüğe giren eski İç Hizmet Yasası doksanbeş maddeden oluşuyorken, yirmibeş yıl sonraki yasa önerisi, yeni maddeler eklenmesiyle yüzyirmibir maddeden oluşuyordu. Eklenen maddeler nedeniyle eski yasanın 34.maddesi, yeni yasada 35.madde olmuştur. Ve bu 35.maddenin gerekçesi şöyledir:

"Madde 35— Bu maddenin tedvininde 2771 sayılı kanunun 34.maddesinin birinci cümlesi aynen alınmıştır.

Silahlı kuvvetlerin bu esas vazifesini tebarüz ettirmek bakımından müstakil bir madde halinde tedvini uygun görülmüştür. 27 Mayıs inkılabının hareket noktası ve kanunî mesnedi olarak ilan edilen 34. maddedeki silahlı kuvvetlerin vazifesine ait olan ana prensip aynen muhafaza edilmiş, başkaca bir esas vaz'etmek lüzumu duyulmamıştır."

Bu öneriye göre, *"Silahlı kuvvetlerin bu esas vazifesini tebarüz ettirmek"* için, eski yasanın 34.maddesindeki *"Cumhuriyeti kollayıp korumak"*tan sonraki tümceler çıkarılarak ayrı bir madde yapılmıştır. Çünkü, öneriye ve sonradan tasarılaşan biçimine göre *"Silahlı Kuvvetlerin bu esas vazifesi", "Cumhuriyeti kollayıp korumak"*tır. Yaşadığımız ikisi başarısız, üçü başarılı beş askerî darbe de göstermiştir ki, cumhuriyeti kollayıp korumak demek, hükümeti devirmek, anayasayı yoketmek, parlamentoyu dağıtmak, yani darbe yapmaktır. Böylece şu sonuç çıkıyor: Silahlı kuvvetlerin esas vazifesi cumhuriyeti, hükümet darbesi yaparak kollayıp korumaktır. 27 Mayıs darbecileri, meşruluklarını iyice pekiştirebilmek için bu maddeyi, öteki ayrıntılarından sıyırarak bağımsız biçime sokmuşlar ve kendilerinden sonraki darbecilerin de işlerini kolaylaştırmışlardır.

Böylece, 1935 yılındaki Ordu İç Hizmet Yasası'nın 34.maddesinin birinci tümcesi, 27 Mayıs 1961 tarihinde yürürlüğe giren 211 sayılı Ordu İç Hizmet Yasasının 35.maddesi olmuştur. 35.madde şudur:

C) Umumî Vazifeler

"Ordunun vazifesi; Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır."

Türkiye'deki bütün askerî hükümet darbelerinin yasal dayanağı işte bu yasa maddesi olmuştur ve bundan sonra Türkiye'de yine bir askerî hükümet darbesi olacaksa, onun da yine yasal dayanağı işte bu madde olacaktır.

Sevgili Murat Sarıca, dünyanın her yeri için söylüyorum; herhangi bir yasa maddesinin hukuk bakımından doğru olmadan çok önce, oluştuğu dilin dilbilgisi bakımından doğru olması gerekir. Daha baştan dilbilgisi bakımından yanlış olan bir yasa maddesinin hukuk bakımından doğruluğu yanlışlığı tartışılamaz bile. Dilbilgisi, anlambilim, dil mantığı bakımından yanlış olan bir tümcenin hukuk bakımından doğruluğu sözkonusu bile olamaz.

Sevgili Murat Sarıca, şimdi burda konu, senin uzmanlık

alanın olan hukuka değil, benim altmış yıllık çalışma alanım olan edebiyata, dilbilgisine, anlambilime, dil mantığına, kısacası anadilimiz olan Türkçe öğrencesine (dersine) girmektedir. Bu tek tümcelik yasa maddesi, dilbilgisi ve anadilimiz Türkçenin dil mantığı bakımından, askerî hükümet darbelerinin dayanağı olabilir mi, olamaz mı? Önce bunu çözümlememiz gerekir. Beni şaşırtan şudur ki, bugüne dek bu konuda yazan, düşünen kimseyi görmemiş olmamızdır.

Bu tek tümcelik yasada ordunun görevi belirleniyor. Neymiş ordunun görevi? *"Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumak"*. Burada dilbilgisi bakımından "Türk Cumhuriyeti" sözünün yanlışlığı üzerinde uzunca durmak istemiyorum. Şunu herkes bilir ki, cumhuriyet olsun, krallık olsun, meşrutî yönetim olsun, diktatörlük olsun, özetleyin hangi yönetim biçimi olursa olsun, o ülkenin coğrafya adıyla anılır, hiçbir zaman halk (ulus) adıyla anılmaz. "Amerika Birleşik Devletleri"dir. Amerikan Birleşik Devletleri değildir. Fransa Cumhuriyetidir, Fransız Cumhuriyeti değildir. Büyük Britanya Krallığı'dır, İngiliz Krallığı değildir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinde de ayrı sovyetler, ulus adıyla değil, coğrafya adlarıyla anılırlar. Azerbaycan Sovyeti, Azeriler Sovyeti değil; Ermenistan Sovyeti, Ermeniler sovyeti değil.... Örnekleri çoğaltmanın gereği yok. Asıl konumuz da bu değil. Üstelik hangi kaygıyla, yanlış olarak "Türk Cumhuriyeti" denildiğini de biliyoruz, herkesin de bildiği gibi.

Anlam bakımından asıl yanlış "Kollamak ve korumaktır" edimine yüklenen anlamsız anlamdadır. Herhangi bişeyi kollamak ve korumak ne demektir? Kollanan ve korunan şeye sahip olmak, demek midir? Türkçede *"Kollamak ve korumak"*tan hiçbir zaman kollanan ve korunan şeyi ele geçirmek, ona sahip olmak anlamı çıkmaz. Bütün Türkçe, Osmanlıca sözlükleri, ansiklopedileri açıp bakınız. Bu iki sözcüğü istenilen herhangi dile çevirip o dildeki bütün sözlüklere ve ansiklopedilere bakınız, yine "kollamak ve korumak" kollanıp korunan o şeye sahip olmak, onu ele geçirmek ve onu kendi isteğine göre yönetmek anlamına gelmez.

İşte asıl yanlışlık ve bir önyargıyla yada korkuyla sanki doğruymuş gibi benimsenmiş olan yanılgı budur.

Gerçek yaşamdan örnekler verelim. Bir erkek askere giderken, eşi olan kadınla kızını bir yakını olan arkadaşına "kollaması

ve koruması" dileğiyle bıraksa, askerden dönüşünde karısını ve kızını almak isteyince, o kollayan ve koruyan "Geri vermem." diye onlara sahip çıkabilir mi?

Kollaması ve koruması için bıraktığımız bir malı geri istediğimizde, kollayan ve koruyan "Ben onlara elkoydum..." diyebilir mi?

Yine diyelim, bir kişi yada bir topluluk, sahibi olduğu herhangi değerli bişeyini, hem de ücretini ödeyerek bir bekçiye, bir korucuya, bir kollayıcıya "Bunları kolla ve koru!" diye bıraksa, daha doğrusu onu bu işle görevlendirse, o bekçi, o korucu, o kollayıcı, görevinin ücretini de alarak kolladığı ve koruduğu şeyi ele geçirmiş, onun sahibi olmuş mu sayılacaktır?

Ordu İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesinden, Türk dilbilimine, anlambilime ve dilbilgisine ve dil mantığına ve Türkçedeki büyük sözlük ve ansiklopedilere göre, anlaşılan, anlaşılması gereken şudur:

Ulusumuz, kendi cumhuriyetini kollama ve koruma görevini ordusuna vermiştir. Bu, hiçbir zaman "Sana kollamak ve korumak görevi verdiğim ve kollayıp koruduğun cumhuriyeti ele geçir, onun sahibi ol!" yani "hükümet darbesi yaparak hükümeti ele geçir!" anlamına gelmez, gelemez. Salt Türkiye'de değil, dünyanın hiçbir yerinde herhangi bir ordu "kollama ve koruma" gerekçesiyle iktidarı ele geçiremez. Kim bunun tersini savlıyorsa, dilbilime, dilbilgisine, bütün sözlüklere, dil mantığına aykırı davranmış olur.

Şunu da çok iyi biliyoruz ki orduların dünyanın her yerinde (Elbette gerikalmış, çağdışı olan yerlerinde) iktidarı ele geçirmek için hiç de yasal gerekçelere gereksinmeleri yoktur. Ama o zaman da, mantık dışına çıkılarak bir yasal dayanak gösterilmemelidir.

Başarıyla darbe yapmış her üç asker grubu, bu yasal dayanak olmasa darbeyi yapmayacaklar mıydı? Yapsalardı, bizler ne yapacaktık? Tıpkı yaptıklarımızı...

Ordu İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesine "Kollama ve Koruma"yı koyanların asıl amaçlarının, gerektiğinde yapılacak darbeye dayanak hazırlamak olduğu çok bellidir. Ne var ki, kendilerince çok belli olan bu şey, ulusça belli değildir.

Tersi kanıtlanmadığı sürece bu savımın doğruluğuna inanıyorum. Savım doğruysa, *"Cumhuriyeti Kollamak ve Korumak"* gerekçesiyle ve "görevimi yapıyorum" diyerek hükümeti ele

geçirmenin, yani hükümet darbesi yapmanın bir suç olduğu kanısındayım. Nitekim, bunun suç olduğu şurdan da açıkça belli ki, darbe girişiminde bulunup da başaramayan ordu mensupları en ağır biçimde cezalandırılmışlardır. Gerçekten "Cumhuriyeti korumak ve kollamak" gerekçesiyle darbe yapmak suç olmasaydı, buna girişip başaramayanlar da cezalandırılamazlardı. Çünkü, mantık gereği suç olmayan bir edimin girişiminde bulunmak da suç olamaz. Darbeyi başaramadığı için idam edilmiş olan Kurmay Albay Talat Aydemir, darbeyi başaramamış olduğu için idam edildi, başarmış olsaydı elbette devlet başkanı olacaktı. Şu akla gelebilir: Talat Aydemir'in edimi, cumhuriyeti kollamak ve korumak değildi. İyi ama, bunu belirleyecek olan kimdir? Talat Aydemir, darbeyi başarıp devlet başkanı olsaydı, yaptığı işin cumhuriyeti kollayıp korumak olmadığını ona kim söyleyebilecekti? Ama ben bugün, başarılı her üç askerî hükümet darbesinin de (elbet başarısızların da) *"Cumhuriyeti Kollamak ve korumak"* gerekçesiyle yapılamayacağını açıkça söylüyorum.

Gelelim bu tek tümcelik ve onüç sözcüklük tümcedeki yine çok büyük dilbilim, anlambilim, dil mantığı ve Türkçe dilbilgisi yanlışına. Bu tümceyi birlikte çözümleyelim. Tümcenin öznesi ordu (ordunun görevi)dur. Tümcenin edimi de *"Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumak"*tır. Bu tümcenin bir de yüklemi var: Nasıl ve hangi Türk Cumhuriyeti kollanıp korunacak? Ordunun kollayıp koruyacağı Türk Cumhuriyeti şöyle niteleniyor: *"Anayasa ile tayin edilmiş olan."* Yinelersek, Türk ordusunun görevi, Türk yurdunu ve *Anayasa ile tayin edilmiş olan Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır.* Öyleyse, şu kollanıp korunacak olan, Anayasa ile belirlenmiş Türk Cumhuriyetinin ne olduğunu, Anayasayla nasıl belirlendiğini anlamak gerekir ki, kollayıp koruyacağımız şeyin ne olduğunu bilelim. Bunun için de Anayasalara (ve elbet sonuncusuna da) bakmak ve ona uymak gerekir.

9 Temmuz 1961 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 8.maddesinde "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz." diye yazılıdır. (Çok ilginçtir, 12 Eylül 1980 askerî darbesinin getirdiği 7 Kasım 1982 tarihli Anayasadan bu hüküm kaldırılmıştır.)

Ordu İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesindeki, ordunun cumhuriyeti kollama ve koruma görevi, gerektiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni dağıtıp partileri kapatmak, hükümeti ele geçirmek diye anlaşılırsa (yorumlanırsa) o zaman Ordu İç Hizmet

Yasası'nın 35.maddesi, 1961 Anayasası'nın 8.maddesine aykırı düşer. Çünkü, 1961 Anayasası'nın 110.maddesi şöyledir:

"Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin manevî varlığından ayrılmaz ve Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. (.....) Genelkurmay Başkanı, bakanlar kurulu teklifi üzerine, Cumhurbaşkanlığınca atanır; görev ve yetkileri kanunla düzenlenir. Genelkurmay Başkanı, bu görev yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumludur:"

Ordu İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesindeki "Cumhuriyeti kollama ve koruma görevi, 1980 12 Eylül darbesinde olduğu gibi *"Gerektiğinde Genelkurmay Başkanı'nın ve ordu komutanlarının yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle görevini yerine getirme kararı alıp ülke yönetimine bütünüyle elkoyması"* olarak alınırsa, 1961 Anayasası'nın yukarıya aldığımız 110.maddesi bozulmuş ve çiğnenmiş olur. Çünkü Anayasa gereğince, görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumlu olan (olması gereken) Genelkurmay Başkanı "emir ve komuta zinciri içinde" ve belli ki bu zincirden de güç alarak, Başbakanı da, Bakanları da, Büyük Millet Meclisi'ni de ortadan kaldırarak, bununla da yetinmeyip partilerin ve sendikaların taşınır ve taşınmaz mallarına da elkoyarak yönetimi ele geçirmiştir. Anayasa çiğnenerek, Ordu İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesi uygulanamaz; kaldı ki, uygulanan bu madde bile hükümet darbesi yapmaya engeldir.

Bunlardan da anlaşılıyor ki *"Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumak"* sözünden yönetimi ele geçirmek, yani askerî hükümet darbesi yapmak anlamı çıkarılamaz. Böyle bir anlam çıkarılmaya kalkışılırsa, 1961 Anayasası'nın 5,6,7,maddeleri de bozulmuş olur. İşte o maddeler:

"Madde 5- Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Bu yetki devredilemez." Oysa beş kişilik Millî Güvenlik Konseyi, Büyük Millet Meclisi'ni dağıtarak, hiçkimseye devredilemeyen bu yetkiyi zorla devralmıştır.

"Madde 6- Yürütme görevi, kanunlar çerçevesinde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir." Oysa kendilerine Millî Güvenlik Konseyi adını veren beş general, Bakanlar Kurulu'nu dağıtarak yürütme görevini kendiliğinden üstlenmiştir.

"Madde 7- "Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız

mahkemelerce kullanılır." Oysa Millî Güvenlik Konseyi'nin beş üyesi, ne bağımlı, ne bağımsız mahkemelere yargı yetkisi tanımadan partileri kapatmış, ellerinden bütün mallarını almış, parti yöneticilerini hiçbir mahkeme yargısı olmadan cezalandırmıştır.

Özetleyin, Ordu İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesindeki "*Türk Cumhuriyetini kollamak ve korumak*" sözünü, yönetimi ele geçirmek diye yorumlayıp anlamak, dilbilim, anlambilim, dil mantığı ve Türkçe dilbilgisi açılarından yanlış olduktan başka, Anayasa'nın yukarda belirtilen 110, 5,6,7 ve 8.maddelerine de aykırıdır.

Başarılı olan üç darbeyi yapanlar, kendilerinden sonra başka bir hükümet darbesi olmaması için çalışmakta ve engeller koymaya çabalamaktadırlar. Kendilerinden sonra başka bir askerî darbe olmaması için, Ordu İç Hizmet Yasasının 35.maddesini kaldırsalar yada demokratik bir biçime soksalar, o zaman da kendi yaptıkları darbenin gerekçesini de yıkmış olacaklarından, bunu yapamamaktadırlar. Oysa böyle bir çabaya hiç gerek yoktur. Çünkü askerlerin yönetimi ele geçirmek için yasal dayanak olarak kullandıkları "*Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevi; Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamaktır.*" yasa tümcesinden, yönetimi ele geçirmek anlamı çıkarmak, mantık, dilbilim, anlambilim ve Türkçe dilbilgisi bakımlarından olanaksızdır. Bu yasa maddesine dayanılarak, hangi adla olursa olsun hükümet darbesi yapılamaz. Ayrıca hukuk, salt hukukçuların değil, bütün yaşamı kapsadığından ve tüm insanları da ilgilendirmesi gerektiğinden, ileri sürdüğüm belgeler karşısında, hukuk açısından da, askeri darbeleri hukuksal bulamıyorum.

Sevgili Murat Sarıca, mektubumu yanıtlayamayacağını biliyorum. Ama sana seslenerek yazdığım ve yanıt almayı da beklemediğim bu mektubum aracılığıyla, belki başka hukukçular, senin meslektaşların, üniversite öğretim üyesi hukukçular, hukukbilimciler, yargıçlar, savcılar, yargıtay üyeleri ve daha bilip bilmediğim bütün hukukçulardan belki kimileri bu mektubumu yanıtlar diye umutlanıyorum. Yoksa umutlarım boşa mı çıkacak? Olabilir ki, bu mektubumdaki sorularımdan dolayı, yanıt olarak savcılıktan bir resmî çağrı da alabilirim. Böylesi iyi de olur. Çünkü, dava konusu olursa bu sorun, kamuya maledilmiş olur ve pekçoğumuz bu şeyin bir de bu türlüsü varmış diye düşünmeye

başlarız.

Bugüne dek *"Cumhuriyeti kollama ve koruma"* sözünden hükümet darbesi yapılabileceği anlanının çıkarılamayacağını açıklayan bir yazı okumadım; böyle bir konuşma da dinlemedim. Böyle bir sav var da benim gözümden, kulağımdan kaçmışsa lütfen bana bildirmeni (elbet hukukçu arkadaşların yada öğrencilerin aracılığıyla) dilerim.

Ordu İç Hizmet Yasasının 35.maddesine dayanılarak askerî hükümet darbesi yapmanın yasal ve hukuksal ve mantıksal ve dilbilimsel olmadığı kanıtlanırsa ne olacak? Yaşanmış geçmişi silbaştan yapıp yeniden yaşama olanağı bulunmadığına göre, sözkonusu maddenin hükümet darbesinin gerekçesi olmayacağının hukuksal olarak saptanması, bundan sonra yeni bir askerî darbeyi önleyebilecek önlemlerin en önemlisi olabilir diye düşünüyorum. Bu düşüncem, yeni bir askeri hükümet darbesi kesinlikle olmayacaktır, anlamına gelmez.

Devlet Başkanı Evren'in (30 Nisan 1988 tarihinde Trabzon' da) bir konuşmasında bir yeni askerî hükümet darbesi olasılığından sözetmesi —ki sonradan bu sözünün yanlış anlaşıldığını açıklamak zorunu duymuştur-gelecekteki olası bir askerî hükümet darbesini engellemenin en önemli hukuksal önlemi, sanıyorum ki *"Cumhuriyeti Kollama ve Koruma"*nın, hükümete elkoymaya yasal dayanak olamayacağının ortaya konulmasıdır."Cumhuriyet' i kollamak ve korumak görevi" askerin hükümet darbesi yapmasının değil, tersine, yapmamasının yasal gerekçesidir.

Sevgili Murat Sarıca, bu uzun mektubumun sonunda senden (yani senin aracılığınla Türk hukukçularından) öğrenmek istediğim şu:

Cumhuriyeti kollama ve korumanın askerî hükümet darbesinin gerekçesi olamayacağına inandığıma göre ve bana tersi de kanıtlanamadığı sürece, ben bir yurttaş olarak, gördüğüm bu yasaya aykırılık dolayısıyla, sözkonusu yasayı bozanlar için mahkemeye başvurup aleyhlerine dava açabilir miyim? Açabilir de, bu dava benim düşüncem doğrultusunda sonuçlanırsa, bundan sonra askerler cumhuriyeti kollamak ve korumak gerekçesiyle askerî darbe yapamayacaklar, demektir. (Askerî darbe için başka bir gerekçe bulabilirler.) Şunu demek istiyorum ki, sorun ve dava, kişisel değil, toplumsaldır. Bir daha askerî hükümet darbesinin olmasını istemeyenler, bunun umarını bulmaya çalışmalıdırlar.

Elbet askerî darbe yapmaya azmetmiş olanlar, kendilerine başka bir gerekçe bulabilir yada herhangibir yasanın herhangibir maddesini kendi isteklerince yorumlayarak yasal dayanak uydurabilirler. İşin kötü yanı şu ki, o yeni bulunacak yasal gerekçeyi bizim kimi aydınlarımız ve hukukçularımız, önce de yaptıkları gibi, yine hukuksal bulabilirler. Olsun varsın, bizler de o zaman yeni yasal dayanaklara karşı yeni düşüncelerimizle karşı çıkarız.

Evet, bütün bu olanlardan toplumca ve birey olarak zararlar görmüş insanlardan biri olarak dava açabilir miyim? Senin yerine, yaşayan hukukçulardan yanıt bekliyorum. Hukuk ve yasalarımız bakımından yürümeyecek bir dava açıp da yasaları bozmak istemiyorum elbet.

Hiçbişey yapmak elimizden gelmiyorsa, elimiz kolumuz bağlıysa ne yapabiliriz? Hiç... Dünyada pekçok yerde kırk-elli yıl önce haksız yere cezalandırılmış, hatta öldürülmüş nice insan var ki, yapılan haksızlık yıllar sonra anlaşılıp yeniden yargılanarak aklanıyorlar ve böylelerine yapılan işleme de "rehabilitate" deniliyor. Yazık ki "repunnishment" diye bir sözcük yok ve insanlar yıllar önce işledikleri suçlardan dolayı yeniden yargılanıp, ölümlerinden sonra bile olsa cezalandırılamıyorlar.

Sevgili Murat Sarıca, ölümün sana sonsuzca bir yaşam armağan etmesini diliyorum.

Not: Sözünü ettiğim biçimde bir dava açmaya hakkım varsa, hepimizin olan böyle bir davada kaç savunman bulabilirim, dersin. A.N.

Nesin Vakfı
Mayıs 1988

Not: Hukukçulardan gelen yanıtları, kitabımın yeni basımlarına ekleyeceğim.
A.N.

"Yanıtı Alınamayacak Mektup" yazısına ilişkin olarak İstanbul, Ankara ve İzmir Baro Başkanlarına ve yüz dolayında avukat ve hukukçuya gönderilen mektup:

Cumhuriyet tarihimizde iki kez askerî darbe girişimi sonuçlanamamış, üç askerî darbe de onar yıl arayla gerçekleşerek hükümeti ele geçirmiştir.

Her askerî yönetim, kendilerinden sonra bir askerî darbenin daha yapılmasını istememiş ve bunun önlemlerini almaya çalışmıştır. Ülkemizde örgütlü ve örgütsüz bütün halkımızın askerî darbeleri istemediği açıktır. Ulusça hepimizin dileği, bir dördüncü askerî darbenin olmamasıdır. Bu dileğimizin yerine gelmesi için, askerî darbelere olanak hazırlayan dayanakların ortadan kaldırılması gerekir. Bu dayanaklardan biri ve en önemlisi, hukuksal olanıdır. Bu hukuksal dayanak, Türk Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesidir. Askerî darbeler, bu maddeye dayanılarak yapılmaktadır. Bu, şu demektir: Bundan sonra da aynı yasa maddesine dayanılarak, bir askeri darbenin gerçekleştirilmesi olasılığı vardır.

İnanıyorum ki, bu konuda düşünmemiz gereken şudur: Türk Silahlı Kuvvetler İç Hizmet Yasası'nın 35.maddesi gerçekten de askerlerin hükümeti ele geçirmelerine hukuksal bir dayanak olabilir mi? Sözkonusu yasa maddesinin, askerî darbelere hukuksal dayanak olamayacağı kanısındayım. Bu düşüncemi "Murat Sarıca Armağanı" adlı kitaba(*)yazdığım ve tıpkıbasımını ilişikte sunduğum yazıda açıklamaya çalıştım.

Konunun önemi açıktır. İşbu hukuksal konunun hukukçular (hukukbilimciler, hukuk öğretim üyeleri, yargıçlar, avukatlar) ve aydınlar arasında geniş toplantılarla tartışılması sonunda bileşik bir düşünceye ve ortaklaşa bir karara varılmasını öneriyorum. Bu toplantıları düzenlemeleri dileğiyle de, barolara ve hukuk örgütlerine başvuruyorum.

İlişikte sunduğum tıpkıbasım yazımı lütfen okuyarak, sizce böyle toplantıların gereği olup olmadığını, toplantıların yapılmasından yanaysanız toplantılara katılıp katılamayacağınızı, bu konuda başka önerileriniz varsa onları da bildirmenizi rica ederim.

Saygılarımla. Aziz Nesin

(*) Murat Sarıca Armağanı-Akay Yayınları, Kültür Dizisi 2-1988

Yeni Bir Dünya Kenti Kurulacak
Birleşmiş Milletler Ülkelerinin
Devlet Başkanlarına

Ç A Ğ R I

İşbu yazı, başta Devlet Başkanı, Başbakan, Devlet Bakanları, Kültür Bakanı, Eğitim Bakanı olmak üzere, bütün bakanlara ve Türkiye Cumhuriyetini simgeleyen bütün devlet yetkililerine sunulur.

Sovyetler Birliği Kültür Bakanı Zaharov imzasıyla, Unesco'nun Sovyetler Birliği Komitesi adına bir çağrı telgrafı almıştım. Telgrafta, Unesco'nun, dünyanın on yıllık kültürel gelişmesinin planının hazırlığı için açılış töreninde bulunmam isteniyordu. Çağrılı olduğum bu toplantı (26-28 Şubat 1988) Moskova'da üç gün sürecekti.

Katıldığım bu toplantıya 20 ülkeden 38 bilimci, düşünür, sanatçı, yazar ve Unesco temsilcileri katılmıştı. (Katılanların dizelgesini ayrıca sunuyorum.)

Dünyanın on yıllık Kültür Gelişmesi planını hazırlamak için yapılan bu ilk toplantıdan sonra, ikinci toplantının Atina'da ve üçüncü toplantının da Paris'te yapılacağı bildirildi.

Böyle uluslararası toplantıların her zaman bir yada iki yıldızı olur. Örneğin benim otuz yıldan bu yana katıldığım biçok uluslararası toplantılarda, yazar takımından anımsayabildiğim şunlardır: Austrias, Anna Seghers, Pablo Neruda, Fedin, Sartre, Senghor, Nicolas Guillen vb. Bu toplantının yazar yıldızı da Graham Greene'di. (Bu yazıyla seslendiğim sayın kişilerin, bunlardan hangilerini tanıdığını bilemiyorum.)

Bu toplantıya katılan kişiler, dünyanın gelecek on yıllık kültür gelişmesinin izlencesini hazırlamaya başlayacaklar ve gelecek toplantılarda bu çalışmalar sürerek, Unesco'nun uygulayacağı somut bir kültür planı ortaya çıkacaktı. Konunun ne oranda önemli olduğu sanırım anlaşılıyor.

Bu toplantının üç günlük programını tarih sırasına göre anlatmadan önce, programın son günü sunulan bir öneri bildirgesini burda açıklamak istiyorum. Önce, son günkü bu bildiriyi sunduktan sonra, ilk gününden başlayarak çok önemli saydığım

bu toplantıyı anlatmaya çalışırım. Niçin ilk gününden değil de, son günkü bildirgeden toplantıyı anlatıyorum? Çünkü, bu toplantının en önemli olayı bir öneri niteliğindeki bu bildirgeydi. Bu yazımı, başta Devlet Başkanı olmak üzere, devleti simgeleyen yetkililere sunduğuma göre, onların işlerinin çokluğu yüzünden belki yazımın hepsini okumaya zamanları olmayabilir düşüncesi ve hiç olmazsa kendilerine adanmış bu yazının bu ilk bölümünü olsun okurlar umuduyla, toplantının son günü dağıtılan, öneri niteliğindeki bildirgeyi yazımın başına alıyorum. Ayrıca, bu bildirge, bütün dünya devlet başkanlarına seslenmektedir.

İşte sözkonusu bildirge:

2000 Yılının Birleşmiş Milletler Ülkelerinin Devlet Başkanlarına Çağrı

Sayın Baylar, (*)

Bütün dünya insanlığının daha da gelişmesi sorumu size ve öteki devlet başkanlarına emanet edilmiş olduğu için, bizler bu çağrımızı saygıyla incelemelerinize sunuyoruz.

Yirminci yüzyılın sonu ve üçüncü bin yılın başı yaklaşıyor. Doğal olarak, dünyanın bütün insanları 2000 yılının bitakım özelliklerle bütün insanlıkça kutlanacağını ummaktadır. 2000 yılı bizim utkumuzun ve bozgunumuzun bir özeti olacaktır ve 2000 yılı, üçüncü bin yıl süresince yeryüzünde büyük ve sevinçli bir umutla serpilip gelişecek uygarlığı, birleşmeyi, huzuru getirecektir.

(*) Sözkonusu önerge bildirgesinin İngilizce metni "Dear Sirs" diye başlıyor. "Dear" sözcüğünü, yerine göre "sevgili", yerine göre "sayın" diye çeviriyoruz, tam anlamı vermese de... Ama "Sir" sözcüğünün tam Türkçe karşılığını bulamıyorum. "Sayın Bay", "Beyfendi", "Beyfendi hazretleri" filan gibi, soyluluğa ilişkin bir sözcük. Ben "Dear Sirs"ü, "Sayın Baylar" diye çevirdim. Ama yine de esasta bir yanlışlık var. Çünkü Birleşmiş Milletler ülkelerinin devlet başkanlarının hepsi de sivil değillerdir ki, onlara "Bay!ar" diye seslenebilelim. İçlerinde general olanlar da vardır. Ve hiçbir zaman generallere, hatta emekli olsalar bile "Bay" denilemez. General, her zaman generaldir. Buyüzden bildirgenin "Dear Sirs and Generals" diye başlaması daha uygun olacaktı. Bunu, bildirge metnini hazırlayan arkadaşlara anımsatmayı düşünmedim değil. Ancak benim Devlet Başkanıyla dâvâlı olduğumu bildiklerinden, bunu kişisel bir sorun sanıp yanlış yorumlarlar diye, böyle bir öneride bulunmaktan vazgeçtim.

Bu umut nasıl gerçekleşecek?

Biz, Uluslararası 2000 Yılı Girişim Kurulu üyeleri olarak inanıyoruz ki, bu jübile yılını en iyi kutlama yolu, insanlığın başarılarının ve birliğinin ve geleceğe olan umudunun sürekli ve dayanıklı ve canlı simgesi olarak yaratılacak yeni uluslararası bir kenti kurmakla olabilir; toplumsal, ekinsel ve teknolojik ilerlemenin kenti; yeni ahlakın, barışın, uyumun ve anlaşmanın kenti; barışın ve geleceğin kenti. Bu kente "İntercity-Concordia" adı verilebilir.

Bu gerçek ve canlı yapı, bilimin, kültürün, yeni teknolojinin, ticaretin uluslararası kenti, salt bir simge olarak kalmayacak, hem de insansoyunun birliğinin ve onun gelecekteki yücelişinin de en önemli anıtı olacak:

- **Bilim ve yeni teknoloji alanında,** fizik ve zihin sağlığı sorunlarında uzmanların uluslararası kurmaylarıyla araştırma merkezleri kurulabilir ve bütün insansal gelişmeler, doğa ve çevresinin gelişmesi ve korunmasında uzmanlara olabildiğince teknoloji araştırmaları, enerji kaynakları, gereçleri sağlanabilir.
- **Kültür alanında,** bütün sanat dallarının şenlikleri ve toplantıları için bir "complex" bütünsel yapı yaratılmalı ve burada yeryüzü uygarlığı müzesi kurulmalıdır.
- **Haberleşme ve iletişim alanında,** insanlığın gelişiminin sürekli sergilenmesini ortaya koyan pavyonların kurulması; bir uluslararası bilimsel kongre "complex"i bütünsel yapısı ve olabildiğince uluslararası çalışan bir iletişim ve haberleşme sistemi, kara, deniz ve uzay teknolojisinden yararlanılması.
- **Spor alanında,** her türlü spor yarışmaları için bir olimpik bütünsel yapı kurulabilir.
- Yine bu kentte bütün uluslararası yarışma ve gelişmeler için devinilere ve örgütlere ayrılmış ve çocukların dostluğu ve yaratıcılığı için olabildiğince uluslararası bir merkez kurulabilir.
- **Ticaret ve iş alanında,** şirketlerin değerli yapıtlar ortaya koyabilmeleri için çevre çekici olmalı, yüksek üretimin etkisini geliştirmek için, kentin olabildiğince merkezî yerinde yararlı ekonomik temel ortaya koymalıdır.
- **Eğlence ve turizm alanında,** hemşerilerinin mutluluğu için kent bir model oluşturmalı ve ziyaretçiler için de kent çekici olmalıdır.

Bütün bu canlı ve bilim, sanat, haberleşme, spor, ticaret, iş

ve turizmde, kenti olabildiğince çekici, çalışmak ve yaşamak için uygun bir yer yapacaktır.

Elbet bu kent, bir ütopi kenti olmayacaktır; öyle bir gerçek kent ki, çevrebilimsel ve mimarî esaslar üzerine kurulmalı, teknolojik ve toplumsal düşüncelere göre, yaşam için de mühendislik üstyapısına sahip olmalıdır.

Bu kent, özgür halk için bir özgür kent olacaktır. İçinde kardeşliğin, dostluğun, özgürlüğün, birlikteliğin ve ilerlemenin yalazları yanacak; öyle bir kent ki orada bütün uluslar, ırklar, felsefeler ve kültürler birbirine karışacak, onların herbiri, hepsinin zenginleşmesi için birbirine yardım etsinler diye dünyanın bütün ülkeleri, bu kentin çizilişine ve kuruluşuna katılmaya çağrılacaktır. Bu yeni uluslararası kentin yeri üzerine öneriler, toprağı veren ve kentin özgür vize statüsü için de güvence veren ve böyle bir kenti kurmaya hangi ülkeler katılmak istiyorsa, onların oylarına bırakılır. Bu kent, bir ülkenin içindeki arazide, yada onun sularında yada güzel bir ada üzerinde yerleştirilebilir.

Zamanımızda yeni bir kentin kurulması duyulmadık bişey değildir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra biçok başkentin içinde yüzlerce yeni kent görülmüştür. Pekçok yeni bilim kentleri kurulmuştur.

Barışın, dostluğun, anlaşmanın ve gelişmenin doğru simgesi olan böyle bir kentin kurulabilmesi için, silah harcamalarındaki, çekirdeksel ve uzay silahlarındaki azaltmayla elde edilecek paranın kullanılması çok önemlidir.

Sonuç olarak, bütün ülkelerde ve özellikle Nato ve Varşova Anlaşması Örgütü üyelerine bir anlaşmaya varmalarını, karşılıklı olarak askersel harcamalardaki artışları durdurmalarını ve silahlarda azaltmaya başlamalarını, böylece paranın bir bölümünü koruyarak "INTERCİTY-CONCORDİA" (**) nın yapılması için bir fon kurulmasında kullanmalarını salık veririz. Bu yeni kentin yapımı, şimdi her yıl silahlara harcanmakta olan toplam paranın küçük bir parçasına -yüzdebir yada yüzdeiki- mal olacaktır. Paranın artanı, insanlığın gelişmesi amacı için, özellikle gelişmekte olan ülkelerin sorunlarının çözümünde -örneğin bir hastane yapımı izlencesi, evsizler için barınaklar yapımı- kullanılabilir.

(**) Intercity-Concordia, "Uluslararası Uyum Kenti" demektir. Türkçe karşılığı Uyumkent olabilir.

Bu kent planlanabilir ve gelecek on yada oniki yıl içinde kurularak, böyle bir fırsatı belirtmek için, Birleşmiş Milletlerin bir toplantısıyla ve dünya çapındaki bir sergi, ulusların şenlikleri, olimpik yarışmalar ve başka uygun anma olaylarıyla, 2000 yılında kentin açılış töreni yapılabilir.

Uluslararası Mimarlık Akademisi, mimarlığın ve kent planlamasının gelişmesi için uluslararası profesyonel merkezi öncü olarak planın düzenlenmesini ve bu uluslararası kentin yapımını üstlenebilir. Bir uluslararası komitenin önderliği altında Birleşmiş Milletlerce kentin açılışı yapılabilir. Planlama ve düzenleme, bu kentin kurulmasının her aşamasıyla uğraşan özel komitenin sorumunda olacaktır. Bir ülke katılabileceği gibi, bir firma, bir şirket, bir kamu işletmesi, bir vakıf, bir fon yada özel kişiler, İNTERCİTY-CONCORDİA'nın yaratılmasına gönüllü olarak katılabilir ve katılmanın tipi ve boyutu da yine yardım edenlerce belirlenmelidir.

İNTERCİTY-CONCORDİA, salt bir ülküsel (idealist) program değildir, aynı zamanda yüksek kazançlı bir program olacaktır. Bizler özellikle sermayeyi ve teknik sorunları tedirgin etmiyoruz. Biz, güvensizliği, kuşkuyu, işten soğutmayı, düşmanlığı ve eski düşüncenin yolu olan ulusal bencilliği engelliyoruz. Birleşmiş Milletler'in devlet üyelerinin önderleri, bu girişimde bir olumlu yanıt vermeniz ve moral dolu yüreklendirmeleriniz için sizlere bakıyoruz.

Ortaçağın karanlık dönemlerinde, 1000 yılına yaklaşırken, bilicilerin (kâhinlerin) her türü ve vâizler görünür ve bunlar, işlenmiş büyük günahları yüzünden insanlığın sonunu önceden bildirirler. Bugün, 2000 yılına yaklaşırken, bizler kuşkusuz pekçok günahlar yüklenmiş olarak, ama bizden önce yaşayanların Tanrısal vahyinin tehdidiyle değil, ama çekirdeksel tehdidin vahyiyle, bütün halklar için parlak ve barışçıl bir geleceğe inanıyoruz. İnsansoyunun sonu için kehanette bulunmuyoruz, ama şimdiye dek olandan daha çok dünyanın bütün halklarının uyumlu birliğini umuyoruz ki, bu uluslararası kent CONCORDİA'nın planlanması ve yapılması, dünyamızda yeni barışçıl uygarlığın kurulmasında ilk adım olacaktır.

"The Huma 2000 İnternational İnitiating Committee"

Gerçekleştirilen herşey düşlemlerle başlar

Devlet Başkanlarına yazılmış olan bu çağrıyı yerine iletmeyi, konunun sorumlularından biri olarak kendime görev saydım. Salt Devlet Başkanı'nın değil, bütün hükümet üyelerinin, devlet yetkililerinin ve halkımızın öğrenmesi için de çağrıyı yayın yoluyla halkımızın okuması için kamuya duyurmayı uygun buldum.

Unesco'nun Sovyetler Birliği Komitesi'nin Moskova'da düzenlemiş olduğu bu toplantı burda bitmiyor. İkinci toplantı Atina'da, üçüncü toplantı da Paris'te yapılacak. Türkiye'ninse, bu yazı yayınlanıncaya dek, olaydan hiç haberi yok. Özellikle ikinci toplantının Atina'da yapılmasını üstlenen Yunan hükümetinin bu incelikli ve barışçı davranışına karşı, birbirleriyle silah yarışında bulunan iki komşu ülkeden Türk hükümetinin Uyumkent "İntercity-Concordia" konusundaki davranışının ne olacağını merak ediyorum.

Bilmiyorum, ilgililer ve ilgilenmeleri gerekenler bu çağrıyı okumaya zaman ayırabildiler mi o yoğun işlerinden? Okudularsa, ne diyor, ne düşünüyor ve ne yapacaklar? Beni son kertede coşkulandıran bu dünya güzeli öneri için "İşte, yine bi düşlem! Yine aydınlar hayal kurmuşlar!" deyip geçecekler mi?

Bu Uyumkent bir düşlem, bir imge mi? Araya bir şiir koymam için izninizi diliyorum.

Çocuklarıma

Diyelim ıslık çalacaksın ıslık
Sen ıslık çalınca
Ne ıslık çalıyor diye şaşacak herkes
Kimse çalamamalı senin gibi güzel

Örneğin kıyıya çarpan dalgaları sayacaksın
Senden önce kimse saymamış olmalı
Senin saydığın gibi doğru ve güzel
Hem dalgaları hem saymasını severek

De ki sinek avlıyorsun sinek
En usta sinek avcısı olmalısın
Dünya sinek avcıları örgütünde yerin başta
Örgüt yoksa seninle başlamalı

Say ki hiçbir işin yok da düşünüyorsun
Düşün düşünebildiğince üç boyutlu
Amma düşünüyor diye şaşsın dünya
Sanki senden önce düşünen hiç olmamış

Dalga mı geçiyor düşler mi kuruyorsun
Öyle sonsuz sınırsız düşler kur ki çocuğum
Düşlerini som somut görüp şaşsınlar
Böyle bir dalgacı daha dünyaya gelmedi desinler

Dünyada yapılmamış işler çoktur çocuğum
Derlerse ki bu işler bişeye yaramaz
Deki bütün işe yarayanlar
İşe yaramaz sanılanlardan çıkar

Evet, dünyadaki bütün yararlı işler, hiçbir işe yaramaz sanılan düşlemlerden, imgelerden, dalga geçmelerden doğmuştur; elbet en kötü, en yararsız işler de... "Intercity-Concordia" denilen bu Uyumkent, önerildiği gibi önümüzdeki 10-12 yıl içinde kurulur ve 2000 yılında da Uyumkent'in görkemli açılışı yapılır yada yapılmaz, ama siz bu konuda ne düşünüyorsunuz, ne buyuruyorsunuz? Uyumkent'in barış yelleriyle dalgalanan bayrakları arasında Türkiye'nin bayrağı da bulunacak mı? Ben, bu Uyumkent'in kurulacağına kesinlikle inanıyorum, ama göremeyeceğim gelecek 10-12 yılda, yada yaşayamayacağım gelecek 20-30 yılda yada daha sonra... Kesinlikle bu Uyumkent kurulacaktır, kurulmalıdır. İnsanlar bu yeryuvarlağımızın boylamları ve enlemleri boyunca, Amerikalı'sı, Çingene'si, Alman'ı, Yahudi'si, Türk'ü, Rus'u, Fransız'ı, Perulu'su, Gürcü'sü, Yunanlı'sı, Arab'ı ve sayılamayacak kertede çok olan hepsi el ele verip dans edebilmeli, ses sese verip şarkı söyleyebilmelidirler. Böyle bir şiir yaşanamayacak olsa bile, yaşanacağı umuduyla yaşanması için çalışmalıyız ki, o şiir yaşanabilsin. Bunu yapabilmek için, silahlara ve ordulara harcanan paranın yüzdebirini, yüzdeikisini ayırmak bile yetiyor. İnsanları yüzdebir oranında daha az öldürün, yeter!

Dünya nerde biz nerde

Türkiye Devlet Başkanı, Başbakanı, Bakanları ve öteki devlet yetkilileri, Uyumkent'in kurulması için kendilerine çağrıda bulunulan işadamları, firmalar, şirketler, vakıflar ne diyorlar?

"Olmaz böyle saçma şey!" mi diyorlar! Yoksa "Hele olsun bakalım da? Nato'ya olduğu gibi, Avrupa Konseyi'ne olduğu gibi, Avrupa Ortak Pazarı'na olduğu gibi, biz de sonradan yalvar yakar olur, gireriz elbet..." mi diyorlar? Yoksa, Moskova'daki ilk toplantısına 18 ülkeden 40 bilimci, düşünür, sanatçı, gazeteci ve yazarın katıldığı, Atina ve Sonraki Paris toplantılarına daha çok ülkeden daha çok aydının katılacağı ve daha böyle sürecek toplantılara, yıllardanberi Avrupa Ortak Pazarına girmek için büyük çaba harcayan, batı uygarlık ailesinden olduğunu söyleyen, hatta başbakanının çağ atlandığını savladığı, devlet başkanı'nın Atatürk'ten devralarak "Çağdaş uygarlık düzeyini geçeceğiz!" dediği Türkiye de katılacak mıdır? Unesco'nun "On yıllık Kültür Gelişimi Planı"nda bu önerilen Uyumkent'de Türkiye'nin de harcı, emeği, hiç olmazsa bir tutam tuzu bulunacak mıdır? Örneğin, "Dünyanın Gelecek On Yıllık Kültür Gelişmesi Planı" için bir toplantının da Türkiye'de yapılması Unesco'dan istenecek midir?

Düşlemlerimin sınırlarını ve evrenini çok daha genişleterek Uyumkent'in (Intercity-concordia) Anadolu'da, hem de Orta Anadolu'da kurulmasını bile isterim. Böyle bir kentin kurulma yeri olarak, Anadolu'dan daha uygun bir coğrafya olamaz. Çünkü, en eski uygarlığın beşiği Asya ile, en çağcıl uygarlığın yaratıldığı Avrupa arasında bir geçit ve en eskisinden en çağcılına dek bütün uygarlıkların alt alta, üstüste, yanyana harman olduğu bir coğrafyadır.

Uyumkent'in kurulmasını önerenler, katkıda bulunacak devletlerden kimi isteklerde bulunuyorlar. Örneğin bu dileklerden biri şu: "Bütün sanat dallarının şenlikleri ve toplantıları için bir bütünsel yapı yaratılmalı ve burada yeryüzü uygarlığı müzesi kurulmalıdır."

Bugünkü Türkiye böyle bir uygarlık müzesine neyini verebilir? Gezdirile gezdirile bütün dünyaya gösterilen Kanunî Sultan Süleyman'ın çizmeleri yada kaftanı böyle bir müzede sergilenemez. Çünkü bu müzede çağdaş uygarlık yapıtları sergilenecek. Benim aklıma bu müzede sergilenmek üzere, kullanılan işkence aygıtları, örneğin işkence yapılan kızların cinsel organlarında, hatta erkeklerde bile en sapıkça kullanılan coplar geliyor ki, bir emekli orgeneral "Taş gibi oğlanlar" olduğu için bu copların kullanılmasına gerek olmadığını da söylemişti.

Daha başka neler verebiliriz bu çağdaş uygarlık müzesine? Uyumkent'te turizm şenlikleri ve eğlenceler yapılması da öneriliyor. Mahkeme kararı olarak yada olmayarak, Türk yazarlarının tepe tepe, dağ dağ yığılan kitaplarının yamyam törenlerindeki gibi, yalaz yalaz yakılması, yasaklanan filmlerin yakılarak yokedilmesi bu kentin gece şenliklerinin en çekici gösterileri olabilir. Türk yazarlarının kitaplarının kamyon kamyon kâğıt fabrikasına götürülüp hamura çevrilmesi de çağdaş ekonominin ve kültürün bir göstergesi olarak dünyaya çok çekici bir gösteri gelebilir; bu hamur yuğurmanın belgesel filmi çağın en ilginç sanat gösterisi olacaktır.

Herkese vize güvencesi verilecek olan özgür insanların bu özgürlük kenti Uyumkent'te, onbinlerce Türk'e pasaport verilmemesinin gerekçelerinin ve gerekçesizliklerinin açıklanması da çok eğlenceli bir kültür ve turizm gösterisi olabilir.

Günlük gazetelerde yıllarca köşe yazarlığı yaptım. Köşe yazılarımın iki başlığı olmuştur: "Az Gittik Uz Gittik" ve "Eller aya Biz yaya"... Aradan yıllar geçti, işte geldik işte gidiyoruz, ama Türkiye hâlâ aynı yerde: Az gittik uz gittik ve eller aya biz yaya... Dünya nerde, biz nerde?

Zamanları çok değerli ve işleri pekçok olan devlet yetkilileri yazımın bundan sonraki bölümünü okusalar da olur, okumasalar da. Kendileri bilir.

Toplantının İlk Günü

Unesco'nun Sovyetler Birliği Komitesi'nin düzenlediği ve Sovyetler Birliği Kültür Bakanı Zaharov'un çağrılısı olarak "On Yıllık Dünya Kültür Gelişmesi Planı"nı görüşüp tartışacak olan çağrılılar 26 Şubat 1988 günü saat 10'da, Moskova'da, Sendikalar Sarayı'nda toplandı. İlk günkü açılış konuşmalarının ayrıntılarını vermek istemiyorum. Çünkü, salt burda değil, çoğunlukla uluslararası toplantıların resmî olan açılış toplantılarındaki konuşmalar bana hep yavan gelir. Açılış günü konuşmalarında ilginç ve özgün konuşmalar seyrektir. Bunu açıklamak, konukların uyması gereken inceliğe aykırı kaçsa da, buncacık çıtlatmaktan kendimi alamadım.

Ötedenberi tanık olduğum bir olay var. Herhangi bir toplantıda konuşmasını çok ilginç bulduğum bir kişiye, yürekliliğinden, bilgisinden, özgünlüğünden ve konuşma biçeminden

dolayı hayranlık duyuyorum. Daha sonraki başka bir toplantıda aynı kişinin konuşması bende düşkırıklığı yaratıyor. Sorup soruşturunca öğreniyorum ki, o kişi önemli bir resmî görev almış bulunuyor. Kesinlikle bu bir satın alınma değildir, ama insanın bulunduğu yere uygun konuşma zorunudur. Göz dolduran, düşünceleriyle -özellikle aykırı düşünceleriyle- dikkati çeken aydınlara (çoğun yazarlara) yüksek katlarda görevler vererek iğdiş edilmeleri sağlanıyor. Böylece akılcı iktidarlar, gözükara, delifişek aydınları (yazarları) evcilleştirmenin, hatta beyin iğdişi yapmanın yolunu bulurken, sayıları az da olsa gerçek aydınlar (özellikle yazarlar) uğraşlarını (yazarlıklarını) bırakmayarak onurlarını koruyabiliyor ve hep gözükara ve hep delifişek, ama akılcı ve yürekli olarak yaşayabiliyorlar.

Açılış konuşmasını, Unesco'nun Sovyet Komitesi Başkanı Cengiz Aytmatov yaptı. Arkasından gazeteci ve oyun yazarı (şimdi Sovyetler Birliği Barış Komitesi Başkanı) Henrich Borovic konuştu. Daha sonra, Sovyetler Birliği Kültür Bakanı Zaharov, Unesco'nun on yıllık Kültür geliştirme planı içinde Sovyetler Birliği'nin katılımını ve 1988-89 da neler yapacağını açıkladı.

Dışişleri Bakanlığından B. Adamişın de "Yeni görüş biçimi ve evrensel insancıl işbirliğinin gelişmesinde Unesco'nun işlevi" konulu bır konuşma yaptı.

Henrich Borovic yeniden söz alarak, evrensel kültürün on yıllık planını desteklemek için Moskova'dan sonra Atina'da yapılacak uluslararası toplantı üzerine bilgi verdi. En sonra da, değişik sanat örgütleri temsilcilerinin ve kimi konukların konuşmalarını dinledik. Bence konuşmaların en ilginci, ama yine bence en olumsuz ve yanlışı toplantının yıldızı Graham Green'inkiydi. Oysa çeviri romanlarını beğenerek okuduğum Graham Greene, beğendiğim yazarlardandır. Onun koyu dinci katolik olduğunu bilmem, gözümde romanlarının değerini azaltmaz. Romanlarındaki kurguyu ve gerilimi çok ilgi çekici bulurum. Nobel ödülünün de gedikli adaylarındandır. Doğrusu O'ndan ilginç bir konuşma bekliyordum. Yine de ilginç konuştu sayılır. Komünizmle katoliklik arasında bir ayrım bulunmadığını anladığını söyledi. Konuşmasının özeti bu. Konuşma metni verilmediği için, sözlerini tam olarak aktaramıyorum. Bir zamanlar bizde de Graham Greene'inkine benzer şaşılası benzetmeler yapılmış, müslümanlıkla komünizmin benzerliğinden dolayı islam sosyalizmi akımı bile başlamış-

tı. Dünyada birbirine hiç benzemeyen, hatta birbirine en karşıt iki şey arasında bile istenirse benzerlikler bulunabilir, yada bunun tersi olarak, en benzer ve tıpkı şeyler arasında ayrımlar çıkarılabilir. Örneğin patlıcanla kelebek birbirine benzer, çünkü ikisi de uçak kullanamaz gibilerden...

Saat 12'de zengin bir açık büfede ağırlandık ve Sendikalar Sarayı'nın salonunda çok güzel bir konser dinledik. Gece, Kültür Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı adına konuklara şölen verildi.

27 Şubat 1988 günü Barış Komitesi yapısındaki konuşmalar gerçekten çok ilginç ve yararlıydı. Bu bir seminerdi. Seminerin konusu "Kültür Dünyayı Kurtaracak", "On yıllık Kültür Planının Gelişmesinde Aydınların, Sanatçıların Rolü" idi.

İlk konuşmayı bana verdiler. Dört dile canlı (simültan) çevirisi yapılan konuşmamı sunuyorum.

Güncel Takvimi Yaşamak

Sayın Başkan ve değerli arkadaşlar!

Dünyada insanın en zor konuştuğu yer neresidir? Bana sorarsanız, insanın en zor konuştuğu yer, Türkiye'de askerî mahkemelerde sanık yeridir. Ama bundan da zor olanı, insanın konuk olarak çağrılıp gittiği yerde kendisini ağırlayan evsahibinin yanında konuşmasıdır. Böyle durumlarda en açıkyürekli olanlar bile, incelik gereği sözlerini azçok sınırlamak zorunda kalırlar. Demek, ben burda oldukça zor bir konuşma yapacağım. (*) Bununla birlikte yirmiüç yıldanberi biçok uluslararası toplantılara katıldığım Sovyetler Birliği'ndeki konuşmalarımda kendimi azçok kendi yurdumdaki kadar özgür duyumsarım.

Değerli aydın dostlar! Evrensel ve insancıl bir kültür planından sözedilebilmesi için, aşağıda açıklamaya çalışacağım koşulların yerine getirilmesinin gerektiğine inanıyorum.

I- Uluslararası bir kültür planının varlığı için herşeyden önce, uluslararası bütünlüğü oluşturan ayrı ayrı ulusların içinde bulundukları takvim zamanını hep birlikte yaşamaları gerekir. Bugün

(*) Bu sözlerimle, bir gün önceki konuşmalarda katılmadığım düşünceler için tartışma açmak istemediğimi, böyle yapmanın konukluk inceliğine aykırı düşeceğini sezdirmek istedim. Ancak, Unesco'nun Atina'daki toplantısına katılırsam, karşı olduğum o konuşmalardaki düşünceleri genel planda açıklayarak yanıtlamak istiyorum.

takvim hangi tarihi gösteriyor? 27 Şubat 1988. Bütün ulusların bugün aynı tarihi yaşadığına inanıyor musunuz? Ben inanmıyorum. Bugün dünyadaki takvimin gösterdiği 1988 yılını yaşayan az sayıda uluslar olduğu gibi, bugünkü takvimin on, yirmi, elli, yüz yıl, hatta çok daha gerilerinde yaşayan pekçok ulus var. Resmî işlemlerinde, devlet evraklarında ve yazdıkları mektuplarda aynı takvimi kullanan uluslar, o takvimin çok gerilerinde yaşıyorlarsa, böyle uluslar topluluğunun bir evrensel ve insancıl planda gelişme göstermeleri olanaksızdır. Bu olanaksızlığı saptadıktan sonra, elbet aydınların umutsuzluk içinde edilgin kalmalarını salık verecek değilim. Ama dünya aydınları herşeyden önce bütün ulusların kullandıkları takvim zamanını yaşayamadıklarını bilerek ona göre bu on yıllık kültür planının gelişmesi için neler yapılması gerektiğini düşünmelidirler.

Gerçekten bir evrensellikten sözediliyorsa ve bizler de bu evrenselliğe içtenlikle inanıyorsak, kimi ulusların kullandıkları takvim zamanının gerilerinde yaşamalarının sorumunun, bugünkü takvim zamanını yaşayan ulusların olduğunu kabul etmemiz gerekir. Öyleyse, bu on yıllık kültür planının gelişmesinde, bütün aydınların, ama özellikle bulundukları takvim zamanını yaşayan ulus aydınlarının başlıca görevi, kullandıkları takvimi yaşayamayan ulusların da güncel takvimi yaşamalarını, yani bütün ulusların çağdaşlaşmasını sağlamaya çalışmak olmalıdır. Bu, elbet on yıllık, yirmi yıllık iş değildir. Ama hiç olmazsa aydınların evrensel sorumlarının bilincine vararak, bir yerden işe başlamaları gerekir. Bütün dünya ulusları, kullandıkları aynı takvimi yaşayan çağdaş düzeye gelmedikçe, evrensel ve insancıl kültürden sözedilemeyeceği kanısındayım.

Her üstün kültür sahibi ulusun aydınları bilmelidirler ki, üstün kültür sahibi olmalarını, aşağı kültür düzeyinde bırakılmış ulus insanlarına borçludurlar. Yüksek kültürlerin temelindeki harcın, gerikalmış yada geri bıraktırdıkları ülkelerin aşağı kültürde kalmalarından oluştuğunu unutmamak gerekiyor. Böyle olunca, üstün kültür ulusların aydınları, ödemekte çok geciktikleri tarihsel ve güncel borçlarını artık ödemeye çalışmalıdırlar.

2- Bugünkü takvimi yaşayan çağdaş uluslar olduğu gibi, o ulusların içinde, halkın genel durumuna bakarak, takvimlerden ileriki tarihleri, örneğin ikibininci yılları yaşayan sınıfların insanları var. Bu ileri ulusların toplumsal yapılarını incelediğimiz ve

gözlemlediğimiz zaman, o ulusların içinde bile takvim zamanının çok gerilerinde yaşamakta olan halklar, topluluklar ve insanlar olduğunu görüyoruz. Bu durum, kimi ülkelerde sınıfsal ayrımlarla açıklanabilirse de, kimi ileri ülkelerde sınıfsal ayrımlarla açıklanamayacak örneklerle de karşılaşıyoruz. On yıllık kültür planının gelişmesinde, yüksek kültürlü ileri ulusların kendi içlerindeki kültür düzeyi ayrımlarının kalkmasına ve ulusal kültür bütünlüğünün sağlanmasına çalışılmalıdır. Bir ülkenin bölgeleri arasında, halkları arasında, azınlığıyla çoğunluğu arasında, kültür düzeyi ayrımı bulundukça yani ulusal kültür bütünlüğü sağlanmadıkça, evrensel ve insancıl kültürün oluşması da olanaksızdır.

3-Benim ülkemde olduğu gibi pekçok ülkede de kimi insanlar 1988 yılının bütün ürünlerini satın alarak kullandıkları, onlardan yararlandıkları halde, o ileri teknolojinin yaşama geçirdiği (daha doğrusu yaşama geçirmesi gereken) düşün yapısına sahip olamadıkları için, takvim zamanının çok gerilerinde yaşamaktadırlar. Onlarda, dış görünüşleriyle herşey çağcıl ve çağdaştır; ama bu çağdaş ve çağcıl dış görünümün içinde bir ortaçağ özü yaşamaktadır. Son model araba, enson buluş bilgisayarlar, lüks apartıman daireleri, gösterişli yapılar, son buluş müzik setleri ve türlü en yeni aygıtlar... Ve bütün bunları satın alma gücünde olup, ama kullandığı bu teknolojinin yaşam ve düşün biçimini değiştiremediği, 1988 de yaşayıp kafası ve ruhuyla 1800'lerde kalmış insanlar.

Kapitalizmin ve emperyalizmin bunu bilerek ve isteyerek bilinçle böyle yaptığı açıktır. Emperyalizm, en çağcıl teknolojik araçlarını pazarladığı ülke insanlarının, üretici olmamalarını, taklitçi üretmen olsalar bile, özellikle yaratıcı olmamalarını, her zaman kendilerine ekonomik, finans, politik ve askersel bakımlardan bağımlı kalmalarını, o ülkelerin kolaylıkla sömürülmelerini, halklarının haksızlığa karşı başkaldırmamalarını, insanlarının kendilerini bütün çağcıl teknolojik araçlara sahip efendi sanan uşaklar ve özgür olduklarını sanan köleler olmalarını istemektedirler. Doğrudan dışalım yada montaj endüstrisiyle daha da ucuza maledilerek çağcıl araç, gereç ve aygıtlarla (Yani çağcıl oyuncaklarla) memnun edilen tüketici ve tek boyutlu insanlar yaratacaktır. Bu boyunduruktan kurtulamayan uluslar hiçbir zaman kullandıkları takvimi yaşayamayacaklar, yani çağdaş olamayacaklardır. Bu koşullarda, evrensel ve insancıl kültürden sözedilmesi bana inandırıcı gelmiyor.

Kültürün evrensel olarak gelişmesi için on yıllık planda, insanların kullandıkları çağcıl teknolojik araçların, yaşam biçimlerini ve düşün yapılarını değiştirmesi ve o insanların yaratıcılığa yöneltilmesi gerektiği hesaba katılmalıdır.

4- Yukardaki üç maddede anlatmaya çalıştığım konuların sonucu olarak günümüzde kültür emperyalizmi, evrensel ve insancıl kültürün yaratılmasının ve kültür bütünlüğünün en büyük engelidir. Canlı, organik ve sınır tanımayan kültürlerin alışverişi ve birbirlerine geçişi ve üstün kültürlerin alt kültürleri özümseyerek yeni kültür bileşkelerinin doğması doğaldır. Ancak kültür emperyalizmi, doğal değil, doğrudan yada dolaylı olarak zorlama bir olaydır. Kültür emperyalizmi, ekonomik, sosyal ve stratejik çıkarların öncüsü ve yol açıcısı olarak işlev görmektedir. Çocuk oyuncaklarından (Örneğin bilgisayarlı savaş oyuncakları) başlayarak insanları, bütün düşünüş ve davranışlarına dek etkisi altına alan kültür emperyalizmi, tüketici, tek boyutlu ve, kendisi ayrımsamadan teslimiyetçi insan yetiştirilmesine yönelik bir eğitim yöntemidir.

Bizler kadar kültür emperyalizminin etkisinde kalmamış olan ülke insanları, bunun nasıl bir kültür erozyonu ve kültürsüzleşme olduğunu bizim gibi bilmeyebilirler. İşin en kötü yanı, kültür emperyalizminin de günümüzde evrensel ve insancıl bir kültürmüş gibi gösterilmeye çalışılmasıdır. Kültür emperyalizmini, hazırlanacak on yıllık kültür planında ele alınması gereken başlıca konulardan biri olarak görmekteyim.

Sizleri uzun konuşmamla yorduğum için beni bağışlayın. Konunun geniş kapsamı dolayısıyla bu uzun konuşmama karşın anlatılması gerekenlerin hepsini de anlatabilmiş değilim. Sizler de değerlendirirsiniz ki, bu çok önemli konu, bir günlük bir seminer içine sığdırılamazdı.

Konuşmamın başında, en zor konuşmanın bir insanın konuk olduğu yerde evsahipleri önündeki konuşmasıdır, demiştim. Böyle olduğu için, söylediklerimi kanıtlayacak somut olaylar göstermek ve örnekler vermekten çekinerek, kişiliğime aykırı düşen oldukça yuvarlak sözcüklerle konuşmak zorunda kaldım.

Zamanımız olsaydı da hiç olmazsa dünkü konuşmalar üzerinde kısa tartışma fırsatımız bulunsaydı daha çok yararlanabilirdik.

Dünkü konuşmalarda özellikle ahlaksal ve geleneksel değerlerin korunmasından sözedildi. Hangi ahlaksal ve hangi gelenek-

sel değerler? Asıl tartışılması gereken işte budur. Günümüzde Türkiye ve benzeri ülkelerde ahlaksal ve geleneksel değerler olarak gösterilenlerin bir bölümü, insanları çağdaşlıktan alakoyan engellerdir. Asıl ahlak, çağdaşlığı engelleyen ahlaksal ve geleneksel değerlerden kurtulmaktır. Çağdaşlığı engelleyen ahlak ve gelenek değerlerinden kurtulmak, onları korumaktan çok daha zordur.

Türkiye'de sayıları azımsanmayacak aydınlar, insanlarımızın kullandıkları takvimin zamanını yaşayarak çağdaşlaşmaları uğruna çok büyük ve amansız savaşım vermektedirler. Ben, işte o aydınlardan herhangi biri olarak hepinize saygılarımı sunuyor ve böylece eksik kalan sözlerimi bitiriyorum.

Moskova (Cosmos Oteli-1682 oda)
26 Şubat 1988

Barış Komitesi Başkanı Henrich Borovic, Prestroyka doğrultusunda yaptığı konuşmada, eski yönetim biçimini eleştirerek "Politikada çok yanlışlar yapıldı. Dış politikamızı, başkalarına empoze etmek istedik. Bizim gibi düşünmeyen bizimle olamaz diye düşündük." dedi ve şu gülütü anlattı. Bir karıkoca evliliklerinin ellinci yılını kutluyorlarmış. Gazeteciler elli yıllık evli kocayla konuşmuşlar ve ona "Kimbilir ne çok mutlu yaşadınız..." demişler. Koca "Ne mutluluğu!" demiş "Her günüm mutsuz geçti."

Şaşıran gazeteciler "Öyleyse niçin ayrılmadınız?" diye sorunca adam şu yanıtı vermiş: "Ayrılmak, hayır... Ama öldürmek, evet."

Bu gülütle Borovic, Sovyetler Birliği'yle ABD'nin bu dünyada ayrılmadan yaşamak durumunda olduğunu anlatmış oluyordu.

Polonya Yazarlar Birliği Başkanı Zhukrovsky Voitseh, zengin ülkelerin, yoksul ülkelerden beyin satın aldığından yakındı. Küçük ve geri kalmış ülkelerin buyüzden bilim yapamaz duruma düştüklerini söyledi. Küçük ülkelerde ancak sanat yapılabiliyordu, ama zengin ülkeler sanatçıları da alıyorlardı.

Unesco Genel Müdürlüğünün temsilcisi olan İsveçli Anders Arfwedson'un konuşması, konuya açıklık getirdi. Konuşmasının özeti şu:

I- Radyo, TV dünyada tek tip ve standart kültür yaratıyor. Ulusal kültürler buyüzden yokoluyor. Ulusal kültürler nasıl

korunacak?

2- Unesco'nun Üçüncü Dünya ülkeleri için konut, sağlık ve eğitim projeleri varsa da, o ülkelerin koşulları iyice bilinmediğinden uygulanamıyor ve uygulandığında da halk kabul etmiyor. (Türkiye'de de kimi deprem bölgelerine yapılan yeni evlerin, bölgenin koşullarına ve halkın yaşama biçimine uymaması yüzünden boş kalması, halkın o evlerde oturmaması gibi. A.N.)

3- Yirmi-otuz yıldanberi biçok ülkede, özellikle kimi Asya ve Afrika ülkelerinde kültür arka plana itilmiş, ekonomi öne geçmiştir. Böyle gidemez. Buralarda kültürün canlandırılması gerekir.

Bu koşullarda Unesco'ya üç görev düşüyor:

1- Unesco'nun kendi olanaklarıyla, yatırım yaparak, gerçekleştireceği kültürel izlence.

2- Birleşmiş Milletler'in başka örgütleriyle Unesco'nun birleşerek uygulayacakları projeler.

3- Her ülkede kültürün gelişmesine yardım için, yerli koşulların iyi bilinmesi gerekir.

Bilimsel araştırmalar yapılarak on yıl içinde kültürel gelişmeye hız verilecek.

Unesco'nun kaynakları alabildiğine zengin olmadığı için, yapılması gereken işlerden en ivedi olanlarını seçmek gerekiyor. Hem kültür, hem ekonomi bakımından önemli bulunduğu gün başlıca iki dala önem verilecek:

1— Geleneksel halk el sanatlarının canlandırılması

2— Halk mimarisi. Konutlar, dış pazarın sömürüsüne uğramamak için, ithal yapı gereçleriyle değil, bölgenin iklim koşullarına ve geleneklerine uygun yerli gereç ve teknolojiyle kurulacak.

İkinci günkü seminerde gerçekten önemli konuşmalar yapıldı.

İkinci günkü seminerin bitiminde, ünlü Filistinli şair Mahmut Derviş, büyük bir üzünçle Filistin halkının durumunu anlatarak, bu seminere katılanların bu konuda bir bildirge hazırlamasını önerdi. Öneri oybirliğiyle kabul edildi. Ordaki arkadaşlar önerge taslağını benim yazmamı istediler. Zaman çok kısa olduğu için, sözlü olarak sunduğum taslak şuydu:

"Dünyanın on yıllık kültürel gelişmesi planının açılış töreni için Moskova'da bir araya gelmiş bulunan biz aydınlar ve yaratıcı emekçiler, 27 Şubat 1988 günü Sovyetler Birliği Barış Komite-

si'nin düzenlediği seminerde, işgal ettikleri topraklarda Filistin halkına karşı yürütülen İsrail terörist kampanyasını kınamak için uluslararası bir komite çağrısı yapmaya karar verdik.

Filistin halkının şimdiki direnişini, insan haklarını, kendilerini yönetme haklarını ve bağımsız Filistin devleti kurmalarını destekliyoruz.

İsrail askerî birliklerinin, bütün işgal edilmiş topraklardan çekilmesini istiyoruz."

Bu sözlü tasarıda önerilen uluslararası komite sonradan kurularak Birleşmiş Uluslar Örgütü Genel Sekreteri Bay Perez de Cuellar'a seslenen bir mektubu bütün dünyada açık imzaya sundu. Bu mektup şimdi Türkiye'de herkese imzaya açık olmak üzere demokratik örgütlerde bulunmaktadır.

Üçüncü gün (28 Şubat Pazar) Rusya'ya Hıristiyanlığın girişinin bininci yılı olduğu için, onarılmış Danilov manastırı gezilecek ve orda yüksek düzeydeki papazlarla görüşülecekti.

Bir tapınağın, tarihsel bir yapının onarımı elbet güzel bişey, ama benim ilgi alanımın dışında kaldığı için ben o gün Danilov manastırına gitmedim.

Letonya'nın başkenti Riga'da ve Estonya'nın başkenti Tallinn'de beş gün süren bir gezide güzel yerler gördüm, güzel insanlarla tanıştım ve çok şeyler öğrenip Türkiye'ye döndüm.

Nesin Vakfı
13 Nisan 1988

Not: Bu yazı, 30 Nisan, 1 ve 2 Mayıs 1988 günlerinde Milliyet Gazetesinde yayımlanmış, ilgililerden ve kendilerine seslenilenlerden hiçbir yankı gelmemiştir.

A.N.

On Yıllık Dünya Kültür Gelişmesi Planını
Açılış Törenine
Katılanların Dizelgesi

Bulgaristan	: Lubomir Levchev Yazarlar Birliği Başkanı
	Khristo Khristov-Sinema rejisörü
	Georgy Stoilov-Mimar
Küba	: Lisandro Otero-Yazar
Danimarka	: Hagen Hasselbalch-Sinema rejisörü
İngiltere	: Graham Greene-Yazar
	Caroline Schofield-Yayıncı
	Alexander King-Roma Kulübü Başkanı
Finlandiya	: Otto Donner-Uluslararası PEN Kulübü'nden
Fransa	: Andre Parino-Ressam
Federal Almanya	: Henning Zirock-Müzisyen
Yunanistan	: George Candilis-Mimar
	Michael Statoputos-Yazar
	Vasilis Mantzicas-
	Sotircos Sicaras-
Çekoslovakya	Bohumil Hrabel-Yazar
Hindistan	: B.K.Bhattacharia-Yazar
İtalya	: Augusto Forti -
Irlanda	: Robert Ballaugh-Ressam
Polonya	: Zhigulsky Kazimir-Unesco temsilcisi
	Zhukrovsky Voitseh-P.Yazarlar Birliği Başkanı
Filistin	: Mahmud Derviş-Şair
Türkiye	: Aziz Nesin-Yazar
	Zülfü Livaneli-Müzisyen
İsveç	: Anders Arfwedson-Unesco Genel Müdürlüğü temsilcisi
USA (ABD)	: David Wollcomb-Dünya Çocuk Örgütü Başkanı
	Tician Papacristou-Mimar

Vietnam : Nguen Ding Thi-Yazarlar Birliği Başkanı
Sovyetler Birliği: Cengiz Aytmatov (Kırgız)-Yazar
Henrich Borovic-S.B.Barış Komitesi Başkanı, gazeteci
Zaharov-Kültür Bakanı
Viya Armane-(Letonyalı) Tiyatro ve sinema oyunçusu
Asamişin -
Sergey Tihvinskiy-Tarihçi, S.B.Bilim Akademisi üyesi
Ludmila Şipahina-Şair
Teodor Oyzerman-Felsefeci
Rostotsky-Sinema rejisörü
Elina Bystritskaya-Sinema oyuncusu
Mihanovsky-Yazar

BİR OĞULDAN BABASINA MEKTUPLAR

BİR OĞULDAN BABASINA MEKTUPLAR

Dr. Ali Nesin'in "Bilim ve Sanat" dergisinde yayımlanan matematik yazıları bir kitapta derlenecekti. Kitabı yayımlayacak olan yayınevi, benden oğlumun Türkiye'de çıkacak bu ilk kitabına bir önsöz yazmamı istedi. Bu öneriye sevindim. Hemen bir önsöz yazacaktım. Ama o sırada Ali'den bir mektup aldım. Mektubunda, yazacağım önsözde kendisini çok övmememi istiyordu.

Ben Aziz Nesin, oğlum Ali Nesin'i övmeden nasıl bir önsöz yazabilirim kitabına? Çünkü Ali'ye değgin gerçekleri, olayları olduğu gibi yazdığım zaman, isteristemez onu övmüş olacaktım; övünce de Ali tedirgin olacaktı. Peki, ne yapmalıydım? Bunu çok düşündüm. Buyüzden önsöz yazmam bir yıl gecikti. Bu gecikmenin sorumlusu benim.

Ali'yi övmeden, nasıl edip de kitabına önsöz yazmalıyım? Sanırım, sonunda bunun çözümünü buldum. Ali'nin bende sekiz dosya dolusu mektubu var. İstanbul'da St. Josaiphe lisesi orta bölümünü bitirdikten sonra onaltı yaşındayken (1973) Lausanne'da Collège Champittet'ye gittiği günden beri onbeş yıldır Ali'yle mektuplaşıyoruz.

Düşündüm, Ali'yi kendim övmeden kitabına bir önsöz yazmanın yolu, onun mektuplarından kimi bölümleri derlemekti. O, bu sekiz dosya dolusu mektubu yazarken günün birinde bu mektuplarının yayımlanacağını elbette düşünmemişti. Buyüzden mektupları son kertede içten ve özgündüler. Bu önsözde, Ali, kendi mektuplarıyla kendini anlatmış olacak ve onu övdüm diye de alınmayacaktı.

Ali'nin onbeş yıldanberi birikmiş mektuplarını okurken, büyük bir hayranlık ve şaşkınlık içinde kaldım. (Daha baştan söyliyeyim ki, ben Ali'ye hayranımdır.) Ali'nin mektuplarına verdiğim yanıtların;ancak son yıllardaki kopyaları bende var. Çünkü eskiden mektuplarımı kopyalı yazmıyor ve kopyalarını saklamıyordum. Mektuplaşmalarımızın, bütününü okuyunca, bu baba-oğul mektuplaşmalarının, yetişecek kuşaklara ilgiyle okunacak bir ders olduğunu gördüm; öyle bir ders ki, ders olduğunun

ayrımına varılmadan alınan ders ve son kertede meraklı bir yaşam.... Bu mektuplaşmalar, çok ilerde "Bir İnsan Yetişiyor" yada "Bir İnsan Nasıl Yetişti" adlı bir kitap olabilir, diye düşündüm.

Nesin Vakfı'nı kurarken, dört çocuğumun ve iki çocuğumun annesinin miras haklarını korumak için, beşine de miras haklarını sağlığımda verdim. Ancak verdiğim bu miras yasalara göre eşit değildi, ama bana göre adaletliydi. Bu konuda Ali'ye yazdığım mektup bende yok; ama sanırım ki Ali saklamıştır. O mektubumda Ali'ye aşağı yukarı şöyle yazmıştım:

"Sağlığımda mirasımdan en büyük payı annenize bıraktım. Anneniz olduğu için, rahat yaşamasını istediğim için. Ondan sonraki en büyük payı ablanıza verdim. Çünkü okuyamadı, bir mesleği de yok. Kurduğu aileye de güven duymuyorum. Ağabeyine, daha az miras verdim. Çünkü o, hiç olmazsa liseyi bitirdi ve dokuz yıl İtalya'da öğrenim gördü ve ayrıca kırk küsür yaşına dek yardımımla yaşadı. Kardeşin Ahmet'e, ağabeyinden daha çok miras verdim. Çünkü o, liseyi bitiremediği, bir meslek edinemediği gibi hâlâ da yolunu çizebilmiş değildir. Sana mirasımdan en az verdim. Çünkü, sen, başarılısın, kendini kurtardın ve bana büyük güven duygusu verdin."

Ali'ye yazdığım mektup aşağıyukarı böyleydi. (Belki bigün yayınlanır.)

Ali'nin bu mektubuma verdiği yanıt, karakterini ortaya koymaktadır. Ne zaman Ali'nin bu yanıtını anımsasam, ağlarım. Hayır, gözlerim yaşarmaz, ağlarım... Şimdi Ali'nin yanıtını sizlere aktarıyorum:

La Gorenne Colombes, 5 Mayıs 1981

(.....)

En az mirası bana bıraktığını yazıyorsun. Babacığım, en çok mirası bana bıraktın sen. İnsancıllığı, insan sevmesini, düşünmeyi, çalışmayı bana sen öğrettin. Daha bana ne miras gerek? Seninle her söyleşi insanı zenginleştiriyor, her mektubun öğretiyor, hem de söyleşerek, tatlı bir öğreti... Babacığım, ev filan istemiyorum, boşuboşuna para harcamayacaksın.(*) Ben evleri Vakf'a bırakıyo-

(*) Evlerin tapularının çocuklara devri için harcanacak para.

rum. Bana sen yeterinden fazla miras bıraktın. Bana verdiklerin dünya eder. Salt öğrenimimden sözetmiyorum... Daha neler neler var. Senden tek istediğim Amerika'da iki üç yıl daha kalmama yardımcı olman ve seninle arkadaş ilişkilerimizin devam etmesi ve onbeş günde bir mektup... Ev mev istemiyorum. Benim geleceğim artık güvencede. Üstelik senin sayende, daha bana ne vereceksin? Bilirsin, benim malda mülkte gözüm yoktur, elbise ne bulursam giyerim. İhtiyacım olmadığından istemiyorum. Kesin istemiyorum. Ben ne yapayım evi? Üstelik kendim ev sahibi olabilirim gelecekte. Evler Vakf'ın. (.....)

İşte şimdi yine ağlıyorum.

Ali, benim bu kahrolası düzensiz dünyadaki tek sağlam dayanağımdır, arkadaşımdır, dostumdur, en acımasız eleştirmenimdir, herşeyimdir. İşte öyle bir oğul... O olmasaydı, bunca kahpeliklere, iğrenç pisliklere, bayağılıklara, kabalıklara, çirkinliklere dayanabilmem çok güç olacaktı. Ali oğlum, dünyamı güzelleştirmiştir, yaşanılabilir kılmıştır.

Ali, Aziz Nesin'in oğlu olarak değil, Ali Nesin olarak varlığını kanıtlamıştır; en beğendiğim yanı budur; en övündüğüm de Ali Nesin'in babası olmak...

Kitabına önsöz yazmış olsaydım, ençok üçbeş sayfa tutardı. Bana yazdığı mektupların kimilerinden seçtiğim bölümler çok uzun oldu. Bir önsöz değil, bir küçük kitap boyutunda... Öyle mektuplar ki Ali'ninkiler, seçtiklerimi daha kısa tutamadım. Ama yayıncı bunların hepsini kitaba almak zorunda değildir; dilerse bikaçını alsın, dilerse hiç almasın... Ama ben derlediğim bu mektup bölümlerini bir kitabıma alacağım.

Belki bigün Ali Nesin'le Aziz Nesin'in birbirlerine yazdıkları mektuplar, hiç eksiksiz, çıkarılmadan, kısaltılmadan özetlenmeden bütünüyle bir kitap olarak yayımlanır. Bu kitabı görmek de beni mutlu eder.

Evet, Ali Nesin'in kitabına önsözü ben yazmış sayılmam. Ben O'nun kimi mektuplarından bölümleri derledim ve böylece Ali Nesin kendi kitabına önsözü de kendi yazmış oldu; hem de daha kitabını yazmadan yıllar önce...

Babacığım bana çok dualar etmiştir. Ençok da "Oğulcuğum, tuttuğun altın olsun!" derdi. Ben de babamdan aldığım bu dileği oğluma şöyle iletiyorum: "Oğulcuğum, herşey gönlünce, isteğince olsun Çünkü sen, hep iyiyi, güzeli ve doğru olanı istersin."

Artık ben susayım ve sizi Ali Nesin'in mektuplarıyla başbaşa bırakayım.(**)

Nesin Vakfı
20 Aralık 1988

(**) Ali Nesin'in kimi mektuplarından seçilmiş bölümleri okurken, mektupların tarihlerine bakarak o zamanki yaşını gözönünde bulundurmanızı dilerim. Ali Nesin, 1957 doğumludur.

Lausanne 5 Eylül 1973

Sevgili Babacığım,

Okula bugün başladım. İlk hocam matematikçiydi. Galiba biraz zor olacak. Haftada 14 saat matematik var. Sınıfta otuz kişiyiz. Benim sınıfımda — iyi bilmiyorum ama — galiba iki yabancı var. Bir ben ve bir Yunanlı.

Okula ilk geldiğim gün bir İranlıyla tanıştım, adı Ali. Sonra bir Mozambikli (Celso) tanıdım. (.....) Şimdiye dek tanıdığım hiçbir eski (eski öğrenci), okuldan memnun değil. Ama her okulda aynı şey olur. Okullarının kötü olduğunu zannederler.

(.....) Tatillerde okulda kalabilirim. İndonezyalı bir çocuk var; her tatil bir otelde çalışıyor. İş bulmak çok kolay; herhalde ben de çalışacağım. Eğer yaza para biriktirebilirsem İsveç'e gidebilirim, ama Türkiye'ye gelmek istemiyorum.

En büyük zorluğum üç dil. Ya İtalyanca yada Almanca. Ben İtalyancayı seçeceğim. Ama geçen yılın İtalyancasını da öğrenmem gerek. (.....) Bundan başka zorluğum yok. Sonra daha geniş mektup yazacağım.

Ali

Lausanne 7 Eylül 1973

Sevgili Babacığım,

(.....) Dersler çok zor. Matematikten benim enaz bir sene modern yapmam lazım ki, dersi normal izleyebileyim. Şu anda yalnız bu senenin değil, geçen senenin matematiğine de çalışıyorum.

(.....) Nihayet yalnız kaldınız. Acaba daha mı rahatsınız? "Böyle Gelmiş"e başladın mı?

Bana verdiğin 600 Frank, herhangi bir engel çıkmazsa, sene sonuna kadar yeter.

(.....) Baba yüzdeyüz eminim ki benim yerime başkası olsaydı dersi mersi bırakırdı. Matematik dersinden ilk iki gün hiçbişey anlamadım. Üçüncü gün, yani bugün, hoca bir problem verdi, sınıfta sadece iki kişi yaptık. Biri geçen senenin birincisi, biri ben. Bu, biraz moralimi düzeltti. Hocanın dediklerini anlayamıyorum, çünkü deyimleri (terimleri) bilmiyorum. Nihayet

bu sabah geçen senenın matematık kıtabıyla fasıküllerını buldum. Sabah etüdünde biraz çalıştım da az da olsa bişeyler anlayabildim.

Bu sene sınıf birincisi olmamı isteme benden. Zaten istesen de olamam ya. Tarih, İtalyanca, coğrafya, Fransızca biraz zor gelecek. Fransızcada onlarla yarışamam. İtalyanca onlar daha önce birbuçuk yıl yapmışlar. Tarih ve coğrafyada da ise alışkanlığım yok ve dil üstünlükleri var. Matematikte belki bişeyler olabilir ama belki. Kimyada yüzdeyüz birinciyim. Ondan hiç şüphen olmasın.

(.....) Okulun futbol ve voleybol takımına çağrıldım. Salı günü ilk futbol antremanım var.

Bu İsviçreliler günde on defa dua ediyorlar. Günde altı defa yemekten önce ve sonra ve her dersten evvel dua ediyorlar: "Au nom du père, du fils et du Saint Esprit Amin'" Herşeyi anladım da Saint Esprit'nin ne olduğunu hâlâ anlamadım.

Geleli altı gün olacak, hâlâ mektup alamadım.

Ali

Lausanne 14 Eylül 1973

(.....) Övgülerin için teşekkürler. Bunlara lâyık olup olmadığım, sene sonunda anlaşılacak. (.....) Burada dillere çok önem veriyorlar. Sene sonunda sınıf geçmenin şartlarından biri de Fransızca, İngilizce ve İtalyanca notlarının ortalamasının en az 6 olması lazım. İtalyanca benim için kolay değil. Ben Fransızca biliyorum, onlar benden daha çok biliyorlar.

Lausanne 19 Eylül 1973

Sevgili Babacığım,

Biraz evvel maçtan çıktım. 7-1 kazandık. 4 gol attım. Ayaklarımı göreceksin, tekmeden mosmor, altı su ve kan topaklarıyla dolu. Seyirciler — tabii okulun — "Ali, sen en büyüksün'" diye tezahürat yaptılar. Muhammed Ali de öyle diyordu ya... (.....) Baba, bir ricam var. Futbol ayakkabısıyla oynamak mecburi. Bugün bir arkadaştan ödünç aldım. Kazakla beraber yollarsın. Ama iyi bişey olsun, çünkü bütün ayağım yara oluyor. (.....).

Lausanne 23 Eylül 1973

Sevgili Babacığım,

Paketleri aldım. İçinde fındıklar dökülmüştü, yani kâğıt yırtılmış, ama torbanın içindeydi.

İş bulmam konusuna gelince: İş bulursam, ders çalışmama engel olmaz. (.....)

Burda liseler tam oniki yıl değil, onikibuçuk sene. Son sene, hemen hemen 5 ay okul var. Sonra yine derslere çalışmak zorundasın; çünkü Maturité var.

Lausanne 29 Eylül 1973

(.....) Şu matematikten bitürlü 10 alamadım. Hiç bu kadar aptal bir matematik hocası görmedim. 0,36 nın karekökünü önce 0,13 dedi, sonra 0,16. Cevabın 0,16 olduğunu anlatana kadar canım çıktı. Nihayet 0,6 yı, 0,6 ile çarptım da aklı erdi. Tabii çok bozuldu. Ama ben de ukalalık olsun diye yapmadım. Yüzdeyüz eminim ki düzlem geometrisini (geçen yıl okuduğumuz) ben ondan daha iyi biliyorum. Bana buyüzden hiç not vermiyor. Çok ufak aytıntıyı yazmasam iki-üç not kesiyor. Ufak ayrıntı da suyunun suyu. Ama beni yine de seviyor. Biraz önce iyi bir öğrenci olduğumu söyledi.

(.....) Bişey söyleyeceğim, okulda yaptığım alışverişlerde (Kalem, kâğıt, sabun gibi) para kullanılmıyor. Hepsini hesaba geçiriyorlar. Eğer eve gönderecek olurlarsa sen makbuzu bana gönder, ben paramdan öderim. (.....) Ekim ayında bir haftalık tatil var. İş buldum. Bir üzüm bağında çalışacağım. Saati 5 Fr. Böylece bir haftada 300-350 Fr. kazanabileceğim.

(.....) Yüzmeye giremedim. Çünkü okulda sadece iki (dalda) spor yapma hakkım var. Geçen çarşamba futbol maçım vardı büyüklerle, 12-1 kazandık, üç gol attım. Artık hem büyüklerle hem ortalarla oynuyorum. (....)

4 Ekim 1973

(.....) Babacığım, Ekim ayında tatilde çalışacağıma, yani okulda kalmayacağıma, bana izin verdiğine dair mektup yollar mısın? (.....) Matematik gayet iyi. Kendime o kadar şaşıyorum

ki, öteki derslerde bir tek kelime söylemememe rağmen, matematikte olduğum yerde hiç durmadan lafa karışıyorum, sorular soruyorum. Hâlâ daha klasik düşünmeden kurtulmadım. Aralarında hiçbir benzerlik yok modernle klasiğin (modern matematik). Modern biraz daha fazla ezber istemesine rağmen pratiğe çok yaklaşıyor, yani klasik kadar soyut değil. Modern matematikte her teoriye hayattan bir örnek bulabilirsin. Zaten modern matematik hayatta daha sistemli olmayı öğretiyor. Problem olarak sana bir hikâye anlatıyor ve sonunda bir soru soruyor. Sen bunu çeşitli işlemler yaparak (toplama, çıkarma değil) çözümlüyorsun. Ama bir sakıncası var, modern matematik yapanlar 7x8 in kaç ettiğini bilmiyorlar. Örneğin bizim hoca 0,36 karekökünü bilmiyor.

Aman babacığım, sıhhatine dikkat et; sırf kendin için değil, bizim için de... şaka şaka....

Okulu üçbuçuk yılda bitireceğime sevindin, sağlam olacak ama, herhalde bu yeryüzünde benden daha sağlam giden az bulunur. 6 sene ortaokul (iki yıl hazırlık), 4 sene lise... Şaka şaka, hakikaten iyi bir matematik temelim var. Evvelki senelerde yaptığım herşeyi hatırlıyorum. İnşallah bu kadar çok çalışmam boşa gitmez de sonuca ulaşırım. Zaten bundan sonra başarılı olmamam için hiç sebep yok. Konu gelmişken söyliyeyim, St. Exupéry'nin Gece Uçuşu'nda bir cümle var, çok hoşuma gitti: "Kuvvetliler, başarısızlıklarından da kuvvet alırlar."

Sevgilerle.

Ali

Lausanne 16 Ekim 1973

(.....) Noel tatili için iş araştırmaktayım. Büyük bir ihtimalle bulacağım ve bir otelde olacak. Bu ara ski mevsimi, hele Noel'de oteller tıklımtıklım, çok adama ihtiyaç var.

Önümüzdeki tatilde önce üzüm toplayacaktım, şimdi görevim değişti, havuç toplayacağım. Çünkü üzüm mevsimi geçmiş.

(.....) 29 Ekim'den sonra bir arkadaşım geçen sene yaptığım resimleri getirecek. Onları sakla, aman kaybetme yada geldiğim zaman böyle bişey elime geçmedi, deme. Çünkü daha önce buna

benzer çok şeyler oldu.

Ellerinden öperim.

Ali

Lausanne 19 Ekim 1973

(.....) Viyetnamlı kızla mektuplaşmaya devam ediyoruz. (*) Yazın İskandinavya'ya gideceğimi söyledim. Beni Viyetnam'a davet etti. Ben de çok uzak dedim. Ben yarı yola kadar, o yarı yola kadar gideriz; orada buluşuruz. Mesela Türkiye'de.

Duyduğuma göre seçimi Ecevit kazanmış. Hiç tahmin etmiyordum, sen de etmiyordun, değil mi?

Fransa'daki maçta 3-3 berabere kaldık. Hayatımın en güzel maçlarından birini yaptım. Övünmek için söylemiyorum, ben olmasaydım maçı 4 yada 5-1 kaybederdik. İki tane güzel gol attım. Fransa'daki bir lise değil, bir kulüp. Onun için iyi ve sert oynuyorlardı.

(.....) Şimdilik bu sene en çok para kime gitti? Herhalde bana. Zannederim, çalışarak hem seyyahatimi, hem de gelecek senenin cep harçlığını çıkarırım. Ama ihtiyacım olursa hemen size yazacağım. (**)

Ben "Bizim için sağlığını düşün" diye önce ciddi yazdım, sonra cesaret edemeyip şaka diye yazdım. Ne yapalım, zamanla biz de başkaları için yaşayacağız.

İyi bilmiyorum ama galiba makası kaybettim. Ben de senin gibi yapıyordum, herşeyi yerli yerine koyuyordum. Herhalde makası "Buraya koyuyorum, unutmam." diye bir yere koydum. Şimdi nerde, bilmiyorum. Ama daha iyice aramadım. Ellerinden öperim.

Ali

(*) Dört yıllık mektup arkadaşı olan Viyatnam'lı bir kız.
(**) Dört çocuğum içinde benden en az para almış olanı Ali'dir.

(....) Gün geçtikçeFransızcanın ne kadar zor bir dil olduğunu anlıyorum. Tahrirden dört aldım. Konu, Jean d'Arc üstüneydi. Hikâyeyi biraz biliyordum ama, tam değil Fransızca ortalamamı gramer yükseltiyor. Üç sınav: Fiil-6, Edebiyat-2, Gramer-9. Daha dikte ve tahrir var. En zoru tahrir benim için. Hoca beni İsviçrelilerden hiç ayırmıyor. Onlara üç yanlışa 7 veriyorsa, bana da. Bir bakıma iyi, bir bakıma kötü. Bu ay matematik ortalamam dokuz. İnşallah inmez. (.....)

Babacığım, senden bir ricam var. Ben onsekiz yaşıma bastığıma göre, eğer izin verirsen, tatillerde yalnız başıma çıkabileceğim. Aksi takdirde para harcıyorum. Arkadaşlarım bir yere gidecekleri zaman "Benim param yok, ben gidemem." diyemem ya...

(.....) Futbol ve voleyboldan başka, basket ve kros yapmaya başladım. Şimdilik derslerle paralel götürüyorum. Ama dersler kötü giderse bırakacağım. Zaten okul mecbur tutuyor.

(.....)

Allah kahretsin! Geçen gün sofrada büyük sınıflardan biri, bana servis yaptırmak istedi. Halbuki servis sırası ondaydı. Zorla yaptırmak istedi. Ben de yapmadım. "Pis Türkler! Sen İsviçre'ye neye geldin, ülkene dönsene!" dedi. Suratına bir tokat attım. Gözlüğü yere düştü ve bir camı kırıldı. Ödemek zorundayım galiba, Prefet'ye gitti. Daha kesin bişey yok ama...

Türkiye'de neler olup bitiyor, bilmiyorum. Koalisyon oldu mu? Olduysa kimler arasında. (.....) Aradabir gazete gönderemez misiniz? Cumhuriyet olursa memnun olurum. (.....)

12 Aralık 1973

(.....) Çocuğun gözlük parasını daha ödeyip ödemeyeceğim belli değil. Fatura gelince belli olacak. Oturduğum masada dört tane aşağılık Alman İsviçrelisi var (Masada sekiz kişiyiz.) Yapmadıkları pislik, adilik yok. Gözlüklerini kırdığım çocuğa "Haksız olan sensin; istersen gözlük parasını ortaklaşa ödeyelim." dedim. Kabul etmedi. Biliyorum, Prefet yüzdeyüz beni haksız bulacak, ben ödeyeceğim.

Gözlük kırıldıktan sonra çocuk prefet'ye gitti. Prefet beni

çağırdı ve bana "Biz senin sinirlenmelerini çekmeye mecbur değiliz." dedi. Lafa bak, sanki ben kendikendime sinirlenmişim.

Ama artık görmezden geliyorum yaptıklarını, aksi halde hergün bir gözlük ödemek zorunda kalacağım.

Bazen şakalar yapılıyor. Türklerle alay ediyorlar. Ben de onlara şaka yollu cevaplar veriyorum. Ama bazen sınırı aşıyorlar. (.....)

Son zamanlarda çok iyi notlar alıyorum. Tarih 7,5 (Sınıfta birinci) statistik 9 (Sınıfta ikinci), İngilizce 6,5 (sınıfta 7.) Perşembe gününden beri, yani altı gündür hiç durmadan çalıştım. Pazar günü tam yedibuçuk saat tarih çalıştım. Bugün biraz dinleniyorum. Yarın İngilizce imtihanı olmasına rağmen canım hiç çalışmak istemiyor. Zaten 6 da alsam, 3 de alsam ortalamayı değiştirmiyor.

"Böyle Gelmiş"in ikinci cildini herhalde artık bu sene bitirirsin. Yeni yazdığın kitap çıkarsa gönder, ama imzalama, kaybedebilirim.

Bu mektubumun içine İsviçre pulları koyuyorum. Burada kaybedebilirim. Orda odama koyun lütfen. (*)

Verbier, 26 Aralık 1973

Sevgili Babacığım,

Üçüncü günümü doldurdum Verbier'de. Bulaşık yıkıyorum. Hayatımda hiç bulaşık yıkamamışken, burda bulaşıkçı oldum. Ve işin en hayret verici tarafı üç gündür hiçbişey kırmadım. İlk önceleri bulaşık yıkamak eğlenceli geliyordu. Öğleye doğru önüme bir bulaşık yığıldı, Allah'ım. Neyse, üstesinden geldim. En kolayı tabak yıkamak; en zor ve iğrenciyse et tencereleri. O keskin et kokusu öyle mide bulandırıyor ki... İşin acaip tarafı yıkadığım bulaşıklardan iğrenmiyorum, yalnız tabaktan yiyen

(*) Yaşamım boyunca oğlum Ali kadar dağınık, dalgın, unutkan insan görmedim. Üstelik, notları, dosyaları, masasının içi, dolaplarının içi, kitaplığı, olağanüstü titizlikte düzenlidir. Ama bu düzenin dışında usalmaz bir unutkan ve savruktur. Kaybetmesin diye, özensin diye, özellikle en pahalı dolmakalemleri almışımdır. Ali, aman ucuzunu al, kaybederim, diye yalvarmıştır. Dikkatli davranıp kaybetmemesi için, tersine pahalı dolmakalemleri almışımdır. Ama hiçbirini bir ay olsun koruyamamıştır. Dalgınlığı ve unutkanlığı çok şaşırtıcıdır. "Klasik bilgin numarası yapma!" diye takılırım. Ama Ali, hep o dalgın ve unutkan Ali... Çocukluğundan beri hep böyle...

adamı görmemem lazım. Gördüğüm zaman nedense midem bulanıyor. Bir kötü taraf da eldiven yok. Ellerim pütür pütür oluyor.

Lokantanın sahipleri çok dindar, ama çok iyi insanlar. Yemekler çok iyi; istediğin herşeyi içebilirsin, bedava. Dün Noel vardı, bütün personele hediye almış kadıncağız. İki gündür burda olmama rağmen bana da bir tıraş kolonyasıyla sabunu hediye etti. (**)

(.....) Sınavda genel ortalamam 6,72. Sınıfta sıram 12. Fena sayılmaz. Geçen sefer 15.dim, bu sefer 12. İkinci trimestr daha iyi olmaya çalışacağım. Matematikte birinciyim, başka bir çocukla beraber.

Dün "Gece yarısı dinî töreni"ne gittim.. Bunların bütün törenleri birbirine benziyor. Hep aynı sözler, hep aynı hareketler. En güzeli müzik. Orga bayılıyorum. Matematik hocamız, töreni yönetenlerden biri. (.....) Sabah saat sekizden gece onbire kadar mutfakta olmama rağmen, yine de iyi eğleniyorum. Aradabir, geceleri çıkıp diskoteke gidiyoruz. Öğlen saat 2 den 5 e kadar (Fazla iş olmadığı günler) tatil var. O zaman yeteri kadar uyku alıyorum.

Lausanne Ocak 1974

Sevgili Babacığım,

Nihayet okula döndüm. İkinci devre daha çok çalışacağım. 4 kişi okulu terketti sınıftan. Böylece 27 kişi kaldık.

Gözlüklerini kırdığım çocuk, anlaşma yolunu kabul etmedi. Etmezse etmesin, başıma dert edemem ya...

Çalıştığım yerden 400 Fr. kazandım, 2000 Tl. Böylece şimdiye kadar çalışarak 630 Fr. kazandım ki 3150 Tl. eder. Hepsini Prefet'ye verdim.

(.....) "Böyle Gelmiş Böyle Gitmez" in ikinci cildini hemen yolla. Hiç vakit kaybı filan olmaz. Bisürü boş vaktim var, ne yapacağımı bilmiyorum.

Bundan sonra çarşamba günleri öğleden sonra Polytécnique'e gidip dersleri dinleyeceğim, enteresan olsa gerek. Herhalde bişeyler anlarım. Prefet'den çarşamba günleri için izin isteyeceğim.

(**) Bu kadın sonradan Ali'nin okul için velisi olmuştur. Ali, kısa tatillerinde o kadının otelinde çalışmıştır.

Lausanne, 29 Ocak 1974

(.....) Polytechnique'e gideceğimi matematik hocama söyledim, benimle alay etti. Sınıflar 15-20 kişilik olduğundan hemen dikkati çeker, gülünç olurmuşum. Ben de kendime yeteri kadar güvenim olduğunu, şimdiye kadar gülünç düşecek bir harekette bulunmadığımı ve ona bunu söylediğim için (Polytechnique'e gideceğini) pişman olduğumu söyledim. Ses çıkarmadı. Zaten geçen gün doğru olduğunu ileri sürdüğü bir teoremin tersini isbat ettiğimde sınıftan özür dilemek zorunda kaldı. Bu hocamın kızkardeşini tanıdım. Kardeşinin dediğine göre diploması yokmuş. Bazı dedikodulara göre de kopya çektiği için Polytechnique'ten atılmış. Doğru olduğunu tahmin ediyorum. Çünkü hocalar arası kros yarışmasında kestirmeden giderek 2-300 metre kazandı. Böyle birşeyde hile yapan adam, okulda yapmaz mı?

(.....) Haa, geçen gün spor başkanı seçildim. Hiç tahmin etmiyordum. Herkes, Ali, Ali diye tezahürat yaptı. Bu kadar çok sevenim olduğunu bilmiyordum.

Lausanne, 6 Şubat 1974

Sevgili Babacığım,

Paketi aldım. Çok mersi. (....) Geçen pakette de saati aldım. Bu paketlerin içinde en sevdiğim tahin-pekmezler. Gelecek sefere ikişer kutu yollayın. Yunanlı arkadaşım çok seviyor. O da babasına helva ısmarladı. Şimdiye kadar bitti bile. Birer kutusunu ona veririm.

Lausanne, 1 Mart 1974

Sevgili Babacığım,

Annemin yazdığına göre hastaymışsın. Göz tansiyonun çıkmış. Aman dikkat et. Sıksık doktora git. Şimdi neden sık ve uzun yazmadığını anlıyorum. Yazmaya mecbur değilsin. Gözün geçince yine sık ve uzun yazarsın.

Lausanne, 10 Mart 1974

(.....) Deskriptif geometriden fazla bişey anlamadığım için, iki yeni kitap aldım. Bu kitaplar için 35 Fr. harcadım. İçim gitti kazandığım paraları harcarken, ama mecburdum.

İtalyanca dersleri almaya başladım.

(.....) Türkiye'deyken dediğin gibi, hocalarla arkadaş olmaya bakıyorum. Tabii hiçbir zaman aradaki mesafeyi bozmadan ve yağcılık yapmadan. En iyi arkadaşım kimyacı hocalardan. İmtihanından 10 almam sevindiriyor.

(.....) Bugün Fransızca hocası "maturité" imtihanının programını okudu. Matematik, fizik, kimyadan hiçbir korkum yok da, İtalyanca ve Fransızcadan açık açık korkuyorum. Bu korkumu Fransızca hocasına söyledim de "Önünde daha ikibuçuk sene var, çabuk geçer ama, çok şey öğrenilebilir." dedi. Sesinden ümitsiz olduğu belliydi. Her geçen gün çok az Fransızca bildiğimin farkına varıyorum zaten. Eğer ilk iki imtihanı kazanamazsam (her imtihan altı ayda bir), yani bir sene sonra, Türkiye'ye döner, diplomamı Türkiye'den alıp tekrar İsviçre'ye dönerim. İmtihan kapılarında yıllarca sürtecek değilim ya.

(.....) Sene sonunda param kalırsa, kalmazsa "baba parasıyla", çadır, kır yatağı, sırt çantası ve biriki araç gereç almak istiyorum, eğer iznin varsa; herhalde verirsin babacığım. 250 Fr. ediyor hepsi. İsviçre için pahalı değil. Türkiye'de daha iyisini bulamam zaten, zannediyorum daha da pahalıya gelir.

Eskiden Türkiye'ye gelme niyetim yoktu yazın. Hiç özlemek aklımdan geçmiyordu. Şimdiyse sıksık düşünüyorum; yatakta, tuvalette, derste... Yaptıklarımı, yapacaklarımı, sizleri, arkadaşları, ençok da Ahmet'i (kardeşi) düşünüyorum. Ençok onu özlemem normaldir tabii..

Lausanne, 11 Mart 1974

(.....) Kitabın başındaki (Cumhuriyet Döneminde Türk Mizahı adlı kitap) önsöz hârika. Çok beğendim. Ençok hoşuma giden paragraflar "Neden Güleriz?", "Neye, Kime Güleriz?"... Hele niye, kime güleriz çok güzel. Hiç kendimize güldüğümüzü düşünmemiştim. Yalnız biraz fazla tekrar var. Mesela, düşene gülünmesi, ezilenin mizahı, haddinden çok tekrarlanmış. Buna karşılık kolay anlaşılır bir dille yazmışsın ve içinde çok hoş ve ince

espriler var.(*) Hikâyelerden en çok Haldun Taner'i beğendim. Zaten daha önce "Onikiye bir var"ı okumuştum. O da hârikaydı. Hikâyelerine çok özen gösteriyor galiba. Bundan başka Erhan Tığlı, Kenan Akıncı, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Süvai Süalp'i beğendim. Çok beğenmişim, değil mi? Ama sen de iyi hikâyelerini seçtin herhalde. (.....) senin taklitliğini yapmışlar.

Verbier, 5 Nisan 1974

(.....) Pak tatili için yine Verbier'e geldim. Eskisi gibi çok iş yok; halbuki ben merdivenleri silmek, kapı önünü süpürmek, mahzen temizlemek gibi bisürü işle doluyum. Hele kapının önünde kar yığınını temizlemek en zoru. Gelecek hafta pazar günü sabahı saat 8 de Fransa'ya gidiyorum. Futbol maçına. Çok formdayım.

(.....) Maturité'den eskiden korkuyordum, artık korkmuyorum. Biraz kendimi kandırıyorum tabii, Fransızcayı ne yapacağımı bilmiyorum. Okula geldiğim ilk günle bu gün arasında, Fransızca bakımından, çok fark var. Hatta İsviçrelilerin bile yanlışını bulıyorum sıksık.

Çehov'un üçüncü cildini okuyorum. Büyük yazar. (.....) Şimdilik hoşça kalın, çalışmak zorundayım.

Ali

Lausanne, 1 Nisan 1974

Sevgili Babacığım,

Uzun zamandır yazamadım, ama hakikaten fazla vaktim yoktu. İki hafta bulaşık yıkadım. Sonra Fransa'ya gittim. Fransa'da ilk maçı 4-1 kaybettik, ikinci maçı 4-3 kazandık. İkinci maçın dört golünü de ben attım. Gollerin hepsi de birbirinden güzeldi. Bu maçtan sonra adım Müller'e çıktı. Fransa'da çok eğlendik. Karşı takımdaki oyuncular çok sempatikti.

(.....) Kitabını aldım. Kapak çok çirkin. Yeni okurlar

(*) Ali Nesin, benim en iyi ve en acımasız eleştirmenimdir. Ben onun eleştirilerine her zaman değer verdim. Yazılarımdan beğenmediklerini, nedenleriyle birlikte açıkça yazar yada söyler. (A.N.)

kazanmak için iyi ama, okurların çok şaşıracaklar, yadırgayacaklar. (.....) Ağabeyimin başarılarına ben de çok seviniyorum. Eminim Ahmet de başarılı olacak seneye, Türkiye'de de kalsa, İngiltere'ye de gitse...

Lausanne, 10 Nisan 1974

Sevgili Babacığım,

"Ecole Technique Supérieure" hakkında yazdıklarını okudum. Galiba hakkın var. Riske girmeye değmez. Benim de öğrendiğime göre Polytechique daha çok mimar ve mühendis yetiştiriyormuş. Lausanne Üniversitesi'ne gideceğim. Matematik bölümü dört yıl. Sonunda "Licence ès Seiences mathematiques (diplômme d'Etat) et diplôme de mathématicien" oluyorum. Sonra Fizik bölümünü yapacağım, o da dört yıl ama galiba matematiki bitirince üç seneye iniyor. Çünkü ilk yıl hemen hemen aynı dersleri yapıyoruz, bir tek ders dışında. Burdan da fizik diploması alınca okul bitiyor. Hoş seçtiğim branşlarda öğrenmek hiç bitmez ya... Hesaplara göre otuz yaşımda askerlik dahil herşey bitmiş olacak. Burada üniversitede kalabilirim. Daha şimdiden üniversitenin iki kitabını aldım. Rahatlıkla anlıyorum. Birinci sınıfın tabii.

Senin bizi okutmak için verdiğin emekleri biliyorum. Bunu hakketmeye çalışıyorum, elimden geldiği kadar. Yalnız bunu hakketmek için kendimi sırf derslere vermek istemiyorum; spor, arkadaş, eğlence, gezi... Zaten, sen de bizden öyle bişey istemedin. Sana yük olmak istemeyişim doğru ama, bunun için erkenden meslek sahibi olmak isteyişim de yanlış. Tam tersine seneleri sindire sindire geçmek istiyorum. Şimdiye kadar yaptığım matematiği ezbere biliyorum, her dalını...

(.....) Yaza Türkiye'ye gelmek için otostop yapmak istiyorum, Yunanlı bir arkadaşla. İtalya'dan geçerken ağabeyime, Yugoslavya'dan geçerken Necati Zekeriya Beylere uğrarım. Arkadaşıma ailesi izin verdi, ben de sizden bekliyorum. Reddetmeyeceğini sanırım. Çünkü, Türkiye'ye gel dedin, geldim. Bu kış da iyi çalıştım. Tatili istediğim gibi geçirmek hakkım. Onbeş günde orada olacağımızı sanıyoruz. Arkadaşım yolda benden ayrılacak, Yunanistan'a gitmek için. Baktık ki zor, yorucu oluyor yada geç kalıyoruz, o takdirde tirene bineriz. Seyahat için

herşeyim var; çadır, yer yatağı, sırt çantası vb. Bu seferki yol arkadaşımı da iyi seçtim, çok efendi, ne cıgara, ne içki içen bir çocuk...

Lausanne, 21 Mayıs 1974

Sevgili Babacığım,

Paketi, ertesi gün de mektubunu aldım. Çok mersi. Lokumlara çok sevindim. Yunanlı arkadaşım da benim kadar sevindi. Futbol ayakkabısına ihtiyacım yok. Benimkileri kaybettim sanmıştım. Dolabımda buldum.

Tatlı Betüş'ü çok beğendim. Sonları, başından daha çok hoşuma gitti. Sonu acıklı bitiyor; gülmek mi ağlamak mı lazım geldiğini bilemiyorsun. (.....) Bence Tatlı Betüş'ün filmi, Yaşar Yaşamaz'ın filminden daha iyi olur. Yalnız bikaç sahneden kötü yolda yararlanabilirler.

Otostop hakkında düşüncelerin doğru galiba dediğin gibi yapacağım. Otostopla sadece İsviçre'yle İtalya'yı geçeceğim, sonra otobüsle...

(.....) Biraz daha serbest olsaydım daha iyi olurdu. Çok disiplinli bir okul, cansıkacak kadar. Benim gibi ailesinden uzak okulda üç öğrenci var: Yunanlı, Cezayirli ve ben... Öbürlerinin ya ailesi burada, ya amcası var. Cezayirliyle Yunanlı tatillerde ülkelerine gidiyorlar. Hele bir İtalyan, her hafta sonunda İtalya'ya gidiyor. Okulda çok zenginler var: Baronlar, prensler... Lüksemburg Prensi'nin oğlu da bizim okulda. Arkadaşlarım da nedense bu gibi insanlar. Onlarla çok para harcamamak için çok dikkat ediyorum. Haftada enaz 70 Fr. alıyorlar. Bense sadece 20 Fr. Normal olarak benim yaşımda birisinin 30 Fr. alması lazım.

Lausanne, 11 Haziran 1974

Sevgili Babacığım,

Bugün Elçiliğe gittim. (.....) Bu bizim Elçilik bir âlem. Kim kimin nerde olduğunu bilmiyor. İki saat kapıda kültür ataşesi gelecek diye bekledim. Meğer yukardaymış. Kapıcı bana "Daha gelmedi. Normal olarak ikide gelmesi lâzım. Ne zaman geleceği belli olmaz" dedi. Nasıl tepem attı. Kapıcıyı filan dinlemeden, yukarı elçiliğe çıktım. Meğer ataşe oradaymış. Bu kadar sorum-

suzluk olamaz. Bir yabancı olsaydı, rezil olacaktık.

Şimdilik hoşça kal.

Ali

Lausanne, 4 Eylül 1974

Sevgili Babacığım,

İşte geldim. Saat dokuza çeyrek kala okuldaydım. Zurich'te çok bekledim. Neyse... (....) Arkadaşlarımla çok iyi karşılaştım. Birbirimizi özlemişiz.

(.....) Haftada bir gün okulda çalışacağım. Saati 10 Fr.tan cep harçlığımı çıkaracağım böylece.

Lausanne, Eylül 1974

Sevgili Babacığım,

Ancak pazar günleri yazabiliyorum, öbür günler pek vaktim yok. Çok spor yapıyorum bu sene, ama gelecek trimestre daha az yapacağım. Bu devre, futbol, voleybol, basket, yüzme ve kros. Gelecek trimestre futbol ve voleybol yapacağım sadece. Dün ormanda 20 km. koştuk bir hocayla birlikte, 1 saat 30 dakikada tam. Morat-Fribourg yarışması var. Bu sene 5000 e yakın katılan varmış. 16 km. yi 1 saat, 15 dakikadan az yapmaya çalışacağım.

Perşembe günleri, akşamleyin okulda bulaşık yıkayıp haftada 15 Fr. kazanıyorum. Cep harçlığım çıkmış oluyor böylece. Noel ve Pak tatilinde İtalya'ya gitmeye mecburum. İtalyanca edebiyat filan okuyorum. Mutlaka gitmeliyim. Zaten 1976 yazında bir yada iki ay İtalya'da bir dil kursuna gitmek istiyorum. Bu okuldan mezun olduğumda, Fransızca, İngilizce, İtalyanca bilmiş olacağım.

(.....) Ekim ayında bir haftalık bir tatil var. Beni bir kız arkadaşım davet etti. Ama okulda kızın evine gideceğimi söylemek istemiyorum. Heriflerin suratı asılıyor. Sen, oğlum İtalya'ya gidecek, diye yaz, ben de gidebileyim.

(.....) Bir fizik hocamız var, hârika. Adamda korkunç âletler var. Laboratuvarında bir servet yatıyor adamın. Çok da iyi bir hoca, iyi öğretiyor. Adam, yirmidört saatin onbeş saatini laboratuvarında geçiriyor. Üçüncü derste adam benim çok büyük sağduyuya sahip olduğumu söyledi.

(Bu seneki) matematik hocamız hârika değil, fena da değil, orta bir öğretmen. Dersleri çok teorik, iyi öğretiyor. Türk hocalarından çok daha iyi tabii.

Odam çok güzel oldu; Utrillo'yla Lautrec'in tabloları, senin resmin, benim bir küçüklük resmim. Masanın karşısında bikaç matematik, fizik ve kimya formülleri... Çok hoş oldu. Çok tertipliyim. Şaşılacak şey...

(.....) "Tut Elimden Rovni"nin Devlet Tiyatrosu tarafından oynandığını bilmiyordum. Yazık oldu, göremeyeceğim. Senin en güzel piyesin o galiba, "Bişey Yap Met"den sonra. "Biraz Gelir misiniz" de güzeldi. Bütün bu tür piyeslerin hepsi teker teker birer şaheser. "Böyle Gelmiş Böyle Gitmez"i çok ihmal ediyorsun. Bütün okurların o kitabı bekliyor.

Lausanne, 6 Ekim 1974

Sevgili Babacığım,

Nihayet sana mektup yazabiliyorum. Hiç boş vaktim yok. Bu sene çok zor. Her gece onikilere, birlere kadar çalışmama rağmen, vakit az geliyor.

Bugün Pazar. Marat-Fribourg yarışması vardı. 5000 kişi katıldı. 16,400 km. 1 saat 15 dakikada bitirdim. Bikaç saniye önce bitirseydim, kupa alacaktım, madalyon aldım. Yarışmaya yirmi yaşından büyükler katılıyor aslında, ama biraz büyük gösterdiğimden katılabildim, hiyleyle tabii. Okuldan onbeş kişi katıldı. Birinci ben, ikinci 1 s. 15 dk.30 sn. ile bir hoca. Hiçkimse hocayı geçeceğimi tahmin etmiyordu. Hele jimnastik hocası, kendisinden hızlı koştuğum için, beni çekemiyor, her gittiği sınıfta benim deli olduğumu, antremanım olmadan hocayı geçmek istediğimi söylüyordu. Benimse böyle bir niyetim yoktu, yalnız onu mümkün olduğu kadar yakından takip etmek istiyordum. Öyle hırslandırdı ki beni, göbeğim çatlarcasına koştum, hocayı da geçtim. Bakalım, yarın ne yüzle okula gelecek, çünkü herif o kadar çok bahsetti ki bütün okul konuyu biliyor. Beni yine de çok seviyor.

Bir pikap aldım 275 Fr.a. Seyahat çeklerimi bozdurdum. Aynı zamanda "Bibliothèque Cantonale"e üye oldum, hârika matematik kitapları var. Bu kütüphanenin bir de fonetik kısmı var, üye olunca istediğin plağı alabiliyorsun. Çok güzel plaklar aldım; Çaykovski'nin 1817 siyle Beethoven'in 5. Senfonisi.

(.....) El Birunî için gönderdiğin Görüş Dergisine çok mersi. Okudun mu sen bilmiyorum, ama çok büyük bir adam. İbni Sinâ'dan daha ilerdeymiş, buna rağmen daha az tanınmış Sevgilerle.

Ali

Lausanne, 10 Ekim 1974

Sevgili Babacığım,

Bir haftalık bir tatilden çıktık. Sana kart atmıştım gittiğim yerden. Çok güzel geçti. Tatilde üç kitap bitirdim. Çehov'un bir hikâye kitabını, Camus'nün Veba'sını ve Pythagore'un hayatını ve felsefesini anlatan bir başka kitabı. Fakat maalesef okul vakti okuyamıyorum. Karnemi almış olmanız lazım. Notlarımı bildirirseniz memnun olurum. Sadece ortalamanın 7 ve sınıf üçüncüsü olduğumu biliyorum. Biliyor musun, sınıfta matematikten bir tek kişinin ortalaması var; o da ben.

(.....) Bütün ders notlarımı, geçen seneden beri klasörlere koyuyorum (gayet düzenli). Dokuz tane büyük klasörüm var şimdilik. Sadece geçen senenin matematik notlarım dolu iki büyük klasör dolduruyor. Geçen gün bir indeks çıkarmaya kalktım, beceremedim.

(.....) Ayın 14 ünde bir satranç turnuvası var, katılacağım, okul dışında. İki senedir oynamamışım, bakalım, ne kadar unutmuşum.

Saint Joseph'ten bir arkadaşım buraya geldi, şans eseri. Çocuğu önce almıyorlardı. Rektöre, benim burda ve başarılı olduğumu söylemişler. Rektör beni çağırdı. Çocuğun yapıp yapamayacağını sordu. Annesi babası da orda olduğundan, yapamayacağını bildiğim halde yapar dedim. Çocuğu aldılar okula. Pek ümitli değilim ama, inşallah yapar.

Sene başında sınıfta 19 kişiydik, bir ay sonra sadece 16 kaldık.

(.....) "Böyle Gelmiş"e ne zaman başlayacaksın?

Lausanne, 9 Kasım 1974

Sevgili Babacığım,

Dün okulda bir kros yarışması oldu. Yaşıtlarımın arasında birinci oldum, ama eminim ki, bütün okul yarışsaydık yine birinci olurdum. Bir madalya daha aldım. İkinciyle aramda 300 m. den fazla fark vardı. Yarışta Prefet beni çılgıncasına alkışladı. Her neyse doktor gelip de "Boyunuzun uzaması durdu; yaşamak için ne yaptınız?" derse, krosu kazandım diyemeyeceğim herhalde. (*)

(.....) Bu sene nasıl olsa birinci olamayacağımdan, günlük derslerden çok, gelecek senenin ilk Maturité imtihanı için durmadan özet çıkarıyorum. Karnemi almışsınızdır, notlarımı yazın. Yazmadığınıza göre, beğenmediniz galiba. Daha fazlasını yapabilirim. Ama şurası kesin ki bu sene birinci olamam, sınıfı geçmem yüzdeyüz tabii.

Amerika'daki üniversiteleri iyi tanıyan bir arkadaşım, yabancılar için çok pahalı olduğunu söyledi. Ancak spor yapanlar para kazanıyormuş. Ayrıca başarılı öğrencilere burs veriyorlarmış. Başarılı olmayan ama ihtiyacı olanlara, sonradan ödemeleri şartıyla burs veriliyormuş. Bu arkadaşımın bir arkadaşı, Amerika'da günde iki saat gazete satarak 70 Dolar kazanıyormuş. Ben gidersem, hangi eyalete gideceğim? Daha iyi İngilizce öğrenmem için, Maturité'den sonraki 6 aylık tatilimin beş ayını Amerika'da geçirebilirim.

(.....) Haftada bir gün bulaşık yıkayarak 15 Fr. kazanıyorum. Az geliyor ama, idare ediyorum. Bir saatte 15 Fr. yani 75 Tl., fena değil, değil mi? Okulda herkese yapılmaz bu; sevilen öğrenci olduğumdan herhalde.

Bu arada böcek yakalayıp inceliyorum. Çok enteresan. Zaten biolojiden böcekleri görmek üzereyiz.

Bana büyük bir Türk bayrağı gönderirsen memnun olurum. Burada bayramlarda ve yarışmalarda bütün bayraklar var, bizimkisi yok. Yunanlı bayrağı da var. Yarışı kazanmama en çok Yunanlı arkadaşlarım sevindi.

Sevgilerle.

Ali

(*) Bu sözüyle benim "Bişey Yap Met adlı oyunumdaki bir dialogu anıştırıyor.

Lausanne, 2 Aralık 1974

Sevgili Babacığım,

Okulun prospektüsünü aldım.(*) Çok iyi bir okula benziyor, ama biraz pahalı değil mi.(....) İki haftalık kursların parası 54 Sterlin; iki tanesi 10 sterlin eder. Bir de yatak, yer meselesi var. Haftada 14,50 sterline pansiyonlar var. Yani toplam 166 Sterlin. Hemen hemen 6000 TL. Uçak parası. Toplum 10 bin Türk lirasını bulacak. Noel ve Pak tatillerinde 8000 TL. kazanacağımı düşünüyorum. Üstünü sen eklersin. Böyle diyorum, çünkü burada genellikle aileler çocuklarının yaz tatillerini ödemiyorlar. Kendileri kazanıyor çocuklar

Şimdi senin iznini isteyeceğim önemli bir konu var. Çok ısrar etmeyeceğim bu konuda. Ancak bana evet mi hayır mı diyeceğini, sebepleriyle birlikte en kısa zamanda yaz. Bir arkadaşımla birlikte okul yakınında birer oda tutmak istiyoruz. Biçok sebepleri var. En mühimi, vaktimi daha iyi kullanabilmem. Bu okulda cumartesi, çarşamba, pazar günleri öğleden sonra okuldan çıkmak zorundayım bir, iki: akşamları 10,30 da ışıkları söndürmeliyim. Bir başka sebep: Arasıra üniversitede konferanslar, beni ilgilendiren dersler, aradabir konserler oluyor. Yatılı hayatı yüzünden gidemiyorum. Üçüncü bir sebepse, yatılı hayatından bıkmış olmam. Yalnız disiplinden değil, beni çalışmaya zorladıklarından... Psikolojik olarak etki yapıyor. Ben nasıl olsa çalışacağım ama, 5 den 7 ye kadar ders çalışacaksın demeleri sinirimi bozuyor.

Geneve, 23 Aralık 1974

Sevgili Babacığım,

1974 yılının son mektubunu yazıyorum herhalde. 1975 yılının daha sıhhatli geçmesini dilerim.

Beni davet eden çocuğun annesi (babası yok) yılbaşı hediyesi olarak size telefon ettirdi. (.....) Daha mühimi senin doğum gününde telefon etmem. Böbrek ağrının geçtiğine çok sevindim.

(*) İngilizce dil öğrenimi ve İngilizcesini ilerletmek için İngiltere'de okumak istiyordu. Büyük Britanya İstanbul Konsolosluğu Kültür Ateşeliğinden İngiltere'deki okulların prospektüslerini alıp, seçtiğim okulun prospektüsünü Ali'ye göndermiştim.

Beni bayağı meraklandırmıştın. Çadırda üşütmüş olacaksın.(*)

(.....) Yatılılıkta devam edeceğim. Yalnız seni haklı bulduğumdan değil, çalışmamdan memnun olmadığımdan. Yatılı okulun faydalarını bilmiyor değilim: Yalnız yaşama alışkanlığı, disiplin, başkalarının haklarına saygı... Bütün bu niteliklere sahip olduğumu sanıyorum, okmasam bile, oda kiralamamla hayatımda büyük bir değişiklik olmayacak.

Ayın 26 sına kadar Cenevre'de kalıyorum, sonra "Champéry" diye bir kayak şehrine gideceğim. İçinde havuz bulunan bir evde kalacağım.

Siyous dergilerine gelince, almak isterim tabii, hatta geçen senedenberi düşünüyorum, ama bitürlü cesaret edemiyorum. Parası yüzünden değil. Okulda ençok kitaba sahip olan benim. Senin de Türkiye'den aradabir kitap yollaman bazı kişilerin gözüne çarptı. Bu aldığım kitapları hiç okumuyormuşum, sadece poz yapmak için kitaplığıma koyuyormuşum gibi dedikodular çıkardılar. Önceleri pek aldırmıyordum, ama bu düşünceyi en yakın bikaç arkadaşımın da savunması üzerine, bana hakikaten dokundu. Odamda matematik çalışırken odama birisi girince hemen elime bir tarih kitabı alıyorum. Bir de dergi alacak olursam, aptal heriflere yeni bir konu daha çıkaracağım. Sana yazmaya çekinmiştim ama odaya çıkmak isteyişimin bir sebebi de bu. Bana, onlara aldırma diye yazacağını biliyorum ama, benim yerime kendini koyabilirsen, kolay olmadığını anlarsın.(**)

Lausanne, 8 Ocak 1975

Sevgili Babacığım,

Yeni yıla girdik. Programını hazırlamışsındır. Her sene olduğu gibi "Böyle Gelmiş"in ikinci cildini yazacağına kendikendine sözvermişsindir. Dilerim ki, bu sene hakikaten yazabilesin. Para kazanmak için o kadar yüzeyde şeyler yazdın ki son

(*) Nesin Vakfı yapılarının kurulması o yıl başlamıştı. Yapılar daha bitmemişti. Kışın yarısını Vakıf arazisinde çadırda geçirmiştim. Şiddetli soğuklarda böbreklerim soğuktan iltihaplanmıştı. Çok ağrılar çekiyordum.

(**) Ali, Türkiye'de Saint Joseph ortaokul öğrencisiyken, ben her zamanki gibi gece geç saatlere, kimileyin de sabaha dek çalıştığım için, gece saat 12 de, 01,00 de, O'nun odasında ışığın yandığını görüp odasına girerdim merakla. Masa lambasının ışığı altında Ali'yi matematik çalışırken bulurdum. Önünde matematik kitapları...

senelerde! "Böyle Gelmiş"i bitirirsen dünyanın en güzel otobiografileri arasında yeralacağına eminim. Hele biriki tane daha "Tut Elimden Rovni" yahut "Bişey Yap Met" ayarında piyes yazsan "Doktor" dünya durana kadar uğramaz yanına.(*) Bence en güzel eserin, en düşündüreni, en derini ve de en zoru "Bişey Yap Met". Beni ençok etkileyen piyesin bu. Bu piyesi anladığım zaman bende çok değişiklikler oldu, hayat anlayışım 10 derece değişti. Yalnız "Üç Boyut" teorinde anlamadığım bişey var. Eğer her yaptığımız hareket yaşamak içinse, intihar edenleri nasıl açıklıyorsun? Orijinal intihar edenlerden değil, normal intihar edenlerden bahsediyorum tabii. (.....) Hangi dergiyi almamın gerektiğini de biliyorum. Fizik hocasına sormama gerek yok. "Ben dünyanın en büyük .....cisi olacağım" diyorum içimden sıksık. En kötü zamanlarımda hele... İşin acı tarafı, en büyük değil de sıradan, basit bir matematikçi yahut fizikçi olursam çıkacak. İşte o zaman, bütün hayatımda boş bir avuntuyla yaşadığımı, bütün çabalarımın boşa gittiğini, sıradan, unutulacak olan acıdığım insanlardan farkım kalmadığını anlamış olacağım. Bunları düşündüğüm zaman parmağımı tahtaya üç defa tıklatıyorum.

Ortalamamı öğrendim ve utancımdan kıpkırmızı oldum: 6,6. (.....) Her neyse, önümüzdeki yıla bakalım. Dediğin gibi, başarısızlıklar yıkmıyor, tersine kuvvetlendiriyor.

Bulursan bir yerden Wagner'in Tannhauser ve Rienzi operalarının uvertürlerini dinle. Hârika güzel her ikisi de. Hele Tannhauser korkunç derecede güzel.

Lotus ödülü için candan kutlarım. Dünyanın bütün ödüllerine lâyık olduğuna şüphem yok. Sevgilerle.

Ali

Lausanne, 2 Şubat 1975

Sevgili Babacığım,

Pazartesiden perşembeye kadar papazların evindeydik. Kayakların altına fok derisi koyarak çıktık yukarıya kadar, tam üçbuçuk saatte. Dönüşte kayak yaparak indik. Kayak yapmasını

(*) "Doktor" sözcüğüyle "Bişey Yap Met" adlı oyunumdaki bir simgeyi anıştırıyor. A.N.

bayağı öğrendim. Incin top oynuyordu dağda, kimsecikler yok... Sadece üç papaz ve bikaç genç kız (mutfak, temizlik için). Bütün yıl oraya kapanabilmek için ne büyük cesaret ve inanç lazım.

Senin piyeslerinden bikaç tanesi Fransızcaya çevrilmişti. Elinde bitek kopyadan çoksa gönderebilirmisin? Senin piyeslerini okumak isteyen o kadar kişi var ki! Benim için de yararlı olur. "Damda Deli Var"ın Fransızcasını da gönderirsen memnun olurum. Tekrar göndereceğim tabii sana.

(.....) Bugüne kadar üç defa para geldi:

Fransa'dan 1200 Fr.

İran'dan 1430 Fr.

Almanya'dan 637 Fr.

Ve bizim dövizlerimiz.

(.....) Gönderdiğin sanat dergilerine bakıyorum, senin Lotus ödülünden bahsetmiyorlar. Anlayamadım, neden?

Kütüphaneden Wagner'in bütün operalarını aldım. Hepsi birbirinden güzel. Wagner dinlerken tüylerim diken diken oluyor, o kadar güzel. Yalnız Bach'ı anlayamıyorum. Müziği hoşuma gidiyor, ama büyük bir zevk duymuyorum dinlerken. O kadar alıştım ki hergün müzik dinlemeye, bir gün dinlemezsem içimde eksiklik duyuyorum.

Fotoğraf çekiyorum. Sana göndereceğim, çektiklerimden bikaç tane.

Cumartesi günü bir haftalık tatil var. Ayın 8 inden 16 sına kadar. Galiba Verbier'ye çalışmaya gideceğim. Sevgilerle.

Ali

Lausanne, 26 Şubat 1975

(.....) Kitabına çok sevindim. Şu anda bir arkadaş okuyor. Çok kitap okuyan, kültürlü bir arkadaş. Dilinden düşürmüyor ismini, hocalara filan senden bahsetmiş. Bana "Çok şanslısın, böyle bir adamın oğlu olduğun için." diyor. Haklı.

Karnem çok kötü. Siz de bunun farkındasınız. Buna rağmen telefonda "Çok güzel karnen" diyorsunuz. Demek, karnem güzel olduğu zamanlarda aynı "Çok güzel"i tekrarlıyordunuz; moralim bozulmasın filan diye böyle demenize lüzum yok. Ben ne yaptığımı, başarıp başarmadığımı biliyorum. Yine çok çalışıyorum hergün, en az dört saat masa başında geçiriyorum. Cumartesi

geceleri sabah dörde kadar çalışıyorum, geceleri çalışmaktan çok hoşlanıyorum. Geçen akşam bir teorem bulmuştum, sonradan öğrendim ki aynı teoremi Pascal'ın bir arkadaşı bulmuş.

Lausanne, 15 Mart 1975

(.....) Tatilde Roma'ya gittim. Bologna'dan geçtiğimde ağabeyimi de gördüm. Hiç değişmemiş. Çok güldürdü beni. Roma çok güzeldi, çok beğendim. Bisürü fotoğraf çektim Roma'dan.

(.....) Gözlük almam lâzım. Beş metre ilerisini göremiyorum. Çok ilerledi gözlerim. Güleceksiniz ama kulaklarım da ağır işitiyor.

(....) İtalyancam çok ilerledi orada. Konuşulanları anlıyordum ama konuşmada zorluk çekiyordum.

Lausanne, 14 Haziran 1975

(.....) Bu anda yeni bir teorem daha bulmak üzereyim. Kimya ve fizikle ilgili. Tam bitirdiğim zaman, ne olduğunu yazarım sana. Bugün lüzumlu kitapları almak için kütüphaneye gideceğim. Ondan acele yazıyorum.

Lausanne, 16 Haziran 1975

(.....) İngiltere'ye mektup yazdınız sanırım. Sadece bir ay gideceğim okula, öbür ay da İngiltere'yi gezeceğim. O okulun adresini, sınıfını, (yanında kalacağım) ailenin ismini yazarsanız memnun olurum.

Lausanne, 20 Haziran 1975

Canım Babacığım,

Uzun mektubunu bugün öğlen aldım, bir solukta okudum. Hemen yazıyorum.

5 haftalık kursa yazdırdığın daha iyi oldu. Ben bir ay İngiltere'yi dolaşmak, İskoçya'ya kadar çıkmak istiyordum ama, olsun. Şu İngilizceden bir rahatlıyayım. Ama yine de Amerika için yeterli olacağını sanmıyorum. Üniversiteye girişte zor bir

İngilizce sınavından geçiriyorlarmış.

Gönderdiğin parayı ve çeki aldım, fazlasıyla yeter, artan parayı okula vereceğim.

(.....) Anlamadığım bişey var. Bana nasıl oluyor da hâlâ askerlik yoklaması gelmiyor? İnşallah unutmuşlardır, iki sene (askerlik) hoşuma gitmez.

(.....) Bu sene aramızda bisürü tartışma geçti. Hepsinde güzel güzel konuştuk, karar verdik. Çoğunda sen haklıydın. Benim odaya çıkmam meselesine gelince: Bu sene ikinci ve üçüncü devreler odaya çıkmaya karar vermiştim. Olmadı. Ama seneye mutlaka çıkmak istiyorum. Çok düşündüm; derslerime mani olacağını sanmıyorum. Rica ediyorum, okula yaz, kaydımı gündüzlüye çevirsinler. Bir ders yılı o kadar uzun değildir, diyorsun, ama gel de bana sor. On ay hoşlanmadığın insanlarla beraber yaşamak, zamanı çabuk geçirttirmiyor.

Yolculuk için gezi çeki alacağım, daha emin. Hiçbişey kaybetmemeye çalışırım, en dikkat edeceğim para ve makine (fotograf) olacak.

Amerika'da okul, hoca ara ama, unutma ki hiçbir yerde hocanın özel ilgisini istemiyorum. Dikkat çekeceksem, onu ben de yaparım.

Lausanne, 23 Haziran 1975

Canım Babacığım,

Çok üzgünüm, çok çok üzgünüm seni kırdığım için. Özür dilerim, kötü bir günüme rastlamış olacak ki, kırıcı bir mektup yazdığımın farkında değildim. Senin bizim için ne fedakârlıklara katlandığını biliyorum; buna rağmen nasıl oldu da o mektubu yazdım, bilmiyorum.

"Artık gazete gelmiyor" diye çatmadım. Yanlış anlamışsın. Sadece yazdım, ne diye yazdığımı hatırlamıyorum. Belki de seneye Sanat (Milliyet) Dergisi'ne abone ettirmen içindir.

(.....) Gündüzlü olmam için yazdığına çok memnun oldum, teşekkür ederim. Söylediklerinde belki de haklısın. Zaman gösterecek. Ama seni kırmamak için çok çalışacağıma inan. Başarısızlık olduğu takdirde, ki hiç sanmıyorum, hiçbir bahane bulmayacağım; bir aptallık yüzünden kaldım diyeceğim.

Gelecek sene için çok hırslıyım. Maturité imtihanlarının ilk

dördü: Tarih, coğrafya, kimya, bioloji. Beni tek korkutan ders tarih. Ama dediğim gibi çok çalışağım, başaracağım. Gelecek için ümitliyim.

Unutmadan söyliyeyim seneye notlar 6 üstüne. Orlama 5 gelirse, ben sana söylememiş miydim, diye sitem etme.

(.....) Belki gündüzlü daha ucuz olmayacak ama, daha pahalı da olmayacak. Mümkün olduğu kadar az harcayacağım.

Okuldan 1 Nisan 1977 günü — inşallah — mezun olacağım. Yani daha bir değil, birbuçuk sene var. Kalan 6 ayın iki ayını Türkiye'de, dört ayını da Amerika'da İngilizce öğrenmekle geçireceğim. Daha şimdiden söyliyeyim de.

Bana İngiltere'ye okula sıksık mektup yazar mısınız, ben de size sıksık kart atacağım.

Sevgilerle.

Ali

Tarihsiz 1975

Sevgili Babacığım,

Mektubunu ancak dün alabildim. Adresim:

196 Cherry Hinton Rd.- Cambridge

İngilizcem çok ilerledi. Rahat konuşuyorum da, anlamakta güçlük çekiyorum. Uzun bir mektup yazarım. Parayı geri aldım. Sevgiler

Cambridge, 16 Ağustos 1975

Sevgili Babacığım,

Mektubun elime tam oniki gün sonra geçti. İngiltere'de posta çok kötü. Sana yazamamamın sebebi çok. Cambridge'te bisürü arkadaş edindim. Sıksık onlarla birlikteyim; bioloji çalışıyorum. "Sujet Spécial" imi bitirmek üzereyim. İngilizce ödevlerim var ve en çok çalışmakta olduğum matematik. Çok önemli bişey bulmaya çalışıyorum. Pi sayısını matematik yoldan bulmaya. Unutmadıysan pi yani 3,14 sadece deneylerle, çemberin yarı çapına bölünmesiyle elde ediliyor. Bense sırf teorik yoldan bulmaya çalışıyorum.

Dolmakaleme gelince, kaybetmedim, (çünkü) yanıma almadım; pahalı bir dolmakalemle kamp yapmaya gidemezdim herhalde.

Okulu dün bitirdim. Yarın bir kız arkadaşla Londra'ya gideceğim, sonra İskoçya'ya. Ayın birinde İsviçre'ye dönüp pansiyon davasını halledeceğim. (.....) Amerika işiyle uğraştığın için çok teşekkür ederim, ne kadar şanslı bir kimseyim.

Yılbaşında gelmek çok istiyorum, ancak sınavlarım beni korkutuyor; bütün sınavlar korkuttu beni zaten. Noel'de İsviçre'de kalıp çalışmak istiyorum. Ama ısrar ediyorsan gelirim. Uçak biletini hemen yollama. Türkiye'ye arabayla dönen arkadaşlarım var. Belki onlarla gelirim. Sevgilerle.

Ali

Lausanne, 3 Eylül 1975

Sevgili Babacığım,

Okula yazdığın (İngiltere'deki) son mektubu da aldım dün. Yerleşmem biter bitmez sana yazıyorum.

Önce gündüzlü olmama izin vermediler. Biraz istemeyerek de olsa yatılılığı kabul etmek zorunda kaldım. Belki de böylesi daha iyi oldu. Birbuçuk sene yatılı, fazla değil. Çabuk geçer. (.....) Amerika'daki okul işini bu sene ayarlarsak içim bir hayli rahat edecek.

Tek kutuplu parçacıklar fiziğinden haberim var. Uzayda -3,-2,-1,0 değerli karbon bulunuyor. Sebebi yeteri kadar hidrojen olmaması birleşmek için. Bundan başka bişey bilmiyorum. Yani CH 4 yerine, CH 3, CH 2, CH...., C.... var. Bunda allak bullak olacak bişey göremiyorum.(*)

Pi sayısını bulmak için trigonometri kitaplarına ihtiyacım vardı. Daha vakit bulamadım. Yarın yahut öbür gün başlayacağım. Ne işe yarayacağına gelince, matematik zaten direkt olarak hiçbir işe yaramaz, ki felsefe, sanat gibi "indirect" tesirleri vardır. Bunu bulmakla sırf teorik olan matematikleri pratik bir sayıdan kurtarmış olacağım. Pi sayısı sırf dairede değil, elektromanyetikte, atomda ve daha biçok alanlarda bulunuyor. Bu takdirde bu alanların arasında bir ilişki olması lâzım. Bu biraz felsefeye de kaçıyor. Sırf teorik yoldan bulunan pi sayısıyla bu ilişki bulunması güç, belki buna yardımcı olabilir. Ama daha bulamadım.

Bu sene her zamankinden çok çalışmam gerek. Okul müdürüne göre, hiç çalışmasam bile Maturité'yi rahatlıkla geçebi-

(*) Yanıt verdiği mektubumda bu olay karşısında allakbullak olduğumu yazmış olacağım. *A.N.*

lirim. Ben O'nunla aynı fikirde değilim. Fransızca, İngilizce ve ezber dersler korkutuyor. Hoşça kal.

Ali

Lausanne, 30 Eylül 1975

Canım Babacığım,

Uzun zamandır beklediğim mektubunu aldım. Bişeye kızdığını sanmıştım, ama mektubun içimi rahatlattı.

(.....) Eyüboğlu'nun öldüğünü okudum. Çok üzüldüm. Herhalde Sanat (Milliyet) Dergisi özel sayı çıkartır. Bana gönderirsin herhalde.

Yatılı kalmam hakikaten iyi oldu. Bu sene son sınıfta olduğumdan, rahat bırakıyorlar, kimse odama kontrola gelmiyor. Geceleri de 10,30 da yatmak gerek ama, her gece geç vakitlere kadar çalışmama rağmen kimse bişey söylemedi şimdiye kadar. Okul açıldığından beri hiçbir gece 02,30 dan önce yatmadım. Öğleden sonra birbuçuk saatlik bir uykuya yatıyorum. Vaktimi hiç boşa geçirmemeye çalışıyorum. Okul hayatımda hiç bir devre, bu kadar dolu geçmedi. Bu kadar çalışmadan sonra sınavları başaramazsam çok üzülürüm.

(.....) Pi sayısına gelince, hâlâ daha bulamadım. Öyle bir yere geldim ki, matematikteki bilgilerim yetmiyor. Bakalım, belki bu sene o bilmediğim şeyleri öğreniriz.

(.....) Vakıf binasını çok merak ediyorum. Gelince görürüm. Bittiği zaman annemle birlikte oraya yerleşirsiniz herhalde.

İtalya meselesine gelince, İtalyan bir dostun yok mu? Yazın bir ailenin yanında kalsam benim için daha faydalı olur. Okul bulursam da fena olmaz. Ama duyduğuma göre İtalya'da yokmuş yaz kursları.

Lausanne, 25 Eylül 1975

(....) Bugün Yugoslavai'dan, Yugoslav Yazarlar Birliği'nden bana bir mektup geldi. Belgrat radyosunda oynanan iki radyo piyesinin parasını (1440 Dinar) bana yollayacaklarmış.

(.....) Bana geçen sene iki tarih kitabı göndermiştin. İkisi de Yılmaz Öztuna'nın kitabı. Tarih kitabından çok kahramanlık romanına benziyor. Dediklerinin yarısı yanlış, eksikleri de çok.

Referans olarak verdiği 1954 de yayımlanmış bir kitabı buldum; cümleleri yanlış aktarıyor. Fransızca kitaplar buldum, pek o kadar tarafsız olmasa bile olayları sırf din açısından görmüyor. Halbuki Yılmaz Öztuna, hiç ekonomik nedenlerden bahsetmiyordu.

Lausanne, 6 Ekim 1975

(.....) Pazar günü 16,400 Km;lik koşu vardı. Hiç antrenmansız koşmama rağmen 1 saat 15 dk.lık ile bir madalya kazandım. Bu benim dördüncü madalyam. Başka alanlarda madalya kazanmayı tercih ederim yine de...

(....) Fotograflarımı beğendin mi? Geçenlerde birisiyle tanıştım, hârika fotografları vardı. Ama herşeyi var. Sırf fotografçılık için bir kat (satın) almış. En kötü yanı, çocuk benim yaşımda ve ne isterse elinde. O'nun çektiği fotografları ben de çekmek isterdim, ama O'nun gibi olmak istemem. Hayatta hiç zorluk çekmemiş, kendini zora sokmamış kimse, nasıl mutlu olabilir, anlamıyorum.

Lausanne, 21 Ekim 1975

(.....) Vakıf için yapmak istediklerin beni de heyecanlandırıyor. Senden sonra Vakf'a devam edeceğimize hiç kuşkun olmasın. Hatta ben Maturité'den sonra, odam hazır olursa, eşyalarımı Vakf'a taşıyacağım. Herhalde mesleğim icabı Türkiye'ye ancak tatillerde gelebileceğim ama, yine de Vakıf'la yakından ilgileneceğim.

(.....) "Biraz Gelir misiniz"i bir defa daha okudum Bologna'da. O kadar iyi bir piyes ki, sanki daha önce yazdıklarını boşuna yazmışsın. Bir tek o piyesinle Aziz Usta olmaya hak kazandın bence, ama öbür ustalar gibi, çeşitli sebeplerden eriye eriye yalnız Aziz Bey olmamalısın. İhtiyacın olan paraya oranla aldığın onbeş bin lira çok az ama, bir hikâye için fazla. Eskiden bir romanın için bile alamazdın o kadar parayı. "Biraz Gelir misiniz" de anlayamadığım bir nokta var. Nasıl oluyor da daha önce oturdukları yerde "Çağıran Ses" yok da, yeni geldikleri yerde var.

Piyesi sanki ben yazmışım gibi, bütün düşüncelerini ben de hissetmiş, düşünmüştüm. Hissettiklerim daha olgunlaşmamış

olduğundan kelimelerle ifade edemezdim.

Bişey dikkatimi çekti. Hep kendini anlatıyorsun piyeslerinde. Halbuki bazıları kendinden bahsedenler için "Ben, ben"den başka konu yok mu? Kendi devrenden çık da başkalarını gör, diyorlar. Bilmiyorlar ki sen, kendinden bahsettiğin zaman, onlardan da bahsediyorsun.

Senin bu "Üçüncü Boyut"un insandaki ölüm korkusunu yine de tam yenemiyor ama. Bir insan ne kadar çok iş başarırsa başarsın, yine de ölümden korkuyor. Bence bu ölüm korkusu senin dediğin gibi sırf "yetiştirememek"ten gelmiyor; fizikî bir korku da aynı zamanda.

Dediklerine göre Marksizm insanların ölüm korkusuna bir cevap verememiş. Belki seninki bu eksiği tamamlayabilir.(*)

Lausanne, 9 Kasım 1975

(.....) Dün okulda kross yarışması vardı. Birinci geldim. İkinci'yle aramda 500 m. fark vardı. Böylece beşinci madalyamı da almış oldum. Benimle çekişenlerden bir tanesi, yarışı bitirmesine 1 Km. varken bayıldı, üçüncü durumdaydı.

Artık günleri saymaya başladım. Kırk gün kaldı Türkiye'ye gelmeme. Geçmek de bilmiyor. Son günlerde sizleri ne çok rüyamda görüyorum. Aile hayatının ne kadar önemli olduğunu şimdi anlıyorum. En çok aranan da, babadan çok anne galiba. Kendi odamı kendi evim gibi yapamıyorum, diken üstünde oturuyormuşum gibi bir halim var.

Lausanne, 22 Ocak 1976

(.....) Hani tatilde bulduğum bir teori vardı ya, ilk defa buldum sanıyordum. Bulunmuş bile. Hem de 1676 da. Üçyüz yıl geç kalmışım.

Okulda dört kişilik bir matematik grubu kurduk. Herkes birbirine yaptığı araştırmaları, fazla bildiklerini sunuyor öbürlerine. İçlerinde en büyükleri ve en az bilgisi olanı benim. Ne kadar

(*) Ali Nesin'in bikaç mektubunda sözünü ettiği "Üçüncü Boyut" konusu, 1960 dan bu yana, biçok konuşmalarımda açıkladığım, o zamandanberi üzerinde çalıştığım, ama dahaca kitaplık değerde somutlaştıramadığım bir konudur. A.N.

kötü... Ama yine de onlardan daha çok bildiğim şeyler var. Geçen çarşamba günü teori(mi) açıkladım.

Lausanne, 1 Şubat 1976

(.....) "Böyle Gelmiş" daha çıkmadı mı? Çıktığında aman yollamamazlık etme. (.....) Hani isbat ettiğim teoriler vardı ya, sözde ilk defa. Onlar da daha önce bulunmuş. Şunu anladım ki, daha bişey bilmiyorum. Bu kadar çok şeyi ne zaman öğreneceğim?

Britanica Ansiklopedisinde "Yale" üniversitesine baktım. Girenler bir sene hazırlık sınıfı yapıyorlarmış. Ben yapmam herhalde. Onlardan daha ilerde olacağım. Sor bakalım, İsviçre Maturité'siyle hangi sınıfa kabul ediliyorum, kaç sene ve hazırlık sınıfının programı ne? Eylül'de geçebilirsem Kasım'da Amerika'da olurum herhalde.

Çok çok öperim babacığım.

Ali

Lausanne, 8 Şubat 1976

(.....) Bugün Dr. Gazi Yaşargil'e telefon ettim. Çok sempatik bir adam, çok sevindi telefonuma. Seni çok seviyormuş. Melih Cevdet'le konuşamadım. Beni ameliyata davet etti. Yarın değil öbürgün Zürih'e gideceğim okuldan izin alabilirsem.

Erken Maturité konusunda kararlıyım, eğer kararı bana bırakıyorsan. Yalnız şimdi önemli bir sorunum var, senin fikrini almak istiyorum. Sen beni, benden daha iyi tanıyorsun. Aklıma önce şu geldi. Nisan ayından Haziran ayının sonuna kadar Cenevre'de İngilizce ve İtalyanca kurslarına yazılmak, sonra iki ay İtalya'ya gitmek. Matematik ve fizikten bir korkum olmadığından kendim hazırlarım. Okulda çok vakit kaybediyorum öbür aptallar arasında. (.....) Kendimi övmek için söylemiyorum ama öbürlerinin iki saatte anladıklarını, yarım saatte anlıyorum. Üstelik hocanın bir faydasını görmüyorum, yalnız başıma da çalışabiliyorum.

İşte kısacası bu iki şıktan birini seçemiyorum. Herşeyde olduğu gibi yine senin fikrini soruyorum.

Okulda kurduğumuz matematik grubunda bir gazete çıkaracağız. İlk sayısını sana gönderirim. İçinde bayağı enteresan şeyler var. Pi sayısının yeni bir formülünü buldum. (Sana daha önce bahsetmiştim.) İçinde o da olacak. Yeni dediğime bakma, mutlaka daha önceden bulmuşlardır. Artık eskisi gibi sevinemiyorum, hangi konuya el atsam, hepsini daha önce bulmuşlar. Keşke bikaç asır önce yaşasaydım.

Ben de senin gibi, bulunduğum çevreye çabuk bağlanırım. Bir defa demiştin: "Bu ayağımdaki pantalon benden bir parça gibi." Okulumdan ayrılmak beni üzüyor ama üniversiteye gitmek, şu lüzumsuz derslerden kurtulmak, o kadar çok istiyorum ki, mantık hislerden daha ağır basıyor. Şu dokuz senedir (ilkokuldan sonraki) tarihmiş, coğrafyaymış, İtalyancaymış... bıktım. Hakikaten bezdim. Çalışmak için çok zorluyorum kendimi. İçimde başka hırslar olmasaydı bu kadar zaman dayanamazdım.

Yeni kitaplarını yolla bana. "Böyle Gelmiş Böyle Gitmez"i dört gözle bekliyorum. Benim şu andaki çağımda sen nasıldın acaba, çok merak ediyorum. Sonra yirmi yaşımı bitirdiğimde üçüncüsünü (üçüncü cildi) merakla bekleyeceğim. Her insanın birine bakıp örnek alması gerekmez mi? Hiç olmazsa belli bir yaşa kadar.

Öperim babacığım.

9 Nisan 1976

Sevgili Babacığım,

Maturité sınavlarından sonra ilk işim Paris'e gidip "Ecole Normale Superieure" hakkında bilgi edinmek oldu. Ecole Normale Supérieure (ENS) Fransa'nın en büyük okullarındanbirisiymiş.

(.....) Yabancılar okulu bitirdikten sonra öğretim üyesi olamazlar.

ENS nin bir fakültesini bitirdikten sonra ikincisine girilemez. Yani ben o okulda matematik ve fizik yapamam.

(.....) Yarışmadan pek korkmuyorum ama beni korkutan sırf matematik yapacağım ve öğretim hayatına atılamayacağım. Galiba Amerika benim için en iyisi olacak. Birazdan Feza Gürsey'e yazacağım.

(.....) Maturité sınavından sonra moralim çok bozuktu, şimdi düzeldim. İstediğim başarıya ulaşamamamın sebepleri bence

şunlar:

Hafıza eksikliği, hızlı konuşmam, sınavlardan önceki heyecanım. Ben başka bir açıklama göremiyorum. Sabah akşam çalışmıştım halbuki.

Pazartesi günü İtalya'ya gidiyorum. Bir arkadaş davet etti.

Lausanne, tarihsiz 1976

(.....) "Böyle Gelmiş"i ve Vakıf'tan haberler bekliyorum. Aklımdayken yazayım; ben ev filan istemiyorum. İki evi de Vakf'a bağışladım. Bu konuda ısrar etme baba.(*)

Lausanne, 29 Mayıs 1976

(.....) Yazdığım gibi Amerika'ya gidemeyeceğim. Doğrusu Paris beni daha çok çekiyor. Ama Amerika'nın avantajları daha büyük olsaydı gitmeye razıydım. Ama Feza Gürsey'in ve burdaki hocaların da dediklerine göre ordan hiçbir fark yokmuş.

Lausanne, 15 Ocak 1977

(.....) Louis Legrand lisesine girmek için sınıfımın birincisi olmam gerekiyormuş. Bu çok kötü, ama belki ısrar edersem girebilirim, yabancı dil filan özürüyle. Çok girmek istiyorum o okula. Eski bir okul ama, çok iyi hocalar var. Hatta hocalarının matematik kitapları var bende, çok iyi kitaplar.

(.....) Bu tatil çok kitap okudum. Camus'nün bütün kitaplarını, birikisi dışında... Şu anda (L'homme Révolté) Başkaldıran İnsan'ı okuyorum. Maturité sınavında özel olarak çalıştığım altı yazardan biri. Hakkında iki tane de inceleme kitabı okudum.

Lausanne, 17 Ocak 1977

(.....) Ben hayatımı matematiğe adayacağım. Üstelik 20

(*) Ölümümden sonra Nesin Vakfı'ndan bir hak istememeleri için, mirasımı sağlığımda dört çocuğum ve anneleri arasında üleştirmiştim. Ali, hakkına düşen bir yazlık ve bir kışlık evi almak istemiyor ve Vakf'a bağışladığını yazıyor.

yaşıma gelmişim. Hâlâ daha ihtarlarla mı uğraşacağım? Bunların hepsi küçük insanlar. Hayatlarında burunlarından ötesini görmemişler. Şimdiye kadar hiçbir hoca beni matematikte desteklemedi. "Hadi, Paris'e git, çok iyi bir okul'" filan diye insan, iyi öğrencilerinden bir tanesini iteler. Tam tersine "Neye oralara gidiyorsun, değer mi! İsviçre'de kal, Polytechnique çok iyi bir okul, çok iyi mühendisler çıkıyor o okuldan." diye köstekliyorlar. En son bunu matematik hocam söyleyince ağlamaklı oldum. Bir cevap da veremiyorum ki... Cevap vermeye kalksam, kendini dâhi mi sanıyorsun, diyeceklerini biliyorum. Halbuki ben dâhi olmadığımı biliyorum, ama onlara anlatamam ki bazı insanlar, sanat, felsefe, matematik dışında başka bir meslek edinemezler ve ben de kendimi bu insanlardan sayıyorum. İşte buyüzden sen de benim fizikçi olmamı istemene rağmen, ben bu dala bitürlü ısınamadım. Niye ısınamadığımı anlatması uzun ve zor. Matematiksel bilgiler gerek anlamak için...

(.....) Bugünleri arayacağımı söylüyorsun. Sanmıyorum. İsviçre'ye gelmeden önce yalnızlık nedir bilmezdim. Bisürü arkadaşım vardı, hem de hiçbiri boş insan değildi: Uğur, Lâle, Nezih... Ama burada böyle arkadaşlara rastlayamadım. Sırf anlaşılmamak değil yalnızlığım, ama tam anlamıyla yalnızlık. Bigün zor durumda olursam kim yardım edecek? Güvenilecek bir arkadaş var mı? Herkeste bir kuşku, bir güvensizlik... Halbuki arkadaşlığın en büyük niteliği güvendir. Türkiye'deki gibi içten gelen hislilik yok; herşey hesaplı kitaplı. Geldiğim ilk sene felsefe, fizik, matematik yapmak isteyen bisürü arkadaşım vardı, seneler geçtikçe onlar da değiştiler. Şimdi tıp, hukuk, HEC (Hautes études Commericiales) okumak istiyorlar. Ben de tabii idealistlikle, gururlulukla suçlanıyorum.

(.....) Baklava yollayın baklava. İstekten mahvoluyorum. Noel'de İstanbul'dayken, ne zaman bir tatlıcının önünden geçsem, baklava yahut kadayıf yemeden ayrılamıyordum önünden.

Lausanne, 3 Şubat 1977

(.....) "Sınav ölüm değildir be! Ne olacak yani... Önemli olan senin sağlığın." diye yazmışsın bana. Baba, ben Türkiye'den buraya gelmişim okumak için. Dört yılda avuçlarca para, emek dökülmüş. Şimdi ben dört yıl sonra Türkiye'ye diplomasız,

gittiğim gibi dönsem ayıp olmaz mı? Bırak herkesin ne diyeceğini, ben kendimden utanırım. Benim burda harcadığım parayla Hindistan'da binlerce çocuk ölümden kurtulurdu. Bütün bunları düşününce benim sağlığımın önemi kalmıyor. Ben ve benim gibiler okuyacak diye, dünyanın yarısından çoğu kırılıyor, savaşlar bile bizim için yapılıyor.

(.....) Doğrusunu istersen sen benim fizikçi olmamı, matematikçi olmama tercih ediyordun. Ben davranışlarından öyle sezinlemiştim. Felsefeye gelince; felsefeyi çok seviyorum. Son bir iki yılda epiy de kitap okudum. Ama felsefeci olacağım diye kesin bir fikir yok kafamda. Matematiğin felsefeye açıldığı yüzdeyüz tabii. Türkiye'nin de şu anda felsefeciye ihtiyacı yok; bu noktada da seninle beraberim, ama "duygularını emdiğim Türk toplumunun etkisi"ni pek sezinleyemedim. Benim bildiğim felsefe, bütün duygulardan uzak olmalıdır. Yanılıyorsam söyle. Hele bugün felsefe tüm olarak bütün öznelliklerden kopuyor.

Lausanne, 13 Mart 1977

Sevgili Babacığım,

İki gün sonra sınavlar başlıyor. Çalişma hızım da yavaş yavaş azalıyor zaten. Birbuçuk aydır ortalama günde oniki saat çalışıyorum en azından. Normal şartlar altında başarmam lâzım. Tek korktuğum ders İtalyanca. Bu dersten iki almazsam çok iyi. Artık yapacak bişey kalmadı, çalıştım, ettim, başaramazsam suç benim değil. Hiç olmazsa bu yönden içim rahat...

(.....) Viyana yolculuğun nasıl geçti? Niye gittiniz Viyana'ya?

(.....) Kadın meselesinde yazdıklarında haklısın, aynı şeyleri ben de düşünmüştüm tabii. Şimdilik bir karar vermek istemiyorum. Yemek, temizlik, çamaşır dertleri, bir de kendimi derslere verirsem, kadınsızlık da bir dert olsun istemiyorum. Sonra dediğin gibi düzenli hayatım olur. Çalışmamı engellediği takdirde hiç tereddüt etmem, o yüzden bir korkum yok. Korkum, dediğin gibi, bir insan bırakılmaz kolay kolay. Türkiye'ye gelecek, görürsün kızı.

Paris'te çok çalışacağım, çok da okuyacağım. Kaybedecek vaktim olmadığını anladım. Şimdiye kadar çok vakit kaybettim. Karar verdim; bu tatil son tatilim olacak. Okul bitene kadar tatil

yapmayacağım. Dediğim gibi, Paris'te yeni bir hayat başlayacak benim için. Çok da hırslıyım.

Paris, 20 Temmuz 1977

Sevgili Babacığım,

Üç gündür bir okul, bir üniversite, gide gele ayaklarıma kara su indi. Liseye kaydım yapılmış 15 Eylül'de okullar başlıyor. Bu arada üniversiteye kaydolmam gerek.

Paris, 3 Ağustos 1977

(.....) Beni çok korkuttun elinin kesilmesiyle. Dikkat etsene. Yola çıksana elin kesilince, üstelik sağ elin.(*) Ben de yalnızım Orsay'de... İyice korktum. Aman, eline dikkatli bak.

Bugün eve kapanışımın üçüncü haftasına başlıyorum. Yani iki haftadır Orsay'de yalnızım ve günde on-oniki saat matematik çalışıyorum. Öyle çalışıyorum ki galiba ENS'e girmeme lüzum kalmayacak. Bu ay bir iş bulabilirdim ama herşey çalışmaya o kadar müsait ki ve o kadar iyi çalışıyorum ki vazgeçtim.

Bir problem var, para problemi. Galiba bana ayda 1200 Fr. yetmeyecek. Sebep, kitap fiyatlarının çok pahalı olması ve çok kitaba ihtiyacım olması. Bilirsin, bilim kitapları romanlara benzemez, cep kitapları biçiminde çıkmıyor. Bir kitap 100 Fr.dan aşağı değil. (.....) Sonra bilim dergilerine abone olmak istiyorum. Burada kendimi sırf bilime vermek istiyorum. Geceleri bile, daha şimdiden, uykumda matematik yapıyorum. Dün gece örneğin, iki defa uyanıp kâğıda kaleme sarıldım.

Yalnızlık hayal âlemini, matematik de soyutlama kabiliyetini açıyor; korkunç şeyler hayal ediyorum. Hayret, insan nasıl da kendini verdiği bilimle özdeşleşiyor.

Hozère, 22 Ağustos 1977

Canım Babacığım,

Ekspres mektubunu beş günde aldım. Herhalde içinde para

(*) Çatalca'daki Vakıf'ın ilk yapısında yalnız yaşıyordum. Bigün bulaşıkları yıkarken, kırılan bardakla elim kesilmişti. Kanı zor durdurabilmiştim. Ali, yola çıkıp bir taşıt bularak Çatalca'ya hekime gitmemi salık veriyor. *A.N.*

var diye ekspres postaladın. Para için çok teşekkür ederim. İnan ki yolladığın paralar boşa gitmiyor. Her ânımı değerlendiriyorum. Çalıştıkça kitaba ihtiyacım oluyor. Kitap aldıkça çalışıyorum. Örneğin bir kitaptan çalışırken "Bak, bilmem kimin kitabı, 35. sayfa" diye bir notla karşılaşıyorum. Ama aynı not bikaç defa geçince, o kitabı da almak zorunda kalıyorum. Ama kitaplar biriki defa bakıldıktan sonra köşede kalmıyor; her kitaptan sayfalar dolusu not alıyorum. Bir ayda beşyüz kâğıt, yani bin sayfa not tutmuşum. Ve de çalıştığım konuyu en ince detaylarına kadar bilmek istiyorum. Buyüzden aldığım kitapların çoğu üniversitenin son sınıflarına yahut üniversite sonrası için. Ukalalık olsun diye almıyorum; aldığım bütün kitapları anlayabilecek kapasitedeyim. Şu anda üç uğraşım var: Modern matematik, aksiomatik ve bir araştırma (recherche). Modern matematiği bilirim sanırdım, halbuki ne kadar genişmiş. Aksiomatikse çok zevkli. Örneğin geometride bir aksiom var, şöyle: "Geometrinin elemanları (nokta, çizgi ve düzlem) öyle şeyler bütünüdür ki, eğer şimdiye kadar saydığımız aksiomlara hiç dokunmazsak, daha ileri gidemeyiz bu bilimde." Yaptığım araştırma ise boyumdan büyük; şimdiye kadar bildiklerim yetmiyor, ama yine de uğraşıyorum, her sabah onunla başlıyorum.

İşte ben bunlarla uğraşırken hazırdan bir de eve kondum. Nezih diye bir arkadaş — herhalde tanırsın — iki odalı, mutfak köşeli, banyolu bir ev bulmuş, Paris'in içinde ve 800 Fr. Yani kişi başına 400 Fr. Kasım başında taşınabileceğiz.

(.....) Saatim, çalar saatim ve dolmakalemimi daha kaybetmedim. Hatta kalem kutum bile var.

Paris, 6 Eylül 1977

(.....) Şu konsolosluğun halini bir görsen... Oruç tutmayıp cıgara içenleri bir dövmedikleri kalıyor. Hepsi bir general, kapıcısından konsolosuna kadar... Konsolos odasına istediğini kabul ediyor, istemediğini etmiyor. Doğu'nun bütün pis yanları var. Pazarda mısın, resmî dairede misin, belli değil. Girerken Türk bayrağını görüp seviniyorsun, çıkarken, bayrağından utanıyorsun. En büyük kabahat bende, kaybetmeseydim bu pasaportu, beş para etmez adamlara işim düşmezdi.

Paris, 11 Eylül 1977

(.....) Bol bol okuyorum. Montherlant'ı okudum, çok sevdim. Nietzsche'nin "Zarathoustra Böyle Konuştu"sunu okudum; sana çok benzeyen yönleri var Lautréamont diye, herhalde tanırsın, bir sembolist var. Yirmidört yaşında ölmüş ve sürrealistlerin babası olarak tanınıyor. Tek kitabı var, çok iyi. Türkçeye çevrilmiş mi acaba? Çevrilmesi gerekir. Bunların yanında felsefe tarihi ve Kant okuyorum. Sen ne dersen de, felsefe çok hoşuma gidiyor. Bir program yaptım. Modern çağı, yani Descartes'tan Kant'a kadar okuduktan sonra, Hegel'i, Marx'ı okumak için büyük tarih, sosyoloji bilgisi, çağdaşları okumak için de psikoloji, anatomi, bioloji ve matematik bilgisi gerek. Şimdilik sadece Descartes, Pascal, Hobbes ve Bacon'u biliyorum. O kadar çok okuyacak kitap var ki, vaktimi hiç boşa geçirmemem gerekiyor.

Pasaportumu bulamadım. Aramadığım yer kalmadı. Ne zaman, nerde, nasıl kaybettiğimi bile bilmiyorum. Daha önce yazdığım gibi, iki ay sürermiş yeni pasaportun gelmesi. Ama sen ordan takip edersen, daha çabuk olur.(.....) Senin zaten vaktin kıymetli; kusura bakma babacığım, bundan sonra dikkatli olacağım.(.....)

Paris, 21 Eylül 1977

Babacığım,

Okula başlayalı tam bir hafta oldu. Çok zor ve çok sıkı dersler ve çok zeki öğrenciler... Üstün zekâlı olsun olmasın, hiçbir insanın, verdikleri ödevleri yetiştirmesine, sınıfta yapılanların yüzdeyetmişinden fazlasını anlamasına imkân yok. Korkunç bir hızla gidiliyor.

(.....) Sınıf 32 kişi. Üç gün önce 36 kişiydik. Dört kişi, çok zor diye ayrıldı. 15 Ekim'de bir eleme yapılacak, yapamayacakları anlaşılanlar atılacak okuldan.

(.....) Sofokles'in "Antigone"unun (kanunlarla olan ilişkisi) Stendhal'in "Lucien Leuwen"ini (mutluluk arayışı ile ilişkisini) okuyoruz. Fransızca fizik kadar önemliymiş sınavlarda.

Hoşça kal.

Ali

Babacığım,

Mektubun Paris'teki eve gitmiş, ancak bir hafta sonra elime geçti. Üniversiteye yazıldım, kartım elimde. Bir fotokopisini çıkarıp sana yollayacağım.

(.....) Bu hafta benim için tam bir zafer haftasıydı. Fizikten çok önemli bir yazılı sınavdan 18 alıp birinci oldum. Birinci olacak kadar çalışmamın nedeni hocamın gururumla oynamasıydı. Ev ödevi verdi. İyi öğrencilere zor bir ödev, öbürlerine daha kolay. Bana da kolayını ama. Ertesi gün de fizikten önemli bir yazılı vardı. Şuna göstereyim dedim, benim nelere muktedir olduğumu. Bütün gece uyumadım, çalıştım ve sınavda 18 alıp birinci oldum. İki gün sonra da bir sözlü vardı, ondan da 16 aldım. (Tam numara 20)

(.....) Yalnız hiç spor yapamıyorum. İsviçre'de haftada 20 km. koşar, atlar, zıplardım. Evet, okulum çok güzel ve büyük. Çok da aktif (Türkçesi etken galiba) bir okul. Her dalda uğraşlar olduğu gibi, politik bisürü dernek var; sionistlerden Leninistlere kadar.

(.....) Eminim Nesin Vakfı, Balzac Lisesi'nden büyük olacak.(*) Hatta daha şimdiden mecazî anlamda daha büyük. Olanakların, para kazanma zorlukların ve en önemlisi bir tek kişi olarak Vakf'ı kurman. Unutma ki Balzac Lisesi'ni devlet, hem de Fransız Devleti kurmuş. Sen kim, Fransız Devleti kim.

Çok çalışıyorum ve yüzdeyüz inanıyorum ki, bu kadar çok çalışabilmemi sana borçluyum; verdiğin maddî olanaklar dışında bana örnek oldun. Geçenlerde "Le Monde"da bir yazı vardı. "Artık" diyordu yazar, "eskisi gibi (mythique) kişiler yok." Yani örnek (mitik) kişiler. Sebep de, değerlerin çok çabuk değişmesiymiş. Sabit doğrular kaybolmuş. Bunun yerini değişkenlik, hatta "değersizlik" almış. Benim için geçerli değil bu yazı.(.....)

Ali

(*) Honoré de Balzac Lisesi, Ali Nesin'in biyandan Paris Üniversitesi öğrencisiyken, biyandan da öğrenci olarak gittiği üstün bir okuldur. *A.N.*

Sevgili Babacığım,

Bir ay oldu, hâlâ sana bir mektup yazamadım. Çok zor bir ay geçti. Ev aramak, ev bulduktan sonra eşya, evin elektrik işleri, sigortası, polisten kâğıt... Herşeyin üstüne dersler.

Senden uzun zaman mektup gelmeyince çok meraklanıyorum; acaba küstün mü, yanlışlıkla bir saygısızlık mı yaptım diye kendikendimi yiyorum. En çok korktuğum, bana darılman. Nedense, ne zaman mektubun gecikse, bu korkuyu duyuyorum.

(.....) Ev bulduk. Benim okulun çok yakınında. 1000 Fr. Bana 500 Fr. düşüyor.(*) Paris'te ev kiraları çok pahalı.(.....) Ev için 2900 Fr. harcadım.(.....) Sana her para hesabı yaptığımda kendimi suçlu hissediyorum. Hayat çok pahalı. Okul başladığından beri kahveye üç defa gittim gitmedim. Sinema, tiyatro hiç yok. Sözün kısası eğlenceye para gitmiyor. Birbuçuk aydır kitap da alamadım. Nasıl oluyorsa para gidiyor yine de...(.....) İyi ki kahve içmiyorum, kahvenin paketi 30 Fr. Giyecek hiç almadığım için onları hesaba katmıyorum.

(.....) Bir konuda beni yanlış anladın yahut ben anlatamadım düşüncemi. Evliliğe karşıyım ama aileye karşı değilim; yani kâğıt imzalamaya, resmen evlenmeye. Nasıl aileye karşı olabilirim ki, hep mutlu bir aile istedim. Aile düzeni, insanın başarısı için en önde gelen koşullardan biri. Benim bugünkü başarılı öğrenimimi, eminim ki önce sana, sonra aile düzenimize borçluyum. Aileyi hiçbir zaman reddetmedim. Kaldı ki ailenin de kötü yanları var; insana mülkiyet zevki ve hırsı veriyor. Yine de aileye karşı değilim. Benim karşı olduğum, erkeğin kadından imza istemesi, bir çeşit güvence. Çünkü evlenme denilen âdeti erkeğin çıkardığı, biraz aile hukuku okuyunca apaçık... Aile hukuku, evdeki işbölümünden yatak odasına kadar herşeyi belirliyor. Kadın evişleriyle ilgilenecek, ailenin şefi erkek... Kadın erkekle yatmak istemese bile, erkeğin kadını zorlamaya, hatta ırza geçmeye hakkı var; üstelik kadının böyle bir durum karşısında hiçbir hukuksal hakkı yok. Evliliğin daha temeli eşitsizliğe dayanıyor. Erkeğin üstünlüğü böylece en küçük sosyal birimde kendini gösteriyor. Ben kâğıt imzalama töreninin başka bir rolünü göremiyorum. (.....)

(*) Ali Nesin 20 yaşındaydı ve artık yalnız yaşamıyordu. *A.N.*

Paris, 18 Mart 1978

(.....) Askerlik işini halledeli bir ay oldu. Gelecek seneye kadar askerlik ilişkim yok. Pasaportumu da uzattım. "Carte de Séjour" denen kâğıdı da aldım.(.....) Üniversiteye sene başında yazılmıştım, hatırlıyorsan. Okulumla üniversitenin hiçbir ilgisi yok. Programları ayrı, diplomaları ayrı. Ben yine de üniversite sınavlarını geçiyorum, ne olur ne olmaz diye...(.....)

Paris, 25 Nisan 1978

(.....) Sırf matematik değil, haftada iki gün resim dersi alıyorum; Belediyenin parasız kurslarında. Vaktim yok ama, resmi de çok seviyorum. Hem dinlendirici, hem çok çabuk ilerliyorum. Kitap da okuyorum: Montherlant, Sartre...(....) Sartre'ı her zaman sevdim. Felsefesini biyana bırakalım, sırf anlatımıyla büyük bir yazar. Üstelik çok da zeki. Bana çok şeyler kattı.(.....)

Paris, 29 Eylül 1978

Sevgili Babacığım,

Son mektubunda, hiçbir sebep göstermeden, Paris'te kalmamı istiyorsun. Sınıfımı geçtim, ikinci sınıfa yazıldım ve yarın kitaplarımla İngiltere'ye hareket ediyorum. Nedenler:

1— Paris'te ikinci sınıfa yazıldım. İngiltere'de oturup, Paris'teki üniversite derslerine girmeden, sınavlar için Paris'e geleceğim. Bu yılın derslerini ben zaten biliyorum. Üstelik yalnız başıma çalışabiliyorum.

2— Böylece hem Paris'te yıl kaybetmemiş, hem de İngilizce öğrenmiş oluyorum.

3— Özel dövizli öğrenci olmam için gereken işlemleri yaptım. (.....)

4— Bu dünyaya mutsuz olmaya gelmediğimi anladım. Paris'te mutsuzum ve beni Paris'te tutan hiçbir bağ kalmadı.(.....)

5— İngiltere'de okul 1 Eylül'de başlıyor. Ders yılı başını kaçırmak istemedim.(.....)

6— Eğer Paris'te kalmama beni ikna edersen, derhal yine

Paris'e gelirim.

(.....) İngiltere'ye böyle gitmem emrivaki oluyor. Çok özür dilerim babacığım, ama nedenlerini yazdım. Ne İngiltere'ye gitmemem, ne Paris'te kalmam için bir sebep var.

(.....) Geçenlerde radyoyu dinlerken (Fransız radyosunu) Nobel adayları arasında seni de saydı. Çok şaşırdım. Şaşırmam, bana ve hiçkimseye bu konuda bişey söylememenden... Yoksa biliyorum ki, sen o kötü sesinle şarkıcı bile olsaydın, ne yapar ne eder, dünyanın en güzel sesli şarkıcısı olurdun. Öperim.

Ali

Paris, 4 Mart 1979

Sevgili Babacığım,

Sabahtanberi içimde babamdan mektup geldi diye bir his vardı. Halbuki bugün pazar, bitek özel ulak mektuplar gelir. Gittim, posta kutusuna baktım, hakikaten de mektup varmış. Bin mark elime geçti. Çok teşekkür ederim. Tam zamanında yollamışsın parayı.

(.....) Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza"sını yutarcasına okudum. Bir defa daha hayran kaldım. Hiç kuşkum yok ki, ondokuzuncu yüzyılın en büyük dâhisi. Başka bir emin olduğum nokta; bir insanın böyle büyük eserler verebilmesi için, çok, çok acı çekmesi lâzım. Dostoyevski hiç acı çekmeseydi, mutsuz olmasaydı, hasta olmasaydı, bu eserleri yazabilir miydi? Hatta sanatın nedeni insanların mutsuzluğu; insanlar mutlu olsaydı, sanata da gerek kalmazdı. Bu yazdıklarım, belki ressam, müzisyen..... için doğru olmayabilir, ama bir edebiyatçı için mutlaka doğru. Anlamadığım nokta, bu çekilen acı nasıl oluyor da insanı sanata itiyor. Örneğin Lautréamont'ta hınç alma, lanetleme duygularıyla ortaya çıkıyor çektiği ızdıraplar. Moliére'i anlamıyorum örneğin. Romantiklerde, sembolistlerde daha iyi bir dünya ve Tanrı arayışıyla belli oluyor çekilen acılar. Ya Dostoyevski'de, Picasso'da, Çehov'da?(.....)

Paris, 22 Mart 1979

Sevgili Babacığım,

Yeniden ev değiştirdim. Eski odam çok kötüydü. Soğuk,

çirkin, küçük... Taşındığım ev çok enteresan, sıkı dur! Paris'te eski evleri yıkıp, yerine yenilerini yahut kültür merkezleri, yollar, köprüler yapıyorlar. Bunun için tabii önce evlerde oturan halkı boşaltıyorlar. Buyüzden Paris'te bisürü eski ev bomboş; ev boşaltıldıktan yıkıma geçinceye kadar aradan yıllar geçiyor. Ben de senin gibiyim, hiçbişeyin ziyan olmasına kıyamam. Bu nedenle böyle bir eve taşındım. Kira yok, vergi yok, postacı, satıcı, çöpü yok, kapıcı yok, evsahibi yok... Yani çoğu dertler yok. Böyle evlere "Squatt" deniyor. Squatt'larda yaşayanlara da "Squatteurs"... Benim bulunduğum squatt bölgesi Paris'in en büyüğü. Yüze yakın Squatteurs var. Her çeşit insan var. Çoğu "marginal" denilen topluma başkaldırmış kişiler. Meslekleri çok değişik. Şimdiye kadar tanıdıklarım: İki orospu, bir pezevenk, dört öğrenci, bir üniversite profesörü kadın ki çocuğuyla, bir balerin çocuğuyla, bisürü esrarkeş, eroinman, serseri, bir mimar-heykeltıraş, bir sinemada yer gösterici, bir aktris... Her türden insan var... İlişkiler çok ilginç. Kanun yok, kuvvetli olan kazanıyor genellikle. Polis hiç karışmıyor Squatt'a; çünkü Squatt'ta kalmak yasak ama gözyumuyorlar. Benim dairede üç büyük oda var, bir öğrenciyle birlikte paylaşıyoruz. Saçı sakalı belinde ama çok iyi ve zeki bir çocuk. Esrarkeş, eroinman falan değil tabii. Paris'e gelip de bohem hayatı yaşamadan terkedilir mi? Yemeği şöminede yapıyoruz, ısınmayı da şömineyle... Odamın boyasını dün bitirdim. Yarın kırık camları onaracağım. Kitap rafı da yapmam gerek. Çok mutluyum burada. İştahım açıldı, çok iyi uyuyorum. Halbuki eskiden günde biriki dilim ekmek ancak yiyordum, geceleri de durmadan uyanıyordum. Tek sakıncası var, mektup gelmiyor bu adrese. Ama yine de vereyim sana. Unutma sakın, bu adrese mektup yazma, yazdırtma, elime geçmez.

4, 6 rue Raymond Losserand

75014 Paris

Mektupları yine eski adresime yaz. Yakında bir posta kutusu açtıracağım.

(.....) Çok adres değiştirdim, biliyorum. Arkadaşlar "göçebe" yuhat "çingene" diye takılıyorlar.

(.....) Ders almaktan vazgeçtim. Çok yakında sınavlar başlıyor zaten, değmez. İyi hazırlanamadım bu yıl. İngiltere, ev derdi... Düzenli bir hayatım olmadı.

Amerika için haklısın, doktora için gideceğim Amerika'ya.

Öperim, hoşça kal.

Ali

Paris, 24 Ağustos 1979

(.....) Bugün Fransa'nın en büyük kütüphanelerinden birine kaydoldum: "Bibliothèque de Sainte Géneviéve". Bu kadar büyük kitaplık görmedim hayatımda. Sen de Haydarpaşa garı kadar, ben diyeyim Selimiye kışlası kadar, öyle kocaman bir binanın içi tavanına kadar silme kitap dolu. Fişlerin olduğu yer, bizim büyük evden daha büyük. Fiş de fiş! Şaşırdım kaldım. Kitaplar gözlerimizin önünde. Herkesi üye yapmıyorlar tabii. Eve kitap götürmek de yasak. Aklıma senin anlattığın İngiliz çimi hikâyesi geldi. Fransa'nın büyük bir devlet olması bikaç yıllık iş değil tabii. Yüzyıllarca o kitaplar yazılmış, okunmuş... O kadar kitabı görünce, acaba dedim, her üç Fransız'dan biri kitap mı yazmış... Zavallı Türkiye'mizdeki kitap sıkıntısı aklıma geldi. Farka bak. Burda "Kitap mı istiyorsun, işte sana kitap" yahut "Kitapsa kitap" diye önüne yığınla kitap sürüyorlar. Bizdeyse... "Bibliothèque Nationale" daha büyükmüş. Daha büyüğü nasıl olabilirmiş ki?(.....)

Paris, 29 Eylül 1979

Sevgili Babacığım,

Sınavlarımı geçtim; olaylı bir sınav dönemi geçirdim. Fizikten geçmediğimi son anda öğrendim ve alelacele hazırlandım, tam tamına geçtim. Geometri sınavını saat ikide sanıyordum, sabah saat dokuzdaymış. Neyse hoca iyi adammış, bana ayrı bir sınav yaptı. Böylece lisansa geçmiş oldum. Seçtiğim dersler:

Analyse I, II-Cebir-Logique élémantaire-Logique mathématique-Logique et language mathématique.

Aynı zamanda Fizik Fakültesi'nin ikinci sınıfındayım.

Hayatım çok düzenli ve düzenceli. Portekiz'li bir kızla oturuyorum. Bana çok iyi bakıyor. Çamaşırlarım temiz, ütülü, yırtıkları dikili, sıcak yemek, çay... O kadar düzenli ki hayatım, bir ajandam bile var. Ne bela şeymiş bu ajanda. Onun yüzünden çalışmaya, kitap okumaya vaktim kalmıyor. Eskiden ne güzel unuturdum randevuları. Halbuki şimdi herşey yazılı. Dişçi, göz

doktoru, gözlükçü, konferans, mantık hocasının toplantısı, oturma izni randevusu... Çalışmaya vakit kalmıyor. Ajandayı atacağım.

Odam, notlarım düzenli. Dokuz matematik, iki de büyük fizik klasörüm var. Hepsi de inci gibi yazıyla yazılmış, hepsinin içinde indeksi var. Kitaplarım konulara göre ayrılmış. Daha nasıl düzenli olunur. Üstelik bulunduğum ortamda benim kadar düzenli-düzenceli olmak çok zor.

Bugün oturma izni belgemi aldım. Yarın gözlük alacağım, akşama konsere davetliyim, öbür gün Fizik Fakültesi'nde derslere yazılacağım, akşama bir hocanın toplantısı var, gece de yemeğe davetliyim... Bütün bunlar ajandanın sayesinde.

Kol saatim cebimde, kaybolmadı.

(.....)

Paris, 16 Ekim 1979

Babacığım,

Günlerim çok dolu geçiyor. Haftada 41,5 saat dersim var. Yani hafta sonu dışında, günde ortalama sekiz saat. Bir de buna yol, yemek zamanını ekle, hergün on-onbir saat okuldayım. Geriye kendime çok az vakit kalıyor.

Çok şey yapmak istiyorum. Şimdi de ekonomi ve tarih dallarına ilgim arttı.(.....) ama sırf matematik artık doyurmuyor beni. Matematiksiz yapamam tabii. Acaba dedim kendikendime, çok şey yapmak isterken, hiçbişey yapamayacak mıyım? Matematik, felsefe, mantık, politika, edebiyat ve yeni yeni tarih ve ekonomi ilgilendiğim, çok sevdiğim dallar... Ne yapmalı, hangisine önem vermeli, matematik dışında... Bu saydığım dallardan bir tanesini çalışmasam, doyumsuz hissediyorum kendimi.

Paris'e geldiğim ilk yıl, hiçbişeye yanaşmadan matematik çalıştım. O zamanlar böyle bir sorun yoktu. Sonradan yavaş yavaş hergün gazete okumaya başladım, alıştım da... Önceleri kırk sayfalık "Le Monde"un iki-üç sayfası ilgilendirirken, şimdi bütün sayfaları: Sanat, politika, ekonomi, felsefe sayfaları da ilgilendirmeye başladı. Bu durumda "Le Monde"u okumak iki saatimi alıyor, ama bu iki saati, metroya, helaya, yemek sonrası ve öncesine böldüğüm için pek vaktimi almıyor. "Le Monde"un tek

zararı, içime attığım, dışa çıkmayan meraklarımı ortaya çıkarması oldu.

Hep bigün senin dediklerin aklıma geliyor: "Kolleksiyon yapar gibi, diploma, bilgi mi toplayacaksın?" "Kolleksiyon" deyimi ne kadar doğru bilmiyorum ama çok şeye merakım var, çok şey öğrenmek istiyorum. Biliyorum ki, bu yirminci yüzyılda "pluridisciplinaire" olmak çok güç, hemen hemen imkânsız.

Bu kadar çok konuyla ilgilenmem iyi. Kuru matematikçileri hiç sevmem. Ama ben her konuya iştahla giriyorum. O konuda herşeyi bilmek istiyorum. Ukalalık olsun diye değil, meraktan; bildiğim şeyler çok basitmiş gibi geliyor (hakikaten de basit), bilmediklerim de çok, anlaşılmaz gibi. Dolayısıyla her bilmediğim konu çekiyor beni. "Herşeyin zoruna gitmek" ilkesinin zararları.... Örneğin elime bir matematik kitabı alıyorum, hiç bilmediğim bir konu; işte diyorum kendikendime, şimdiye kadar öğrendiklerim basitti asıl matematik şimdi başlıyor. Birinci konu basit..."Hah, asıl zorluk ikinci konudan sonra başlıyor" diye ikinci konuya anlayamayacağım korkusuyla ve "nasıl anlamazmışım" iddiasıyla saldırıyorum. Kitap bittiğinde doyumsuzluğum bitmiyor. Sanıyorum, biraz metafiziksel zorluk arıyorum. Yani öyle bir zorluk ki, hem zorluğu yeneyim, hem zorluk yine de varolsun. Her kitaba işte o acaip zorluğu bulmak için atılıyorum. Belki de o yüzden soyut bilimlere ilgim daha çok. Ama sanıyorum yanlış. Soyutta kuraldışı olmadığından en çok mantığa dayanan — yahut dayanması gereken — yani soyut bilimde hiç zorluk olmaması gerekir. Herkese dedim şimdiye kadar: Dünyanın en basit bilimi matematik. Matematik, kendikendine yetebilen bir bilim. Tarih için, sosyoloji, ekenomi, felsefe bilmek gerekiyorsa, matematik için (matematikten başka) hiçbişey bilmek gerekmiyor. Herşey matematikte mantığa bağlı. Demek ki normal zekâlı herkes matematiği baştan sona anlayabilir. Yani matematikte o zorluğu hiç anlayamayacağım.

Fizik çalışıyorum, ne severek ne de sevmeyerek, ama çalışıyorum.

(.....) Yedi yıldır dışardayım, bu yedi yılda okuduğum Türkçe kitapların sayısı onu aşmaz. Aziz Nesin'in oğlu için utanılacak bir durum, değil mi? Türk yazarlarından seni, Nâzım'ı, Orhan Kemal'i, biraz tanıyorum. Hiç Yaşar Kemal okumadım

Niye "İnce Memet'leri ne yapacaksın" diye yazıyorsun.(*) Çağdaş Fransız edebiyatını azçok tanıyorum, kendi ülkeminkini tanımıyorum. Üstelik Türkçe dilbilgisini unutacağımdan korkuyorum.(.....)

Paris, 4 Ocak 1980

Babacığım,

1980 yılına girdik. Yeni yılın kutlu olsun.

Geçen mektubumda dövizi ucuz alabilmek için gereken belgeyi gönderdim. O belgeyle ve daha önce gönderdiğimle, sanırım dövizi altı liradan alabilirsin. Hemen gönderebilirsen memnun olurum. Squatt'tan çıkmak istiyorum artık. Su yok... Borular delik... Pislik içinde. Soğuk da... Masaya oturmak imkânsız. Bu mektubu da şömine başında koltukta oturarak yazıyorum. Hemen bir ev bulup çıkmak istiyorum. Evde çalışmak imkânsız bu soğukta. Yarın okul başlıyor. Okuldan sonra kütüphaneye gidip orda çalışacağım. Yeni eve taşınmak için param yok ama. Son gelen paralar 2500 Fr.ı buluyor.(....)

"Le Monde" da bir yazı çıktı Türkiye hakkında. Senin de ismin geçiyordu. Faşistlerin, öldürülecek adamlar listesindeymişsin. Gönderiyorum yazıyı.

Niçin felsefe konusunda artık bana bişey yazmak istemiyorsun? Yazdıklarında haksız değilsin. Haklısın da, yine de anlamadığım yönler var:

1— Niye benim batı kültürüyle yetişmiş bir Türk olmam bir dezavantaj. Tam tersine, bir avantaj olması gerekir. Hem doğu kültürü, hem batı kültürü...

2— Bugün iletişim araçları öyle gelişti, öyle çabuklaştı ki, kültürler arasındaki fark eski önemini kaybetti. Yine önemli tabii ama eskisi kadar değil.

3— Felsefe eğer bir bilimse, kültürün önemi olmaması gerekir.

4— Matematikte olsun, felsefede, fizikte, hangi bilim dalında olursa olsun, bence bu dallarda yeni bişey bulabilmek, yapabilmek, kültürden çok çağa bağlı. Eğer bilimcinin yahut filezofun yaşadığı çağ yeni bir ekole, teoreme, teoriye hazırsa, yani gebeyse

(*) Yaşar Kemal'in başka kitaplarını salık vermiştim. *A.N.*

o zaman yeni bişey yapabilmek mümkün. Bugün matematikte böyle bir alan bitek mantık alanı. Felsefesiz de mantık olur mu? Aristo, Spinoza, Hegel... Hepsi mantık dalını işlemiş kişiler. Bugün mantıkta büyük isimlerden biri Apostol Belçikalı bir filozof. Ne matematiksiz, ne de felsefesiz mantık yapılır.(.....)

Paris, 22 Şubat 1980

Sevgili Babacığım,

Uzun bir sınav döneminden başarıyla çıktım. Üç haftadan uzun bir süredir başımı kitaptan kaldırmadım. Günde bir-iki kitap okuyaraktan... Bütün sınavlarımı başardım. Fizik Fakültesi'nin ikinci yılını bitirmek için iki sınavım kaldı: "Relativité" ve "Physique quantique", "informatique" yani elektronik beyin sınavında çok iyi bir not aldım. Çok iyi not almamı neye borçluyum, biliyor musun? Makinenin, dünyanın en aptal yaratığı olduğunu anlamama. Bu elektronik beyin denilen makine, kendisine ne verirsen onu yapıyor, ne fazla ne eksik... İkinci sömestrede yeni bir "informatique" dersi almak istiyorum.

Matematiğin üçüncü yılında bitek cebir sınavını geçtim. Cebir, biliyorsun en sevdiğim, en ilgilendiğim, ençok bildiğim ders. Buna rağmen orta dereceyle geçtim. Cebir sınavı olduğu gün Fizik Fakültesi'nin "Thermodynamique" sınavı vardı. Hocadan sözlü için randevu aldım başka bir güne. Cebir hocası dünyaca ünlü bir profesör. Özellikle onun dersini seçmiştim. Bana randevu saatinden iki saat önce evine telefon etmemi, unutabileceğini söyledi. Çok şaşırdım. Böyle bir hoca nasıl olur da sorumlarını yüklenemez. Neyse, sözlü günü geldi; karşımda durmadan kendisinin çok zeki olduğunu isbat etmeye çalışan bir profesör... Orta dereceyle geçirtti beni. Çok içlendim... Bu hocaları gördükçe, nasıl bir hoca olmamam gerektiğini anlıyorum. Cebirden iyi bir not almak hakkımdı. Neyse, ben yine neyi hakkettiğimi biliyorum.

(.....) Hâlâ aynı kız arkadaşımla yaşıyorum. Çok iyi bir kız. Biliyorsun, Portekizli. Bu yaz o da gelecek Türkiye'ye.(*)

Öperim. Mektuplarını bekliyorum.

Ali

(*) O Portekizli kız Manuela, benim gelinim oldu. ABD dedirler. Biri kız, biri oğlan iki torun var.

Paris, 24 Temmuz 1980

Babacığım,

Bütün sınavlarım bitti. Üniversiteyi bu yıl takıntısız olarak geçtim. Son yıla yazıldım, yani dördüncü sınıfa. Sorbonne'a da yazılmak istiyorum, felsefe bölümüne. Başvurdum. Üçüncü yıldan alıyorlar, matematik lisans diplomam olduğundan. Yani seneye hem matematiğin dördüncü yılına, hem de felsefenin üçüncü yılına devam edeceğim. Dediğim gibi ağırlığı Matematik Fakültesi'ne vereceğim. Zaten üniversite çok kolay geliyor, Büyük bir trajedi: E.N.S. lere girmek için yeterli kuvvette değilim, üniversite için çok kuvvetliyim.

Öğrendim, Fransa'da öğretim üyesi olmam imkânsızmış, ancak belki asistanlık, o da zor... Ben de Amerika'ya gitmeye karar verdim eğer mümkünse...(.....)

Paris, 2 Ekim 1980

(.....)

Sorbonne'dan hiç memnun değilim. Daha girdiğim ilk derste, hoca girdi sınıfa, açtı dosyasını, daktilo edilmiş kâğıtlarını çıkarıp monoton bir sesle okumaya başladı. İki saat boyunca kafasını kaldırmadı. Verdiği ders de Mantık ve Felsefe. Hay senin mantığına da felsefene de, öğretmenliğine de... Bu kadar olur, Ortaçağda bile öğretim böyle değildi. Ben böyle şey görmedim. Ne bir canlılık, ne bir iştah... Öbür hocalar da böyle olursa bırakacağım Sorbonne'u.

(.....)

Paris, 27 Kasım 1980

(.....)

Feza Bey'den daha doğrusu Süha Hanım'dan mektup geldi. Ben de hemen yazdım tabii.

İki okula başvuracağım mutlaka; Princeton ve Yale. Ayrıca MIT ve Berkeley var. Berkeley'den o kadar çok şey istiyorlar ki, vazgeçmeli mi geçmemeli mi diye düşünüyorum. Amerika'nın en iyi üniversitelerine yazıyorum. Amerika'ya gitmeme değsin hiç olmazsa. İyi üniversitelere kabul edilmek zor, ama iyi olmayan bir üniversiteye gitmektense Fransa'da kalmayı tercih ederim. Üste-

lik bulunduğum üniversitede mantık hocaları çok iyi ve ünlü kişiler.(.....)

Paris, 17 Şubat 1981

Sevgili Babacığım,

Uzun zamandır yazamadım sana. Sınavlarım başlamıştı. Bütün sınavlarımı başardım. Mantıktan hele, sanıyorum tam not alacağım. Çok iyi geçti. Çok da çalışmıştım. Notu hakkettim yani.

İki aylık param geldi. Teşekkür ederim. Sıkıntı çekmedim. Boşuboşuna üzülmüşsün.

Squatt'ın ömrü tükenmek üzere. Polisler gelmeden önce ben çıkmak istiyorum. Polisler gelirse bütün kitaplarımı kaybederim ve çok üzülürüm. Değerli kitaplarım var. Ev fiyatları çok pahalı. Nezih'lerle bir eve çıkmak istiyoruz. Kirayı paylaşırsak daha ucuza gelir. Sonuç olarak eğer mümkünse senden gelecek ayların parasını şimdiden isteyeceğim. Çünkü bir eve girildiği zaman, depozit yatırmak gerek. Örneğin ev kirası bin Fr.sa ikibin Fr. depozit, bir de ilk ayın kirası, toplam üçbin Fr. gerek.

(.....) Babacığım, Amerika olmazsa Fransa'da kalmak istiyorum. Hatta Amerika'yı bile istemiyorum pek. Ama kabul ederlerse koşa koşa gideceğim.

(.....) Felsefe derslerine artık gitmiyorum. İki sebepten. Birincisi hocalar çok kötü. Felsefe değil, felsefe tarihi okutuluyor. Felsefe tarihine de razıyım, ama kritik bir öğrenim olsun. Herşeye razıyım, yeter ki hoca ilgimi çeksin. Hiçbiri de olmayınca pes dedim. İkinci neden, en önemlisi, hem felsefe hem matematik... İkisi birden çok ağır geldi. Sabah evden sekizde çıkıp akşam yedide, sekizde, hatta bazı akşamlar daha geç geliyordum. Baktım, matematikten geri kalıyorum, evde çalışmama vakit kalmıyor. Felsefeyi bıraktım hemen.

Felsefeye gitmem iyi oldu. Çok şeyi anladım. Bu saf (pure) filozoflar, ellerinde hiçbişey olmadan, olmayan şeylerle oynayan çocuklar gibi. Yani sırf spekülasyon. Bu yönden haklısın. İyi filozoflar, bilim adamı olanlar. Bertrand Russell, Marx, Piaget... Bu hocalar, ne bilimci ne filozof olabilmişler. Kuru kuru insanlar, dersleri de öyle... Latince öğretir gibi felsefe öğretilmez ki... Kendim bol bol okuyorum. İnan ki çok daha iyi anlıyorum.

Gorenne-Colombes, Mart 1981

(.....) Ben Amerika'da master değil, Ph.D. yapmak istiyorum. Master için iki, Ph.D için altı yıla ihtiyaç var. Ph.D. philosophy doctor'un kısaltılmışı.

Ardéche, 12 Nisan 1981

Sevgili Babacığım,

Yale'den mektup geldi, kabul edilmişim. Sevincim sonsuz. Bitürlü inanamıyorum. Sanki kötü bir şaka yapılmış gibi... Yale'in mektubunu daha okuyamadım tam. İlk cümlede takılıyorum hep: "Okulumuza kabul edildiniz. Tebrik ederiz." İkinci cümleye geçemiyorum. Şu anda Fransa'nın güneyinde tatildeyim. Mektubu kaybetmiyeyim diye yanıma almadım. Yani mektubun sonunu bilmiyorum. Gürsey'lerden de mektup geldi. Yale'de karar alınınca ilkönce onlara telefon etmişler. Tebrik ediyorlar. Söylediklerine göre okul paramı (tuition, fees...) Yale veriyormuş. Aynı zamanda "teaching assistantship" vermişler. Yani ders verip karşılığında para alacağım. Sanıyorum, asistanlık gibi bişey.

(.....) Amerika'ya para göndermen için ne gibi işlemlerin gerektiğini bilmiyorum. Konsolosluğa gittiğimde onu da öğreneceğim.

20 Nisan 1981

Paris'e döndüm. Amerikalıların mektubunu yeniden okudum. Okul parasını 6960 Doları onlar veriyorlar. Ayrıca asistanlıktan da para kazanacağım. Yazdıklarına göre yaşam için bir kişiye en az 475 Dolar lazımmış dokuz ay için. Yani ayda 2200 Fr. Yarın Türk Konsolosluğu'na gidip sana daha geniş bilgi vereceğim.

Öperim Babacığım.

Ali

La Gorenne Colombes, 21 Nisan 1981

Babacığım,

Postaya mektubumu atıp eve döndüğümde 15 Nisan tarihli mektubunu buldum. Hemen Paris'e inip bisürü iş gördüm:

1— "Dictionnaire des-Auteurs"ü aldım. "Dictionnaire des

Auteurs de Langue Fransaise"i de... Yarın sabah mektupla birlikte onları postalayacağım.

2— Konsolosluğa gidip vekâletnameyi aldım. Yolluyorum. İnşallah budur istediğin, çünkü 95 Fr. tuttu vekâletname

3— Konsoloslukta gelecek yıl için neler gerekli olduğunu sordum soruşturdum. Bunları sana ayrı bir kâğıda yazacağım.

4— Yugoslavia'dan 219 Fr. geldi, "Biraz Gelir misiniz"in yazar hakkı olarak.(.....)

Master'la "Ph.D." arasındaki farka gelince. Master için iki yıl gerekli. Master aslında doktora değil, uzmanlaşma diploması gibi bişey. "Ph.D." içinse beş-altı yıl gerekli. (Normal dört yıl ama, herkes beş-altı yılda bitiriyormuş.) Master yapmadan Ph.D. yapılmıyor. Üstelik "Ph.D."si olanın otomatikman "master"ı olduğu kabul ediliyor.

(.....)

Haziran sonunda okul biter bitmez Paris'ten ayrılacağım. Kitaplarımı arabayla, tirenle, otobüsle, bişeyle taşıyacağım Türkiye'ye.

Amerika'ya Manuela da gelecek. Gelebilmesi için evlenmemiz gerek. Zaten biz de evlenmeyi düşünüyoruz. Manuela'nın gelmesinin, evlenmemizin, dediğim gibi biçok resmî ve özel yanı var. Ama parasal yanı senin için yok. Şimdiye kadar nasıl iki kişi geçindiysek (Manuela'nın çalışması sayesinde) bundan sonra da öyle olacak. Senden hiçbir zaman karım için para istemeyi düşünmüyorum. Ancak zorda kalırsak borç isteyebilirim.

(.....) Bilmiyorum, sen evlenmem konusunda ne düşünüyorsun. İlk defa babama evleneceğimi yazdığım için bu işin "usul-i kitabet"ini bilmiyorum. İzin mi istemeliydim, yoksa haber mi vermeliydim? Bağışla.

(.....) Bütün tatili İstanbul'da geçirmeyi düşünüyorum. Bütün tatil dediğim bir ay, Ağustos ayı. Vakıf'ta kalmayı düşünüyorum. Annemle de biraz kalmayı istiyorum.(.....)

La Gronne Colombes, 5 Mayıs 1981

Sevgili Babacığım,

30 Nisan tarihli mektubunu az önce aldım. Hemen cevap veriyorum.

(.....) Mektubunda dalgın olduğumu, unutkan olduğumu

yazıyorsun. Doğru, haklısın, ama çok da düzenliyim. Mendiller, iç çamaşırları, dosyalar, notlar, mektuplar, çiviler, kerpeten ve çekiç, yıl içinde okuduğum kitaplar listesi, ajandam, dolmakalemim, herşeyim ayrı ayrı kutularda, çekmecelerde.

(.....) Beni son mektubumda yanlış anladın. Yada sana anlatmadığım için anlamadın. Kendi paramı kazanmadıkça evlenmeye hakkım yok. Sen Vakf'ı bitirmek isterken ben nasıl senden karım için para isteyebilirim.

Paris, 12 Haziran 1981

Sevgili Babacığım,

İki gün önce sınavlarım bitti. Başardım tabii. Manuela'nın sınavları ay sonunda bitiyor. Sınavları biter bitmez Portekiz'e gideceğiz. Ordan tekrar Paris'e gelip doğru İstanbul...

Sanıyorum kitaplarımı tiren ambargosuyla yollayacağım. Bu kadar kitabı otobüs almaz. Siyasî kitaplarım var, çok değil, bikaç tane, onlara el koyarlar mı? Sen ne dersin?

Süha ve Feza Gürsey'ler Paris'te, Collége de France'ın davetlisi olarak.(.....)

New Haven, 7 Eylül 1981

Sevgili babacığım,

Sağ salim Gürsey'lerin evine geldik. Uçak yolculuğumuz çok iyi geçti. Hele Amsterdam-New York arası çok çok güzeldi. Tıkabasa yemek yedik. Bir güzel de içtik. Rahat koltuklar, nazik hostesler...

New Haven bir hârika, anlatılır gibi değil. Mutlaka gelmelisin. Üniversite kocaman. Kocaman da laf mı? Bir şehir. Yedi milyon (kitaplık) luk kütüphanesi, iki büyük müzesi, her fakültenin büyük bir binası var. Her taraf yemyeşil, gençlerle dolu. Çok çok güzel.

(.....) Daha ev arayamadık doğru dürüst.(.....)

Şimdiye kadar iki Amerikalı tanıdım. İnşallah hepsi onlar gibi değillerdir. Sözümona aydın kişiler. Espri yetenekleri çok az, ucuz felsefe yapmaya meraklı kişiler.

Üniversitenin konser, tiyatro, spor binaları var. Matematik bölümünü dışardan gördüm, hafta sonu kapalı. Sarmaşıklarla

kaplı pek güzel görünümlü bir bina. Fizik bölümünün içine girebildim. Atom reaktörü bile var.

Yarın okul başlıyor. Daha derslerimi bile öğrenemedim.

(.....)

Yale, New Haven-10 Ekim 1981

Sevgili Babacığım,

Yeni evimize taşındık. Geçen perşembe günü de evlendik. Burda evlenmek ne kadar kolaymış. Gürsey'ler çok yardım ettiler, ediyorlar da... Evlendiğimiz gece bizim için bir yemek verdiler. Yeni eve eşya almak için Süha Hanım günlerce Manuela' yla birlikte sabahtan akşama dolaştı. Çok çok iyi insanlar.

(.....) Bu sömestr altı ders aldım. Herkes şaşırdı. Değiştirmek de istemiyorum şimdi. O zor gelen ders "Model Theory" dersi. Mantıkta bir dal. Hemen hemen sırf o dersi çalışıyorum. Zor gelmesinin nedeni, dersin zorluğu değil, seviyesi bana göre çok yüksek. O ders için öğrenciler ilk yıl profesörden özel ders alıyorlarmış. Ben nerden bilebilirdim.(.....)

Yale, 16 Aralık 1981

(.....)

Gelecek sömestr haftada dört saat Analiz dersi vereceğim ilk sınıflara. Böylece bütün sömestr 700 Dolar geçecek elime. Ayrıca hocamı seçip tezime başladığım zaman ayda 550 Dolar verecekler-miş. Yani gelecek yıl para göndermene gerek kalmayacak.(.....) Manuela arada bir çocuk bakmaya gidiyor. Evvelsi gün 25 Dolar, dün de 12 Dolar kazandı. Ama bu kadar çok kazanması ender. Saat başına 2-3 Dolar ödüyorlar.

Hocamı seçip tez yazmaya başlamadan önce "Qualification" denen sözlü bir sınav geçmem gerekiyor. O sınavı bu yıl sonunda, yani Haziran'da geçmek istiyorum. Çok çalışmam gerekiyor yani gelecek sömestr. Bu yüzden bu sömestr haftada dört saatlik derslerden başka çalışmak istemiyorum.

Sınavlarım başladı. Gelecek pazartesiye bir tane daha var. Daha sonra tatilde ufak bir tez yazmam gerekiyor "Measure Theory" dersi için. "Measure Theory", "İntegration"un modern teorisi.

(.....)

Benim askerlik tarihi daha belli olmadı mı? Acaba başvurmak mı gerekiyor? Sanıyorum, gelecek yaza gideceğim askere. Aman bu fırsatı kaçırmayalım.

"Böyle Gelmiş Böyle Gitmez"i yazmaya başladın mı? 1982 de yazacağım, demiştin. Havalar buz gibi soğuk. Evle okul arası onbeş dakika yürüyerek. Kar, yağmur demeden hep yürüyorum. Cimnastik oluyor.

Vakf'ı özledim çok. Gelecek yaza gelirsem çocukları görebileceğim demek ki...

(.....) Buradaki yaşantımı soruyorsun: Okul, ev, bir de sıksık sinemaya gidiyorum. İyi filmler getiren ucuz bir sinema var. Kurosawa adında Japon bir sinemacı var baba, korkunç bir adam. İki filmini gördüm, çok beğendim, çok çok beğendim. Eğer Sinematek'e gelirse git gör. Mutlaka görmelisin. Çok beğeneceğine eminim. Modern bir de Sica. Araştır, sor, acaba bu yıl filmi Türkiye'ye geliyor mu?

Öperim Babacığım.

Ali

New Haven, 24 Aralık 1981

Canım Babacığım, sevgili Babacığım,

14 Aralık tarihli sıkıntılı mektubunu bugün aldım. Babacığım, ben sıkıntı çekmiyorum ki... Niye üzüyorsun kendini? Amerika gibi bir ülkede sıkıntı çekilir mi? İnsanın parası olmasa, para verip, git tüket, derler. Gönderdiğin Marklarla (300 D.M.) bol param oldu. İkinci mektubunu daha almadım. Sıkma kendini, ne olur. Benim rahatım yerinde. Manuela bugün iş konuşmasına gidiyor. Çocuk bakacak. Saati 5 Dolar. Az kalsın sana bakmaya gelecektik ki, bu işi bulduk, saati 5 Dolardan. Bakkala, kasaba ilân vermiştik:

"Do you need an experienced babysitter?

Two years experienced-Wife of a graduate Student.

Also French and Portuguese tutoring.

Call day or night Manuela- 7 9 460

İyi haberler yaz diyorsun, işte iyi haberler: Sınavlarım çok iyi geçti biriki ufak tez (paper) yazmam gerek daha. Gelecek sömestr ders vereceğim. Dört ayda 700 Dolar kazanacağım. Manuela iş

buldu bulacak. Evimizde çok rahatız. İyi çalışıyorum. Manuela İngilizce derslerine gidiyor. İngilizcesi benden daha iyi oldu. Tatil olduğu için her akşam bir partiye (eğlence partisine) davetliyiz. Vakıf ilerliyor, çocuklar alınacak. Ahmet evleniyor. Yakında tosun gibi bir torunun olacak herhalde; sanıyorum Ahmet'in küçüklüğüne benzeyecek, belki saçları daha da kirpi olur. Daha başka ne iyi haberler istiyorsun? Ailemiz genişliyor.

Bir yaş daha büyüdüğüne sevindim. Artık delikanlı oldun.

(.....) Ama artık eşyalarımı çok dikkatli koruyorum. Yeni eldivenlerimin sadece bir tekini kaybettim, öbürünü hiç yanımdan ayırmıyorum.

"İnternational Short Story"ye iki yıllık abonesin.

(.....) Manuela işe kabul edildi. Ayda 100 Dolar kazanacak 4 Ocakta çalışmaya başlayacak.

New Haven, 15 Ocak 1982

(.....) İlk sömestr aldığım derslerden, Recursive Function. Gödel diye bir matematikçi var, 1960'larda öldü. Adını belki duymuşsundur. Son yıllarda her aydının (Avrupalı) ağzında. En ünlü teoremi: "Aritmetikte isbat edilemeyen, ama tersi de isbat edilemeyen cümleler vardır." Felsefî dilde: "Şeylere bir ad vererek ve o adlardan meydana gelen dili kullanarak şeylerin bütün özellikleri kavranamaz." Tabii matematikçi olmayan filezoflar bu teoremi yanlış kullanıyorlar. İşte "Recursive Function" O'nun teorisi. "Recursive Functions" sayesinde o teorim isbat ediliyor. Keşke biraz matematik bilseydin de sana anlataydım. Çok ilginç.

(.....) İki defa 300 D.M. aldım. Teşekkür ederim. Sıkıntı çekiyoruz sanma, paramız var. Manuela iş bulmasaydı o zaman zorda kalabilirdik. En son anda iş buldu. Ayda 450 Dolar kazanıyor. Haftada biriki gün de sağda solda çocuk bakıyor. Yani toplam kazandığı para ayda 500 Doları geçiyor. Benim de kazanacağım parayı eklersem 650-700 Doları buluyor aylık paramız. Bize yeter. Tek aksayan yön: Benim elime para sömestr sonunda geçecek ve Manuela'nın sosyal sigortası için birikmiş paramız yok. Burada doktorlar çok pahalı. Sosyal sigorta da pahalı ama doktorlar daha ucuz. Yıllık sosyal sigorta 600 Dolardan fazla. İlk sömestr sigortalıydı Manuela, şimdi sigortası

bitti. İyi ki de sigortalanmış ilk sömestr; bikaç defa doktora ihtiyacı oldu. Sigortanın içine dişçi girmiyor. Ve dişçiler de çok pahalı. Eğer Fransa'da böyle bir sigorta sistemi olsaydı yer yerinden oynar, devrim olurdu.

(.....)

İyi haberlerim var. Dört dersimin notlarını öğrendim:

Modern Cebir I-Honour (En yüksek not)

Recursive Function-Honour (En yüksek not)

Algebraic Topol-Honour (En yüksek not)

Proseminar-High Pass (İkinci yüksek not)

Bu derste seminer vermesini öğretiyorlar. Hoca herkese aynı notu vermiş. Sınav yoktu. Olsaydı bundan da "Honour" alırdım.

Öbür ikisinin notlarını bilmiyorum. Ama "Model Theory" den de mutlaka honour alacağım. Üstelik Yale'de benim kadar çok ders alan görülmemiş. (Doğrusu, pek bilerek almamıştım.) Çok memnunum. Notlar şunlar:

Honour

Haigh Pass

Pass

Failed (kaldı)

(.....) Hava buz gibi burda. -25 C yaptı geçenlerde her taraf kar içinde. Bugün altı kauçuk ayakkabılarımı giydim. Dört defa düştüm yollarda. Hele dördüncüsü çok komik oldu. Ama Allahtan kimse görmedi. On saniye dengemi bulamadım, ama düşmedim de... Düşsem kurtulacağım, ayaklarım düğümlendi, bir öne bir arkaya... Bitürlü düşemedim ki... Sonunda düştüm de kurtuldum. İlk işim kimse gördü mü diye etrafıma bakmak oldu. Kimse yoktu. Gülmeye başladım.Sonra kaya kaya yoluma devam ettim. Yüzümde bir gülümseme, sanki oyun oynuyormuşum gibi... Düşersem görenler "Ne kadar neşeli çocuk" desinler diye... Yürürken düşmek gibi insanı utandıran bişey yok. Hele yalnız yürüyorsan... Birisi gelip "Bir yeriniz acıdı mı?" diye sorarsa "Sen kendi işine bak" diye yanıt verirdim ya da "Ben düşmedim ki, kendimi bıraktım"

******

Burada Ali Nesin'in kimi mektuplarından seçtiğim bölümleri yayımlamaya sonveriyorum. Amacım, Ali Nesin'in mektupların-

dan örnekler vermek değil, okuyacağınız bu kitabın yazarının nasıl bir insan olduğunu anlatmak. Bunca mektubu, Ali Nesin'i size anlatmıştır sanırım. Anlatma işini de ben yapmadım; Ali Nesin mektuplarıyla kendikendini size anlatmış oldu.

Bana öyle geliyor ki, bir insanı, mektuplarından daha iyi hiçbişey, hiç kimse anlatamaz. Çünkü mektuplar insanı, insanın içyüzünü bütün açıklığıyla ve her yanıyla ele veriyor.

Kitabına yazacağım önsözün yerine, kendisinin kimi mektuplarından seçtiğim bu bölümleri koyduğumdan Ali Nesin'in haberi yok. Söylesem, belki de razı olmayacaktı. Bunu, kitabı basılmış görünce anlayacak. Beğenecek mi, beğenmeyecek mi, bilmiyorum. Hatta bana yazılmış mektuplarını açıklamaya hakkım var mı diye de çok düşündüm. Çünkü mektupların, o mektupları yazanın mı, yoksa mektupların gönderildiği kişinin mi olduğuna (olması gerektiğine) karar veremedim. Ne olursa olsun, oğlumun tedirgin olmasını da göze alarak, kimi mektuplarından seçtiğim bölümleri yayımladım. Bu seçmeleri yaparken de, Ali'nin salt iyi yanlarının sergilenmesini düşünmedim, ama Ali Nesin'in tam olarak anlatılmasını istedim.

Yayımladığım mektuplarının sonuncusunda, karlı yolda nasıl düştüğünü gülmeceli bir biçimde anlatması bana çocukluğundaki düşüşlerini anımsattı. "Adam olacak çocuk, çocukluğundan bellidir" yargısına benzer bir atasözümüz vardır ya, ben de işte ona uyarak Ali'nin çocukluğundan bir anımı anlatacağım.

Her çocuk sıksık düşer elbet, düşünce de ağlar. Ali, üç-beş yaş arasında çok seyrek düşerdi. Düşünce ve düştükten sonra da ağlamaz, beş on adım gittikten sonra birden "Ben niçin düştüm!" diye söylenerek ağlamaya başlardı. Yani, düşmenin acısından değil, ama dikkatli davranmayıp düştüğü için kendine kızarak ağlardı. Düşmeyi kendine yediremezdi.

Ali Nesin şimdi otuziki yaşında ve ABD de California Üniversitesi'nde matematik öğretim üyesidir. Otuziki yıllık yaşamı içinde bana en küçük acı çektirmemiş, üzüntü vermemiştir. Ama ben O'na taşıdığımız soyadımız yüzünden yaşamının en büyük acısını çektirdim. Bu, aynı zamanda benim de yaşamımın en büyük acısı olmuştur.

Askerliğini yapmak üzere Amerika'dan geldiğinde, askerlik hizmeti sırasında, salt soyadımıza olan düşmanlıkları yüzünden,

doğrudan bana diş geçiremeyenler, komplo hazırlayarak ve iftira ile Ali'yi hapsettirdiler. Beş ay hapis yattıktan başka, askerî mahkemede aklanmışken, yasalar da çiğnenerek, kendisine iki yıl pasaport verilmedi. Bu kez cezaevine değil, Türkiye'ye hapsedildi.

Askerî mahkemedeki savunması, kendisini değil, taşıdığı Nesin soyadının savunmasıydı. Ben, o alçakgönüllü ama yiğitçe savunmayı dinlerken de gözyaşlarımı tutamamıştım. Oğlum, salt benim oğlum olduğu için hapsediliyor, yargılanıyordu.(*)

Yaşamı boyunca bunca acılar çekmiş, haksızlıklara uğramış, ama direnmiş, hepsine dayanmış, başeğmemiş bir insan olarak, Ali Nesin'e yapılanlar beni canevimden vurmuştur.

Ali Nesin'e ilişkin bir anımı daha anlatarak, önsöz yerine yazılmış bu uzun yazıya sonvereceğim.

Ali çok küçüklüğünden beri, aşırı unutkan ve dalgındır. (Aslında bana çekmiştir, ama bu konuda da oğul babasını çok geçmiştir.) Dalgınlığı ve unutkanlığı yüzünden de ortaokuldaki başarısı gölgeleniyordu; hakkı olan başarının altında kalıyordu. Ali'yi unutkanlığından, dalgınlığından kurtarmak için türlü eğitim yöntemleri denedimse de başaramamıştım.

Bigün, bikaç kez yapmasını söylediğim bişeyi yine unutup yapmadığı için çok kızmıştım. Kendisi evde değildi. Büyük bir kâğıda iri harflerle şöyle yazdım:

"Aliiiii, eşek Aliii, eşşek Ali(....) yapmayı yine unutmuşsun, eşek Ali"

Bu kâğıdı masasının üstüne bıraktım.

Akşam eve döndüğümde şunu gördüm. Ali, o kâğıdı, masasının önündeki duvara, yani tam karşısına gelecek biçimde, yapıştırmış. O kâğıt orda yıllarca kaldı. Paris üniversitesi'ni bitirip geldiği zaman da kâğıt orda duruyordu, ben evden ayrılana dek...Belki hâlâ duruyordur yada kendisi saklamıştır.

İşte, insan denilecek insan budur.

Ali Nesin öyle bir oğul ki...

Nesin Vakfı
25 Aralık 1988

(*) Ali Nesin'in uğradığı haksızlık dolayısıyla tazminat dâvâsı açılmış, hem de iftiracıların cezalandırılması için adalete başvurulmuştur. Bu tazminat dâvâsı kazanılmıştır.

26 Şubat 1989 tarihli Tercüman gazetesi'nde, Rauf Tamer'in yazısı:

ALİ'NİN MEKTUPLARI VE ÇAĞRIŞIMLAR

Güneş'in(*) aydınlattığı bir köşede, Ali Nesin'in mektuplarını okuyorum.

Babasına yazdığı mektuplarını...

Dikkat ettiyseniz, "Aziz Nesin'in oğlu" demedim. Ali dedim... Ali...

Aziz Nesin'i tarif için de, bundan böyle "Ali'nin babası" demenin yeterliliğine inandım.

Bir baba için bundan büyük keyf var mıdır?

.....

Ali'nin mektuplarını sadece okumuyor, bir de okutuyorum.

Önüme gelene okutuyorum.

Çünki orada metanet ve cesaret var.

Meşakkat ve feragat var.

Meselenin gurbet ve hasret yanı şöyle dursun, en önemlisi ortada bir nedret var.

1973... Lozan mektupları... 600 frank'a göre ayarladığı çocuksu bir bütçe... Arkadaşıyla kavga... Tazmin etmek zorunda kaldığı bir kırılan gözlük... Okul takımı... Fransızlar'a 6 gol...

Ve babasına öğütler:

"— Gözlerini yorma baba..."

İşte, hayat mücadelesi böyle başladı, kimbilir, ileri yıllarda nasıl şiddetlenerek sürdü ve hâlâ da kimbilir nasıl devam etmekte.

Bugünkü başarısını yıllar önce müjdeleyen o mektuplar, sağlıklı bir yapının ve iyi bir hamurun ürünüdür.

Yetkim olsa, bir eğitim rehberi olarak, o mektupları okullarda okuturum.

Ama hangi derslerde?

Türkçe dersinde mi?

Yurt Bilgisi dersinde mi?

(**) Ali'nin mektupları Güneş Gazetesi'nde dizi olarak yayımlanmıştı.

Mantık veya Felsefe'de mi?

Yahut hepsinde birden mi?

Onu bilemiyorum.

Bizim akranlarımız telefonla ilk konuştukları zaman herhalde 18-20 yaşındaydılar.

Nişantaşı'nın playboy'larını değil de, orta sınıfı ölçü alırsak, bizim akranlarımız uçağa ilk ne zaman bindi acaba? Buz makinasıyla nerde tanıştı? Elektrikli merdivenlerle nasıl teşerrüf etti?

Bendeniz, Aziz Nesin'in kitaplarını kasıklarımı tuta tuta gülerek okuduğum delikanlılık yıllarında, henüz Beyoğlu'na bile çıkmamıştım. Hiç unutmam, Aziz Nesin'in "Deliler Boşandı" adlı kitabını bir arkadaşımla beraber, tramvayda münavebeli okuyorduk. Sabahları okula giderken o... Akşamları dönerken ben... Ama aynı anda asla...

Kahkahalar, ikimizi de karşılıklı meraklandırıyordu.

Dayanamayıp, münavebeyi de unutup kitabı elimizde çekiştirdiğimiz günler oldu:

"— Bakim, nereye gülüyorsun?"

Tramvaydan indikten sonra, bir de evlerimize gidebilmek için Beşiktaş'ın meşhur Abbasağa yokuşunu tırmanıyorduk... Hani, Hasan Aldemir Bey'in "Hamidiye suyundan içmeyen Beşiktaşlı olamaz" dediği o çeşmede, biraz mola vermesek, iflâhımız kesikti...

Bir süre sonra bizim hattaki tramvay da iptal oldu zaten... Tabanvay'a kaldık. İyice perişan olduk...

.....

Ali, bizim yaşa tekabül eden yıllarını -güya- Lozan'da geçirmiş ama, durumunun bizden beter olduğu, mektuplardan belli...

Verdiği mücadeleyi, kullandığı iradeyi ve de üstlendiği vecibeyi, yüreğimde hissediyorum...

Öf... Ömür törpüsü.

Ama, insanı insan yapan da bu.

Her jenerasyonu ayrı dertler ve çileler taşıyan, ne tuhaf bir Şark insanıyız...

Küçük Ali'nin, babasına mektuplar yazdığı yıllar (1973) bendeniz, yetişmiş bir gazeteci olarak, İran gezisine katıldıydım. Aytekin Kotil de, müşahede etmiş olacaktır ki, o gezide konuştu-

ğumuz her İranlı, 2 Türk ismi sordu bize: Cüneyt Arkın ve Aziz Nesin.

Herhalde Cüneyt'in filmlerini görüyor ve beğeniyor olmalıydılar. Aziz Nesin'in tercüme edilmiş kitaplarında da galiba kendi toplumlarının mizahını yaşıyorlardı... Çünki dertler aynıydı. Meselâ bürokrasi, insanı canından bezdiren müşterek bir işkence olmalıydı, değil mi?... Nitekim hindistancevizlerimizi gümrükten çıkaramadık. Ve Aziz Nesin'in İran'da niçin ilgiyle okunduğunu, bir kere daha anladık.

Her neyse... Konuyu dağıtmayalım.

Bugün bütün hayat zorluklarımıza rağmen, birbirimizin 15-20-25 yıl öncesine dönmek istemiyoruz.

Niçin?

Geriye dönmek, sadece "Gençlik" anlamına gelmez.

Gençlikle beraber, o günkü imkânlar, o günkü elbiseler, o günkü eşyalar... Hatta o günkü perdeler, halılar...

Kabul mü?

Var mısınız?

Geçen gece, kalabalık bir aile meclisinde, Ali'nin mektuplarını konuşurken, hem de şöhretli ve servetli bir dostum:

"— Ah" diyordu. "Yaşım 20 olmalıydı şimdi."

Ne budalaca lâf.

Ona dedim ki:

"— Bütün servetini ve şöhretini terket, geriye öyle dön... 20 yaş çocuğunda servet ve şöhret şart mı ulan?"

Düşündü.

"— Olmaz" dedi. "Tekrar 20 yaş'tan başlarsam, bu servete ve şöhrete aynen kavuşacağımın garantisi yok."

"— Ben sana garanti veriyorum. Aynı servete ve şöhrete kavuşacaksın... Söz... Bırak her şeyini dön bakim 20 yaşına."

Bu def'a uzun uzun düşündü:

"— Dönemem" dedi. "Dönmem."

"— Niye?"

"— O mücadeleleri, o çileleri, bir daha yeni baştan göze alamam. Aman eksik olsun. Hatırlamak bile istemem."

Bir de tahtaya vurup kulağını çekmez mi?

Hah şöyle... Hizaya gel.

Netice

Dostum, 20 yaşına dönmek istemiyor. Caydı.

Bence akıllılık etti.

Elbet Mükerrem Sarol da 60'lı yıllara dönmek istemez. Yassıada'yı niçin bir daha yaşasın?

Bülent Ecevit de 1948'lere dönmek istemez. Londra'da 3-5 gün fazla kalabilmek için niye kol saatini satsın? Amerika'da niye benzin istasyonunda çalışıp da (1956) otomobil yıkasın?

Ali Nesin, bugün mühim adam. Onurlu bir kariyeri var. Sanırım 1973'lere o da dönmek istemez. Lozan'da niye bulaşıkçılık ederek tahsil yapsın? Elin gâvuruyla bir gözlük için niye dolaşsın? Türklüğünü ispat uğruna, Fransızlar'a 4 gol atmak için niye tabanlarını yara bere içinde bıraksın?

Özal bile geri dönmek istemez. Önünde cumhurbaşkanlığı lokması dururken, niye tekrar by-pass olsun, niye suikaste mâruz kalsın?.

Kusura bakmayın ama, bende geri dönmek istemem. Ne 34 yıl önceki Abbasağa tabanvayı'na, ne de 27 yıl evvelki Bâbıâli çıraklığına...

Ne bir daha sevgili karımın doğum sancılarına, ne biricik oğlumun sünnet heyecanına, ne de eşkıyanın tehditlerine...

Düşünüyorum da, TERCÜMAN'da dopdolu 21 yıl bu...

Geri dönmek ne demek?

Daima ileri...

Ben, Hamidiye Çeşmesi'nde mola verdiğim günlerin çilesini, top oynayarak yaptığım tahsilimin meyvesiyle karıştırarak, enfes bir çocukluk ve gençlik yaşamışım meğer...

Bunları bana hatırlattığı için, Ali'ye teşekkür borçluyum.

Babasına saygılar sunarım.

Bu yazısını okuduktan sonra Rauf Tamer'e iki kitabımı postaladım. Kitaplarımdan birine şunları yazdım:

Sevgili Rauf Tamer,

Ellerine sağlık... yazını şimdi ağlayarak okudum. Okuduktan sonra da ağladım.

— Yaşlılar galiba çok ağlıyor.

Ali'nin bana verdiği gibi, senin çocuğunun da sana onurlar vermesini diliyorum.

İzin verirsen yazını, Ali'nin Mektuplarının da gireceği kitabıma alacağım,

Sağol!

Sevgilerimle

Nesin Vakfı
26 Şubat 1989

10 Mart 1989 tarihli Zaman Gazetesi'nde, Taha Kıvanç'ın yazısı:

Tercüman'ın son denemesinde beni en fazla şaşırtan Rauf Tamer'in değişen tavrı oldu. Tercüman'ın en eskilerinden olan Rauf Tamer yıllarca 'sağ' adına konuşurdu. Günlük yazılarından derlenen kitaplarının adları bile ilginçtir: *Solun Namusu, Öbür Taraf, O kafa...* Kendisini sağcı ilan edip sola veryansın eden Rauf Tamer, son değişiklikle kendi istikametini de değiştirdi. Sola açılan yeni bir görüntü Rauf Tamer'e egemen oldu. Aziz Nesin'in ondan hoşlandığını hiç sanmıyorum, ama Rauf Tamer, Nesin'e çok saygı duyuyormuş

TÜRKİYE P.E.N. KULÜBÜNÜ KURUYORUZ

Değerli yazar arkadaşlarım ve kendikendini kapatan eski Türk P.E.N. Kulübü Yönetim Kurulu üyeleri!

Türk P.E.N.ini kurma girişimimizin neden zorunlu olduğunu anlatabilmek için, eski Türk P.E.N. in nasıl son bulduğunu açıklamamız gerekiyor.

Eski Türk P.E.N.in Başkanı Yaşar Nabi Nayır ve Genel Sekreter de Alaettin Asna idi. 1980 öncesi, Türk P.E.N.den üyeliğim için bir çağrı mektubu aldım. Bu çağrıdan sonra P.E.N. üyesi oldum. Bisüre sonra da Gazeteciler Sendikası kitaplığında yapılan P.E.N. kurultayına katıldım. O son kurultayda, Genel Sekreter Alaettin Asna, Türk P.E.N.nin işleyemediğini, nedenlerini açıklamadan etkinlik olanağı bulamadıklarını söyleyerek genel sekreterlikten ayrılmak istediğini bildirdi.

Gerçekten de Türk P.E.N. bir kültür ve yazın etkinliği göstermiş değildi. Bilinen bütün etkinliği, yılda bir, ençok iki kez üyelerinin paralarını kendileri ödeyerek Beyoğlu'nda bir aşevinde birlikte yemek yemeleri ve bundan başka Uluslararası P.E.N. aracılığıyla yapılan dış ülke çağrılarına sınırlı sayıdaki aynı kişilerin katılmalarıydı.

Hasta olan Yaşar Nabi'nin başkanlıktan, çalışılamadığı, ve çalışılamayacağı gerekçesiyle Alaettin Asna'nın genel sekreterlikten çekilmek istemeleri üzerine, şu yazarlar yeni yönetim kurulunu oluşturmayı istediler: Tahsin Yücel, Doğan Hızlan, Mustafa Yücel, Oktay Akbal, Necati Cumalı.

Söz alarak, Alaettin Asna'nın Türk P.E.N.in hangi nedenlerle işlemediğini, çalışamadığını açıklamasını, yönetimi almak isteyenlerin de bu açıklamaya göre hangi yöntemle ve nasıl başarılı olmayı tasarladıklarını, nasıl bir izlence uygulayacaklarını bu kurultayda açıklamaları gerektiğini anlattım. Bu sözlerim hiç dikkate alınmadı. Bu kurultay, yeni üyesi olduğum Türk P.E.N.in katıldığım ilk toplantısı olduğu için, konu üzerinde üsteleyerek

durmadım.

Bu kurultaydan sonra da yeni yönetim kurulunun hiçbir etkinliği olmadan bir süre sonra 12 Eylül 1980 askerî darbesi oldu.

Bilindiği üzere 12 Eylül askerî yönetimi, Türkiye'de pekçok örgütü kapatmış, kimi örgütün çalışmasını yasaklamış ve bu örgütlerin yönetim kurulu üyelerini tutuklu yada tutuksuz olarak mahkemeye vermiştir. Türk P.E.N. ise, 12 Eylül askerî yönetiminin kapatmadığı yada çalışmasını yasaklamadığı, yönetiminde bulunanları mahkemeye vermediği seyrek örgütlerden biridir. Böyle olmasının nedeni, sanırız ki, hiçbir etkinliğinin olmaması, hep suskun kalmasıdır. Durum böyleyken Türk P.E.N. Yönetim Kurulu usalmaz bir teslimiyetle, bir dilekçeyle askerî yönetime başvurarak Türk P.E.N. Kulübünü kendiliklerinden kapattıklarını bildirmişlerdir.

Türkiye'de demokratik örgütler, sendikalar, dernekler ve partilerin yaşam savaşı verdikleri bir zamanda Türk P.E.N. Yönetim Kurulu, durup dururken bu teslimiyet kararını verip bunu askerî yönetime dilekçeyle bildirirken, genel kurulu toplayıp üyelerinin bu konudaki düşüncelerini öğrenmek, oylarını almak gereğini bile duymamıştır. Bu, Türk P.E.N. üyesi — ben de içinde — bütün yazarlar için utanılası bir durumdur. Çünkü, buna karşı hiçbir tepki gösterilmemiştir.

Bu arada başka ülkelerin P.E.N. Kulüpleri bir meslek dayanışması ve demokratik savaşım birlikteliğini göstererek kimi Türk yazarlarını onur üyesi yapmışlardı: Örneğin Ali Taygun ABD P.E.N. onur üyesi, Nevzat Çelik P.E.N. onur üyesi, Aziz Nesin Federal Almanya ve Büyük Britanya P.E.N. onur üyesi seçilmişlerdi.

O tarihten beri Fransa, İngiltere, Almanya, ABD ve daha başka ülkelerin P.E.N. Kulüplerinden bize niçin Türk P.E.N. nin çalışmadığı, uluslararası P.E.N. toplantılarına niçin katılmadığı sorulmuştur. Dünyanın 60 ülkesindeki 85 P.E.N. Kulübü, Türk P.E.N. Yönetim Kurulu'nun askerî yönetime dilekçe vererek kendikendilerini kapattıklarını bilmediklerinden, 12 Eylül askerî yönetiminin, öteki demokratik örgütler ve partileri kapattığı gibi, Türk P.E.N.ini de kapatmış olduğunu sanmaktaydılar. Bu durumda Türkiye yazarlarına destek olmak, yardım etmek ve meslek dayanışması göstermek üzere Türk P.E.N. Kulübünü yurt dışında kurma girişiminde bulundular. Bunun için de en uygun

yer olarak Federal Almanya düşünüldü. Çünkü Federal Almanya'da,başka ülkelerde olduğundan daha çok Türk yazarı arkadaşlarımız vardı.

Federal Almanya'da yapılan uluslararası P.E.N. kongresine, Demirtaş Ceyhun ve ben adlarımızla çağrılıydık. O sırada hükümet bana pasaport vermediğinden ben kongreye katılamadım. Demirtaş Ceyhun arkadaşım katıldığı kongrede, Türkiye dışında Türk P.E.N. Kulübünün kurulmasına karşı olduğumuzu gerekçeleriyle birlikte açıkladı. Ayrıca ben de, benimle bu konuda görüşme isteğinde bulunan Federal Almanya Büyükelçiliği Hukuk ve Konsolosluk Daire Başkanı B.Dr. Horst—Wolfram Kerll'e, görüşmemizde, Türkiye yazarlarının yurt dışında Türk P.E.N.'i kurulmasına karşı olduklarını bildirdim ve bunun gerekçelerini yazılı olarak verdim ve bu metnin Almanya'daki Uluslararası P.E.N. kongresine sunulmasını sağladım. Türkiye dışında Türk P.E.N. kurulmasının sakıncalarını, şöyle sıralamıştım:

1— Türkiye yazarlarının büyük çoğunluğu Türkiye'de olduğuna göre, Türk P.E.N. Türkiye'de olmalıdır. Türk P.E.N.nin Türkiye dışında kurulması, biz Türkiye yazarları için onur kırıcı bir olaydır.

2— Türkiye dışında kurulacak bir Türk P.E.N. Türkiye yazarlarını temsil edemez, ama Türkiye'deki P.E.N., Almanya'daki ve başka ülkelerdeki bütün Türkiyeli yazarları temsil edebilir.

3— Türkiye dışında kurulacak Türk P.E.N. Kulübünün, politik fraksiyonların çatışma alanına dönüşmesi ve bir fraksiyonun doğrultusuna girme olasılığı da vardır.

Bu durum karşısında Türkiye'de P.E.N. Kulübünün yeniden kurulması gerekiyordu. Türk P.E.N.i kendimiz kurmak istemedik. Üyelerinin oyunu da almadan, askerî yönetime dilekçeyle başvurup Türk P.E.N.i kapattıran eski P.E.N. Yönetim kurulu üyesi yazarlara pekçok kez başvurarak yeniden Türk P.E.N.'i kurmalarını istedik. Amacımız bu yazarları, kendiliklerinden örgütlerini kapatmak gibi teslimiyetçi bir durumdan kurtarmaktı. Örneğin, yakın bulduğum için Oktay Akbal'la konuyu tanıklar önünde üç kez konuştum. Türk P.E.N.in yeniden kurulması için Recep Bilginer'le çalıştıklarını, eski tüzüğü ve üye dizelgesini aradıklarını söyledi. Demirtaş Ceyhun da, konuyu bikaç kez

Recep Bilginer'le görüştü. Olumsuz yanıt alınmadıysa da, olumlu bir sonuç da çıkmadı. İş sürüncemede kaldı. Dilekçe vererek kapattırılan Türk P.E.N.in Genel Sekreteri Doğan Hızlan'la konuyu üç kez konuştum. Bana her konuşmamızda, yeniden kurulacak Türk P.E.N.nin tüzüğünü avukatın hazırlamakta olduğunu söyledi. Son kez de hazırlanan tüzük üzerinde görüşmemiz için, Gösteri Dergisi'nin yönetimevindeki odasında buluşmak üzere randevu verdi. Söylediği gün ve saatte gittim. Sennur Sezer ve Adnan Özyalçıner arkadaşlarım tanıktır, Doğan Hızlan'ı o gün üç saat bekledim. Gelmedi.

Gerek Demirtaş Ceyhun, gerek ben, Türk P.E.N.i askerî yönetime dilekçe vererek kapattıran eski yönetim kurulu üyelerinin, yeniden Türk P.E.N.i kurmaları için elimizden geleni yaptık. Başaramadık.

Bu arada İngiltere ve Federal Almanya P.E.N. Kulüplerinden ve Uluslararası P.E.N. Merkezinden bize durumu soran mektuplar geliyordu. Bu mektuplardan Uluslararası P.E.N. Merkezinden gelen mektubu ilişik olarak sunuyorum.

Eski Yönetim Kurulu'nun Türk P.E.N.i kendi istekleriyle askerî yönetime dilekçe vererek kapattırdıklarını, Türkiye dışına bildirmek istemediğimizden ve üstelemelerimiz karşısında eski Yönetim Kurulu üyelerinin bize Türk P.E.N.i yeniden kurma hazırlığı içinde olduklarını bildirdiklerinden, bu mektuplara yanıt veremiyorduk.

60 ülkede 85 şubesi bulunan Uluslararası P.E.N.in Başkanı Francis King, Londra'daki Şubat 1988 toplantısında şöyle diyordu

"Türkiye'deki durum ve gelişmelerle ilgiliyiz.(....) Türkiye'de şubemiz vardı. Ama 1980 den bu yana çalışmıyor. Bu nedenle onursal üyemiz var. P.E.N., yazarların dünya çapında üye oldukları, görüşleri ne olursa olsun dostluk ve iyiniyeti geliştirmek amacıyla kurulmuş bir örgüttür. Hükümetleri değil, yazarları temsil eder. Örgütün bu amaçları doğrultusunda 60 ülkede görev yapan 85 merkezi vardır. P.E.N., dünyadaki merkezleri ve şubeleri aracılığıyla çalışır. Bilgiyi onlardan alırız. Türkiye'deki şubemiz halen çalışmıyor. Bigün uyanmasını isteriz."

(15 Şubat 88 Günlü Cumhuriyet)

Uluslararası P.E.N. Başkanı'nın bu uyanma uyarısına karşın, Türk P.E.N.i dilekçe vererek kapattıran eski yönetim kurulu üyeleri uyanmamışlardır. Buyüzden, 28 Ağustos—2 Eylül günleri arasında Güney Kore'nin başkenti Seul'de yapılacak Uluslararası P.E.N. kurultayına hiçbir Türk yazarı katılamayacaktır.

Durum böyleyken, Almanya'da bulunan Türkiyeli Kürt yazar meslektaşlarımızın Uluslararası P.E.N.in Cambridge'de Haziran 88 de yaptığı kurultaya başvurmalarıyla Kürt P.E.N.i de kurulmuştur.

Askerî yönetime dilekçe vererek kendikendilerini kapattıran eski Türk P.E.N. yönetim kurulu üyeleri hâlâ P.E.N. kurma girişiminde bulunmamışlardır. Kendilerine bu yazımı önceden gönderdiğim gibi, ayrıca bu toplantımıza da çağrılmışlardır. Bütün bu yazdıklarımda bir yanlışım, yanılgım varsa, lütfen düzeltmelerini rica ederim.

Kendi istekleriyle Türk P.E.N.i kapattırmış olan eski yönetim kurulu üyelerinin, Türk P.E.N.i yeniden kurmak istemedikleri ve kurmayacaklarını anlamış bulunuyoruz. Bu durumda, hem Federal Almanya P.E.N.in, hem Büyük Britanya P.E.N.in onur üyesi olarak, Türk P.E.N.i kurma girişiminde bulunmayı zorunlu görüyorum.

Uluslararası P.E.N. tüzüğünü de ekli olarak sunuyorum.

Bugün 60 ülkede bulunan P.E.N.in Türkiye'de olmayışı, biz Türk yazarları için utançlı bir durumdur. Bu utançtan kurtulmamız için bütün yazar arkadaşlarımı ve kapattırılmış eski Türk P.E.N.in yönetim kurulu üyelerini bu konudaki sorumumuzu üstlenmek üzere ..... günü, saat.....de ..... de yapılacak toplantıya çağırıyorum.

Sevgilerim ve saygılarımla.

Aziz Nesin

BARIŞ VE DEMOKRASİ

27 Ağustos 1988 gecesi Kartal Stadyumundaki SHP nin "BARIŞ VE DEMOKRASİ" toplantısındaki konuşmamdır

Merhabalar!

Hepinizi sevgilerim ve saygılarımla selamlıyorum.

Her yıl 1 Eylül, bütün dünya uygar ve çağdaş ülkelerinin Barış günüdür. Bu toplantıyı da, Türkiye'nin bu yılki barış bayramını karşılaması sayıyorum.

Barış için savaşım veren, hapislerde yatan, özverilerde bulunan bütün Türkiye barışçılarına selam olsun!

Barış nasıl kurulur? Mustafa Kemal "Yurtta Barış, Dünyada Barış." dediği zaman, gerek Türkiye içinde, gerek Türkiye'yle komşuları arasında barışın koşullarını yerine getirmiş ve barış ortamını sağlamıştı.

Herhangi bir ülkede barışın koşulları yerine getirilmemişse, barış ortamı kurulmamışsa, o ülkede gerçek barış kurulamaz; kurulduğu söylenilen de sahte ve sözde barış olur. Bugün yurdumuzda gerçek barış yoktur, sahte ve sözde barış vardır. İç barış, bir ulusun bütünüyle uyumunun sağlanması demektir. Sahte barış, halkın, ulus çoğunluğunun, emekçilerin, işçi sınıfının, köylünün, esnafın, dargelirlinin, öğrencilerin gençliğin uyumunu sağlayamaz. Baskıyla, zorbalıkla ve kandırmacayla sağlanan sahte barış, iç ve dış sömürgenlerin, egemen sınıfların, ulusal gelirin yüzde yetmişini çalıp çırpıp ceplerine indiren ulusun yüzde otuzunu oluşturan düzencilerin, halkımızı soyan iki yada üçyüz ailenin, tekelci sermayenin, emperyalizmin Türkiye'deki işbirlikçi ve aracılarının ve Türkiye'yi kurtulamayacağı sürekli borç altında inleten sömürgen dış güçlerin işine yarar.

Gerçek barış, bir ulus insanlarının, baskıyla, zorbalıkla değil, kendiliğinden, kendi istençleriyle uyum içinde yaşaması demektir.

Dikkatinizi çekmek isterim; Türkiye Cumhuriyeti tarihinin üç büyük siyasal felaketi olan üç askerî darbe de, Türkiye'ye barış ve istikrar getirmek iddiasındaydı. Kenan Evren'in Konya söylevinde haber verdiği bir dördüncü askerî darbe olacaksa, onun da

gerekçesi yine Türkiye'ye istikrar ve barış getirmek olacaktır. Getirilen barış ve istikrarın ne olduğunu, nasıl olduğunu halk olarak hepimiz görüyoruz, yaşıyoruz.

Biz barış istiyoruz, ama halka dayatıldığı gibi, hergün daha çok ezilmekte olan halkın suskunluğu demek olan edilgin, uyuşuk, sünepe, mızmız onursuz, insanları yalan dolanla uyutucu ve aşağılayıcı sözde ve sahte barış istemiyoruz.

Bir devlet yetkilisinin devlet televizyonundan halka, çaylarda radyasyon olmadığı yalanını söyleyerek ve bu yalanı bir bakanın da resmen yineleyerek ülkemizde kurmak istedikleri iç barışsa, biz böyle barış istemiyoruz.

Aç ve işsiz milyonlarca insanımızın yıllardanberi dış ülkelere işçi ve çöpçü olarak gönderilmek zorunda kalındığı yetmezmiş gibi, yabancıların zehirli ve pis çöplerini de yurdumuza para ve çıkar karşılığı ithal ederek Türkiye'yi çöplük yapmak isteyenler, bu hizmetleriyle barışı kuracaklarsa, biz öyle barışın karşısındayız.

Kanser, kısırlık ve türlü hastalıklar yapan ithal etleri umursamazca halkımıza yedirenlerin barışçılığına inanmıyoruz.

Şimdiki bakanların ve eski başbakan akrabalarının hayalî ihracat yoluyla, en azı on milyardan başlamak üzere milyarlar vurmaları, iç barışı kurmak içinse, biz böyle barış istemiyoruz.

Çağcıl bir ülkedeki bir hükümetin bir kez değil, yüz kez devrilmesine neden olacak olayların gazetelerde hergün başlık olmasına karşın, sorumlu, yetkili ve görevlilerin vurdumduymazlığına iç barış deniliyorsa, biz böyle barış istemiyoruz.

Kırkdört milyar dolar borçlu, borçlarının faizini borçla ödeyen, doğacak çocuklarının daha doğmadan borçlandıkları, doğacak torunların da borçtan kurtulamayacakları Türkiye'de Başbakan'ın, ne gereği olduğunu anlayamadığımız tek özel uçakla da yetinmeyip otuz milyon dolara yeni bir özel uçak daha alması, devlet yetkililerine devlet eliyle yalılar, köşkler ayrılması, bütün akıl almaz savurganlığa karşı halkımızın hiçbir tepki gösterememesi, uyum, istikrar ve barış sayılıyorsa, biz böyle onursuz, böyle edilgin, böyle insanı aşağılayıcı sahte ve sözde barıştan yana değiliz.

Milyarların har vurulup harman savrulduğu, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde görülmemiş oranda rüşvetlerin, büyük hırsızlıkların, görevi kötüye kullanmaların, kaçakçılıkların, siyasal dalaverelerin hergün gazetelerde açıkça yazılmasına karşın sorumlu ve yetkililerin umursamazlıkları, vurdumduymazlıkları iç barışsa, biz öyle sahte ve sözde barıştan yana değiliz.

Batan bankaları, tefecileri, holdingleri devlet eliyle kurtarmak barışı sağlıyorsa, biz öyle sahte ve sözde barışın karşısındayız.

Öğrenimsiz bitakım görgüsüz, bilgisiz, açgözlü, doyumsuz insanların bikaç yıl içinde milyarlarca vurgun yapmasına, halkımızın sesini çıkaramaması uyumsa, barışsa, biz böyle sahte ve sözde barışın karşısındayız.

Dış barış da iç barış gibidir. Örneğin emperyalist ülkelerin silah tüccarlarının ve fabrikatörlerinin çıkarları doğrultusunda zorlanarak yaratılan yapay Türk-Yunan gerginliği yüzünden iki komşu ülkenin silahlanma yarışına karşıyız. Hastaneleri hastaları alamazken, hastanelerinde bir yatakta iki hatta üç hasta yatarken, hekim ve ilaç sıkıntısı çekilirken, ameliyat edilen hastaların ameliyat ücretini ödeyemedikleri için hasta bedenleri hastanelerde rehin kalırken, paralı öğrenim yüzünden gençlerimiz okuyamazken, öğrenim düzeyi hergün daha çok düşerken, Türkiye'nin ulusal gelirinin yüzde 4,7 sinin askerî harcamalara ayrılmasını da doğru bulmuyoruz.

Nasrettin Hoca'nın yediyüzelli yıl önce söylediği gibi, taşların bağlanıp itlerin salıverildiği bir yerde, insanların hâlâ ortaçağ gerisi işkencelerden geçirilmesi, halkın baskıyla sesini çıkaramaması, örgütlerini kuramaması, düşüncelerini eyleme dönüştürememesi uyum ve barışsa, biz böyle sahte ve sözde barışın karşısındayız.

Gerçek barış istiyoruz. Gerçek barışın gerçekleşmesi için, barış koşullarının yerine getirilmesi ve barış ortamının kurulması gerekir.

Bugün Türkiye'de olduğu gibi barış koşulları yerine getirilmedikçe, barış ortamı kurulmadıkça, sürgit baskılarla, yalanlarla sahteciliklerle, gerçek barışın kurulması olanağı yoktur.

Ne yapmalıyız? Ulusun genel uyumu demek olan gerçek barışı yurdumuzda gerçekleştirmek istiyorsak, barış ortamı kuruluncaya, barış koşulları sağlanıncaya dek, haklarımız ve özgürlüklerimiz için yasal yollardan sonuna dek savaşım vermeliyiz ve antidemokratik yazaların kaldırılmasına çalışmalıyız.

Kendi çabalarımızın ürünü olacak gerçek barış günlerine en kısa zamanda kavuşmamış dileğiyle hepinize sevgilerimi ve saygılarımı sunarım.

Nesin Vakfı
27 Ağustos 1988

AL-BEYAZ'LA MAVİ-BEYAZ BARIŞIKLIĞI

Dostumuz Andreas Politakis'in bu kitabını basılmadan önce, metinden okudum. Türk-Yunan ilişkilerinin dostluk ve barış içinde sürmesini amaçlayan yazıların derlendiği bu kitabın, bence, en önemli yanı, Politakis'in eleştirilerini kendilerine (Yunanistan'a) yöneltmiş olmasıdır. Yunan politikacılarının Türk—Yunan ilişkilerini bozan yanılgılarını ortaya koyuyor. İki komşu halkın sürekli barış içinde yaşamalarını sağlamak için en iyi ve doğru yöntem de budur: İki komşu ülkenin demokrat ve barışsever aydınlarının kendi politikacılarının barışı ve dostluğu zedeleyecek davranış ve işlemlerini eleştirmek...

Politakis barışçı bir aydın olarak bu görevi üstleniyor, Türk—Yunan dostluğunu bozacak ve barışı tehlikeye sokacak nitelikte gördüğü Yunanistan'ın resmî politikasındaki yanlışları ve Yunan halkının aldatılışını gerçekçi bir görüşle kitabında ortaya koyuyor. Yunanistan'ın genel politikasındaki barışı ve dostluğu bozucu yönlerin belirtilmesi ve eleştirilmesi, Türkiye politikasının eleştirilemeyecek bir doğrulukta ve hiç yanılgısız olduğu anlamına gelmez. Komşumuzla ilişkilerimizde Türk hükümetlerinin ve politikacılarının güttüğü yanlış politikaları eleştirmek de barışsever ve demokrat Türk aydınlarının görevi olmalıdır.

Ötedenberi Türkiye'de, Türk—Yunan dostluğunu bozucu nitelikte uygulamalar görülmüştür. Örneğin büyük kentlerdeki azınlıklara ve daha çok Rumlara yönelik Varlık Vergisi faciası, 6/7 Eylül 1955 deki daha çok Rumlara yönelik kıyım, Yunan uyruklu İstanbul Rumlarının taşınmazları için yürütülen uygulamalar, bu kötü politikalardan bikaçıdır. Gerçek bir Türk—Yunan dostluğunu istiyorsak, bizim de geçmişten bugüne nasıl yanlışlar yaptığımızı ve bugün de yapmakta olduklarımızı eleştirerek gerçekleri ortaya koymamız gerekir.

Kurucularından biri olakla onur duyduğum Türk—Yunan Dostluk Derneği'nin, her ülkede varolan iki ülke arasındaki dostluk derneklerine benzemediğini sıksık vurguladım. Bizim

işimiz törensel gösteriler, çıkara dayalı ilişkiler değildir ve çok zordur. Politakis, işte bu zor işlerden birini yapmış bu kitabı yazmakla.

Türk—Yunan Dostluk Derneği'nin, kesin sınırlarla ayrılmamakla birlikte, biri kültürel biri siyasal olmak üzere çok önemli görevleri var. İstanbul'a değişik bir güzel renk katmış olan Türkiye Rumlarının gitgide azalmalarının, Rum okullarındaki dersliklerde ancak iki-üç Rum öğrencinin kalmasının nedenleri olmak gerekir. Biz bu nedenler üzerinde dururken, Yunanistan'daki Yunan—Türk Dostluk Derneği üyesi arkadaşlarımız da elbet Batı Trakya'daki Türk soylu Yunan uyrukluların durumunu ortaya koyacaklardır. Ama biz Türk aydınları da, kimi gerici güçlerin Batı Trakya'daki Türk soy lu Yunan uyrukluları nasıl kışkırtıcı eylemlerde bulunduklarını gözden uzak tutmayacağız.

Örneğin televizyondaki görünümleriyle gülünç bir ilkellik olan ve artık çoktan zaman aşımına uğramış Kurtuluş Bayramı tören ve gösterilerini de Türk—Yunan dostluğunu zedeleyici bulmaktayız. Aynı durum, Yunanistan için de sözkonusudur; bunun düzeltilmesi de Yunan aydınlarına düşer.

Türkiye'deki yer adlarının sözde Türkçeleştirilmeleri gibi gülünçlükler de dostluk belirtileri değildir.

Daha bunlar gibi, okul kitaplarındaki Yunan düşmanlığını kışkırtıcı metinlerin kaldırılması, Rum tapınak ve anıtlarının onarımında çıkarılan dolaylı güçlükler ve yapılan baskılara karşı tepki göstermek, bunun karşılığını da Yunan—Türk Derneği üyesi dostlarımızın Yunanistan'da yapmaları, kültürel görevlerimiz arasındadır.

Kısacası, Türk-Yunan dostluk ve barışını, Yunan ve Türk aydınları ve halkı ortaklaşa ve elbirliğiyle kurabiliriz.

Asıl zor işimiz siyasal alandadır. Bu alanda ilk işimiz, iki komşu ülkenin silah yarışına son vermelerine çalışmaktır. İki komşunun yıkımı için ille de savaşa girmeleri gerekmez. Bu sürüp giden silahlanma yarışı iki yetersiz ülkeyi ekonomik olarak çökertir ve çökertiyor da... Türkiye ve Yunanistan amansız bir silahlanma yarışı içine sokulmuştur. Türkçede rakı için şöyle bir söz vardır: "Rakı şişede durduğu gibi durmaz!" Bu silahlar, cephaneler de, yığıldıkça yığıldıkça depoda durdukları gibi durmazlar. Yunanistan'da da, Türkiye'de de deli politikacılar çıkabilir; bugüne dek çıkmıtır da... Bir savaş çıkmasa bile, bu

silahlanma yarışıyla gittikçe yoksullaşmaya yargılı olan Türkiye ve Yunanistan halkları olarak şunu düşünmemiz gerekiyor: Bu amansız silahlanma yarışından yararlananlar kimlerdir? Türkiye'mi, Yunanistan mı, yoksa bu iki komşunun sürekli savaş gerilimi içinde olmasından yararlanan ve ikisinin de dışında başka güçler var mı?

Türk–Yunan ve Yunan-Türk Dostluk Derneklerinin görevi gerçekten zordur. Bugün için bu zorluk dışa vurmamış, belli olmamış olsa bile, hükümetlerin politikasıyla koşut olamayacağımız zamanlarda, karşılıklı olarak işimiz zorlaşacaktır. Çünkü öyle gergin zamanlarda Politakis gibi aydınlar kendi hükümetlerinin dış politikasını ve Türkiye'deki demokrat ve barışçı aydınlar da yine kendi hükümetlerinin dış politikasını eleştirmek ve buna karşı koymak durumunda kalacaklardır. Doğruluk, akılcılık bunu gerektirir.

Politakis'in bu kitabını okuyunca şöyle düşündüm. Bir varsayım olarak Yunanistan'da iktidarı Yunan—Türk Dostluk Derneği'ne, Türkiye'de de iktidarı Türk—Yunan Dostluk Derneği'ne verseler, biz her iki dernek Türk—Yunan ilişkilerini düzlüğe çıkarabilir, aradaki bütün sorunları çözebilir miyiz ve kendi aramızda her konuda anlaşabilir miyiz? Bu soruya gerçekçi olarak yanıtım şu: Hayır! Yıllardır kötü yürütülmüş ilişkiler ve yönetimler yüzünden yığılmış, düğümlenmiş, paslanmış sorunları bizler de çözemeyiz. Kendi aramızda da anlaşamayacağımız pekçok sorun olacaktır. Ama şunu yapacağımıza kesinlikle güvence verebiliriz: Silahlanma yarışını durdurabilir ve her ne olursa olsun savaş gerilimini önleyebiliriz. En birincil sorun da budur. Savaş tehlikesi kalktıktan, silahlanma yarışı da durdurulduktan sonra, geriye kalan bütün sorunlar yavaş yavaş çözülebilir.

Silahlanma yarışı nasıl durdurulabilir ve savaş olasılığının yarattığı gerginlik nasıl ortadan kaldırılabilir? Politakis'in kitabında bu konudaki öneriyi buraya aktarıyorum:

Akademisyen sayın Angelos Angelopulos'un 17.11.85 tarihli "To Vima" gazetesindeki makalesinde ileri sürdüğü *"Türkiye ve Yunanistan'ın, iki süper gücün yada yalnız ABD, Nato ve AT'den herhangi birinin garantörlüğü altında karşılıklı sınırların dokunulmazlığı anlaşması yapıp ardından iki yanlı silah indirimine gitmeleri..."* önerisi ülkemiz için büyük önem taşımaktadır.

Ne kerte güzel, ne kerte namuslu, umut verici, ama o kerte

de safça bir düş bu öneri, bu dilek... El altından silahlanma yarışını körükleyenlerin ve gerektiğinde bizleri piyon olarak kullanmak isteyenlerin bize barış güvenirliği vermeleri beklenebilir mi? Türkiye ile Yunanistan aralarında bir anlaşmaya varıp bu önerinin gerçekleşmesi girişiminde bulunmasaydı, ne büyük düşkırıklığına uğrayacaktık... Elbet o garantör adayları olmaz demeyeceklerdi, ama bir Türk deyişiyle kimbilir nasıl "eşeği yokuşa sürecekler"di.

Öyleyse ne yapacağız? Önce Türkiye'nin ve Yunanistan'ın bütün demokrat ve barışçı insanları, en akılcı yoldan savaş ve silahlanmaya karşı çıkmalı ve bu alanda ülkelerimizde kamuoyu oluşturmalıyız.

Barış, bütün halklar ve tek tek insanlar için gereklidir; ama Türkiye ve Yunanistan için, gerekliden çok öte, zorunludur.

Al Beyaz-Mavi Beyaz-Andreas Politakis-
Milliyet Yayınları-1988

Nesin Vakfı
8 Ağustos 1988

ERMENİ YAZINI SEÇKİSİ

Ermeni yazınından kısa öykü seçkisi... Araştırmacı ve dilbilimci Pars Tuğlacı'nın hazırladığı bu seçkinin, basımından önce müsvettelerini okumaya üç günümü verdim. Bir günde de okunabilir, ama ben tadını çıkara çıkara okudum.

Türkiye'de ve Türkiye dışında pekçok Ermeni arkadaşım, dostum, çok yakın dostum var. Böyleyken, bin yıl birlikte ve içiçe yaşadığımız Ermeni halkının yazınını bilmeyişim, büyük eksikliklerimden biridir. Sanırım, genellikle Türk okurları da, Ermeni yazınına benim gibi yabancıdırlar.

Bugüne dek yapıtlarıyla iki Ermeni yazarı tanıdım. Biri dostum — toprağı bol olsun — Vartan İhmalyan'dır. Vartan ve kardeşi ressam Jak İhmalyan — toprağı bol olsun — üzerine "Birlikte Öldüklerim" adını vermeyi tasarladığım kitabımda uzun uzun yazacağım ve ortaklaşa anılarımızı anlatacağım. Vartan İhmalyanençok çocuklar için masallarda başarılı olmuştur. O'nun masallarının Türkiye'de Cem Yayınevi'nce yayımlanmasına aracı olmuştum. Türkiye'de ilk kitabı böylece yayımlanmıştır. Benden, kendisine bir yazar adı bulmamı istemişti. Ben de "İhmal Amca" adını bulmuştum. Türkiye'de bu adla tanındı. Vartan Türkçe yazardı. Türkiyeli Ermeni'ydi. Bu bakımdan Türkiyeli yazar sayılır.

Yapıtlarıyla tanıdığım ikinci Ermeni yazarı, Agop Baronyan'dır. Büyük bir gülmece yazarı olan Baronyan'ı bana, Vartan tanıtmıştı. Baronyan'dan çevirdiği kısa öyküleri Moskova'da bana verirken "Yazar olarak birbirinize çok benziyorsunuz." demişti. Baronyan, benim doğumumdan yirmidört yıl önce öldüğüne göre benim yazılarım onunkilere benzeyebilirdi. İstanbul'a dönüşümde Baronyan'ın öykülerini okudum. Gerçekten de, gülmece türü olarak öykülerimiz arasında benzerlikler vardı. Baronyan'ın öykülerinin ağırlığı toplumsal eleştiridir. Bu seçkideki "İnceliğin Zararları" başlıklı öykü, toplumcu eleştirel gerçekçi gülmece öykü türüne güzel bir örnektir. Baronyan'ın öykülerinden bikaçını dergilerde yayımlatmıştım. Ne yazık ki, hangi dergilerde

yayımlattığını şimdi anımsayamıyorum.

Türkiye Ermenisi araştırmacı Pars Tuğlacı, bu seçkiyi hazırlamakla hem Ermeni yazınına, hem Türk okurlarına büyük hizmette bulunmuştur. Talat Halman'ın sunuş yazısı da bize Ermeni yazın ve dili tarihini özet olarak veriyor.

1965 yılında Erivan'a gittiğimde biçok Ermeni yazarla tanışmıştım. Ama onların yapıtlarını okuyamamıştım. Türkiye Yazarlar Sendikası olarak da Ermeni yazarlarını Türkiye'ye konuğumuz olarak çağırmış, dostluk ilişkilerine geçmiştik. 12 Eylül 1980 askersel yönetiminden sonra, ne yazık ki, bu ilişkilerimiz kesilmiştir.

Ermeniler, özel harfleri olan bir halk olarak şanslıdırlar. Çünkü, bir halka özgü özel harfler, o halk yazınının mülkiyet kazanması demektir. Yazı, dilin oturacağı konuttur. Başka bir anlatımla, Ermeni yazını özel harfleriyle kendine bir konut bulup oraya yerleşmiştir.

1965 yılında Moskova'da yapılan uluslararası öykü yazarları sempozyumunda Eskimolu bir yazarın şu sözlerini unutamıyorum:

"Benim için dünyanın en büyük yapıtı ABC kitabıdır. Çünkü benim ülkeme ilk kez ABC benim çocukluğumda girmiş ve ben ilkin ABC yi öğrenerek onun sayesinde kendi dar dünyamızın sınırlarını aşarak gerçek dünyayı öğrenebildim."

Unutamadığım bu sözün ışığında soruyorum: En büyük Ermeni yazarı kimdir? Böyle bir soru kimilerine saçma gelebilir, ayrıca böyle bir soruyu sormaya benim hakkım olmadığı da savlanabilir. Yine de ben, o Eskimolu yazarın otuzüç yıl önceki yukarıya aldığım sözlerine dayanarak en büyük Ermeni yazarının kim olduğunu düşünüyorum ve bunun Keşiş Mesrob Maştots olduğuna inanıyorum. Çünkü O, Ermeni diline özgü harfleri (ABC yi) yaratmış olandır.

Talat Halman Sunuş yazısında "Bin yıla yakın bir süredir temas halinde olan, Osmanlı tarihi boyunca içiçe yaşayan Türklerle Ermenilerin birçok sanatlarda el ele verdiğini, ama edebiyatta pekaz ilişki kurduklarını biliyoruz." diyor. Bunun nedenlerini de açıklıyor. Yazın alanında çeviri bakımından bu ilişki gerçekten kurulamamışsa da, etkileşim bakımından aramızda büyük bir ilişki olduğu bu Seçki'deki öykülerden de anlaşılıyor. Örneğin İstanbul çocuğu ve Sovyetler Birliği uyruklu Kegam Sevan'ın

"Kırlangıçlar Alçaktan Geçti" başlıklı öyküsünde Sait Faik duyarlığını ve şiirselliğini sezinlememek olanaksız.

Hevhannes Tumanyan'ın birbirinden güzel masallarında da Türk masallarına benzerlik buluyoruz. Bunca yüzyıllar boyunca birlikte yaşamış iki halkın kültürlerinin birbirlerini etkilememiş olması düşünülemez. Sanıyorum ki Hevhannes Tumanyan bu masalları, çağcıl masal biçeminde kendisi yazmamış, Ermeni halkının yaşayan, söylenen masallarını derleyerek çok önemli bir iş yapmıştır.

Bu Seçki'ye değişik yazın okullarından örnek gösterilebilecek öyküler alınmış olması Seçki'nin değerini artırmaktadır. Örneğin Apik Avakyan'ın "Deve Öldü" başlıklı fantastik ve duyarlıklı ve Viktor Balayan'ın sosyalist gerçekciliğe örnek gösterilebilecek "Anahtar" başlıklı öyküsü gibi değişik türden öyküler Seçki'de derlenmiştir.

Bu Seçki'yi, çok uzun yıllar sürmüş olan bir eksikliği gidermenin başlangıcı olarak benimsiyorum. Pars Tuğlacı'yı da bu hizmetlerinden dolayı hem kutluyor, hem de bu yolda çalışmasını sürdürmesini diliyorum.

Nesin Vakfı
5 Ağustos 1988

EVREN'İN ÇAĞRISINA KATILMAMA ÇAĞRISI

9 Ocak 1989 günü Ankara-Bilar'da düzenlenen basın toplantısında gazetelere verilen metindir:

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 9 Ocak Pazartesi akşamı saat 19,30 da, toplamı 670 kişi olan sporcuya, bilimciye, sanatçıya Çankaya Köşkü'nde kendilerini kabul edeceğini bildiren çağrılıklar gönderdi.

Sanırım, bir yanlış değerlendirme sonucu, bu çağrılığı alanlardan biri de benim.

Sözkonusu çağrı, Türk aydınının Evren'e karşı tutumunu belirtmek için bir tarihsel fırsattır. Demokrat Türkiye aydınlarının bu tarihsel fırsatı kaçırmayarak çok iyi kullanacaklarını umuyorum.

Sağcı yada solcu, hangi dünya görüşünde olursa olsun, demokrat olan çağrılıları, aşağıda açıklayacağım gerekçeler nedeniyle bu çağrıya katılmamaya çağırıyorum.

Bu red çağrım, salt bireysel ve kişisel bir tutum değildir; bireyselliği aşan toplumsal bir tutumdur. Evren'in çağrısına katılmamakla, Türkiye insanının demokratik yönetime layık olduğunu ve bu yolda aydının öncülüğünü göstermiş olacağız.

Şu gerekçelerle, Evren'in sözkonusu çağrısına, bilimci, sanatçı ve sporcuların katılmamalarını öneriyorum:

1— Hepimizin bildiği, gördüğü, yaşadığı üzere, Türkiye 12 Eylül 1980 askerî darbesinin açtığı tek yola zorla sokularak, Cumhuriyet tarihimizde görülmemiş ekonomik, toplumsal, kültürel,siyasal ve ahlaksal çöküntüye uğramıştır. Gittikçe hızlanmakta olan bu çöküntü süreci, 12 Eylül 1980 askerî darbesiyle başlamıştır. Çankaya'ya çağrılı olanlar bu çağrıya gitmemekle, bundan sonraki olası askerî darbelere de karşı olacaklarını gösterecekler ve darbeci adaylarına ders vermiş olacaklardır.

2— Türkiye'nin demokrasiye bitürlü geçemeyişinin en büyük engeli, 12 Eylül'ün antidemokratik anayasasıyla bu anayasa

doğrultusundaki yasalardır. Bu anayasa varoldukça, Türkiye'nin demokratikleşmesi olanaksızdır. Kenan Evren, bu antidemokratik anayasanın buyurucu baş mimarıdır. O kadar ki, kimi maddelerinin değiştirilmesi istendiğinde, kişisel olarak kefil olduğu anayasayı değiştirtmeyeceğini söylemiş ve dünyada anayasaya kefil ilk kişi olarak tarihe geçmiştir. Durum böyleyken, anayasayı değiştirtmemek sözünü ve kefaletini tutamamış, kimi maddelerinin değiştirilmesine sonradan razı olduğu gibi, kendi yaptırdığı anayasayı eleştirmeye de başlamıştır.

Çağrılılar Çankaya'ya gitmemekle, antidemokratik anayasanın karşısında olduklarını ve kişilerin anayasaya kefil olamayacaklarını, bundan sonraki anayasalara kefil olma isteklilerine anlatmış olacaklardır.

3— Evren'in başında bulunduğu 12 Eylül 1980 askerî darbesi, Türkiye'de en büyük kurumsal yıkımı gerçekleştirmiştir. Yıktıkları kurumlardan kimileri şunlardır: Anayasa kurumu, siyasal örgütler (partiler) kurumu, demokratik örgütler (sendikalar, dernekler) kurumu, üniversite kurumu vb.

Evren, Atatürk'ün vasiyeti doğrultusunda mirasıyla kurulmuş olan ve yasaya uygun olarak yürütülmekte buluna Türk Dil Kurumu'nu ve Türk Tarih Kurumu'nu, hiçbir yasal işlemden geçirmeden kendi istenciyle kapatmış olmakla tarihe geçmiş bir kimsedir.

Çağrılılar çağrıya katılmamakla, bundan sonraki kuşaklara, bireylerin, hangi üst mevkide olurlarsa olsunlar, kurumların üstünde olamayacaklarını ve birey istenciyle kurumların yıkılamayacağını öğretmiş olacaklardır.

4— 12 Eylül 1980 askerî darbesi, insanlığın tarih boyu büyük savaşımlarla kazandığı, devrimler sonunda elde ettiği bireysel ve toplumsal mülkiyet hakkını yıkmıştır. Hiçbir mahkeme, hiçbir yasal kurum, örgüt, kuruluş kararı olmaksızın, salt darbecilerin istençleriyle kapatılan partilerin bütün taşınır ve taşınmaz malları ellerinden alınmıştır.

Evren'in çağrısına gitmemekle, mülkiyet hakkına saygımızı ve ülkemizin benzer durumlara bir daha düşmemesini istediğimizi göstermiş oluruz.

5— 12 Eylül askerî darbesinin yıktığı kurumlar, demokrasiye geçildiğinde yeniden kurulabilirse de, bu kurumlardan üniversitenin yeniden kurulması çok uzun zaman alacaktır. Yıktıkları

üniversite kurumu yerine, fabrika ürünü gibi tek tip, tek model, tek marka insan yetiştirmeye yönelik ve kışla anlayışıyla kurulmuş olan Yök'ün büyük yıkımını onarmak ülkemize çok pahalıya malolacaktır.

Çankaya çağrısına gitmemekle, YÖK'ün yaratıcılarına ve yöneticilerine, kışlayla üniversitenin ayrı olduğunu da anlatmış olacağız.

6— Tarihimizin en çok işkence yapılan ve insanlık onurunun devlet eliyle çiğnendiği, insan haklarının hiçe sayıldığı, aydın düşmanlığının azdığı zaman bölümü Evren'in devlet başkanlığı ve Cumhurbaşkanlığı dönemidir. Türkiye'de devlet eliyle işkenceye uğrayanlar, başka ülkelerin rehabilitasyon hastahanelerinde ençok sayıda tedavi gören hastalardır. Buyüzden uygar dünya ülkeleri, Türkiye yönetiminin bu uygarlık dışı davranışına karışmak ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin imzaladığı uluslararası anlaşma ve sözleşmelere uymasını, işkence ve idamların durdurulmasını istemek zorunda kalmışlardır. Evren, televizyon ve radyolardan buna şu karşığı vermiştir: "Avrupalılar, idam etmeyin diyerek bizim iç işlerimize karışıyorlar, Biz, siz neden idam etmiyorsunuz diye onların iç işlerine karışıyor muyuz?" Evren'in tarihe geçmiş bu konudaki sözlerinden biri de şudur: "Bunları asmayalım da besleyelim mi?"

Evet "Hafıza"ı beşer nisyan ile maluldür" ama, unutmak için de zamanın geçmesi gerekir. Bu olayların içinde yaşamaktayız.

Anayasa değişikliğine direnemeyen Evren, idam konusunda da sözünü tutamamış ve her nedense Türkiye'de değil de Almanya'da, idamlara karşı olduğunu ve yine Türkiye'de değil de Almanya'da komünist partinin kurulabileceğini söylemiştir.

Evren'in Çankaya çağrısına katılmamakla, yaşadığımız ve yaşamakta olduğumuz acılı günlerin yinelenmesini istemediğimizi anlatmış olacağız.

7— İnsanlarımız işsizlik, geçim sıkıntısı yüzünden Arabistan çöllerinden soğuk kuzey ülkelerine dek yedi iklim kırk bucakta ekmek kapısı ararken, milyonlarca insanımız yurdundan olup yabancı hizmetinde çalışırken, biyandan da nüfus patlamasını önlemek için propagandalar yapılırken, Evren Pakistan ziyaretinde biraderi Ziya-ül-Hak'ın ricasını yerine getirmek için, Türkiye'yi bilmeyen ve Türkiye Türkçesini de bilmeyen Türk soylu oldukları söylenen Afganlıları Türkiye'ye getirtmiş, bunlara

konut verilmiş ve aylık bağlanmıştır. Ağır baskılar yüzünden hiçkimseye eleştiri olanağı bırakılmamış ve bu işlemler demokrasiyi rayına oturtmak diye yorumlanmıştır.

8— 12 Eylül 1980 tarihinden başlayarak ilk seçimlere dek geçen zaman içindeki işlem, eylem ve edimlerden, bunları işleyen yönetmenlerin sorumlu tutulamayacağı yolundaki yasa, dünyada antidemokratik yasaya örnek gösterilecek niteliktedir. Yaptığı işlerden sorumlu olmama yasasını çıkarmak, o yasayı çıkaranların bile haklı olmadıklarını bildiklerini gösterir.

Sekiz-on yıl önce, daha onaltı onyedi yaşlarındayken yaptıklarından dolayı ve işlendiği sırada yasal olduğu için hiçbir kovuşturmaya uğramayan edimlerin yıllar sonra suç sayılarak insanların yargılanmaları ve en ağır cezalara çarptırılmaları yanında, yönetmenlerin işlemlerinden dolayı sorumlu tutulamayacağı yasasını çıkarmak adalete, hakka ve mantığa aykırıdır.

Sıraladığımız bu gelişigüzel bikaç gerekçeden başka, daha onlarca gerekçe sayılabilir.

Öyle anlaşılıyor ki, Evren'de, anayasanın değişmesi, idamın kalkması, komünist partinin kurulabilmesi, başörtü yada türbanın yasaklanması ve bilimcilere, sanatçılara,sporculara çağrı gönderip köşkte onların ellerini sıkmak yoluyla, topluma sevimli görünmek çabaları gibi önemli değişiklikler olmaktadır. Bu değişimleri, bir tarihsel gelişim saymak olanaksızdır.

Bu, topluma sevimli görünme çabaları, yeniden Cumhurbaşkanı seçilmek, tarihin yargısında aklanmak, Türkiye'nin AT ye girmesini sağlamak için yabancılara demokrat görünmek ve bunlara benzer kaygılardan kaynaklanmış olabilir. Bütün bunları gözönünde bulundurarak Çankaya çağrılılarını, çağrıyı geri çevirmeye çağırıyorum. Bu tutumumuz, salt bugüne değil, gelecek için de ders olacaktır. Bu tarihsel fırsatı kaçırmamamızı dilerim.

Saygılarımla.

Nesin Vakfı
5 Ocak 1989

İÇİNDEKİLER

Bulgaristan'daki Türkler Sorunu	7
Kürt Sorunu Davası	29
Yanıtı Alınamayacak Mektup	90
Yeni Bir Dünya Kenti Kurulacak	107
Bir Oğuldan Babasına Mektuplar	127
Türkiye PEN Kulübünü Kuruyoruz	195
Barış ve Demokrasi	200
Bir Önsöz	204
Ermeni Yazını Seçkisi	208
Evren'in Çağrısına Katılmama Çağrısı	211

Bu kitap, Aziz Nesin'in seksenaltıncı kitabıdır. Aziz Nesin'in 86 kitabının telif hakkıyla Nesin Vakfı kurulmuştur ve bu gelirle sürmektedir. Nesin Vakfı'nın 1989 yılındaki aylık gideri 10 milyon liradır. Vakf'ın çocuklarından üçü üniversite öğrencisidir. Biri kız, ikisi erkek üç üniversite öğrencisinin Çatalca'dan üniversiteye gitmeleri zor olduğundan onlar için Aksaray'da bir apartıman dairesi kiralanmıştır. Nesin Vakfı'nın çocukları, mutlu bir aile ortamında yetişmektedir. Büyük çocuklar, küçüklerin ablaları ve ağabeyleri olarak onlara bakar ve küçüklerin yetişmelerine yardımcı olurlar.

adam 358

ADAM

7700

Yayımlayan: Anadolu Yayıncılık A.Ş.
Kapak Baskı: Ana Basım Sanayi A.Ş.
İç Baskı: Şefik Matbaası